JAN NERUDA

ČESKÉ DIVADLO

III

KNIHOVNA KLASIKŮ

KNIHOVNA KLASIKŮ

SPISY JANA NERUDY

Svazek šestnáctý

JAN NERUDA

ČESKÉ DIVADLO

III

KNIHOVNA KLASIKŮ

Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění

Praha 1954

SPISY JANA NERUDY

řídí Ústav pro českou literaturu Československé akademie věd

Hlavní redaktor Jan Mukařovský

Redakční rada: František Nečásek, Miloslav Novotný, Karel Polák, Albert Pražák, Felix Vodička

Tento svazek připravila Anna Karasová

Graficky upravil František Muzika

CENSURA DIVADELNÍ

△

»Dokud mám censuru v ruce, mám sebe,« řekl Sedlnický. Dobře to tušil, jakou »duševní« mocí censura je, jak s ní zároveň upadá všecka moc absolutistická, protože před myšlenkami v prach se rozpadne vše, co myšlenky absolutisticky určovat, obmezovat a přistřihovat chce. Preventivní censura, totiž ta, která ještě před tiskem vše odstraňovala, co vypadalo tak, že by se nemohlo otisknout do čítánky pro děti a do labutí literatury ostatních nevinných občanů, přestala již skoro všude. Knihy a časopisy mohou se nyní směle vytisknout, na mnohých místech postaráno ale o to všelikými zákony, aby ona smělost nebyla příliš smělá.

Podivno však, že ani ve státech, ve kterých svoboda tisku nejdéle *nepřetrženě* trvá, v Anglicku, v Dánsku na př., nevymizela přece jistá preventivní censura, totiž censura divadelní. V dojemný zvuk, v živou plastiku přecházející slovo básněné zdá se být zcela jiným kořením než slovo to vytištěné, a tak se přihazuje zázrak, že to, co vytištěno a rozšiřováno bez závady, často velmi mnoho závad nalezá, když se provozovati má.

Jest sice u nás nad zemskými divadly určena intendantura, která také dříve všechno čísti musí, než se kusy k provozování připouštějí, avšak ta zdá se býti nedostačující. Také zdravý takt obecenstva nezdá se dostačovati, kde se jedná o mravnost, zkrátka, v mravním i v politickém ohledu panují nad divadlem posud poručníci. Jakož by se proti censuře vůbec ničeho také při tiskopisech nenamítalo, kdyby odstraňovala jen takové věci, které by samo lidské společenstvo a tedy každý *spravedlivý* soudce ztrestal, takž by se také nenamítalo ničeho proti censuře divadelní, kdyby často nechtěla, aby v divadle nezrcadlil se volný proud politický, a kdyby osobní ouzkostlivost nebo i pánovitost jed-

notlivých censorů neprovedla mnohdy i v jiných ohledech leccos pěkného.

Že se na př. také u nás, a to i v kruzích konservativních, pomýšlí na upravení censurních poměrů, dosvědčuje vídenská jedna korespondence v Augsb. Allg. Ztg. Dopisovatel praví: »Tatáž vznešená..... (jsme příliš ouzkostlivě k zdvořilosti vychováni, než abychom slovo to třebaby po Augšpurkyni opakovali), kterouž se vyznamenávala předbřeznová censura kněh a časopisů, ovládá podnes rumělku censorovu. Sprostnosti propouštějí se volně, také když cit i nejposlednější galerie urážejí, avšak politické vtipy a narážky škrtají se nemilosrdně. Někdy je škrtání samo sobě účelem a člověk nemůže pražádného důvodu udati. Částečně spočívá vina našich spisovatelů, že tak bídně fádní a dvojsmyslné kusy píšou, na tom, že ani nesmějí být vtipnými. Oprava divadelní naší censury je nutna, mořiť básníky, ředitele a herce jak nikde v Německu.«

Každá divadelní kniha předkládá se dříve úřadům, než se kus k provozování připustí. Dovolí-li se vůbec kus, vrátí se kniha a na konci jejím je přivázáno ouřadní, dobře zpečetěné povolení na půlarchu krásně bílého papíru, mnohem bělejšího, než jaký bývá komisní papír divadelní knihy samé. Zde pak stojí pěkným kancelářským písmem napsáno, že kus došel buď úplné milosti, nebo že na stránkách xy musí se vynechat to a to, — »omissis deletis«, říkala předbřeznová censura, nebo že se musí změnit tak a tak, »correctis corrigendis«, říkávala tatáž. Nad vyplněním bdí pak ouřadní osoba a každý hřích nebo samovolný přídavek tresce se pokutami, jak již i z historie žofínského divadla známo.

Vyškrtávání a opravování to je vzdor všemu přece vždy jakýms, třeba jen slabým odleskem doby. Probíráme se někdy v tom a mimovolně předstupuje před nás při jednotlivém škrtnutí celá doba. Do těch předbřeznových nápadů, které na př. v »Divotvorném klobouku« vyškrtaly i slovo »pánbůh« po každé, je ovšem již trochu daleko; bližší příklady ale také dostačují.

V Klicperových »Boleslavcích« vyškrtnut r. 1855 následující výrok *Oldřichův:* »Nejen hájiti, co nám ještě nechali; ale co nám vzali, snad se ztrátou života svého vydobývati,

jest a bude nyní každého vévody českého trnů plná úloha, takže synům našim až do pátého kolena bude v úplné zbroji zůstávati a na bojištích zesivěti.«

V téhož »Soběslavu« škrtnuta roku 1858 věta: »Měl bych drahou vlast svou rozšlapat dát vaší podkovou?«

V Hugovu »Angelu« škrtnuto r. 1859: »Dvě duše, jenž jako naše v sebe splývají, toť něco čistého a vznešeného, co by bůh sám nechtěl znepokojovati. Já miluju tebe, ty mne, a bůh nás vidí! Jen my tři bdíme v této chvíli.«

V Scribově »Sklenici vody« škrtnuto r. 1862: »V naší zemi« (Anglicku) »ministři, *kteří se nelíbí*« atd. Místo slova »Rakousko« oktrojováno »jinou říši«. Z fráze: »O slabosti ženská a královská« vytrženo »a královská«.

Z »Tří Maupinových« ztratila se fráze: »Sliby jsou svěcená voda; nic nestojí«; ze »Starých mládenců« vypadlo slovo »nevinnost« skoro všude, což bude ovšem zvláště těm divno, kteří z divadla znají »Staré mládence«; ve »Hříšné lásce« určeno, že se má vystupující tam purkmistrovský kandidát jmenovat jinak než Vaněk, atd.

Censurování kusů podobá se ale pouhému gurmánství naproti censurování kupletů. Nebohému kupletistovi zbude někdy právě tolik, že mu ani za to nestojí, aby zpívat začal.

Ti, kdož mají divadelní knihy na starosti, libují sobě v novější době liberálnost a neouzkostlivost pražské censury. Věříme tomu rádi, vítáme-ť v každém oboru rakouského úřadnictví náhled zdravý. Avšak příjemný ten zjev závisí na všechen způsob od osobností úřadníků zanášejících se s censurou, změna osobností může náhle všechno zvrtnout. V naší době nerádi již závisíme od osobností a od náhody, kteráž vždy má přídech milostivosti; pevná norma, zákon chrání líp a jsou nám záštitou pro budoucnost. Nechť si vzhledem k mravnosti panuje rozumná a neouzkostlivá dohlídka dál, pro dějepis a politiku nechť je měřítko pevnější. Divadlo nesmí zůstat zavřeno politickému proudu nynějška, spisovatel musí mít právo, aby, hodí-li se mu, přibral do hry své i politickou stránku života našeho, aby také, pokud historický předmět neustupuje sám požadavkům poetickým, mohl s ním naložiti zcela tak spravedlivě jak dějepisec. Měřítkem zde může být jednoduše, že co *zákon k tisku* připouští, zůstává nezávadno i na jevišti. Či stala by se snad

demonstrace, totiž demonstrativní potlesk, vyvolaný prostě řečenou, ale všeobecně cítěnou pravdou, trestuhodným činem v divadle, kdyby pravda sama v tiskopisu byla nezávadna? Ve prospěch již literatury své dramatické žádáme pevných, určitých norem pro divadelní censuru a opakujem po německém dopisovateli, že »oprava divadelní censury je nutna, moříť básníky, ředitele a herce!«

NÁRODNÍ LISTY 29. června 1865

VDĚČNÉ A NEVDĚČNÉ ÚLOHY

Jisté úlohy nesou divadelní kletbu svou po desítiletí a vlekou ji z jeviště na jeviště. Některý kus dáván po prvé na jevišti, na kterém nevládla veskrz svědomitá režie nebo na kterém nebylo pro úlohu tu či onu svědomitého herce; tradicionelně obsadí se již na divadle druhém úloha nešťastná, která ani potlesku nevynesla, silou vedlejší, nejchudší jen rutinou pracující, a úloha platí za nevděčnou, pokud vůbec celý kus platnost jakous má. Nikdo nestará se o její povznešení, nikdo sobě popelky nevšímne, kletba její stává se historickou, a máme tu první druh úloh nevděčných: historicky »nevděčné« úlohy. Podle těch rozbují i v kusech nejnovějších úlohy »nevděčné« a pojem té nevděčnosti zakládá se v tom, že úloha nevynáší buď vůbec aplausu, buď že by na aplaus stačilo jen velké, opravdové namáhání, za kteréž úloha prý »nestojí«. Vděčnou úlohou nazývají tedy naopak tu, která získala již hercům oslavu a tedy své renomé má, nebo tu, při které herec bez velkého namáhání má potleskový svůj výděleček. Dle toho vidíme pak v kuse pět neb šest dobrých figur, kdežto vše ostatní jen ledabylo se odbývá, vidíme vedle vynikajícího věci až urážlivě nedbalé, vedle lesklého bohatství protivnou duševní chudobu, písek vedle palmy. Mnohá zcela dobrá hra vypadá jako koberec sešitý z aksamitu a hadrů a vedle lesklých kostymů vyznačuje se šatem ošumělým nebo *bezvýznamným* obyčejně i herec »nevděčné« úlohy, jako by se

obecenstvu naznačiti chtělo, čeho netřeba dbáti. Tu pak se ovšem divíme často dobrému spisovateli, ano nepochopujem ho, že vedle postav geniálně kreslených nakupil takovou duševní nicotu!

Definice *vděčné* úlohy je velmi jednoduchá. Estetika praví, že »úloha, která má v organismu kusu závažné a potřebné místo, není vlastně nikdy nevděčnou«; vždyť dramatická hra není pouhým monologem a za každý v divadle strávený večer chcem vidět *celistvý* obraz rozmanitého života. Byť ale byla i mnohá úloha jen episodní, která by bez značné ujmy zcela z kusu se odstraniti mohla, byť tedy byla jen okrasou a nikoli organickou, životní částí, zůstane vždy *vděčnou*, jakmile poskytuje umělci příležitost, aby předvedl nám osobnost celistvou, individualitu rozhodnou.

Dobří spisovatelé, Shakespeare a Schiller na př., nemají vlastně skorem žádných »nevděčných« úloh. Také jich nemívají ani spisovatelé ti, kteří znajíce efekt divadelní pracují jen k tomuto; uvádíť na jeviště jen osoby takové, které jsou vodítkem neb světlem děje a hlavních osob, nebo vypočítají i episodu každou, aby měla osobní váhu svou. Tím ovšem nemá být řečeno, že nevděčných úloh vůbec není. Jakož v životě samém jsou jisté existence, jež lze naznačit co zbytečné nebo alespoň co nevděčné, takž se také přihodí spisovateli, že podobným figurovým tmelem musí budovu svou obmyslit. Avšak nevděčných úloh je nepoměrně méně, než by se dle hry herců, a to hlavně herců českých, mysleti mohlo.

Honba za výsledkem okamžitým a lehce dobytým maří úctu k umění. Každé umění žádá šetrnost nejvyšší, každé dílo umělecké má šetrnost tu jeviti i v nejdrobnější své části. Jakož ve čtverozpěvu nesmí sobě počínat jednotlivý hlas dle libovůle své, aby souzvuk pravý byl docílen, jako socha nesmí mít hlavu Venuše a tělo oněch tuctových andělů, které vídáme po hřbitovech plakati nad tělesním svým mrzáctvím, aby celá socha nepůsobila komikou protivnou, takž také musí při hře dramatické vše být šetrně podáváno, vše dopodrobna vypracováno, aby vytvořilo souzvuk a celek vpravdě umělecký. Chvalitebná je snaha jednotlivcova, aby vyniknul, snahu tu musí mít ale *každý* spolupůsobící, sic neuvidíme skoro nikdy hry veskrz umělecké. Herec musí

vše na úlohu svou vynaložit, musí se ale dovést také umělecky umírnit a celku podřídit; také když mu nekyne se strany obecenstva odměna, má mu dostačit vědomí, že přispěl k celku veskrz zdárnému. Takové sebevědomí je první charakteristikou pravého umělce.

Lear může být ovšem pro sebe Learem, Posa může i o sobě většími scénami svými dojíti platnosti; avšak tu se obdivujem jen umění *jednotivcovu* a neodcházíme uspokojeni *celkem*, nasytili jsme se uměním *hercovým*, nepoznali jsme ale krásy *dramatické básně*. Opakujem ještě jednou, že žádáme od herce především vědomí, že pracuje k uměleckému celku, že úlohou jeho jest, aby pomohl nám k plasticky živému názoru básněných krás. Přitom ani nepřipomínáme četných případů a příkladů umělců skutečně velkých, kteří ujavše se úlohy »nevděčné« přivedli ji náhle k platnosti netušené.

Vymýtění nepravého pojmu o úlohách nevděčných, redukování těchto na počet jich přirozený závisí ale nejen od herců, nýbrž i od režie, která nejenže zkoušky řídí, ale i úlohy rozdává. Doufáme v pokrok našeho divadla, v rozkvět umění slovanského a české poesie dramatické. Kdybychom se toho domohli, kdyby nezakotvil se pravý náhled o významu dramatického umění, jak často by mohla nastoupit omrzelost u talentů produktivních a zmařit se talent nadějný, kdyby plody dramatické měřily se dle toho, mnoho-li laciného potlesku vynesou! Pro doklady nemusili bychom sáhnout o mnoho let nazpět!

Jan Neruda

LITERÁRNÍ LISTY 1. července 1865

ZA DIVADELNÍHO MEZIVLÁDÍ

△

Pan Liegert nemá více rozhodného slova v divadelní kanceláři, zemský výbor svěřil správu rukoum jiným. Podle toho, že repertoár je nyní právě tak slabý, bezúčelný a unavující, jakým byl dříve, podle toho, že jednotlivé hry, nejsou-li dávno již sestudovány, právě tak drsnatě se od-

bývají, jak dřív odbývány byly, možno skoro s plnou jistotou soudit, že tytéž síly, které nyní vévodí, již za pana Liegerta vévodily a že vady dříve vytýkané přicházejí na vrub těch, kteří nyní nových, či vlastně dalších vad se dopouštějí. Chcem věřiti, že dříve byly přece překážky nám posud nepovědomé a že nelze nyní náhle vše zlepšit a opravit. Proto však přece nemůžem vidět v nynějšku rukojemství dobré budoucnosti; faktum je, že divadlo pražské nejeví svěží duševní činnosti, a pravda je, že bez činnosti té bude divadlo naše třtinou podléhající každé náhodě a nejdůležitější nynější ústav národní že bude buď jen předmětem špekulace, buď jen místem zábavy všeho rázu i účele prosté.

Máme nyní dobu divadelního mezivládí. Za tři neděle přijde nový ředitel, s ním má nastat nový řád. Žadatelů za místo ředitelské bude celý houf, což je nám milým svědectvím, že naše pevná důvěra v ústav národní, v umělce i v obecenstvo je zároveň důvěrou obecnou. Divadelní krisis nynější, která zbytečností svou zajisté i pana Liegerta samého překvapila, opatřila nám ovšem mnohý úsměšek, mnohé škodylibé proroctví u nepřátel, kteréž již zase v urputné německé žurnalistice nalezáme. Vše to překonáme tím snáze, že má ústav náš budoucnost svou zakořeněnu v jistém rozkvětu národnosti naší vůbec, budoucnost tak jistou, že by zajisté odstupující nyní ředitel nanovo zase nastoupil, kdyby to jen poněkud šlo, vzdor tomu, že důsledně nešikovní jeho straníci veřejně i soukromě opak tvrdí. Z houfu žadatelů třeba ale nyní učiniti výbor tím přísnější, že důležitost ústavu přísně zapovídá všechno další experimentování. Veřejný tisk je hlasem obecenstva a naší povinností tedy jest, abychom vyslovili, jakého muže sobě obecenstvo naše v čelo národního svého ústavu žádá.

Nový ředitel *musí* být národnosti české, musí být národovcem rozhodným. Jenom Čech je s to, aby úplně porozuměl potřebám českého obecenstva, jež jsou přec zároveň potřebami jeho vlastními, jenom Čech dovede mít i dosti jemnosti i dosti povolnosti naproti pokynům, jakéž se mu dostávají od hlasů veřejných. Ředitel Čech bude mít nepoměrně větší důvěru i lásku v obecenstvu, a z důvěry té pojde mu podpora tím všestrannější. Mimo to je zajisté po-

třebí, aby v čele ústavu stál muž, který by byl co do smýšlení svého národního příkladem všem svým podřízeným, kteří přišedše zčásti z ciziny zpět, přinesli s sebou onen pocit světoobčanský, jaký zvláště vyznačuje divadelní umělce německé. Ztotožní-li ředitel jmeno své i budoucnost svou se jmenem a budoucností ústavu, budou totéž činiti i jiní po něm, jakž nyní již pokročilí jednotlivci činí. Ředitel Čech musí zčeštit všechnu posavadní správu německou, musí odstranit všechny zbytečnosti, které posud ústavu našemu opatřovaly výsměchu. Kdo nedovede být Čechem na českém ústavě, musí se odstranit.

Ředitel Čech nebude přirozeným způsobem moci v ústavě našem viděti ústav *jenom* výdělkářský. Jakkoli jsme vzdáleni onoho idealismu, který žádá všemožnou duševní práci třeba až k duševnímu vysílení sáhající, aniž by připouštěl jinou než pouze nahodilou odměnu materiální, jsme přece při mladých poměrech svých nuceni žádati, aby otázka výsledku materiálního nebyla otázkou *jedinou*. Máme za zcela přirozené, že kdož kapitál svůj hmotný a duševní vloží do závodu ať již jakéhokoli, má také procenta řádná těžit (čím větší výtěžek má někdo z věci české, tím líp!); avšak považujem také za věc jistou, že ten, kdož poctivě a s láskou bude pěstovati ústav náš, hodnotou jeho dosáhne i hmotného prospěchu svého. Bude-li se vidět, že ředitel pokračuje ve všem jen k prospěchu ústavu, že vydání svá zřizuje účelně, odpadnou také všecky přepjaté požadavky členů i obecenstva, jaké se ovšem často ředitelí divadelnímu činí.

Ředitel musí se vykázati ale jinými ještě vlastnostmi. Jeho vzdělání musí v sobě zahrnovati nejen známost všech potřeb divadelních, zevrubnou známost divadelního celého světa, on musí stát i na té výši, s které jasně a určitě zří v budoucnost českého divadla, s které poznává neomylné cesty, kterými mladý český ústav povznésti se může na ústav rozhodně *nový a samostatný*. V čemkoli nedostačil by v ohledu tom ředitel sám, musí nahražovat dobrým taktem u vybírání osobností, kterým co pomocníkům svým svěřuje řízení *jednotlivých oborů*, jež pak vesměs ovšem duchem vlastním musí svést v celek úplně zaokrouhlený. Především třeba porozuměti dobře pojmu často nyní cito-

vané konkurence s pražským divadlem německým. Ředitel český má dbáti jen toho, aby ředitel německý nemohl podnikati, co by divadlu českému *škodilo*. V ohledu tom musí být ovšem bdělý všech pomůcek kdekoliv se naskytujících. V ostatním pro nás německé divadlo pražské ani neexistuje. Nechť si kráčí divadlo druhé cestou jakoukoli, nechť pěstuje umění způsobem svým odpovídajícím literatuře a umění vůbec, — my máme jiné síly, jiné pomůcky, jiný účel, zakládající se hlavně v živlu slovanském. Jakož divadlo má býti zrcadlem duševní naší vzdělanosti, nemůžem arci pevně je snad uzavříti před vlivem cizím; naopak, cokoliv důležitého se v cizině naskytne, musí co nejrychleji přenešeno býti k nám. Avšak co jinde již *překonáno*, je překonáno také nám; prodělavše s ostatní Evropou vzdělanostní proces, nemusíme nyní sáhat k opakování nebo dohánění leč tam, kde organismus uměleckého našeho ústavu toho přirozeně vyžaduje. Experimenty nedaří se vždy a máme na ně také málo času. Bude-li repertoár náš vždy svěží a nový, je otázka konkurence beztoho již rozluštěna.

Naposled kladem zde velkou váhu na obecenstvo. Netroufáme sobě přáti, aby obecenstvo i tenkráte ústav svůj podporovalo, kdyby za podporu svou nemělo žádné opravdové náhrady; žádáme ale podporu obecenstva rozhodně, jakmile řízení divadla bude takové, že vyhoví požadavkům i přísnějším. Dobře řízené divadlo láká a rozmnožuje sobě arciť obecenstvo samo, jsme ale právě v počátcích a všichni víme, že nezvyklost je těžký balvan, rovnající se zastaralému předsudku. Kdyby bylo veškeré obyvatelstvo pražské duševně probuzeno, nestačila by mu ani tři divadla česká. Vždyť je známo, že i navštěvování škol setkává se posud s odporem! Jest právě úkolem těch, kteří jsou probuzenější, aby působili na ostatní, a v působnost tu důvěřujem jako vůbec v plnění všech povinností, jakéž našincům ukládá čest a přesvědčení.

NÁRODNÍ LISTY 14. července 1865

DIVADELNÍ BIBLIOTÉKA

Vydává Jaroslav Pospíšil. (Posud 49 svazků.)

Potřeba a oživený smysl budí podniky kněhkupecké. Jakmile divadlo stalo se nám životnější otázkou, jakmile vzdělanec český nechtěl a nemohl se více obejíti bez nějaké alespoň známosti literatury dramatické, nastala potřeba, aby pomocí tisku se rozšiřovalo, co z jediného českého jeviště stálého v Praze nepůsobilo dále než právě na Prahu. Potřeba ta vyvolala u nás Pospíšilovu Divadelní bibliotéku, která nyní již dospěla na půl sta svazků. Vedle bibliotéky té vycházel, přestal vycházeti a nyní zase pokračuje Mikuláše Boleslavského Divadelní ochotník.

V podobných podnicích je hlavně kněhkupecké Německo vynalézavo, ač co do rychlosti u vycházení, co do lacinosti při skvostné úpravě nedostihlo posud Paříže a jeho kněhkupeckých, často výhradně se s literaturou dramatickou zanášejících závodů. Nicméně stojí ovšem Německo vysoko nad námi. Kdekoliv více divadel v jediném městě budí uměleckými individualitami nebo zvláštními názory obecenstva také zvláštní produktivnost spisovatelskou, vychází obyčejně několik hned divadelních biblioték, jež spekulujíce hlavně na prodej tak zvaných »tištěných manuskriptů«, tedy také hlavně na prodej plodů divadel svých místních, roztřiďují se rozmanitě co do obsahu. Jedna pěstuje menší, drobnější, druhá víceaktovou veselohru a frašku; větší tragedie přenechávají vesměs samostatnému tisku nebo vlastnímu nákladu spisovatelovu. S bibliotékami závodí divadelní listy, kteréž vedle novinek a záležitostí agenturních často také na vlastní náklad divadelní manuskripty přebírají. Z časopisů těch, jednotlivým divadelním agentům náležejících, vyvinuly se konečně i časopisy vyšší, na rozhodně vědeckém stupni stojící.

K výši té máme ovšem ještě daleko. Produktivnost českých dramatiků je příliš slabá, než aby obchod s plody jejich mohl dosáhnout patrných rozměrů, k tomu také máme jen jediné divadlo stálé, jehož knihovně dostačuje *jediný* opis. Vzájemnost mezi divadlem pražským a divadly ochotnickými a kočujícími jest jen skrovná; aby se té vyhovělo, snaží se Mikulášův Ochotník, v němž vidíme zárodek

skutečně čilého *časového* podniknutí. Pospíšilova Bibliotéka zato hledí k jakémusi repertoáru divadelnímu, který může rovněž dobře ku *čtení* sloužit. Pospíšil přijímá staré i nové hry, kusy ochotníkům i pouze velkým divadlům se hodící, slovanské i neslovanské. Divadelní bibliotéka je v jistém ohledu obraz posavadního repertoáru pražského divadla; pro čtenáře její je však *skorem* ctností, co obecenstvu v divadle abonovanému jeví se nectností. Repertoár pražského divadla zdá se mít neplodnou snahu, aby sobě dřív všechno přivtělil, co dobrého kdys bylo na divadlech nám známějších; to je ovšem nesmyslně dlouhá pouť k samostatnosti, a tím méně ústavu prospěšna, že místo živé konkurence s pražským divadlem německým pohybujem se jen v téhož dávno vyjezděných kolejích, které jsou českému vzdělanci beztoho již dávno dobře známy. *Slovanské* drama pěstuje Pospíšil právě tak skrovně jako *režie* naše, ruská literatura leží *zcela* ladem; německé drama rozkládá se velmi široce. Ze Slovanů čteme zde hlavně Fredra a Korzeniowského, z Němců jsou tu *Weissenthurnová* a Birchpfeifferová, Mosenthal, Benedix, *Kotzebue, Raupach, Halm, Blum,* Wilhelmi, *Töpfer, Castelli, Hopp, Schiller,* Görner, Brachvogel, Hackländer, Pohl atd. Jenom v rychlém podávání novějších plodů francouzských nerovná se Bibliotéka pražskému divadlu, čemuž již zastoupená zde jmena nasvědčují: Rosier, Scribe, Molière, Lockroy a Anicet-Bourgeois, Pyat, Bayard, Lefeuvre atd.

Čtenářstvu českému vyhovuje posud Divadelní bibliotéka dobře, kusy podávané jsou jen zřídka bezcenné (na př. původní »Dědkův kalmuk« od K. Š., velmi mladá to práce), forma jejich je celkem pečlivě broušena. Aby ale Divadelní bibliotéka ve větší prospěch náš i svůj povznesla se k čilejšímu životu, radili bychom pěstování a vyhledávání her původních českých a vůbec slovanských. Zvláštní naše poměry dovolují zcela dobře, aby méně bylo všímáno písemnictva německého a abychom pilně přihlídli k divadlům slovanským a k tomu, co z nich na vlastní svou půdu přenésti můžeme. Snad že v ohledu tom nastane zakrátko v divadle i v literatuře spásonosná změna.

LITERÁRNÍ LISTY 15. července 1865

ČESKÉMU DIVADLU SCHÁZÍ LEDACOS, NA PŘ. P. LINDWEICH P. KÖNIG Z OLOMÚCE — ČESKÉ HRY V BRNĚ

△ V Praze 15. července.

Pan Ondrák měl pravdu, když mluvil o důležitosti němčiny pro nás Čechy a o tom, že první znak českého vzdělance je, umí-li němčinu. Neboť: kdybychom nerozuměli německy, nečtli bychom německy, a kdybychom nečtli německy, načpak by vycházel Prager Zeitung, list zábavně-poučný. Němce nepoučuje zmíněný a nadřečený Pr. Ztg nikdy, učitelství své vykonává jen na nás, protože nemáme vysokých škol českých, — naproti nám je tedy listem poučným; z toho ale mají Němci radost, a naproti nim je tedy listem zábavným. Němcům na zábavu a nám k poučení prál jest ondy: »Českému divadlu neschází nic než divadlo, ředitel, repertoár, zpěváci a obecenstvo.« Pod článkem tím byly dva dlouhé, dobře vyměřené vykřičníky, na znamení, že to napsáno největším křiklounem slavné redakce Prager Zeitungu. Známe toho pána, že je dobrým kapelníkem při komické zpěvohře a sám dobrý a rozmarný tenore buffo v životě. On musí a musí být vtipným, kdyby se jakkoli proti tomu bránil, on sobě tropí žerty i ze samé, až nákysle opravdové slavné redakce své. To je zvláštní dar boží! Obdivujem ho a chceme i jiným opatřit příležitost, aby ho po následujícím krátkém rozboru našem take obdivovali.

Pan — jmenujme ho třeba Lindweich — pan Lindweich tedy praví, že nemáme ředitele. Považíme-li, že ho skutečně nemáme, ustrneme nad ostrým pozorováním páně Lindweichovým. To je také zvláštní dar boží! Pan Lindweich ale nechce, abychom věčně zůstali bez ředitele, a protož hodlá, jak se z bezpečného pramene dovídáme, sám o ředitelství českého divadla zadati. Týž bezpečný pramen nám sděluje, že vlastně pan Lindweich propůjčí jen něžné jméno své, za kterým se skrývá ten, kdož byl před ním a býti má po něm, pan František Liegert totiž. Děkujem mu ve jmenu slovanského svého kmene za ochotu tak značnou a vybíráme sobě z ní příjemné přesvědčení, že chce-li se stát pan Lindweich ředitelem českého divadla,

divadlo to musí existovat, že tedy českému divadlu — divadlo *neschází.*

Avšak schází prý českému divadlu repertoár! Fáma, která svou všetečnou fakuli také ale do všeho již strká, vyprávěla před nedávnem, že pan Lindweich zvláštní cestu pro náš repertoár podnikl do Paříže, za účelem tím, že se tam několik neděl zdržel; zmíněná fáma nevypravovala ale ničeho o výsledku konané cesty, a nepřivezl-li nám tedy pan Lindweich repertoáru z Paříže, není to zajisté pěkné od p. Lindweicha!

Dále že scházejí zpěváci! Darmo se rozhlížíme a poptáváme, který sólový obor v české zpěvohře vlastně osiřel; pan Lindweich ale praví, že zpěváci scházejí, a my věříme panu Lindweichovi. My víme jen o panu Veckovi, že přešel k jinému indoevropskému kmenu, o nikom jiném víc. Ten nám schází, a od p. Lindweicha to opět není pěkné, že nám ho vlastní svou osobou nenahražuje. Máme ještě u vděčné paměti své, že pan Lindweich zpíval kdys v »Stradellovi« tuze pěkný tenor — zdaliž co Stradella nebo co Barbarino, toho vděčná paměť naše ovšem více neví. »A když můžeš, pane můj«, proč nezpíváš tenor?

Konečně ale schází prý obecenstvo! *Jedna* část obecenstva nám schází, nemůžem to zalhat! Pokud totiž vévodil Liegert pán, bývaly jisté lóže divadelní vždy plnější; seděly v nich milostné, ušlechtilé postavy, vypadající jako sražená smetana pražské společnosti. Každý je viděl, protože se právě nenutily příliš, aby nebyly viděny, každý obdivoval řídkou tu vpravdě nenucenost, zvláštní tu skutečnou noblesu, a lid sobě šeptal v upřímném obdivu, že jsou to páni němečtí referenti. Tenkráte jsme čítali také v německých listech chválu českého divadla. Doby ale se změnily, pan Liegert šel, s ním šli také duchové jeho, a nyní čteme: »Českému divadlu neschází nic než divadlo, ředitel, repertoár, zpěváci a obecenstvo.« Toužebně hledíme ze svého parketu k prázdným lóžím a voláme: Oj, kde huláte nyní, bratři kozáci, — Lindweichu, Lindweichu, proč i ty jsi nám takto učinil! Lindweichu, přijď zase k nám a buď naše obecenstvo!

Poroučíme se Vám již, pane Lindweichu, a prosíme, abyste nám odpustil, pakli jsme Vás klepli dle své povin-

nosti trochu přes prsty vtírající se všetečně do českých skřipců. V ostatním máme k Vám zajisté neobmezenou úctu, již proto, že jste nás dovedl přinutit zase k feuilletonisování o českém divadle, ač jsme sobě byli dosti pevně jinak umínili. Když jsme ale již v tom, v českém divadle totiž, musíme chtěj nechtěj pokračovat.

Vlny jdou v českém divadelním světě vysoko, je nesmírně mnoho huku a hluku, jsou celé oblaky pěny. A na břehu moře sedí pan König, nebo jak se jmenuje ředitel ten olomúcký a muž romantické mysle, a vyčkává perel, které mu náhoda do ochotného klínu nahodí. Má prý jich celou šňůrku, kterou povleče za sebou do Olomúce. Při výboru svém hledí zároveň k tomu, dovede-li nově angažovaný také po česku zahrát. Olomúc má obdržet své pravidelné české hry, Olomúc zahanbí Brno. Je v tom opravdu dostatek příčiny k divení se, že Brno, že moravští zemští poslanci sami nepomýšlejí na zřízení nutných tak českých her v hlavním městě Moravy. Což není Moravanům potřebí divadla? Jsme úplně přesvědčeni, jakmile hry ty by začaly, že velké své obecenstvo budou míti ihned.

Slyšíme právě nyní, že řediteli nynějšího německého divadla brněnského nedaří se tak valně, aby nepotřeboval přilepšení peněžního z českých, na př. odpoledních nedělních her, jakého se dostávalo dřív německému řediteli pražskému. Div divoucí, že ředitelé brněnští, kteří přec také počítají jako všichni ředitelé divadelní, nepomyslili posud na takovou výnosnou pomůcku!

A kdyby ne ředitelé, což není v Brně umění a věci oddaných ochotníků, kteří by se českých her vřele a vytrvale ujali?

NÁRODNÍ LISTY 16. července 1865

KATYNKA HEILBRONSKÁ

»Katynka Heilbronská«, k benefici první naší tragické milovnice provozována, přenesla nás náhle v bývalé doby divadelních našich počátků a první mladosti našeho obe-

censtva. V dobách těch, kdy obecenstvo skutečně tomu ještě věřilo, že Katynce v posledním jednání něco bodavého »padlo do oka«, líbila se činohra ta ovšem velmi; nyní však již musíme namahavě pátrat po příčině, pro kterou se zastaralá hra dostala opět na jeviště. Byl-li důvod, aby slečna Malá v nedostatku novinek měla k benefici své hru dávno již neviděnou, dostála činohra ta ovšem svému účeli; rovněž dobře volila slečna, chtěla-li se obecenstvu uvésti v úloze druhu řídšího. Katynka je jaksi pramátí všech oněch německých dívek, jaké němečtí spisovatelé líčí ve plodech svých, třeba by v životě se nenalezaly; samý tu cit, sensitivnost, motýlový pel, somnambulismus atd. Základní tón něžnosti a naivnosti, jaký úloha ta vyžaduje, nalezla slečna Malá zcela šťastně, ano ve mnohých okamžicích dovedla i obecenstvo unést, třebaby na útraty klidně tvořícího umělectví, dostávajíc se sama do opravdového afektu. V ostatních úlohách byla důležitější změna jen v tom, že slečna Slavinská přebrala úlohu po slečně Lipšové, tato po paní Kolárové a pan Kysela po panu Lapilovi; hrálo se vesměs dosti pečlivě. Pan Šimanovský připomenul nám co Strahl plně zase dobu, kdy skvěl se ještě v oboru mladistvých hrdin. Návštěva byla při benefici i při předvčerejším opakování dosti četna.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 18. července 1865

MNOHO POVYKU PRO NIC ZA NIC

»Mnoho povyku pro nic za nic« je komedie tak již sehraná, že nevadí více ani nějaká změna v obsazení. Je ovšem těžko žádat v rozkližujícím tom vedru souhru zcela dokonalou a protož jsme již spokojeni s výsledkem, jaký byl předvčerejší. Nebylo by snad od místa promluvit zde vůbec o způsobě, jak se skoro všude, nejcitelněji ale u nás provozují veselohry starého Shakespeara. Klasicita jmena spisovatelova budí u provozujících jistou pietu, kterou myslejí že nejlíp vy-

jádřejí tónem pathetickým, veselohře málokdy odpovídajícím. Mnohé z figur Shakespearových již zvetšily, herec by musil hodně hluboko sáhnout do života, musí řádně individualisovat, aby nám je sblížil. Pathos jim ovšem přidává ráz starobylosti ještě zvýšené. To však je řečeno všeobecně, a nehledíme-li k přísnému požadavku zde vyslovenému, musíme přiznat, že vcelku se Shakespearovy veselohry hrají u nás svědomitě, a výrok ten platí také o spoluúčinkujících v »Mnoho povyku« sílách. Nejcelistvější, vždy působivou figuru podává zde, jak známo, pan Kaška co konšel. — Čtem právě repertoár příštích čtrnácte dní. Dostojí-li se slíbenému, měli jsme ondy zcela pravdu, pravíce, že musily dříve repertoár náš dusiti poměry nám zhola neznámé. S navrženým nyní repertoárem jsme spokojeni úplně.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 19. července 1865

DON CARLOS

Nevíme, zdaž platí posud pražským divadlům intendantské pravidlo, že nesmí vystoupit na jevišti pražském, kdo vystoupil dříve již jinde. Na českém jevišti nehledělo se pravidla toho ostatně nikdy, nemohlo se ho ani hleděti dle poměrů našich. Že se i na divadle německém činily s rozhodnými talenty výminky, toho příklad v činohře slečna Heintzova, v opeře mnozí jiní. Jsme také nadál pro předvádění mladých počátečnických sil, jen když se dříve režie a intendance přesvědčí, že alespoň nějaké naděje vzbuzují. V »Carlosu« předvedli nám mladého p. Blanického v úloze titulní a nemůžem jinak než schváliti celkem pokus ten. Carlos je ve většině svých scén úlohou jen deklamační, na niž vystačí již jakýs ušlechtilejší vzlet a dobré porozumění hojným, v dialogu obsaženým myšlénkám, v tom ohledu je nadanému počátečníku přístupna; avšak zároveň žádá Carlos vybranou již rutinu, především ale eleganci a zaokrouhlenost pohybů, která se ze života na jeviště tak snadno přenésti nenechá,

a v tom je překážka počátečníku skoro nepřekonatelná. Opominem dolíčení zápasu, v jakém byl p. Blanický s pohybem svým, zápas ten bývá vzdor rozdílným individualitám skoro u všech stejný; co se však deklamace samé týče, objevil p. Blanický již pro poprve porozumění vzdělancovo. Jeho deklamace je jasna, myšlénka obdržuje pravý důraz svůj a pronáší se tedy přirozeně; myslíme tedy, že by pan Blanický sáhl časem svým i na obor těžší. Orgán počátečníkův je ale slabostí a zemdleností svou na překážku. Nejen zvuk, i *síla* schází tomu mladému přec hlasu, a radili bychom panu Blanickému, aby hleděl dříve dietetickými a řečnickými prostředky hlasu svému přispěti, než se spustí v plný proud namáhavého divadelního života. Nepochybujem, že budem pak pokrok za pokrokem zaznamenávati. — V ostatním je »Carlos« u nás v dobré paměti. Filip, Eližběta — Posa dobyli sobě uměleckou oprávněnost, Eboli paní Peškové representuje se nanovo velmi pěkně. Návštěva byla vzdor dusícímu vedru hojna.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 21. července 1865

PROFESOR A GENERÁL

»Profesor a generál«, kus Tylem dle Raupacha zpracovaný, se nejspíše proto jen od roku 1849 nedával, že nebylo žádné rozumné příčiny ku křísení jeho. Censuře byly as ty kousky starého Desavského úplně lhostejny! Obsah hry je zcela prostičký. Generál kníže desavské má zvláštní zálusky na verbování studentů, jež mu však universita vždy zase z rukou vytrhne. Poštěstí se mu podloudně naverbovat mladého magistra, ženicha neteře rektorovy, hněvajícího se s nevěstou svou kvůli — hebrejštině. Rektor magistra zase vybaví. Aby se mu pomstil, navede generál jednoho z vojáků svých, uprchlého Francouze, aby sobě namluvil služku rektorovou a v domě téhož se uprchlík lapit nechal. To »vše« se také stane, aniž by jedno z druhého nutně vyplývalo, takže již v třetím aktu se tážem, jakž možno z chudobného předmětu ještě ně-

jaké další scény vypříst. Vystupující osoby jsou vesměs velmi dobrácké, přitom ale práce tak fabričné, že by zastupitelé hlavnějších úloh musili mnoho užít výtečného detailu, aby úlohy své k vyšší platnosti přivedli. A vzdor tomu bylo by přece málo jen vyhlídky na udržení kusu. Šťastnější jsou as dvě episodky v kuse, z nichž jedna vynikla podrobným individualisováním páně Mošnovým, druhá pak ušlechtilým přednesem pana Šimanovského. Pan Kolár vylíčil generála pevnými rysy a podobně se dařilo panu Chramostovi s úlohou rektora, jenže připravila tomuto slabá paměť leckteré krušné okamžiky. — Následující nato jednoaktový žert »Monsieur Hercules« je vypočten pro vypracovanou komiku, na níž pouhý, okamžikem se rodící rozmar jen málokde dosáhne. Ostatně nemá ani tato hříčka jakés ceny.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 23. července 1865

LE SUPPLICE D'UNE FEMME

△

Nemravný Francouz je nyní v oboru písemnictví jediným mravním velikánem. On jediný má smělost sáhnout do plného života, do nějakého kusu jeho zahledět se jako do zrcadla a podívat se, jak vlastně sám vypadá. Zrcadlo je nebezpečná věc; truchlivý obraz, který z něho na nás se dívá, stává se až k zbláznění strašným, zkusíme-li naň se usmívat, i vážně musíme se do něho zahledět, pak možno že jeho nepříjemnosti poněkud alespoň zlepšíme. V následujícím podává nám Girardin kousek zrcadla našeho společenského života, naší slabé lidskosti a velké té lži, jaké se dopouštíme denně, abychom se alespoň *zdáli* mravně velkými. Čtěte místo Paříž jen Praha a substituujte osobám Girardinovým osoby vám ze života známé.

Matylda, žena plná hlubokého citu a jasné soudnosti, miluje upřímně Henry Dumonta, muže svého. Dumontovi, jenž byl upadl před lety do peněžních nesnází, přispěl velkými penězi Jean Alvarez, Španěl. Z vděčnosti — jiného motivu

neslyšíme a nechcem prozatím uvést — poddává se Alvarezovi Matylda zcela; to trvá po celých sedm let, bezdětný dříve a ničeho netušící Henry považuje dcerku Alvarezovu za svou. Již však počíná »zlý« svět, jejž Girardin personifikuje osobou paní Lareeyové, na základě řečí propuštěné Matyldou komorné Zoë o poměru tom rozprávěti. Matylda sice o pověstech těch určitě vystupujících neví ničeho, je ale již syta libůstek Alvarezových a tyranisující nadvlády jeho. Aby se mu vyhnula pro dobu delší, přemluví radostně svolujícího Henryho k cestě do Italie. Náruživý Alvarez, zvěděv o tom, vynutí na ní slib, že nepojede přec zase.

Náhle zví Matylda od Lareeyové, že poměr její k Alvarezovi je prozrazen. V tomtéž okamžiku obdrží v listu Alvarezovu stvrzení řeči Lareeyové a vyzvání, aby s ním v týž den i s dcerkou Jeanne z Francie prchla. V nejtužším zápasu jejího zoufalství se strachem před samovraždou překvapí ji Henry; v naději, »že ji zabije«, podá ona mu list Alvarezův. Henry čte a přece nevěří; vlastní obžaloba Matyldina však nenechává ho nadál v pochybnosti.

»A jak dlouho tomu již, co mne podvádíš?« táže se.

»Sedm let.«

»A Jeanne?« vyhrkne v zoufalství.

Matylda mlčí.

Henry je brzy odhodlán: svět se musí zklamat. Alvareza přinutí, aby mu vypověděl všechny kapitály, čímž Henry přijde sice na mizinu, čímž však světu se namluví, že milující Alvarez mstí se proto, že Matyldou byl oslyšen. V souboji se s ním setkati nechce: »Kdybych zastřelil tebe, byla by v tom pro tebe pokuta? Kdybys ty zastřelil mne, kde by byla spravedlivost?« Oba vinníky trestá tím, že světu zjeviti se musí co nanejvýš nevděční. Proto také obdrží Matylda věno své zpět a musí k rodičům svým se vrátit, jako by manžela nyní chudobného sama opouštěla. Malou Jeanne podrží Henry u sebe: » Já jediný z vás jsem dosti poctiv, abych ji vychoval na počestnou ženu,« praví. Matylda vyslyší plačíc a mlčky soud svůj; ještě jednou obejme dcerku svou, která tázána odpovídá, že chce zůstat u toho, který sice nyní zcela zchudnul, kterého ale považuje za otce svého. Také Alvarez chce dcerku svou obejmout, Matylda mu ji ale odtrhne a podá Henrymu. Alvarez i Matylda odcházejí.

»A neuvidím již nikdy matinku?« táže se Jeanne.

»*Snad!*« odpovídá Henry. — —

Velká to tragedie lidskosti, mocná v ní bouř bolu a zoufalství; avšak bouř ta rozpěňuje vodu pod povrchem, jen velké ty kruhy nad tmavou hladinou naznačují, co se uvnitř děje, jako by spisovatel tím říci chtěl, že nepíše výsledky *náruživostí*, nýbrž jen lidských *slabostí*. Matyldě můžete ovšem říci, že když po sedm let hřešila, nestálo by ji as velkého přemáhání hřešit dále; kdyby ji Alvarez netyranisoval, že by to také nejspíš dále činila: jistou mravní, ano značnou sílu neupřete Matyldě přec. — Matylda nenáleží ani k onomu druhu filosofických ženštin, které slýcháme v životě tvrdit, že zachovají-li manželi svému »lásku«, učinily již vše možné, jinak že věrnosti nerozumějí. Ona miluje svého manžela, ona i cítí temnost svého činu; nevymyká se ale činu z téže slabosti, která ji přivedla k pádu. Proč Matylda klesla? Slyšíme, že z vděčnosti k Alvarezovi, nevěříme tomu ale. Či snad kvůli lesklým vlastnostem Alvarezovým? Španěl ten má ovšem sílu náruživosti do sebe, s níž se hluboký klidný cit Henryho rovnati nemůže. Henry je povaha ideální, veskrz dobrá, při největší urážce nejkrásnějšího odpustění schopná, povaha z oněch mučednických, kterým skoro přáváme, aby se jim dělo hodně mnoho nespravedlnosti, jen aby nám na zábavu předváděly hrdinství, jež sice tuze rádi obdivujem, jehož ale sami schopni nejsme. Avšak té poloďábelské reflexe nemůžem hledat u Matyldy, její čin zrodil se ze slabého okamžiku, její dítě je plodem *slabosti*. »I nejlepší člověk má okamžiky slabé,« říká se a přikyvuje v životě; koho se ale týká výsledek slabosti té, přece neodpouští. V okamžiku lehkomyslnosti zapomíná se na vše ostatní, zapomíná se na bolest nesmírnou, v žádném poměru k lehkomyslné rozkoši nestojící, na tu bolest, kterou můžem způsobit jiným. Podívejme se do života a na onu propast, která zeje mezi malou jen lehkomyslností s jedné a bezúzdnou hned žárlivostí s druhé strany! Nechť se to stane mezi manžely nebo mezi milenci, zůstává v základech svých stejno; jen společenské poměry činí pak jiný a tragický výsledek.

Jistý spisovatel tvrdil kdys, že mají vlastně všichni lidé stejné vlohy ku špatnostem, na př. ku krádeži. Jedni se jí nedopouštějí pro náboženství, druzí pro vlastní své *přesvěd-*

čení; tito že jsou vždy pevnější, vždy jistější vítězové. Přemáhání tu ovšem jiné, tolik ale je jisto, že jakmile nebude *ctnost* jen náboženstvím, nýbrž *přesvědčením*, bude slabost každá ustupovat vždy víc a více, — toť je ta výška, ku které lidstvo kráčí. Matylda podlehla slabosti, proti níž neměla přesvědčení! To je as reflexe, která vyplývá z kusu Girardinova, to je pokynutí k rozřešení velké, nebezpečné otázky společenské. Otázka ženitby nebo neženitby zůstává pak zcela vedlejší i pro mysle ouzkostlivé, na něž Girardinovo dle života kreslící a velmi přirozeně a pravdivě líčící péro musí ovšem míti dojem velký.

Girardin léčí bolestně. Sundal kus choulostivě střežené kůže a obnažené nervy chvějí se pod neobvyklým svobodně táhnoucím vzduchem. Byly jinde a budou také u nás hlasy, které odeprou oprávněnost k takovému činu. Připouštíme-li dramatické líčení všech jiných slabostí lidských, proč ne slabosti nejlidštější! Ostatně počíná sobě Girardin s delikatesou, jakou při naučené a nucené choulostivosti naší společnosti uznati musíme. Vždyť se přihodilo, že z divadla vycházející nevinné dušičky se tázaly: »A co udělala přec ta Matylda?«

»Le supplice d'une femme« má krásnou, mistrně jednoduchou stavbu. Žádná tu zbytečná osoba, žádná zbytečná situace a žádné také povrchní, protože snad nepotřebné slovo. Jen to překvapuje, že rozervanost Matyldina vystupuje hned z prvního počátku hry příliš uzralá, než abychom pochybovati neměli, že by manžel každého bolu své ženy tak bdělý nebyl ji dříve již pozoroval. Také v konci je příliš mnoho stlačeno vzdor tomu, že nás Henry ubezpečuje, v jistých případech že se nesmírně rychle myslí. Za dvě hodiny Henry přemohl všechen ten obrovský nával bolu, vykreslil pevně plán svého jednání, srovnal se se sebou i s ostatními a jeho síla je tak velká, že sám odvírá i perspektivu na příští smíření. Bylo by dostačilo poznat velkost šlechetnosti Henryho, ano zakončující »snad« má zaznít pouze v prsou obecenstva.

NÁRODNÍ LISTY 24. července 1865

Girardinova hra »Le supplice d'une femme« došla na českém jevišti krásného, zčásti zcela mistrného provedení.

Velkou zásluhu o výsledek ten má pan Šimanovský, u něhož jsme seznali tolik ušlechtilé a umělecké míry, že provždy již odpadnouti může pochybnost o jeho povolání pro kus salonní. S ním závodila slečna Malá a za dokonalé musíme vyznačit její scény v aktu druhém a posledním. Paní Pešková a pan Šamberk doplnili šťastný čtverlist pěkného večera. Abychom však ani nejmenší, třeba jen okamžikem citelné věci neopomenuli, podotýkáme, že nesrovnáváme se s dušeným tónem, jakého Henry i Alvarez hned v první scéně kusu, tu ještě neodůvodněně, užívají. Malá Jeanne byla vzhledem k tomu, jaké obtíže provedení dětských úloh klade, dosti dobře zastoupena. — Návštěva ne příliš valná.

NÁRODNÍ LISTY 24. července 1865

RICHARD III — SKLENICE ČAJE

Nemůžem sobě pomoci: pokud nemůže se hra tak velká jako »Richard III.«, ženoucí se tak valným proudem a spojená s tak mocnými tradicemi, provozovati úplně dobře (ovšemže úplnost tu přece poměrná!), volíme raději, aby se neprovozovala. Uznáváme všechnu píli, jakou vynaložil na př. pan Šimanovský na svého Glostra, neupíráme také, že jednou a později přivede úlohu tu k jisté dokonalosti, prozatím ale vadí mu tatáž překážka, kterouž vůbec tragédům svým vytýkáme. Pravíme-li, že měl jednotlivé uznáníhodné scény, ve kterých dovoleno držet se jediného tónu základního (dobrá scéna před kostelem v aktu třetím) nebo kde velký afekt scénu celou opanuje a tedy zase stejný skoro proud základního tónu vyžaduje (scény další), naznačili jsme již jasně překážku tu častěji zmíněnou. Naši herci mají pro tragedii portament hlasu zajisté vycvičený, ale jen pro vrcholící se afekt, kde hlas pracuje jaksi do větších rozměrů; jakmile mají se pohybovat v poloze střední, přirozené či konversační, ztrácejí se výhody uměleckého portamentu skoro zcela. Tón jim vybíhá hned do výše, hned do hloubi, jako by záleželo víc na dutém vlnění hlasu než na pronešené myšlén-

ce, myšlénka vůbec nemá patřičné své váhy, věta pozbývá své přirozenosti a výsledek je unavující, neumělecká jednozvučnost. To neplatí snad jen o panu Šimanovském, a jen nerádi to právě u něho rozbíráme příležitostně ostřeji. Avšak není-li dobře konversačního odstupňování, co má na př. býti z celé první polovice úlohy Glostrovy? Dialog se odpřádá bez vlastní opravdovosti, jizlivost v povaze ležící nevychází na povrch, a kde se tato přece maně objeví, nemá onu umělecKou, pouze na obecenstvo působící průzračnost, nýbrž je jednoduchostí svou až příliš průzračna i v poměru k osobám spoluúčinkujícím (na př. na konci druhého jednání). Deklamace *v středním hlase* se pohybující musí se u nás cvičit ještě nejen pro truchlohru, nýbrž i pro komedii. Že ostatně i v afektu mohou se u nás dít poklesky, toho je svědectvím jinak zajisté moudře rozpočítávající slečna Lipšova, která v přílišném užívání portamentu přechází až do samého nejistého tremola. Co se týká masy v »Richardu« spoluúčinkujících, nebudem zde se šířiti. Pěkná na př. byla pohřební scéna prvního aktu se slečnou Malou a vytknuli bychom zde jen poněkud příliš rychlé proudění dialogu. Zastupiteli Clarence připomínáme, že vypravování snu Clarencova náleží mimo sen Valdštýnův k nejrenomovanějším téhož druhu scénám literatury dramatické; zvýšená *smyslnost* musí scénu tu k platnosti přivést. Tyto dny jsme viděli také novinku, jednoaktovou hru »Sklenice čaje«. Je to zase jedna z oněch »novinek«, které byly na pražském jevišti německém již před desíti léty zcela slušně — stary. Český vzdělávatel francouzské té hříčky změnil lascivní původně konec na konec nevinný a našim moralistům nezávadný.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 31. července 1865

ĎÁBLŮV PODÍL
PAN HERKULES
RODERIGO A ISABELLA

»Ďáblův podíl« a »Smůla« se svou prázdností, »Pan Herkules« se svou všechno umění persiflující komikou a ještě ta či ona hra odpolední nepodávají nám žádné příležitosti, abychom úřad svůj referentský vedli do hloubky či do šířky. Nevíme věru, nač šířit slov při hrách, které herci posuzují sami již tím, že se ani slova neučí, a nač mluvit o výkonech herců, obmezí-li se celá práce jejich na upravení ježaté paruky nebo co možná nejohyzdnějšího nosu. Korzeniowského »Roderigo a Isabella« byl poměrně pravou oasou. Hrálo se alespoň tak, že obecenstvo zůstalo až po konec napnuto. Že kus ten objevil se na jevišti, je nám znamením, že circulus antického našeho repertoáru truchlohernícho začíná nejspíš zase od počátku. Teď snad přijde »Panna Orleánská« co novinka truchlohorní, po ní »Deborah«, po »Deboře« »Romeo a Julie« atd.

NÁRODNÍ LISTY 5. srpna 1865

SIROTEK LOWOODSKÝ

»Sirotek lowoodský« dožil se na českém jevišti mnohých slušných repris, ku kterým také připočítáváme reprisi předvčerejší. Podotknem-li tedy, že slečna Malá přikročila k titulní úloze své opět s onou opravdovostí, která její snažení umělecké tak příjemně vyznačuje, že slečna Lipšova a paní Hynková byly v charakteristice své šťastny jako jindy a že bychom totéž řekli o panu Šimanovském, kdyby akt poslední nebyl jevil jakous snad z umdlenosti pocházející povrchnost, byli bychom zkrátka hotovi. Jen to zde musíme ještě přidati, že v úloze Georginy zkusila se tentokráte začátečnice slečna Dvorská. Úloha ta je celkem chudobna a neposkytuje dostatečné příležitosti k ocenění ani sil začátečnických. Georgina vyžaduje salonní, elegantní pohyb a poněkud ostrou, určitou řeč. Co se týče prvnějšího, má slečna Dvorská jistou nenu-

cenost pohybů zcela pro sebe, při čemž jí opravdový vkus toaletní a pěkná postava dobře prospívaly, co se týče ale přednesu, byla slečna poněkud ouzkostliva, ač vše pronešené svědčilo o dostatečném porozumění. Jak se dovídáme, bude slečna zastávat obor salonních dam na jevišti plzeňském.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 10. srpna 1865

OKOVY

»Okovy« Scribovy potřebovaly několik desítiletí, než se dostaly k nám, čímž ovšem neviníme ani kus ani mladé divadlo. Kus je na všechen způsob dobrý. Co do charakteristiky náleží arci k ostatním moderní školy francouzské, která berouc osoby z broušeného, individuální ráz osob nivelujícího života salonního, předvádí nám povahy povrchu skorem stejného, jež pak co osoby zvláštní vyniknou jen lehkým, avšak duchaplným pointováním. Je to hra rozhodně situační a v ohledu tom domáhá se samého vrchu. Předmět její je k tomu velevhodný. Mladík, geniální skladatel, má se oženit se slíčným a bohatým mladým děvčetem; milují se vroucně, otec dal své svolení, mladíkovi ale vadí poměr, jaký byl měl dříve s mladistvou, od muže opuštěnou paní, která ho protekcí svou byla povznesla na první stupně slávy. Kdo někdy v životě poznal, jak mocně víže a překáží podobný poměr při rozlušťování jeho, přizná, že se z něho může vyvést pravé bohatství dramatických spletek. A Scribe dovedl v »Okovech« až plýtvat bohatstvím tím. Obraz je každý okamžik jiný, okamžikem je celá historie utěšeně jasna, aby již v okamžiku následujícím byla ještě zamotanější a zoufalejší než kdy dříve. Naivnost nevěstina, nezkušenost a mladická chevalerie ženichova, přímost otcova, náruživá láska hraběnčina, přímost a rozhodnost ničeho netušícího hraběte, protektora to ženichova, — a konečně vybraná svévolnost spisovatelova vytvoří v minutě více, než bychom zde na sloupci vypra-

vovat mohli, uzel se uzlí za uzlem a jen odměřený čas způsobuje, nezačne-li tato veselohra zmatků nanovo — po svém zakončení. Souhra byla až na některé, snad jen inspicientem zaviněné maličkosti dobrá; přáli bychom, aby se však přece nepřistoupilo k opakování bez některých ještě zkoušek. Při »Okovech« může divadlo naše dokázat, jaké výše dostouplo co do sehranosti. Rovněž doufáme ještě od dalšího studia, že také hra jednotlivců se ještě vybrousí, neboť se nám zdálo, že ten či onen odbyl důležitou úlohu svou jenom nejvšednější rutinou. Paní Pešková byla již napoprvé velmi dobra a zvláště ve tklivějších momentech zcela šťastna, kdežto v momentech ostřejší a chladnější výraz žádajících nastoupí stejná výš zajisté ještě po plnějším opanování úlohy. Slečna Čermákova měla jasný den a provedla pěknou úlohu svou důsledně a působivě. Z pánů by byl mimo p. Kolára nejlíp p. Grund na svém místě býval, kdyby nás v pěkném někdy proudu živé jeho deklamace nebyly — až strach hojné chyby gramatikální vždy zase upomínaly, že musíme být v požadavcích svých skromni a že nesmíme od deklamátora žádat, aby zcela *správně* mluvit uměl. Či nechává se snad situací a obsahem mluveného unášet tak jako někdy zpěvák, který z přílišného dojmu falešně zpívá? Dramatický umělec musí tvořit chladně, aby dovedl předvésti nám obraz ohnivý. Pan Chramosta přemohl jen málokde nemoc svou obyčejnou, uspávající totiž monotonii, a pan Šamberk se v pojmutí úlohy zmýlil tentokráte naprosto. Scribův Bellandard je povaha rozhodně opravdová, Bellandard je muž geniální co advokát, dobrý co člověk a jen poněkud nezkušený; *komickým* se nám stává jen tenkráte, když *situace* je komická. Pan Šamberk učinil z něho povahu komiky *uvědomělé.* Vždyť se musí i Schillerův Kalb popadnout ze stránky zcela opravdové, aby neuvědomělá komika jeho tím více působila! Arciže v ohledu tom vadil p. Šamberkovi také velmi návyk jeho zlý, že slova až příliš hustě opakuje a každý okamžik nějaké »vskutku«, »věřte mi« nebo »příteli« vplete. — Návštěva byla obyčejná.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 16. srpna 1865

TAJNOSTI ŠEDIVÉHO DOMU

Předevčírem co v předvečer narozenin císaře pána mělo jeviště české slavnostní zcela ráz. Když se za hry trub a kotlů opona vznesla, spatřilo obecenstvo v pozadí jeviště velké poprsí císaře a císařovny, kolem nichž pěkné stromky a keře vkusně sestaveny byly. Členové českého divadla, v sváteční šat oděni, stáli po obou stranách jeviště a zpívali v průvodu plného orchestru národní hymnu. — Nato následovalo provedení Nestroyovy frašky »Tajnosti šedivého domu«. Nemůže se právě říci, že by kusem tím byl repertoár český valně obohacen. Mimo to bychom ale rozhodně již žádali, aby také fraškám věnovalo se trochu ohledu a vymýtilo se z nich vše, co hrubostí svou vyznačuje zároveň svou zbytečnost. Páně Mošnovy novější kuplety a některé jeho »vtipné výrazy« nevyjímáme ze žádosti té. Návštěva byla velmi hojna.

NÁRODNÍ LISTY 19. srpna 1865

JIDÁŠ OD ROKU 1741

Naše divadlo je jako »moudrý« hospodář, který pořád myslí na budoucnost, — někdy ale v přítomnosti hlady zmírá. V zimě schovává se dobrý repertoár na léto, v letě na zimu, za panování Liegertova na panování bůhvíkoho, za nyněšího panování bůhvíkoho na panování Thoméovo atd. Poněvadž je naděje tak pěkná věc, doufáme tedy nyní v Thoméa. Prozatím ale toneme v strašidelném repertoáru »Ďáblových copů«, »Ďáblových podílů«, »Šedivých domů« atd., o kterémž kvůli bojácným dětem ani jednat nemožno. Plný proud věčných benefic nedovoluje také něčemu řádnějšímu na povrch. Poslední večer přinesl velmi starou a velmi vyprubovanou hru »Jidáš ve fraku«, kteráž se dost špatně hrála a dle toho také málo líbila. Beneficiantka slečna Červinkova převzala v den ten lokální partii. V jiných úlohách bývá šťastnější.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 24. srpna 1865

PRECIOSA

Dobře, že naše provisorium již doklepává! Ač sobě dalo jednou repertoár svůj velmi vychválit, je týž přece tak mizerný, že mizernějšího lze se jen nejbujnější fantasii domyslit. Nekladem to nynějšímu artistickému řediteli za vinu, neboť někteří z prvních členů jsou právě nyní na kontraktně ještě od Liegerta vymíněné dovolené a jiní dohánějí kontraktně vymíněné benefice. Dvě tři letní benefice v témdni při letně prázdných domech, — ledaže velkým namáháním a zvaním obecenstva se sežene, kterému se však podá zábava tak »umělecká«, že více nepřijde. Jde všechno samo sebou již bohudíky ku sklonku svému a protož by bylo směšno, abychom demoralisující, avšak již vysychající proud chtěli zlepšovat. Ze všech benefičních her poslední doby lze uvést jedinou melodramatickou »Preciosu«, jejíž hudba (od Webra) alespoň nějakou zábavu poskytuje. Slečna Malá měla krásným přednesem míst melodramatických největší zásluhu o dobrý výsledek.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 29. srpna 1865

JEN ŽÁDNOU OD DIVADLA

Pan Thomé nastoupil v sobotu stolec ředitelský, přejem jeho panování, aby povzneslo se daleko nad dobu předešlou. První večer zahájen jest Šeborovou jásací ouverturou, kterou skladatel sám řídil a obecenstvo vřele a vděčně přijalo. Nato následovala původní novinka dramatická, tříaktová veselohra »Jen žádnou od divadla«, pocházející z pera jisté české dámy (pseudonym Jedlička). Nechcem ani zde být galantními nebo negalantními, nýbrž pouze objektivními, a přiznáváme přec, že jsme šli mnohem uspokojenější tentokráte z divadla než po mnohých jiných původních veselohrách. Co práci novou především vyznačuje, je velká v ní se jevící znalost divadelních efektů, dále pak

rovněž velká znalost nynějších našich hereckých sil, ano i zvláštností, kterými tyto vynikají. Hra naší spisovatelky má ovšem leckterou zbytečnou délku v scéně, leckterou i zbytečnou scénu samu; avšak prvější je buď schválně tak držena, aby poskytla příležitost herečce či herci ku rozvinu hereckých předností, a poslednější učiněno zas kvůli efektu konec aktu zvyšujícímu. Čeho tedy hlavně »do hospodářství« na našem jevišti třeba, má spisovatelka úplně a netřeba se jí více za opatrný pseudonym skrývat; očekáváme od rutiny její řadu her, které alespoň vždy slušně čas svůj vyplní. Vybírat známé, třebaby dobré scény a známé, třebaby vděčné charaktery není ovšem všechno a netrvá nadlouho. Kruh úloh, které můžem připsat hercům jednotlivým jak se říká »dle těla«, obmezuje se sám sebou a šablony, byť i nejlepší, přece se konečně otrou. K tomu také ještě přichází, že vůbec se nám nezdá, že by byla spisovatelka bohatou na invenci *původní*: bájka její hry je již známa (»Gefährliche Tante« a m. j.) a dialog také neoplývá původními nápady, ano nepovznáší se místy nad pouhou všednost. Místo jakési anthologie z kusů dobrých mohla by tedy spisovatelka zajisté sáhnout mnohem spíše ku zpracování dějů divadelně ještě nezpracovaných, ku př. třeba k dramatisování národní pověsti, dobrého románu atd., jak Birchpfeifferová s velkým štěstím činí. V tom ohledu možno že spisovatelka nám velmi poslouží, neboť i v repertoáru takovém, většině obecenstva příjemném, máme nouzi. — Provedení hry »Jen žádnou od divadla« bylo až na to věčné, nesmyslné a negramatikální přeříkávání se, pro které již nevíme léku, když se herci sami za to nehanbí, velmi dobré. Paní Pešková, pp. Kolár, Kaška a Šamberk provedli připsané jim úlohy zcela v intencích spisovatelčiných, z vedlejších úloh přišly zvlášť všeobecně držané úložky spisovatele a recensenta (pp. Seifert a Polák) k platnosti. — Nepříliš četné obecenstvo jevilo spokojenost svou častým potleskem a volalo pseudonym spisovatelčin již mezi akty.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 4. září 1865

JAKÝ VÝZNAM MÁ PRO NÁS REPERTOÁR NÁRODNÍ

Jediné stálé divadlo naše má jiný
význam a jiný účel než divadla jiná.

Pražské divadlo naše, vzhledem k repertoáru, neliší se skoro praničím od divadel jiných; kdyby se v něm to, co se provozuje, provozovalo německým jazykem, ani nikoho nenapadne, že máme divadlo před sebou, které vyrostlo jinak než kterékoliv divadlo německé, a že z něho a jím má se podati nepoměrně více národu českému, než podává na př. divadlo vratislavské nebo pražské německé národu německému. České divadlo má v poměru k sterým divadlům německým práci obrovskou, jíž dostačí jen tenkráte, když správci jeho spojí s opravdovým *nadšením* pro věc naši také opravdové *studium* věci naší. Kdežto se každému řediteli německému odpustí bez dalších řečí všechna samočinnost, postará-li se jen o to, aby seznamoval obecenstvo rychle s novinkami a jinými plody samočinnosti lidí jiných, je samočinnost *jedinému* českému divadlu přirozeně první povinností. Sta německých divadel dovedou i při velké nedbalosti přece nějaký, třebaby jen zdánlivý a pouhou *změnou* oslňující pokrok; kdybychom však my chtěli se postaviti na totéž nečinné a jen odjinud vše přebírající stanovisko, bude divadlo české v řadě jiných divadel jen tím, čím je literatura pouze překladatelská v řadě literatur původních.

Každé německé divadlo nové obdrží hned do počátku hospodářství svého bohatou dramatickou literaturu *národní*, přeložený již výbor dramatických her francouzských a anglických, a prospívají mu také herecké vzory, vyšlé ze školy národní, německé. My na to vše máme jen jistý, dosti mezer ještě objevující výbor her cizích. Domácí dramatická literatura naše honosí se ovšem také již mnohými kusy, které vřaděny mohou být v repertoár stálý, jiné ale závady nenechávají nás v nich se pokochat. Za prvé nenašla posud divadelní správa naše pravý poměr, v jakém se mají pěstovati hry domácí k hrám cizím, za druhé nejsou naši herci dalekou většinou dosti českými, aby původnímu, českému životu

odpovídajícímu kusu mohli dodati ráz také v provedení původní. Co však nepředstupuje před nás v plné síle původnosti, individuálnosti, přichází vždy napolo cize, a nezasáhnouc hloub, nelitováno zase odchází. Obecenstvu je pak zcela lhostejno, vidí-li kus původní nebo kus přeložený, a že jiné literatury měly mnohem více příležitosti vyvinouti se z bohatšího života svého národa, obdrží jiné literatury u nás více vrchu než potřebí.

Víme, že divadelní správa nových kusů nevykouzlí, a nepíšou-li je spisovatelé, že jich nemůže podávat, a nedovedou-li vůbec herci český kus *česky* zahrát, že jim to nemůže vnutit. Avšak na herce může vždy působit rozumným poučováním, rozumí-li sama vůbec něčemu, a především tím, ukazuje-li sama pietu k literatuře národní. A na literaturu a na spisovatele působí opět pietou tou, řádným provedením her původních, starostí, aby dobrý kus neklesl v zbytečné zapomenutí, a laskavostí při zacházení s plodem novým. V posledněj*ším musí ji kritika co nejrozhodněji podporovati.

Piety, laskavosti je potřebí, aby zaujala česká literatura v našem repertoáru ono místo, které jí přirozeně patří, aby obecenstvo samo toho žádalo. Obecenstvo chce být z jeviště dojato *plným* životem, při hře české tedy *plným životem českým*. Co bylo v ohledu tom posud obecenstvu uděláno, aby sobě rozhodně přálo her původních? A může za to literatura? Jak mnohý velký talent dramatický nerozvinul se nám jen proto, že nebylo *vůbec* národního života, který by se byl na živoucí ideál povznésti mohl! Co mohl posud podati spisovatel český? Z moderních kusů byly to hry většinou studentské a étudiant je, jak známo, po celém světě stejným sociálním faktorem a má jen málokdy něco typického pro sebe, kteréž se také ostatně dvěma či třemi figurami již vyčerpá. Spisovateli zbyl tedy jen »obraz« ze života pracovnické či rolnické třídy, života to do nedávna velmi chudého a zhnětěného, takže skoro bolno o něm psát, a zbyl mu kus historický. Avšak co učiněno se strany exekutivní? Nebyla-li herci v »obraze« úloha připsána jak se říká »dle těla«, nestaral se ani sám o vyhledání typů spisovateli odpovídajících a kruh figur byl tedy již zase obmezen; a co do kusů historických neučiněno se strany divadla skoro pranic. Herec se »povznesl« na stanovisko nejvšeobecnější, na kterém

je Žižka a Wetter von Strahl stejnou zcela osobou, a režie neměla buď ani prostředků, buď nedbala jich zhola, takže často ani dekorativní ani kostymní část neodpovídala hře historické. Nynější ruch veřejný a s ním spojená volnost společenská vzbudí u nás konečně nový zase život, který znenáhla rozvine se na život individuální, jenž poslouží předměty a zjevy svými především zase spisovateli dramatickému, na jevišti uvádí právě jen fotografii života, ovšemže s ideálním retušem svým.

Snad není ani potřebí podotknouti, že nikdo neočekává, aby samostatnost českého dramatu rozvinovala se jaksi již z vejce. Na to jsme pokročili již příliš daleko a styk s ostatním světem literárním a uměleckým je také příliš velký. Cokoliv jinde již překonáno, musí i nám co překonané platiti, v dramatu i v literatuře ostatní. Vše, co jinde již na čistou myšlénkovou výš povznešeno, celé to bohatství názorů ostatního vzdělaného světa musíme považovati za své; avšak všeobecnost tu třeba navléknout na zvláštnosti a osobnosti *naše*, tak aby česká literatura byla tolikéž co český život: rovnajíc se výší svou výši ostatního světa, aby měla přece barvitost svou zvláštní. Byť zplodil národ náš i genia některého velkého, *počtem* těch geniů stěží budem se rovnat národům desetkrát četnějším, a těžký by byl zápas o uznání, kdyby literatura naše zaujala stanovisko *pouze* světoobčanské; dovedem-li ale mocně a silně podat *nejvlastnější svůj ráz u styku jeho se všeobecností*, budem v řadě k stejnému cíli jdoucích vždy přece platnou, samostatnou »jedničkou«. Shakespearovy osoby, i nejvšeobecněji držené, mají vždy anglický vzduch kolem sebe, Goethův »Faust«, dílo nejvšeobecnější a čistě abstraktní, má ráz ducha německého a tolikéž nesou i klasická dramata starověká i moderní hra francouzská zcela ráz doby a národa svého.

Jakož ale na př. dramatický spisovatel francouzský nebéře svých vzorů odjinud, takž jich také nebéře francouzský herec. Má-li dostoupit herec výše skutečně umělecké, nedostoupí jí zajisté pouhým následováním; vždyť je již sama *osobnost* hercova momentem veleplatným. Následováním dosáhne se jen rutina, kterouž lze jako obchodní zboží měřit; *umění* ale dosáhne se jen studiemi plynoucími z nadšení. Dosáhne-li herec pilným cvikem úplné nadvlády nade všemi

svými prostředky hmotnými, zbývá mu pak ještě velké studium *života*, aby sama sebe dovedl přetvořit na nejrozmanitější individuálnosti, jež představovati má. Co je ale bližšího herci než život jeho domácí? Čemu se již v rodině a u souseda učil, dovede nejlíp a původně podat. Ten domácí vzduch má něco zvláštního do sebe! »Angličan hraje nejlíp Macbethy a Francouz figury salonní.«

České umění dramatické, má-li být uměním, musí povznést se na *původnost*, a proto také musí divadlo naše moudře pěstovati literaturu původní, bdíti nad spisovatelem i hercem, takže opravdovým snažením vzbudí a udrží se nadšení u obou. Oběma prospěje pěstováním dramat jihoslovanských, nám poesií i obsahem svým tak rychle přístupných a milých. Avšak v tom se má právě jevit rozum upřímně smýšlející správy, aby nevyčkávala náhod a příhod, nýbrž sama se starala o to, co je na slovanských divadlech dobrého. Její povinností je, aby to znala a sama sobě opatřovala. Od ní samé musí tatáž hlavní iniciativa vycházeti i vzhledem k repertoárům neslovanským, tak aby divadlo naše bylo obrazem naší domácnosti i světa vůbec. Spisovatel potřebuje rozmanitých vzorů, herec musí se okoušet v nejrozmanitějším, obecenstvo žádá sobě seznat také život jiný a cizí: repertoár českého divadla musí stejně národu našemu jako národům jiným býti práv!

Nepraví se, že to vše má býti dnes či zítra, je tu vytknut jen konečný *cíl*. Podle toho ale, kráčí-li se skutečně k cíli tomu, měříme upřímnost a schopnost divadelní naší správy.

Jan Neruda

LITERÁRNÍ LISTY 9. září 1865

ZKROCENÍ ZLÉ ŽENY
PÍSEŇ PANA FORTUNIA

Proud našeho repertoáru vyzývá málo k výtkám, vybízí ale rovněž málo ku chvále. Proudivý život, jiskra tomu schází a to je ovšem již jistá chybička tam, kde mladý ústav a mladé

obecenstvo potřebují mnoho ještě popudu, aby zmužněly. »Výroční trh v Miloticích«, »Zaklený princ« a p. jsou ovšem o sobě kusy dosti dobré, jenže se nám, čtoucím jejich titule v »novém« repertoáru, zdá, jako bychom se dívali na novorozeňátko, které se zrodilo s obstárlou, přežilou tváří. Což není možno vypravit každý týden nějakou novinku, třebaby menší? Zaznamenáváme v ohledu tom jedinou pieçu, Offenbachovu to operetu »Píseň Fortuniova«. Ani novinka ta nemá pro Prahu význam plné novinky; na německém jevišti byla již do umdlení sehrána a nepřivábí tedy českému divadlu zvláštního obecenstva. Od dob »Fortuniových« napsal nebo spáchal Offenbach již mnohé skladby, které i na soukromá jeviště pražská již se dostaly. Opakujem nevíme již po kolikáté, že jen takové měly by se kusy do repertoáru přibírat, které jsou novinkami i naproti zdejšímu německému, Čechy až přespříliš navštěvovanému divadlu. Mimo to nehonosí se také »Píseň Fortuniova« žádnými zvláštními krásami. Lehká, plynná je sice jako všechny skladby Offenbachovy, melodie její nevynikají ale původností. Hlavní přednost spočívá zde opět v pěkné instrumentaci. Provedení bylo celkem velmi slušné a byli bychom sobě jen přáli, aby hra slečny Jandovy vyrovnala se již alespoň zpěvu jejímu, by nebylo více čeho vytknouti. Obsazení malých úložek ukázalo, že máme pro lehkou operetu dostatek dámských sil, jimž neschází ani jistý stupeň rutiny více. — Avšak starším kusům není také příliš volno. Viděli jsme při Hálkovu »Alexeji«, že i pilností svou vzorní členové nemohou stačit více na tragedii velkou. Připisujem to kalamitám našim operním, za něž ovšem divadelní správa v nynějším okamžiku nemůže, jež ale v činohře vyvolávají chvat a kolísání. Myslíme však, že se zdaří regenerace operních poměrů, a bude pak jen na obecenstvu záležet, aby dodalo ředitelstvu chuti k opatřování divadelních novinek vůbec.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 14. října 1865

VÝROČNÍ TRH V MILOTICÍCH
KREJČÍ CO LÉKAŘ — DALIBOR ČERMÁK

Fraška »Krejčí co lékař« je ovšem posud na jevištích vídeňských, Blumův »Trh v Miloticích« je rovněž posud na jevištích německých a objeví se tam jednou za čas zvláště tenkráte, když toho pohostinská hra vyžaduje; u nás však není příčiny, pro kterou měly by se nanovo z archivu vyndavat, když tam již dosti dlouho práchnivěly. Že vynikající hrou paní Peškové a pana Šamberka stal se i »Trh v Miloticích« dobrým představením, není také žádnou omluvou; neboť tytéž síly, tytéž zkoušky atd. mohly nám přinést něco zcela nového. Je věru čas, aby trochu novosti a života přišlo do našeho repertoáru, prázdné místnosti divadelní měly by na místě rozhodném vzbudit přece již nějaké opravdovější přemýšlení a zapevnit přesvědčení, že *občasným* jen a takřka *nahodilým* předvedením opravdové (pro Prahu) novinky není již vše učiněno. Již na př. předevčírem opakovaného »Dalibora Čermáka« lze snést zcela dobře; kus není sice pro Pražany také nový, živým lokalisováním ale a přenešením na naše obecné poměry stal se časovým a tedy také včasným. Také v kuse tom byl opět pan Šamberk hlavní pákou a obecenstvo vyznamenávalo jeho i ostatní spoluúčinkující potleskem hojným.

NÁRODNÍ LISTY 18. října 1865

ROMÁN CHUDÉHO MLADÍKA

Kdyby se systematicky pracovalo na vyhánění obecenstva, nemohlo by se jinak pokračovat než nyní, — a přece by se udržel zároveň jakýs zevnější nádech slušnosti. Kus od spisovatele Feuilleta, dobře akreditovaného u nás svým »Montjoye«, toť zní konečně dosti pěkně při *novince*. Škoda jen, že novinka ta spisovatelským plodem, za kterýž původce jeho nyní již zajisté se stydí, že je to prvotina slabá, pravá

školská práce, na jakouž pokročilý spisovatel později jen nerád upomínán bývá. Je ovšem pravda, že po provedení »Montjoye« naléhaly některé časopisecké hlasy na divadelní správu, aby také proveden byl dříve již přeložený Feuilletův »Román chudého mladíka«, a že by tedy správa ta mohla hledat jakous omluvu. Avšak v tom je právě síla *dobré* správy, že podobných omluv nepotřebuje, že po nějakém upozornění, ana vše sama znát nemůže, přenechá se jejímu vytříbenému soudu již vše další. Kdyby se naše divadelní správa samočinně o repertoár a o budoucnost divadla starala, kdyby sama dobré kusy objednávala a nečekajíc nahodilých přírůstků materiál svůj si sama svážela, byla by důvěra v její vkus povznešena nade všechnu omluvu. Hospodaření bez plánu ovšem přivádí pak k tomu, že se správa podrobit musí i přání někdy nepodstatnému, jen aby se *zdálo*, že sobě skutečně něčeho všímá. O samočinnosti není u nás ani zdání. Když se potřebuje za dlouhý čas zase nějakého nového kusu, sáhne se do houfu toho, co překladatelé o své újmě byli podali, a vybere se to, co nejdél leží nebo nejnalehavěji žádáno bylo od lidí, kteří věc samu náhodou neznají, dobrou firmou se ale svésti nechávají. Škoda zkoušek, škoda dobré chuti našeho obecenstva, které, ač valně řídne, přece je ještě dosti četné a rozumné, aby »Román chudého mladíka« rozhodně vysyčelo. Dramatické to Feuilletovo pensum nemá jiné dobré vlastnosti, než že se původce spokojil třemi akty, ač mohl při přesile vládnoucích v kuse náhod třeba deset aktů vypříst. Zchudlý šlechtic stane se působením bývalého svého intendanta správcem v domě bohatého občana, jenž zbohatl z peněz děda šlechtice toho. Mladík se zamiluje do dcery domácí, nevyjádří se jí ale, aby se nezdál chtivým peněz; děvče mu u vědomí bohatství svého nevěří a podkládá mu nízké, urážlivé zámysly. Pomocí jiného ženicha a dvou ženských v domě tom žijících parasitů pokračuje děj po drobtech dál, aniž by hlavní osoby nad pasivnost se rozhodně povznášely. Mladý šlechtic, hrdina kusu, vyvádí mezitím nejheterogennější věci, hned kreslí po celý akt nějakou krajinářskou idylu, hned skáče zase s věži do propasti. Přitom je tak »šlechetný«, že ze samé šlechetnosti, aby milované jím děvče nezchudlo, spálí jakous listinu a činem tím nejen o jmění opětně sebe, nýbrž i svou sestru připraví. Ovšem z listiny té

má bývalý intendant opis, vystoupí v pravý čas a zchudlá nyní zcela Marguerita vezme sobě zbohatlého Maxima nyní velmi ochotně. Jsou-li charaktéry kusu nicovité, je stavba scén ještě slabší. Lidé přicházejí a odcházejí, aniž by se vědělo proč, scéna jde za scénou zcela zbytečně. Úlohy neposkytují herci nic zvláštního a kus sám ho také nevyzývá, aby do nich něčeho vkládal. Proto také, oceňujíce dosti dobrou souhru, o jednotlivých spoluoučinkujících pomlčíme zcela. Jen to ještě podotýkáme, že nedbalé obsazení menších úloh rušilo velmi (měl hrát místo p. Nikolaje p. Kysela, místo tohoto p. Mošna, místo sl. Slavinské paní Pešková).

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 25. října 1865

ŽENSKÝ BOJ — STAŘÍ MLÁDENCI

Reprise starších již her, jež byly tyto dny na řadě, neposkytují zvláštní příležitosti k poznámkám. Byly to »Ženský boj« a »Staří mládenci«. V prvějším opanovala již slečna Čermákova pole *větších* úloh rázu naivního. Slečna má zajisté pro obor ten mnoho pěkných, přirozených předností, především mladistvost postavy i hlasu, pak rozhodný dramatický talent vůbec. Pěstováním posledněǰšího přijde i prvotní vlastnost k plné platnosti, slečna musí činit opravdová studia a do úloh vniknout mnohem opravdověji než posud, aby hlas její vyzrál na deklamaci rozmanitěǰší. Její deklamace nabývá jisté všeobecné manýry, která ovšem k jednotlivým úlohám zcela dobře se náhodou hodí; k jiným úlohám naivního oboru ale je zase potřebí jiných, jaksi lokálnějších barev, dle toho právě, jak spisovatel sám již individualisoval. Paní Pešková byla a jest posud v oboru tom vzorem, dle něhož možno se říditi. — »Staré mládence« zná obecenstvo již nazpaměť a nahodilé chyby, které z jeviště slyší, vadí mu tedy tím více. Co do hry vyznamenali se

v obou jmenovaných kusech hlavně pánové Kolár a Šamberk. — Návštěva byla po obakráte *slaba.*

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 30. října 1865

FAUST

Dle sil, dle doby, dle okolností vůbec se řídí repertoár, a kdo opravdu stará se o užití všech prostředků, dovede v každých okolnostech zřídit *poměrně* dobré divadlo, jež dle zvláštních poměrů svých alespoň něčím vyniká, hlavně ale svou samostatností! Není potřebí, aby jedno divadlo německé mělo tytéž *dobré* hry, aby v tomže *druhu* her vynikalo co druhé německé, tím méně je ale potřebí, aby české divadlo sílu svou vyhledávalo v tomtéž, v čem německé divadlo. Jsou zajisté výtečná divadla ve Francii i jinde, aniž by měla na př. »Fausta« v repertoáru svém a aniž by záleželo sebevýtečnějšímu herci na tom, by se také co Mefisto okusil. Jednomu sluší jistý oděv líp než druhému a dnes je chuť jiná než zítra; osobnosti a okolnosti rozhodují ve všem. Také české divadlo mělo dobu, kdy Goethův »Faust« byl vítán v repertoáru, a možno že přijde doba podobná zas; v nynějším okamžiku ale není naprosto rádno k němu se vracet. Také na německých divadlech není »Faust« hrou častou a objeví se jen při hrách na engagement nebo při hrách pohostinských; tím spíše můžem ho oželit na divadle českém, které vyniklo v posledním čase již zase jiným druhem her. Proud nynějšího dramatického umění českého nesvědčí vůbec velkým německým truchlohrám. Naši Šimanovští a Kolárové mohou rozhodně, ano znamenitě vyniknout v úlohách jiných, a nemusí tedy pověst svou co nehotoví Faustové nebo Mefistové, k nimž se přikládá tradicionelně měřítko nejpřísnější, všanc vydávat. Nemůžeme ovšem vytknout co rozhodnou vadu, pokusí-li se p. Kolár také o úlohu, na kterou v divadelním světě dozrála posud jediná individualita Dawisonova, ano musíme ušlechtilou snahu jeho klásti v tom

ohledu vysoko; zato však bychom byli mnohem raději o benefici viděli pana Kolára v některé úloze mistrné a ouplně zaokrouhlené, než abychom pozorovali jen velkou píli a nejupřímnější snahu, která se však prozatím nesetkává zcela s výsledkem kýženým. Napřed jsme již věděli, že nemá p. Kolár dosti ostrosti a epigramatické úsečnosti v moci své, aby dostál Mefistu, a začátek jeho deklamace nás skutečně překvapil. Byloť v prvních slovech jeho tolik chladnosti, ano ledovitosti, že by tón ten, dodržený až po konec, byl mohl co tón základní dodati úloze ráz zcela původní. Avšak brzy roztála ledovitost ta v proudu příliš rychlé mluvy, do které pan Kolár upadl a která, stávajíc se jambickou rychlostí svou skoro monotonní, nejen rytmus mluveným větám odnímala, nýbrž také myšlénky obsažené k pravé ostrosti nepřipouštěla. V dalším průběhu hry dodal p. Kolár některým scénám již žánrovitějšího rázu a učinil je vloženou v ně silou komickou dosti záživné. Scény u Marty a první scéna zahradní staly se tím o sobě dobré. Vcelku vadila panu Kolárovi také nezvyklost veršů, kterou ostatně skoro všichni členové našeho divadla postonávají. »S metrem má zacházet umělec jako s volným pláštěm, jehož pomocí se pohyb a postava stávají konečně úplně plastické.« Jen ethický moment rytmu má na nás působit, prvky jeho nemají se nám připomenouti; pronešená myšlénka má na nás působiti plnou tou smyslností, jakou ji básník nadal, aniž bychom slyšeli snad zákon kladení slov a sami svedeni byli místo ku vnímání — ku skandování veršů. Verš se na našem jevišti, nechcem říci že neprávem, nepěstuje, těžko tedy klást vinu na herce. Několik zkoušek na »Fausta« to spraví tím méně, že jambus německý, podržený v překladu českém, vždy cizeji se poslouchá než trochaeus českému dialogu zcela přirozený. Tou vadou trpěl celkem také Faust pana Šimanovského. Druhá vada je, že beře pan Šimanovský úlohu jmenovanou příliš co part tak zvaný »čistě deklamační«. Podivný druh těch »čistě deklamačních« úloh přebrali jsme z jeviště německého; avšak i tu nabývají Posové atp. nyní již přídechu věcnějšího a také Faustovi možno ho dodati. Kdežto má při deklamaci působiti na nás smysl, rytmus a pathos zároveň a co slitý celek, obětuje pan Šimanovský zde vše ostatní libovolnému, všeobecnému pathu. Po celý první akt slyšíme

v deklamaci jeho velmi pěknou hudbu, ale takřka hudbu beze slov. A přece má i Goethův »Faust« dosti přirozeného základu, aby k nám mluvil přirozeně. Věda je Faustovi milenkou, pro kterou třeba života pozbývá, myšlénky jeho abstraktní dozrávají až k smyslné barvitosti, pro kterouž jsou analoga v ostatním životě smyslném. Největší potěšení měli jsme z Markétky slečny Malé. To byla živá květina a na ní pravý poetický pel! Z počátku ta dojemná nevinnost a snivost, pak ta horoucí panenská láska, touha a sensitivnost, vše obdrželo dojemného výrazu. Jen zde onde, v krátké jednotlivé větě, objevovala se chvějící ouzkostlivost, která teprv tvořic sama sobě ještě nedůvěřuje. To však mohlo připadnout jen pozorovateli již valně chladnějšímu, obecenstvo v celistvosti své musilo být poesií unešeno! Kdyby mohl »Faust« začít hned čtvrtým aktem, přáli bychom slečně příležitost, aby nabyla v úloze té již vytříbenosti ouplné. Marta a Valentin (paní Hynková a pak Šamberk) pomohli čtvrtému a pátému aktu taktéž k výsledku rozhodnému. Zato byly scény z lidu, taktéž scéna v Auerbachově sklepě, velmi nedbalé a ještě hůř dařilo se samostatným úložkám menším. Režie se ani nepostarala, aby žák alespoň svých pět slov latinských odříkal bez pěti chyb a famulus rušil svou dobráckou všedností. Je vcelku vidět, že na velké hry schází nyní u nás opravdová píle, snad pieta, snad také porozumění. Dobré scény byly hojně shromážděným obecenstvem hlučně vyznamenány.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 1. listopadu 1865

DÍVČÍ ÚSTAV — POLITIKA V LESE

Naše divadelní správa pěstuje již po nějaký čas menší operetu. Může se říci, že se štěstím rozhodným. Lehké ty a příjemné plody najdou vždy hojnost příznivců, a třeba by obecenstvo naše posud se valně k nim nehrnulo, vzmůže

se obliba k nim zajisté brzy a vynaložený nyní peníz vyplatí se dobře. Hlavně doufáme, že se brzy domůžem v oboru tom plodů původních. Lehký veseloherní předmět brzy se najde a také hudba může se zde, zakládajíc se z počátku na písně národní, vyvinout na operetní hudbu čistě českou. Co se předvádění plodů cizích, jichž texty teprv se překládají, týče, musíme při operetách odporučiti týž princíp, pro který mluvíme vždy při činohře. Třeba totiž pilně zkoumati v pokladech cizích, aby se ze starších prací dobrých volily vždy takové, které nejsou na německém zdejším divadle již obehrány a v Praze za skutečné novinky platiti mohou, při dílech nových ale platí pravidlo totéž, které řídí předvádění novějších veseloherních plodů pařížských na jevišti českém, pravidlo totiž rychlosti. Kdyby se bylo pravidlem tím již i při operetce pokračovalo, oblíbenost její by již byla nepoměrně větší. Lehká opereta u nás spíš zdomácní než vlastní vaudeville, žádající síly v recitu i zpěvu stejně dobré. Ovšemže třeba i při operetě hledět k jistému rozmnožení hereckých sil, hlavně sil mužských, má-li se řádně pěstovat. V operním sboru ženském máme síly velmi pěkné, které k samostatným úložkám přikročují s patrnou chutí a poměrným již štěstím. To jsme opět pozorovali při předvčerejším provedení Suppého »Dívčího ústavu«. Slečny Písařovicova a Ledererova ovšem platí již za síly zdatné, také slečna Hegratova stala se již úlohami svými v »Orfeu«, »Svatbě při svítilnách« atd. oblíbenou; tentokráte byla ale sóla také přidělena zejmena slečně Buřínské, Rennerové a Koláříkové, které vesměs dobře obstály. Rovněž krásně byly secvičeny sbory v operetce Suppéově velmi důležité. Opereta ta vyznamenává se především lehkostí a zpěvností svou, melodie její plynou hojně a hladce, třeba by místy nečinily nároků na zvláštní původnost. Rozhodně dobrá je sborová modlitba hned na počátku hry, která také došla skvělého provedení. Pan Kysela byl v úloze doktora Hájka rozkošný a působil nejen rutinovanou hrou, nýbrž i překvapujíc pěkným provedením zpěvné části. Také pan Mošna byl by dosáhl plného úspěchu, kdyby mimo obyčej, jehož se uznání hodným způsobem v novější době drží, nebyl se tentokráte oddal barvám příliš křiklavým. — Operetce předcházela Putlitzova veselohra »Politika v lese«, která má co do provedení

u nás pověst výbornou. Dámy Čermákova a Pešková a pánové Kaška, Kolár a Šamberk vynikli opět rozhodně.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 6. listopadu 1865

HRY RISTORČINY

MEDEA

Praha již viděla velkou řadu světoslavných umělců dramatických, jen velká italská tragédka Ristori posud nám nebyla zde známa. Včera vystoupla po prvé v divadle Novoměstském co Medea. Dojem, jaký na skrovně shromážděné obecenstvo učinila, odpovídal její slávě: potlesk nebyl bouřlivý, nýbrž svědčící o oné pietě, jakou na nás působí umění nejvyšší, a odpovídající samé pietě umělcově. Absolutní chválu dodat dramatickému umělci je věc vždy neplodná; dostačíť říci, že mluvil z básníkovy duše, že dopodrobna podal nám smyslný obraz toho, co básník v idei své byl stvořil, že umělec po básníku nově povahu velkou stvořiv, nově a v dvojnásobné ceně nám ji opět daruje. Dovedl-li básník myšlénce své dodat úplně přiměřeného slova, je zase na herci, aby dodal vznešenému slovu přiměřené tělo; uvádíme-li přednosti umělcovy, jaké při představování té nebo oné povahy objevil, pravíme jen, že nám smyslně znázornil všechny přednosti, jakými vyniká plod básníkův. Legouvé vykreslil v Medei své ženskou povahu nejohnivější náruživosti, která ze sluneční jasnosti nejjemnějšího citu hned v ničící bouř přechází, a démonovitosti lásky své, ač se na okamžiky sama před ní chvěje jako děcko, přece zase vždy nanovo podléhá a v ní náhle na obrovskou velikost vyrůstá, — a takovou Medeou je Ristori. Umělecký veškeren aparát je u Ristori v nepodmínečné služebnosti, umělecká uvědomělost ovládá i sebemenší moment, spojujíc vše v harmonický, úplně plastický a tedy uměleckou pravdivostí zachvacující celek.

Je zde nejpodrobnější vypracovanost vedle celistvé litiny, sebemenší zášleh náruživosti nebo úsměv něžnosti zazrcadlí se v tváři i v pohybu těla, zachvěje se v pronešeném slově a vedle toho nese nás celistvý a neodolatelný proud rozhodné tragiky v plné síle své vždy dál a dál, až k rozhodnému činu, který na nás v povaze té činí skoro dojem nutnosti. Žebrá-li Medea, je v tom majestát, táže-li se Kreusy, s jakým právem ona o Jasonu mluví, je v tom nepochybnost lásky, která pro vlastní sílu svou nikdy úplně v nelásku nevěří, mstí-li se, mstí jen lásku svou, a i co vražednice dětí svých vykonala jen jaksi povinnost, kterou jí ukládá nevěrnost Jasonova, a Jason je zde vlastním vrahem. Některé jednotlivosti má Ristori v Medei tak vypracované, že skoro až příliš plasticky ze všeobecného rámce vystupovat se zdají, na př. vypravování její o bratrovraždě spáchané s Jasonem. Jak ale praveno, Ristori je v Legouvéově hře úplně Medeou a jsme věru žádostivi na heterogennější úlohy v slíbeném repertoáru, které neodpovídají tak úplně jižní individualitě a k nimž umělkyně celkovitě tedy jinak přistoupí. Na všechen způsob podává se nám nyní požitek v Novoměstském divadle, jakého by nikdo omeškati neměl. Slabou návštěvu při prvním představení omlouváme méně neznalostí italštiny v pražském obecenstvu než strachem před letně stavěnou divadelní budovou. Avšak strach ten byl zbytečný, neboť temperatura rozsáhlých ovšem místností byla zcela příjemna. — O ostatních s Ristorkou spoluúčinkujících silách uměleckých nelze, jako vždy při společnostech podobných, jiné říci, než že ovšem prostřednost je již ono jisté summum, kterého žádati smíme.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 6. listopadu 1865

JAK SI MOTÝL KŘÍDLA SPÁLÍ

Kdyby bylo divadlo školou v plném slova smyslu a nejnovější plody francouzských dramatiků byly by se nám podávaly skutečně jen proto, abychom seznávali nynější život Pařížanův a literární jeho zrcadla, mohli bychom říci,

že jsme viděli prozatím již dost, že nastati má doba, ve které se nebere všechno, co nese firmu Meilhac, Feuillet, Augier, Sardou, nýbrž jen ty plody jejich, které jsou skutečně *umělecky* provedeny. S pýchou praví nynější francouzští dramatikové, že jsou vesměs a samými Voltairy, připravujícími revoluci, — »my reorganisujem manželství«. *Jak* je reorganisují, známe již dostatkem a nově předvedený, starší však již plod Sardouův »Le papillon«, po česku »Jak si motýl křídla spálí«, nenaučí nás ničemu novému, aniž bychom byli za to seznali plod *uměleckýj*. Také pan Champignac — slabší odlesk povahy pana Vanillaca z neprovozovaných u nás »Les diables noirs« — stůně čistě pařížsky formulovaným náhledem, že je »to hanba být zamilován do vlastní ženy«, že je v manželství holá próza, v záletnictví ale tím více poesie, čím je bezohlednější. Mladá, krásná jeho žena Konstance těžce nese zanedbávání, a aby vyhojila muže svého snad počasným vzdálením se od něho, odstěhuje se uprostřed zimy na statek svůj, kamž Champignac nebyl ještě nikdy zavítal. Kamila, bohatá vdova a tetka Konstančina (Sardou potřebuje samé bohaté lidi, aby jimi mohl vyvést věci nejodvážnější), vyjede k ní na návštěvu a Champignac, jenž ji nezná, má ji za komornou jakés bohaté Italky a jede za ní. Dostane se tím do vlastního domu, aniž by věděl, kde se nalezá. Aby ho vytrestaly, usnesou se obě dámy dle návrhu Kamiliina, že tato co komorná dále hráti bude a Champignaca k Italce, jíž ostatně zde ani není, uvede. Champignac nechá sobě páskou oči zavázat, Kamila ho vodí ve vlastním jeho domě sem a tam, nechává ho přes sedadla a pohovky kráčet se záminkou, že jdou po schodech(!), shýbat se před stropy, jichž tu není, atd. Přitom srazí se Champignac s Riverolem, ženichem Kamiliiným, který byl ze žárlivosti také za Kamilou z Paříže vyjel a do domu Champignacova se vedral. Champignac má Riverolu za muže oné Italky a Riverol zas Champignaca za svůdce své Kamily, z čehož povstávají opravdové srážky. Champignac utíká, skočí s balkonu a Riverol za ním. Po mnohých nesnázích přiběhne konečně Champignac zas do svého domu a celé třetí jednání Sardouovy hry je nyní věnováno již jen pouhému vysvětlování a dorozumívání. Champignac není vyhojen ctnostmi své ženy, nýbrž hladem, strachem, ourazem atd. Povahy osob v »Le papillon« nejsou

ani novy ani vyhloubány, situace jsou co možná fraškovity a připomínají ve mnohém »Les pommes du voisin«, jenže jim schází týž vrcholící humor, jakož také zdánlivé alespoň motivování širším rozvedením. Dialog jest opět velmi plynný, obsahuje však málo opravdově vtipných pointů. Snad by bylo mnohé prospěšněji vystouplo, kdyby souhra nebyla trpěla jakous hvězdou nešťastnou, takže třetí akt, činící ovšem nároky velké, skoro fádně působil. Paní Pešková (Kamila) byla výtečna, humor její opravdový a unášející i ji samu, takže místy až přechvatně působila co do proudu deklamačního. Rovněž vládl pan Šamberk (Champignac) plným, rozkošným humorem a nevěděli bychom při fraškovité úloze té výtky jiné, leč že hojně v dialogu obsažené skluzkosti nechával příliš naze vystupovat, místo aby byl skutečnou všednost jejich přednesem tlumil. Sardouovi není třeba teprv napomáhat, aby byl mužský parter polechtán. Slečna Malá (Konstance) měla úlohu jen pasivní, pan Šimanovský (Riverol) jen všední episodní šarži. Hojně shromážděné obecenstvo vyznamenávalo pana Šamberka a beneficiantku paní Peškovou dle zásluh častým potleskem, tuto pak při první scéně také krásnými věnci.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 8. listopadu 1865

HRY RISTORČINY

MARIE STUARTOVNA

Z německé dramatické literatury hodí se málokterá povaha pro italskou individualitu Ristorčinu, žádná ale ne *celistvě*, zvlášť máme-li ohled na *nynější* osobní vlastnosti umělkyně té. Také Schillerova Maria Stuart nebyla zcela onou Stuartkou, kterou sobě Schiller myslil, tklivě lyrickými momenty nadal a jak ji u nás tradicionelně provozovati vídáme; avšak mohútnou, královskou ženštinou byla přec, a po odpočtu lyriky oné musíme říci, že všechny ostatní stránky povahy obdržely italskou interpretkou nej-

vyšší umělecký výraz svůj. Přes lyrická místa přešla Ristori velmi opatrně, ano vyhnula se jim místy zcela, jakož na př. krátce odpadla celá scéna s Mortimerem v aktu třetím, a to zajisté k dosti velkému pohoršení všech těch, kterým každé německy psané slovo má hodnost biblickou.

Ti ale vůbec oprou se i proti veškeré hře Ristorčině co *nenémecké* a u nám známých divadelních veličin netradicionelní. Ristori je representantkou školy italské, která má totéž oprávnění uměleckou svou výší jako kterákoliv škola jiná. Italské divadelní umění nevyvolává povlovnou reflexi, nýbrž zachvátí diváka dojmem okamžitým. Lidem, kteří se bojí každého mocnějšího afektu a blednou, nemohou-li dojem svůj ihned obšírně rozebrati a promysliti, bude Ristori ovšem cenou svou *pod* Damböckovými, Seebachovými atd.; avšak přece neodeprou, že od německých těch umělkyň přijímáme dojmy, které třeba dlouho poesií svou působí a nás sprovází, které ale konečně přece zcela vyblednou, kdežto Medea Ristorčina neb i její Marie zůstanou zajisté plamennou svou tragikou v paměti naší povždy, a to vždy se silou stejnou. Vedle německé hloubky myšlének má zajisté italská výše citu svou oprávněnost. Německá škola přikročuje k zjevům životním s velkou reservou a nenechává nás ani na okamžik zapomenout, že se nám podává něco abstrahovaného; italská škola uvádí nás v život sám a působí jako život sám. Damböckové třeba milerádi věříme, že by Stuartka tak mohla být, jak ona ji hraje, Ristori nás ale neodolatelně přesvědčí, že Stuartka tak byla, vlastně *jest*. Pro české herce dobrý to lék, aby nenechali se příliš daleko nést onou od života naprosto svou abstrakcí vzdálenou školou německou, kterou na př. Devrient v rozkvětu svém zastupoval, jíž ale už Dawison dal zase směr zvratný, realistický. Rozdíly mezi oběma školami jsou značny, jeví se nápadně i v podrobnostech svých a italská škola odmítá na př. od sebe i v pohybech veškerou onu akademičnost, která při německých hercích obyčejně připomínává pilné studování modelů přesných — mrtvých. Tolik jsme chtěli říci ve prospěch domácích svých sil, které valně se řídí posud vlivem sousedů a nyní při Ristori dle plného opaku soudit mohou, jak as by samostatněji sobě počínati mohly. Že ostatně pravé umění, třeba by v nezvyklejší formě předstupovalo, vždy působí,

viděli jsme opět při Stuartce Ristorčině. Ristori je umělkyní rozhodně tragických postav a dle toho uzpůsobila také druhou úlohu svoji. Ještě nikdy jsme neviděli, aby majestátnost, pýcha a veškerá síla v povaze Stuardy ležící byla dostala téhož mocného, ano obrovského výrazu. Scéna s Alžbětou byla vrcholem dramatické síly a vzbudila v obecenstvu až přímé nadšení. Bohužel, že bylo obecenstva opět jen poskrovnu.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 9. listopadu 1865

HRY RISTORČINY

DEBORA

Kdyby nebylo třetího aktu a hlavně klatebního výjevu na hřbitově, mohlo by se nepodmínečně říci, že učinila Ristori, zvolivši Deboru, zbytečnou koncesi německému obecenstvu pražskému a že jí nebylo dobře razeno. A byla by ji učinila, aniž by byli vděčni, komuž učiněna. Je pravda, že jediný výjev ten nahradil by nám třeba deset aktů v pouhé hladkosti a bez zvláštního výsledku sehraných. Již kvůli velkoleposti, v jaké pak Ristori co Deborah zoufající a klnoucí před nás vystoupí, kvůli tomu zachvacujícímu, mistrnému obrazu nejvyšší náruživosti, který nás takměř silou životní skutečnosti zdrcuje, aniž bychom přece pro jemně naznačený rámec umělecký jen na okamžik zapomněli, že máme pouhou symboliku před sebou, — zkrátka kvůli tomu, že opět jednou cítíme pravou moc umění a plně tomu porozumíme, co je dramatičnost, můžem milerádi v nádavek vzíti výjevy ostatní, jimž Ristori ani nesmí dodat většího zevnějšího úspěchu, chce-li zůstat věrna sama sobě. Praví-li se, že verše dle ceny jejich nejlíp se poznají, napíšem a čtem-li je jako prózu, může se zase říci, že nedramatičnost novějších plodů německých nejlíp se pozná, přikročí-li k nim na př. umělkyně šablonám nepřející a samu přirozenost na umění vrcholící. Pak se vidí, že taková auerbacho-mosen-

thaliáda je pouhou lží, nikoli poetickou pravdou. Ristori není německou umělkyní, které hned v prvním výstupu naznačují, že v posledním tragicky zhynou, které sobě utvoří všeobecný základní tón, z něhož pak přijde po kousku všude, i tam, kam Italka praničeho neklade, protože buď pronášená myšlénka je tu hlucha, buď situace nad pouhou všednost se nepovznáší. Důsledně nedodává Ristori ani konci druhého aktu v Mosenthalově »Deboře« běžného u nás výrazu; její Deborah je tu jen zdrcena návalem nejprotivnějších dojmů, aniž by mohla celé své ponížení, celou ztrátu svou rozvážiti a tedy na zoufalost dozráti. Zato je pak v aktu následujícím již zcela hotova v démonické velikosti své, je uvědoměla, že život je zmařen, a v ledovitém tom vědomí strhuje i všechen život ostatní s sebou do propasti. Přirozenost je základním tónem Ristorčiným a liché je tedy všechno tvrzení, že hra umělkyně té trpí nezprostředkovanými přechody. Rovněž lichý je výrok, že ani pohyby Italky té nejsou zaokrouhleny. Německá škola podává v ohledu tom velmi pěkné — sochy pro náhrobky, italská tvoří řadu živých, malebností svou překvapujících obrazů. Že také co Deborah nemohla Ristori působiti poesií mladistvosti, je přirozeno. Zbytečno také podotýkati, že se vyhýbá v zevnějšku svém i vší mladistvosti hledané, která by byla celkovitému požitku jen na újmu. Zato působí její krásná postava, její hlas, který všem odstínům myšlénkovým dodává plnou, pravou totiž jejich sílu. Ristori dokončila co Deborah krátkou řadu svých bohužel slabě navštívených her a obdržela za to věnec se slovanskou trikolorou; toť její jediná odměna. Neboť ani uznání nedošla u pražských německých kritiků; u jednoho působil strach o slávu německé školy, jejíž docílené krásy zajisté beztoho každý uzná, u druhého, který je jen tak z »náhledu« Němcem, působila vůbec hluchost přesvědčení. Nám je Ristori umělkyní velkou, truchloherní herečkou geniální, interpretkou umělecké pravdy. K její hře nemusíme přijít se zvláštním rozpoložením, i bez něho jsme zachváceni a unešeni pravdou.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 11. listopadu 1865

PAN MOŠNA S NĚMECKOU ESTETIKOU V SUFITÁCH — VZPOMÍNKA NA DOBU MOUŘENÍNSKOU — BYZANTINSKÉ DÍTĚ — KROKY TROCHU NEOČEKÁVANÉ ŠPANĚLSKÁ MAKAMA O LŽI

△ V Praze 14. listopadu.

Paní Hynková rozestírá co »Rabulliosa, *vdavuchtivá pekelnice*« (divadelní cedule naše už vyvedla i jiné slovní nesmysly a ani »vdavuchtivá« ani »pas de *kozák*« nejsou z nich největší) — rozestírá nadarmo své krásné ruce do výše, aby dle předpisu spisovatele »Ďáblových námluv« obejmula pana Mošnu co Belzebuba; pan Mošna ale nechce a nemůže ze sufit ven, neboť ho tam obejmula již mladobujná česká mašinerie a nepustí ho, třeba by inspicient pan Hametner dával znamení sebezůřivější. Panu Mošnovi dělo se v ohledu tom jako německé estetice pražské, když zde byla Ristori. Německá divadelní škola pověsila estetiky německých časopisů pražských tak vysoko do sufit, zapletla je tam s provazy nadsmyslné frazeologie tak pevně, že nemohou a nemohou dolů na prkna, na nichž jedině může se divadelní hra přirozeně rozvinout. Chudáci nebývali vždy tak závratně vysoko, ano byla i doba, kdy by byli přirozenou hru velké Ristori přímo za neplodnou abstrakci prohlásili; — jediné desítiletí změnilo je. Neboť je právě tomu as deset let, co byl v Praze naturalista mouřenín Ira Aldridge, který z afrických pouští svých přinesl celý orchestr hyeních a tygřích zvuků, jakáž hudba se panu Davidovi Kuhovi, tenkráte obratnému divadelnímu referentu, tak líbila, že psal o »řvoucím králi pouště«, o »přirozeném vrcholu náruživosti«, při čemž nezapomněl ani pohladit »mocné pléce« mouřenínovy, aniž ohmatat »mohútná lýtka« jeho. Mouřenínská plastika tak se líbila tehdejšímu zástupci německé estetiky, že ještě o léta později každému své tištěné výlevy předčítal, takže i trpělivý Mikovec náš při společném obědě jednou mu prál: »Přišli jsme snad obdivovat *vaši kuchyň* a ne vaše referáty!« Jen málo let a pražskoněmecké náhledy o kráse přešly v plnou protivu svou.

Je vidět, že se ti pánové praničemu nepřiučili z »odvěčných zákonů krásy«, kterým německá literatura píše již

po celé století nejobšírnější zákoníky a výklady! Snad vezme nyní, na naše připomenutí, Kuh-Lessing zase staré ročníky Tagesbote do rukou a bude se divit, že se mu tak odcizily duševní plody jeho, jako se kdys divil Efraim Lessing dobou mu odcizené »Galotti«. Lessing-Kuh — to je přec jednou poklona!

Ristorčiny hry v Novoměstském divadle byly jediné, co nám *česká* divadelní cedule přinesla po dlouhou již dobu zajímavého. Na nábřeží je ticho a klidno, jako by to nebylo ani divadlo mladé, jemuž se pro mládí jeho i skotačivost spíše by odpustila než schlíplost. Naše divadélko žije život spokojený a uzavřený, skoro až klášterní, jako by odříkalo se všeho hříšného světa, jako by ani nestálo o návštěvy a nemusilo se pro budoucnost ani ničemu učit, protože již nebe samo tu budoucnost nějak spořádá. Je to dětská soška z byzantinské doby, tělíčko ještě slabé a na něm zaprášená hlava se starým, přezralým výrazem svým jako odjinud přenešená. I ten balet náš, jinde přec výraz nejmotýlovitější mladosti, připadá nám jako vyprubovaná reskonda z minulého tahu. Kdyby nebylo vždy příjemné a oblíbené Hentzové, navrhli bychom uložení českého baletu do zemského archivu nebo výměnu barevných trikotů za klášterní šedivý závoj, jakž prý nyní u vídenských balerin v oblibu vešlo. Můžem však obecenstvo ubezpečit a potěšit příjemnou zprávou, že vše bude bohdá zakrátko již jinaké. Ředitelstvo učinilo velevhodné kroky.

Především získalo dva nadané spisovatele, kteří upraví a opatří celou potřebu her *časových*; při zahájení českého sněmu uvidíme již první ovoce společné jejich práce. Jeden z pánů těch převzal také přehlížení starších kusů a druhý bude mít dohled na nové zjevy literatur slovanských. Na ostatní spisovatele, kteří se již něčím osvědčili, rozeslán velmi lichotivý okružník, zvoucí je ku zasílání plodů nových. Vůbec je určeno, že každý týden má se provozovat nějaká novinka, a zároveň určeno také, že kusy před dvacíti lety na německém divadle pražském hrané nepovažují se za *příliš* nové novinky.

Divadelní cedule budou od příštího pondělí oznamovat také jmeno režiséra téhož dne, aby obecenstvo vidělo, *kdo a jak* vlastně pracuje. Zároveň bude také režisérům uloženo,

aby bděli při zkouškách přísně nad řádnou mluvou, naučivše se ovšem sami dříve řádné mluvě. Rovněž přísně bude se přihlížeti k tomu, aby úlohám se učilo opravdu zpaměti, takže by i slečna Ledererova, ano i pan Chramosta učiti se musili. Na pohodlnost a na »ty jisté« improvisace budou přiměřené tresty. Co do personálu bude se pilně a upřímně přihlížeti k vyhledávání a cvičení sil mladých, jakož i k platnému užívání a udržování sil osvědčilých. V tom ohledu můžem obecenstvu příjemnou sděliti zprávu, že slečna Slavinská neodejde k divadlu plzeňskému, jak se pověst šířila. Vítáme ředitelstvo upřímně na nové dráze té a doufáme, že nalezne podpory již při prvních krocích svých; vímeť, že cesta jest dosti obtížna, třebaby při dobré vůli dobře schůdna.

»A byť to bylo všechno jenom lež, ta lež je jako pravda krásna,« praví španělská makama.

NÁRODNÍ LISTY 15. listopadu 1865

ĎÁBLOVY NÁMLUVY

Kdybychom měli při každém představení říci, co jednak dobré bylo a co zas nemístné, byli bychom tentokráte v rozpacích stran posledních dvou večerů činoherních. V pondělí měl pan Kysela, jehož máme vždy rádi, kdykoli nevolí hry benefiční, benefici svou a zvolil k ní Elmarovu frašku »Ďáblovy námluvy«. Panu Kyselovi se nedivíme, že z ohledu na »drahotu« novinek volil právě »Ďáblovy námluvy«; režii ale zajisté bylo neskonale líto zkoušek ve dne a provozování u večer. O kuse a jeho křiklavé slátanině nejvybranějšího nesmyslu nebudem se šířit; zbývá nám jen kratičké podotknutí, že pan Kysela spolu s panem Mošnou učinili nesmysl ten alespoň rozmarem svým snesitelnější. O večer později provozován »Blázinec v Dijonu«. Kus ten byl hrán v neděli odpůldne (odpolední divadelní hry vymknuly se nám svým výborem a svou hodnotou již vůbec z oboru referentského) a nevíme, komu se tak líbil, že ho i abonentům popřál. Pracován je kus ten ovšem co do divadelního efektu zcela

obratně, poesie jeho ale je přímo poesií prostor kartouzských, na jakéž strašidelné věci je mladší i starší literatura francouzská přebohata. Bylo nám však příjemno, že jsme málo zaměstnaného pana Poláka viděli alespoň jednou zase ve větší a svědčící mu úloze (Duflos). Návštěva byla ceně kusu přiměřena, totiž skoro žádná.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 16. listopadu 1865

NÁVRAT Z HROBU
BRUTE, PUSŤ CAESARA — PŘI KLAVÍRU

Benefice slečny Malé shromáždila četné obecenstvo, které oblíbenou beneficiantku poctilo věnci a kytkami. Provozovaly se tři delší hry jednoaktové. První z nich, Girardinův »Návrat z hrobu«, je hra larmoyantní, zakládající se na nervosnosti součinných osob a na obehrané již udalosti, že vrací se náhle z ciziny syn a ženich, o kterém se soudilo, že byl v dálce zavražděn. Beneficiantka sama měla malou jen úlohu v kuse tom, zato byla slečně Lipšově a panu Kolárovi dána plná příležitost, aby vynikli, prvější svou citupInou hrou, druhý svou propracovanou šarží. Následující nato provedení »Brute, pusť Caesara« musíme zaznamenat co *velmi* záslužné. Veselohra ta bývala u nás vždy oblíbenou, došlať vždy pěkného provedení; myslíme ale, že teprv obsazením nynějším dostala se u nás na vrchol svůj. Přísná, pěkná charakteristika, jakou vložil pan Šimanovský do svého »železného republikána«, pak všem jemnostem nejtrefnějšího výrazu dodávající hra paní Peškové utvořily u spojení s pilným provedením páně Grundovým celek věru rozkošný, z něhož se obecenstvo nejspíš často ještě potěší. Na veselohře »Brute, pusť Caesara« viděli jsme jasně a mohli i vidět ti, jichž se blíže týká než nás, že při provedení veselohry vůbec především záleží na pilnosti. Pak teprv vyniknou plně všechny přednosti, jaké spisovatel do plodu svého vložiti dovedl, a každý dramatický plod vystoupí pak v své individuálnosti a nemusíme litovat, že v nejrozmanitějších ku-

sech vidíme — tytéž vždy figury. Na konec večera ponechána jednoaktová veselohra »Při klavíru«, uhlazeně pracovaná, pro Prahu ale ovšem také již ne nová. Situace jsou tu živé, místy až kypící; předmět celkem jednoduchý: mladá bohatá vdova, beroucí sobě za muže chudého umělce, dávnou, napolo ale již zapomenutou lásku svou. Pěkný a hbitý dialog poskytoval hojné příležitosti, aby pan Šamberk zaskvěl se zase humorem svým, slečna Malá elegantní hrou a slečna Čermákova podříkáváním se. Píseň slečnou Malou zpívaná došla potlesku. — Při posouzení *celkovitého* provedení veselohry poslednější musili bychom obšírné slovo promluviti o tom, že veselohernímu dialogu vadí na českém jevišti hlavně ještě způsob, jakým se pronášejí tak zvané »les aparts«, což sobě ponecháváme na místo jiné.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 22. listopadu 1865

VŠE S MATKOU

»Vše s matkou« vystouplo na české divadelní ceduli skoro zároveň s opakováním originálu »Nur Mutter« na divadle zdejším německém. Bergenova ta dvouaktová hra je divadelně dobře pracována, aniž by se povznášela právě nad prostřednost, a oplývá dosti lehkým dialogem, třebaby vtipy právě nepřeplněným. Myšlénka její zakládá se v psychologickém úkazu, že starší ženy musí velkou zásobu mateřské lásky své stůj co stůj některé osobě věnovat, třeba by ji tím mořily. V Bergenově hře vidí se zeť nucena přestěhovat se do jiného bytu, aby mohl s chotí svou být alespoň na chvíli samoten bez tchýně. Avšak i v novém bytu neschází mnoho, aby se v něm tchýně zase znovu neusadila. Co deus ex machina vystoupí tu tříletý kluk, »netušený« tchýnin vnuk, jímž ji náhle obdaruje syn Konrád, poručík husarský; na dítě to sveze se náhle veškerá láska tchynina a mladomanželé jsou osvobozeni. Patrno, že tu užito motivu veseloher francouzských s tím jedině rozdílem, že německý spisovatel postavil věc tu příliš naze a neohrabaněji do popředí. Pro-

vedení bylo kloudné. Slečna Lipšova byla co láskou a pláčem oplývající matka velmi dobrá, rovněž pěkně ji podporovali slečna Čermákova, pánové Šimanovský, Kolár, Šamberk a Kysela. Po veselohře »Vše s matkou« opakována Suppéova operetka »Dívčí ústav«, o níž jsme se již jindy zmínili.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 25. listopadu 1865

ZRZAVÉ VLASY

Po delší době spatřili jsme zase jednou ve všední čas frašku, ovšemže valně starou. Ostatně by i »Zrzavé vlasy« mohly vždy ještě dojíti dosti dobrého úspěchu, celkoviě totiž ještě lepšího než předevčírem, kdyby obsazování menších ženských úloh nedělo se z nedostatku sil novější doby trochu nedostatečně. Slečna Písařovicova, určená pro úlohy subretní, v nichž ale zpěvná část má rozhodnou převahu, musí přijímat větší úlohy výhradně recitativní, a slečna Slavinská musí postupovat vpřed až na úlohy druhé třídy. Tím větší je zásluha paní Hynkové, slečny Ledererovy a pana Mošny, že se obecenstvo očividně bavilo. Slečna Ledererova měla velmi pěknou míru ve hře své a zpěv její, ač rázu serieusního, došel zaslouženého potlesku. Pan Mošna měl několik nových kupletních slok a také v ostatním působil rozmarem svým co nejlíp. Obecenstva bylo málo.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 29. listopadu 1865

KIESELACK A JEHO NEŤ

»Kieselack und seine Nichte« dávalo se před více než desíti léty velmi pilně v německé aréně za Koňskou branou, nyní dostalo se i na jeviště české co pramálo lokalisované, ano skoro pouze přeložené »Kyselák a jeho neť«. Proč? To náleží k nevyzpytatelným zjevům a hlubokým zámyslům českého divadelního genia, jimž nechce a nemůže porozumět přímá česká divadelní kritika, která dle tvrzení všech těch, kterým je nepohodlná, »kazí návštěvu českého divadla«, čímž se povznáší na jedinou svého způsobu kritiku ve světě. Aby se podobná urážka vmetla takhle jinému obecenstvu do očí! Tentokráte ale převzalo naše obecenstvo kritiku samo a vysyčelo kus dle všech pravidel divadelního sykotu. Weyrauchova fraška má jedinou drastickou scénu a ta je teprv na počátku třetího aktu. Dialog její mohl své doby Berlíňanům se líbit, pro nás je hluchý a prázdný. Provedení bylo zajisté cenou svou daleko nad cenou kusu. Paní Hynková a slečna Čermákova, pak pánové Kolár, Mošna a Kysela způsobili, že se obecenstvo alespoň na chvílky rozesmálo. Jen menší úlohy, z nichž některé byly až nápadně obsazeny opakujícími se osobami, takže na př. p. Křtín, majitel velmi nápadného orgánu, také dvě rozličné úlohy hráti musil, vadily místy. Návštěva byla hojná.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 2. prosince 1865

POKUTA MUŽE

Od tragiky krok je jen ku komice a »Pokuta ženy« vyvolala frašku »Pokuta muže«. Prvnější kus nalezl u nás vděčné své obecenstvo, a pokud jsme hned při prvním představení viděli, najde je i kus druhý. Při všech posavadních novinkách dramatických, které nám z Paříže zaslány byly, hleděli jsme vždy abstrahovat ethickou myšlénku jejich, aby obecenstvo české nastouplo na pravé stanovisko naproti

životu pařížskému, jenž s takovou oblibou dívá se na vlastní nahotu do zrcadla. Pravíme, že *s oblibou*, jíž je i vada na vlastní osobě milá, nikoli *s hrdinskostí*; neboť Pařížan odcházející z mravokárného kusu řekne leda s úsměvem: »Nu tak ohyzdný *snad* přece nejsem,« a herečka kázající na jevišti o přednostech laciného muselinu káže zahalena v nejdražší skvost a démanty. Naproti frašce máme ovšem úkol jiný, vlastně žádný jiný než nechat se bavit. A tu musíme se přiznat, že se podařilo pánům Grangéovi a Thiboustovi, aby obecenstvo po celé dvě hodiny dobře se bavilo. Jejich »Pokuta muže« je parodie v jistém ohledu i duchaplná, že totiž, vyjímaje závěrek prvního aktu, přímo k závěrku prvního aktu Girardinova přilehající, ve všech ostatních částech parroduje jen jaksi zpovzdálí, že jdouc cestou svou a tropíc bezohledné své žerty, jen lehýnkým dotýkáním upozorňuje na opravdového protinožce svého, a nepřesvědčujíc diváka svého vlastně ničím, jen ho pobaví a také ničím nekazí dobrý dojem, byl-li divák takového z »Pokuty ženy« podržel. Vyslovme se tedy již jen krátce o estetické ceně nového kusu. S původností nevzali sobě pánové Grangé a Thiboust právě velkou práci, vybírají odjinud nejkomičtější situace a nejkudrnatější dialog, jak toho kde potřebují; avšak s vypůjčeným zbožím zacházejí s humorem rozkošným a snaha jejich, parodisticky vše přehnat třeba až k extrému, je podporována velkou znalostí divadla a nemine se tedy s dobrým výsledkem. Jsme vždy proti obšírnému vypravování dějinné tresti, obsažené v kusu dramatickém. Tím méně můžeme se spustit do vypravování takového při francouzské frašce, v níž se situace již byla dvakráte změnila, než tři věty o ní zde položíme. Vcelku je v »Pokutě muže« týž obsah, který v dávno známé veselohře »Musí na venek«. Obchodník Baudrillard (p. Šamberk) je co manžel a zeť velmi sláb a stojí zcela pod komandem paní Truquetové, pravzoru to všech komandujících tchyň a vedle toho až strašné znatelky občanského zákoníku. Monflanquin (p. Šimanovský), námořník náruživě plavby milovný, rozvedený od své ženy a vždy »ostrý hoch«, je přítelem jeho k velkému pohoršení ženštin Baudrillardových. Tento byl se náhodou se ženou Monflanquinovou (p. Pešková), jež vystupuje co madame Turlet, seznámil u paštikáře, kdež za ni zaplatil dvacet cen-

timů. Později byl s ní také při večeři v Bois de Boulogne, a od toho okamžiku nemá od ní pokoje a přijímá dvacet psaníček za den, vesměs podepsaných »dvacet centimů«. Že musí psaníčka zatajit před ženou a tchyní, toť jsou jeho »strašná muka«, jeho »pokuta«. Turletová nemajíc ani zdání, že Baudrillard je ženat, přinutí ho, aby s ní večeřel u ní doma, ano později ho i sama navštíví na letohrádku jeho a žádá, aby s ní ujel do Italie. To vše činí madame Turlet jen »ze zoufalství«, že ji muž opustil. Zde na letohrádku, kamž byl náhodou také Monflanquin návštěvou přibyl, přijde tchyně Turletové na stopu. Turletová je schována ve vedlejším pokoji a Monflanquin, aby příteli pomohl, vydá schovanou za svou choť. Překvapen spatří pak skutečně ženu svou a musí se s ní již smířit, — *druhá* »pokuta muže«. Co nám frašku tu milou činí, jest mimo zrcadlící se v ní soubor zvláštností pařížských také vyšší společenská sféra, v níž se pohybuje, a dialog prostý všech oněch sprostností, jakýmž jsme byli z frašek německých navykli. Provedení bylo velmi dobré. Obtíže souhry, na některých místech valně se hromadící, byly takřka hravě překonány. Ze spoluoučinkujících byli hlavně zaměstnáni paní Pešková a pan Šamberk, pak pan Šimanovský. Hráli vesměs s velkou chutí a dobrým tedy výsledkem; bližšího nepravíme, protože úlohy jejich dle naznačeného nebyly právě novy a že v úlohách podobných již často šťastně sobě počínali. Panu Šamberkovi zvláště podařil se konec prvního aktu, kde parodoval zároveň umělkyni, v »Pokutě ženy« úlohu Matyldy u nás hrající. Téhož úspěchu byl by došel v aktu druhém, kde mu na neštěstí vadila slabá paměť. Obecenstvu odporučujem návštěvu hry »Pokuta muže«.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 5. prosince 1865

OUKLADY A LÁSKA

Po delší době dávala se konečně zase jednou truchlohra — »Ouklady a láska«. Kus ten je u nás dávno dobře sehrán,

jednotlivé úlohy Luisa, Ferdinand, Kalb těší se i *velmi dobré* pověsti co do obsazení svého a tedy zaznamenáváme i tentokráte zevnější účinek co celkem pěkný. Přes to přese všechno těšilo by nás přece mnohem spíše, kdybychom alespoň občas viděli dobrou truchlohru pro Prahu *novou*, buď ze slovanských literatur, buď odjinud vzatou. U nás však myslí se, že již vše možné učiněno, obsadí-li se při věkovitě starém kuse jen dvě úlohy nově, a zapomínají, že jen tam může být podobné počínání *zcela* oprávněno, kde jsou poměry ustáleny, kde také herec má dosti chuti i možnosti, aby z úlohy *pro něho* nové něco skutečně samostatného a velmi zajímavého učinil, zkrátka na ústavě starším, kde má pak význam »créer un rôle« zvláštní platnost svou. Pro nás může mít truchlohra stará a známá jako »Ouklady a láska« jen tenkráte zajímavost, když se objeví po delší řadě méně starých a známých her. Toť vidí přec ředitelstvo na návštěvě se strany obecenstva, mohlo by vidět i dle jiného, že posavadní cesta repertoární není tak dobrá, jak se snad ředitelstvo upřímně samo domýšlí, ano mohlo by vidět i dle divadelní naší filiálky v Plzni, kamž se zcela repertoár pražský přenáší a kdež se již také hlasy kritické proti němu ozývají. — Pan Šimanovský hrál úlohu presidenta. Hrál zajisté s ohněm, avšak s ohněm místy úloze nezcela příslušným, jakož vůbec provedl presidenta svého opět poněkud patheticky. Že při pathu svém nezapomíná ostatně nikdy jisté dobré základní míry, rozumí se při panu Šimanovském samo sebou a došlo také tenkráte uznání. Lady Milford, vzdělaná Milford, zápasila i s gramatikou tak roztomile, jako by se dle normy Heinem vyslovené říditi chtěla.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 13. prosince 1865

TAJOMLUVY

Dramaturgický lístek

Truchlohra, druhdy pýcha, je nyní popelkou českého jeviště. Není tím řečeno, že nezahraje se vůbec nikdy truch-

lohra dobře, ano musíme i říci, že máme velmi dobré síly, kteréž by *mohly* pomáhat rozvinu truchlohry, bez níž není pro divadlo žádná výše dramatická, a kteréž také někdy, zvlášť při tragedii *dávno sehrané*, podají něco zcela zdařilého. Avšak truchlohra vůbec u nás nyní se nepěstuje, nového se nepřibírá do repertoáru ničeho, staré hry opakují se jen náhodou a »aby se neřeklo«, že se nedává také někdy truchlohra »velká«. Zato rozkvětla veselohra takřka náhle a povznesla se k výši dříve netušené. To mělo rozmanité příčiny. Za prvé ukázala se v obecenstvu velká záliba ve veselohrách. Za druhé přeneslo se k nám šťastnou *náhodou* několik dobrých novinek veseloherních. Za třetí je náš personál herecký co do počtu skrovný, na veselohru sice lehce, na truchlohru ale často stěží dostačující. A za čtvrté pomohlo časté předvádění veseloher některým silám až k virtuositě a virtuosita taková, na níž možno se režii spolehnout i *bez* pečlivých zkoušek a *bez* učení se úlohám, bývá vítanou podporou divadelním správám, kteréž žijí pohodlně a bez plánů do budoucnosti. Že přece, vzdor nepopíratelným talentům a vzdor té jisté virtuositě, jsou na naší veselohře ještě částky nevyrovnané a neuhlazené, přičítáme jen tomu, že v pouhém aperçu běžných divadelních referátů nemožno na podrobnosti se usadit. Tajomluvy na př. pronášejí se u nás skoro vždy ještě neumělecky!

Tajomluvou (u Francouzů a Němců jmenuje se »apart«) nazýváme ony drobty dialogu, jejichž *poměrnou* tajnost sice zdravý cit a bystrozrak umělcův poznati by musil i bez zvláštního připomenutí básníkova, jež ale básník, hlavně kvůli *čtoucím*, vyznačuje připomenutím »(pro sebe)«. Již »*prosební*« výraz ten žádá za zcela zvláštní nakládání. Tajomluva znázorňuje ony blesky myšlénkové, které v životě i při nejrychlejším dialogu šlehají sem a tam stranou, znázorňuje to, co v životě lidem *zamlčujem*, čímž se ale při *činech* svých přece řídíme. Tajomluva je velkou pomůckou tedy pro spisovatele, který jediným slovem takto ozářiti může celý svůj děj dramatický nebo alespoň vysvětliti právě se rozvinující situaci. Zkažení důležité tajomluvy rovná se tedy snadno zkažení celé situace a ubližuje básníkovi, obecenstvu i herci co *umělci*. U nás nakládá se s tajomluvami právě tak jako s jinými plno-

vážnými částkami dialogu, ano dává se jim někdy i přízvuk mnohem ještě těžší, čímž jsou ráz i platnost jejich zcela zničeny. Herec předstoupí až k samému orchestru a zvýšeným hlasem vrhne tajomluvu svou v obecenstvo s takovou silou, že v obecenstvu nemůže povstat ani stín oné iluse, jíž básník v situaci té dosíci chtěl. Ledaže herec rukou ústa zastírající naznačiti se snaží, že zde skutečně *mělo* by se mluvit něco zastřeného.

Tajomluvu naznačili jsme co myšlénkový blesk, jenž se jen stranou, v dálce zakmitne. Musí se tedy tajomluva také pronésti v dialogu s jistou *rychlostí*, kteráž dialog takřka ani na okamžik nezastaví. Také v tajomluvách je obraz skutečného života, jakož ale v skutečném životě ty tajné myšlénkové blesky se ukrývají a leda jen tušiti se mohou, takž také musí umělecký jich obraz na jevišti být tajností obestřen a ostatnímu dialogu jen jakoby přidechnut. Byť třeba byl v tajomluvě na př. obsažen vtip velmi dobrý, nesmí herec s ním přece nikdy nápadně zakoketovat, aniž neuměleckého, hrubého efektu pomocí jeho vymáhat. Stává se také, že někdy sám básník pochybí, a tajomluvu přespříliš rozestřev, v dialog svůj hrbolatý suk vráží; tu ale jako při všech jiných vadách básníkových má právě umění hercovo neshodu co možná opravit a vyhladit. Také při chybě básníkově má se objevit, že ani na okamžik nezapomíná herec úkol svůj: postavám myšleným dodat těla, *opravdového* života. Obé umění musí se doplňovat a doplňování chyb musí podat uměleckou positivnost, tedy *opravu chyb*.

Krátce tedy již řečeno: tajomluva musí být pronešena rychle a bez těžkého, zvláště bez pathetického přízvuku, musí být pronešena lehce a volně, přece ale se zvláštním výrazem příšeptu a tajnosti. Že však myšlénkový obsah tajomluvy musí také dojít své plné platnosti, že platnosti té musí se dostati i každé, jednotlivé sylabě, — musí se ovšem tajomluva deklamátorem právě tak *vycvičiti* jako cokoli jiného.

J. N.

KVĚTY 14. prosince 1865

Znenáhla budem přece míti pomocí divadla alespoň některé ze zahraničných starších spisovatelů úplně převedeny na půdu českou; s Molièrem na př. pokračuje se znenáhla, ale důsledně kupředu. Škoda, že literární naše poměry nedovolují, aby vše, co na divadle seznáno co věc dobrá a co překlad její zdařený, také tiskem rozšířilo se hned dále. Ztrácíť tím písemnictví značně mnoho, neboť sil spisovatelských není valně, část jich pak odpadá ještě na divadlo a na jeho literaturu pouze *rukopisnou.* »Tartuffe« Molièrův konečně dostal se na divadlo české, překlad (od E. Z.) ukázal se býti dobrým a domníváme se, že překladatel neobmezil se pouze na překlad zpracování divadelního, nýbrž že podnikl hned práci důkladnější spisovní ceny, že by bylo tedy žádoucno, aby tiskem rozšířila se práce taková. Molièrův »Tartuffe« má své určité místo v dějepisu evropských literatur, je to jeden ze základních kamenů rozvinu jejich, téže platnosti a téže váhy, jakou má každý slavný mezník časový. Že se nám co do formy své zdá býti již zastaralým, není závadou při posuzování estetické ceny jeho; až budou divadelní požadavky naše ještě pokročilejší, kus ten až bude tedy ještě »zastaralejší« co do budovy své, budem naň pohlížet ještě objektivněji a vyciťovat ještě líp, co je v něm čistě poetického a humánního, nezávislého od choutek okamžitých. Molière kreslí povahy své ještě s průzračnou prostností, jednoduchými, ale pevnými rysy. V »Tartuffu« je, jak známo, vylíčeno svatouškování a Tartuffe sám je pravzorem svatouška, který pod závojem víry lidi šidí, svádí, okrádá i zrazuje. Staršímu takovému kusu nepřilehne moderní umění dramatické hned tak lehko, a jakož mnohého dramatického umělce naproti klasicismu v literatuře vždy jímá jakás ostýchavost, jež mu nedovoluje tvořit dle známého mu života, všude ho tísníc a oužíc, tak také zde. Zkušenosti z českého jeviště nabyté činí, že nás něco podobného, protože je to pouhé se opakování, nepřekvapuje zvláště. Přece se však dařívá jednotlivcům, jednou tomu, podruhé onomu, že i v kusech zmíněných vyvedou postavy prochvěné pravdou a skutečností. Tentokráte je zásluha ta při paní Peškové (Elmira), slečně

Čermákově (Dorina) a panu Koláru (Tartuffe). První působila milou uhlazeností svou, druhá svěžím rozmarem a pan Kolár propracovaností, jakou obmyslil úlohu svou až do nejdelikátnějších podrobností jejích. Již překvapující maska jeho ukazovala na pevné črty v líčení povahy, jakouž pevností ovšem jedině se poslouží a odpoví jasnosti básníkem samým docílené. »Tartuffe« stal se hlavní událostí běžícího divadelního téhodne. Z ostatních večerů zbývá nám jen zaznamenání, že původní veselohra »Jen žádnou od divadla« opakovala se opět s výsledkem dobrým, svědčícím, že původní práce ta má alespoň potud oprávněnost svou v repertoáru, pokud hlavní ženská úloha dojde vždy tak pěkného provedení jako nyní.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 16. prosince 1865

TARAS BULBA

Viděli jsme zase jednou, že ze staršího, původně českého repertoáru možno ledacos provést, co upoutá obecenstvo v míře plné. Opakovali Fričova »Tarasa Bulbu«, hru to zpracovanou dle Gogolova známého románu, a výsledek byl opět dobrý. Frič nesetřel zajisté žádnou z krás, kterou Gogol do dramatického živlu svého vypravování vložil, a některé scény povedly se mu i původně zcela dobře. Hlavně první akty vynikají živostí a pestrostí a souhra tentokráte opět dosti šťastná dala přednosti té vyniknouti. Obsazení bylo taktéž kusu prospěšno. Pan Šimanovský neovládá ovšem posud pevným tónem starších hrdinných otcův, avšak všeobecný tón rázný a hrdinný je úplně v jeho moci, jeho Taras Bulba poutal tedy až po konec. Jemu po boku stáli důstojně pan Šamberk (Ondřej) a pěkné pokroky činící pan Seifert (Ostap). Bude-li pan Seifert podobně pokračovat, jak se mu posud dařilo, hlavně ale nenechá-li se svádět principem u nás běžným, že je »herci především třeba, aby uměl po napovědovi mluviti« (ku kterémuž principu pan Seifert bohužel se taktéž již klonit zdá), můžem míti na něm sílu, od níž v bu-

doucnosti budem moci přísně vyžadovat, aby *nikdy* nepohybovala se v mezech pouhé rutiny a prostřednosti. Naproti talentu musí se vždy přísně zakročit, jakmile sama sebe mařit počíná. Dámské úlohy byly slečnou Malou (Maryla), paní Hynkovou (Paraška) a slečnou Slavinskou (Džina) uspokojivě provedeny. Zvláště výjevy poslední byly prodchnuty chutí a radostí ze hry. Že se obecenstva také na »Tarasa Bulbu« nedostavilo mnoho, litovali jsme. Myslíme, že jim divadlo německé, kamž nyní zase zacházet módou, nepodá větší právě pochoutky. Či snad unavenost v tak mnohém se jevící odmítala by od sebe i zábavu?

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 22. prosince 1865

MOLIÈRE

△

»Zde se dávaly mnohé Molièrovy hry dříve než na Théâtre Français, na tomto královském divadélku dávalo se také známé „Impromptu de Versailles“, ve kterém Molière dokázal, že rozumí výborně i požadavkům truchlohry, a tak dále a tak dále,« — a šli jsme sami hned také dále s přítelem Fričem z divadélka pochmúrného, v němž se člověku zdá, že polyká pudr z doby Ludvíka XIV.

Co také mají sobě lidé dále vykládat! Vysloví-li se Molière, vyslovilo se jmeno věčné. Básníků obrovské velikosti je v oboru veselohernim málo, jedním z nejobrovštějších je Molière, syn čalouníkův, dítě z lidu. Sám jsa hercem a náležeje dle náhledů doby své tedy k lidu opovrženému, povznesl se zase duchem svým až na přátelství s prvními duchy Francie, ano i s králem Francie. Herec Molière nestal se sice členem Francouzské akademie; někdy ku konci minulého století ale postavila akademie ta v místnostech svých poprsí jeho a vepsala v historii lidského ducha památná slova: »Nic nescházelo slávě *jeho*, on ale schází slávě *naší*.« Za živa stoloval s knížaty, a když umíral, odepřeli mu dva kněží poslední pomazání, a když umřel, odepřel mu farář hrob. »Jakž, odpírají mu poctivý hrob?« zvolala vdova jeho, »v Řecku by

mu byli postavili oltáře!« Nač ale podobně známé věci rozkládat o Molièrovi, který má již oltář svůj věčný! Ani všeborní francouzští romantikové neodvážili se dotknout slávy jeho, i co do jazykového je Francouzům posud vzorem, a Němci nenapsali toho tolik ani o »Faustu« ani o »Hamletu«, mnoho-li Francouzové o své pýše, o svém Molièrovi. »Molièrovi nemůžem *nikoho* po bok postaviti,« přiznávají se sami chlubiví Němci, — a to je tuze, tuze mnoho.

Molière stvořil národní veselohru francouzskou. Vybavil ji z přehnaných intrik komedie španělské, zprostil ji improvisace italské, uvedl ji na onu kolej, na které se Francouzům nejlíp daří, na objektivní totiž líčení života a lidí samých. Molière byl velkým pozorovatelem. Kdo ho pozval do společnosti, aby se společnost vtipným Molièrem pobavila, zmýlil se velmi; Molière bavil jen sama sebe, uvažoval každé mluvené slovo, pozoroval každý pohyb, ano byl tak nezdvořilým, že sobě to ve společnosti i zapisoval. Odtud pak také jeho síla v individualisování povah, odtud i pravdivost onoho výroku o něm, že »Molière nemá slohu, že ale všechny postavy jeho mluví slohem svým«. Jasnost a pevnost v líčení povah byly hlavním jeho ideálem, tomu musela se pak ovšem přidružit přirozená, průhledná stavba kusu, dramatičností svou podivuhodná často exposice. On líčil *lidi*, proto také nedbal umělého a intrikantního zauzlení, a když se mu podařilo vyhloubat povahy, nedbal již ani o to, aby konečné rozuzlení překvapilo.

Život Molièrův a divadlo byly ztotožněny. Churav již napsal svého »Le Malade imaginaire«, poslední svůj kus, — na smrt nemocen hrál v kuse tom hlavní úlohu domněle nemocného, při slově »juro« sklesl a odnesli ho z jeviště na smrtelné lože. Divadlo mu bylo vším, a to v takové míře, že sám prosí: »Ať ani nikdo raději nečte kusy mé, kdo nemá obrazotvornosti, aby sobě při čtení hned myslil hru!« Velevtipný Molière nedovedl v životě udělat vtip, nemohl-li to učinit v nějakém alespoň spojení s divadlem. Jednou — dovolte mně zde opakování anekdoty méně snad známé — hádal se s Lafontainem, který mluvil proti užívání tak zvaných »les apartés« čili tajomluv v dialogu dramatickém. Lafontaine vemluvil se do ohně a mezitím vykřikl Molière několikrát: »Lafontaine je darebák«, aniž by ho byl Lafontaine zaslechl,

čímž oprávněnost tajomluv byla i vtipně i nezvratně náhle dokázána. Ale ani v kusech svých nevystupuje Molière nikde co vtipkálek. Žádná z osob jeho nehoní se za vtipem, vtip objeví se v dialogu přirozeně tam, kde je ho potřebí k vylíčení povahy. Jeho vtip není tedy reflektovaný, nýbrž přirozený, na jisté a určité jen se situace a osoby vížící. Proto také neposmívá se Molière nikde lidstvu, nýbrž lidem, — v tom právě je jeho francouzský, národní ráz. Na doklad čti jeho »Misanthropa«, — srovnej sobě pak posměch v Goethovu »Faustu« lidstvu činěný s posměchem v »Misanthropu« lidem činěným.

»Misanthrope« je Molière. Také o Molièru platí, že psal kusy své krví svou. Molière procítil v životě svém nesmírně mnoho, on »hleděl jako Goethe cit svůj sobě zobjektivovat« (praví o něm Němec Laun) a tím i bol samý přemáhat. Ničím neměl být ušetřen, i žárlivost, kterou tak trefně vyličoval, měla ho strhnout do nejbolestnějšího víru. Mademoiselle Molière, slavná herečka, choť jeho, postarala se o to výdatně, aby Molière žárlivost trefně vypsat a úchvatně představovat dovedl.

»Misanthrope« slaví r. 1865 své dvousté narozeniny. České divadlo sobě jej nyní v jubilejní příležitost tu přivlastní, a proto poukazuju v těchto řádkách na Molièra. Myslím, že jedině »Misanthropem« dovede sobě obecenstvo naše pojem svůj o Molièrovi doplnit. Známá již masivní fraška »Ze ševce doktor (»Le Médecin malgré lui«) a »Misanthrope« jsou praví protinožci. S kusy »Les femmes savantes« a »Le Tartuffe« tvoří »Le Misanthrope« pro Francouze slavnou trojici charakterních her, »hautes comédies«. Ještě v »Tartuffu« mrská Molière jen sprosťáctví měšťanské, v »Misanthropu« vyjel sobě již proti zkaženosti světa vznešeného. Nechť nikdo neobmešká nechat obraz ten rozvinout před duchem svým!

NÁRODNÍ LISTY 28. prosince 1865

ČAROVNÝ ZÁVOJ
CESTA Z PLZNĚ DO PRAHY

Po dlouhých a dlouhých letech objevil se k benefici slč. Hentzovy opět jednou čarodějný, všemi možnými spektákuly obmyšlený a obdařený kus »Čarovný závoj«. Fraška ta má mnoho ctitelů z dávnějších dob, ctitelů to, na jejichž tehdáž ještě mladistvě vděčnou obrazotvornost musily zpívající víly a tanečnice, střídavé sbory a pohybující se množství spolu-účinkujících, krajiny vzduchové i zajímavé krajiny rozvinujícího se znenáhla panorama skutečně kouzelně působiti. Tehdáž — pamatujem se sami také na to — byla úprava velmi pečliva. Nechcem usouditi, o mnoho-li nové předvedení na navštěvovatele starší slaběji působilo, mnoho-li také v seslabení tom má viny obrazotvornost ochablejší nebo úprava nyní nedostatečnější; zcela mladí navštěvovatelé měli nejspíš přece velkou rozkoš svou i z úpravy nynější. Ani jeviště české, ani počet nynějšího baletu našeho nepřeje předvedení takových her jako »Kouzelný závoj«. Že některá čísla baletní přece zcela pěkně vypadla, toho zásluhu má ovšem hlavně slečna beneficiantka, platící milou svou elegancí a obratností za balet celý. Pohybující se krajiny (od Romera) uváděly nám cestu z Plzně do Prahy; některé části ryze krajinářské jsou lepší než podávaná vyobrazení měst a jiných budovních částí. Když při konečném objevení se Prahy orchestr národní naše »Kde domov můj« zanotoval, strhl se v unešeném obecenstvu dlouho trvající potlesk. O hře nelze při podobných kusech mnoho říci. Hlavní úlohu měl pan Mošna a provedl ji rozmarně. Jen kdyby při přednášení kupletů, v nichž tak dobře charakterisovat umí, zanechal řezavého způsobu zpěvu, zvláště ve výšce nepříjemného. Proč slečna Ledererova menším trochu úlohám se obyčejně ani neučí, nechcem uhodnout. — Návštěva byla hojná.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 29. prosince 1865

ZE ŽIVOTA VÉVODY RICHELIEU

Na Scribovi učili se přemnozí z francouzských dramatiků, také Dumas starší je v dramatických svých pracích žákem Scribovým, ovšem šťastným a dobrým, jakož byl šťastným vůbec ve všech skoro pracích svých. Scribe sáhl zpět do velezapletených intrik a rychle střídajících situac veselohry španělské. Dumas ho následoval. Rychle se střídající, překvapně se měnící situace lahodí mysli francouzské, oba měli tedy u pařížského obecenstva výsledek i přízeň. Oba psali také rádi kusy historické; vzali totiž historické *jmeno* a k němu nepřibásnili více než *povahu* a *děj*. Pokud se historie podávala takto co pouze nahodilý pikantní rámec, bylo obecenstvo spokojeno; když ale Dumas pro kusy druhu toho zařídil sobě zvláštní »historické divadlo«, propadlo divadlo i Dumas. Ke kusům těm náleží také »Mademoiselle de Belle-Isle« čili po česku »Ze života vévody Richelieu«. Pravdou je, že Richelieu byl z počátku člověkem málo rozvážným. Dumas nechává ho v kuse tom usnésti se na sázce, že první dámu, kterou spatří, přivábí až k půlnoční schůzce v samé spací komnatě její. Nastanou srážky s dřívější jeho láskou, se ženichem dámy, o kterou se při sázce jedná, atd. Intrika jde za intrikou, provázena dialogem, který někdy pikantnost svou až v samé nahotě hledá, děj se navrcholí až k napínavé tragičnosti, — pak ovšem nastane šťastnou náhodou obrat, sic by to nemohla být veselohra, a o trochu lásce, poctivosti a pak zas třeba trestuhodné lehkomyslnosti u bourání štěstí jiných nepíše Francouz žádných truchloher. Dobře sehrána musí veselohra ta na všechen způsob dojíti úspěchu. Výjevy opravdovější byly, dík slečně Malé a panu Šimanovskému, zčásti pak také panu Šamberkovi, prodchnuty svěžím citem. Vlastní veseloherní stránka kusu zato poněkud trpěla, ač ve veselohru svou naše divadelní správa příčinu k pýše vkládá; první chuť zašla, nyní má vypomoci nabytá rutina, nepodporovaná dalším studiem. Že pan Seifert musil hrát úlohu starší, požadavkem ho přemáhající, není vinou páně Seifertovou, nýbrž vinou těch, kdož náš personál stále řídnout a seslabovat nechávají. — Obecenstvo bylo také tentokráte vděčné podané mu zábavě. *J. N.*

NÁRODNÍ LISTY 2. ledna 1866

»LE MISANTHROPE« NA ČESKÉM JEVIŠTI

△

Kdyby nebyly české časopisy se namáhaly již, aby pravý význam Molièrův vyslovily obecenstvu českému, a kdyby bylo obecenstvo to samo již neseznalo Molièra z kusů »Le Tartuffe«, »Le Malade imaginaire«, »Le Médecin malgré lui« co spisovatele na jevišti sice již poněkud zastaralého, avšak geniálními, pevnými rysy kreslícího, — z předvčerejšího představení »Misanthropa« bylo by šlo s velmi divným ponětím domů. Komusi se zachtělo slavit jubileum Molièrovo právě »Misanthropem« a slavilo se tedy, — avšak jen tak po domácku, s prostomilou jednoduchostí a nonchalancí.

Když jsme Shakespeara a Dante proslavili *včera*,
nuže, slavme *dnesky* Molièra, —

tak asi končil prolog, — a »nuže« se tedy slavilo. Nejgeniálnější co do charakteristiky kus Molièrův byl sehrán asi s tímže výsledkem, s jakým by se setkalo rychlé odříkání Děržavinovy světoznámé ódy. Nejlepší stránkou celého představení bylo, že spoluoučinkující byli svých partů věru až překvapujíc mocni. Na učení se úlohám dali sobě zajisté záležet, zato, zdá se, neřeklo se při zkouškách ani tomu ani onomu, jaký význam úloha jeho má; »Misanthrope« odbyt jako každý *jiný* moderním názorům odpovídající kus, ba ani ku *pravému* obsazení úloh nehleděno. »Misanthrope« může a musí být u nás i jinde pouze kusem jubilejním, předvedení jeho musí se považovat co umělecká kuriosita, ku kteréž se přikročuje s největší šetrností, s láskou, jaká i nejvytříbenější umělecké kruhy přivádí k nadšení takovému, jaké se v obyčeji jen u rozechvujících se diletantů nalezává. Nebudem nikdy *radit*, aby právě »Misanthrope« byl volen k oslavě Molièrově, — v běžném proudu repertoárním není ani času a bez velkých příprav není ani možnost, aby se tak provedl, by plnou silou svou působil a obecenstvo přesvědčil, že je to kus na těchže přirozených základech zbudovaný jako nové reflexivnější kusy. Porozumíme-li historickým postavám minulých věků, proč bychom nemohli z jeviště porozumět také jiným zjevům zašlosti, proč ne salonním postavám doby Molièrovy, jejichž »vzdělanost, duch a tón« právě v »Misanthropu« se dokonale líčí! Viděli

jsme provozovati již i Sofoklovu tragedii, která je nám dobou ještě vzdálenější, a čistě lidský obsah hry té byl velmi působivý. Ovšem postavy ty musejí být umělecky oživeny, musejí před nás předstoupit s *celou* svou pravdivostí a přirozeností a nesmějí ve zvetšelém, vybledlém šatě svém pouze se objeviti jako postavy z hrobu vyvolané, jako postavy mlhovitého snu, jež vidíme rty pohybovat a slyšíme mluvit, aniž bychom jim rozuměli. Třeba bychom tedy »Misanthropa« k ledabylému provozování neodporučili, mohli bychom ho přece co jubilejní hru uvítati, kdyby se vidělo, že je *možnost* dokonale ho provést. Možnosti té ale u nás není pro jednu vadu hlavní a často vytýkanou. Jakmile se jedná totiž o »klasickou« hru, zmocní se našich umělců jakási neodstranitelná deklamatorní vážnost, která víže tón i pohyb a spoluoučinkujícím nedovoluje, aby postavy klasické pověsti zcela za své přijali, v sobě zpracovali a vlastním svým životem vřelým obmyslili. Vidíme tu pak obyčejně pilnost velkou a svědomitost až ouzkostlivou, ale žádnou bezprostřednost, žádný život. Tak bylo také při »Misanthropu«. Kohož se týká, porozumí nám, pravíme-li, že jediný zastupitel služebnické úložky Dubois, chopiv se úlohy živě a samostatně, také něco zcela živého a pravdivého podal. U ostatních nadvládala pilnost a uhlazená slušnost.

»Misanthrope« klade nepopíratelné obtíže. Situace nikde skoro nepozvedne se nad hladinu salonní formy, stavba kusu je velmi jednoduchá, je to »comédie sans comédie«; rozhodující moment naskytne se v kusu skoro nahodile, jemně komické elementy zabíhají mnohdy až na okraj tragičnosti, takže obyčejný tón veseloherní není tu často na svém místě, a povahy kusu vystupují již s plnou hotovostí hned z počátku, s takovou hotovostí, která dozrála již až na nejostřejší reflexí. V tak malém pro život rámci nechává Molière působit největší náruživosti, lásku, žárlivost, závist ženskou, lehkomyslnost ženskou, domýšlivost literární i společenskou atd. a v mocný proud ten před našima očima plynoucí zašlehuje z ostatního světa život dvorský, nespravedlivost soudní a p. Dialog je hluboký, myšlénkami nasycený a tak vypracovaný, že většina vět jeho slouží spisovatelům k závažným citátům, ano francouzskému lidu darovala i zásobu podnes oblíbených přísloví.

Z toho všeho vysvitá, že skutečně je »Misanthrope« pro divadlo velkým úkolem, že se nemůže k němu jen tak leda-bylo přistoupit, ano že je skutečně zde jakés »jubilejní« snahy potřebí, nemá-li obecenstvo nakonec odejít se zcela nepravým nebo snad i pražádným pojmem o kuse, který požívá právem světové slávy a velikány jako Goethe, Voltaira, Boileau a j. k nejduchaplnějším výrokům nadchnul. Že ale u nás nehleděno na »Misanthropa« jako na kus »jubilejní«, je důkazem okolnost, že opakování kusu toho, ač se k tomu také tedy s divadelním výsledkem naprosto minul, určeno hned zase na včerejšek pro navštěvovatele abonované.

Ku konci krátkou jen ještě poznámku. V »Misanthropu« líčí Molière především člověka, který vzdor vysoké vzdělanosti neztratil ani špetky přirozeného citu pro právo a pravdu, který je až trpce upřímným k lidem a tutéž upřímnost i třeba trpkost také od jiných žádá. Třeba by zhynul, neučiní Alcest ani kroku, aby sobě k právu svému pomohl, domnívaje se, že právo *musí* samo sebou zvítězit. Přítel jeho Philint obrazí nám naproti tomu obyčejnou rozšafnost, poctivost bez urputnosti, poddajnost k slabostem jiných. Jako Goethe největší svou poetickou vidinu rozložil v Mefista a Fausta, takž rozložil Molière sama sebe v Alcesta a Philinta. Ještě v jiném líčil ale zde Molière sama sebe; v Celimeně totiž vidíme mladistvou a lehkomyslnou manželku jeho, kterou Molière vzdor nejjasnějším důkazům nevěry její přece až šíleně miloval, jíž stále a stále odpouštěl. V »Misanthropu« jsou všechny momenty lásky a žárlivosti až dojemně probrány, — litujem, že nedošly platnosti své!

NÁRODNÍ LISTY 5. ledna 1866

PETR VOK, POSLEDNÍ Z ROŽMBERKŮ, A JEHO VESELÝ DVŮR V TŘEBONI

Pan Kaška má ve středu dne 10. ledna benefici svou, ku kteréž zvolil *původní* historickou čtyraktovou veselohru od *E. Herolda* »Petr Vok, poslední z Rožmberkův, a jeho

veselý dvůr v Třeboni«. — Konečně tedy připuštěno zase něco původního na jeviště, začež nejspíše jen zasloužilému p. beneficiantovi povděčni býti musíme.

NÁRODNÍ LISTY 6. ledna 1866

E. Heroldova veselohra historická »Petr Vok, poslední z Rožmberkův, a jeho veselý dvůr v Třeboni« nesetkala se na jevišti s výsledkem dobrým. Předmět její je sice zcela pěkný a šťastný, spisovatel zvolil zajímavou hlavní osobu a rovněž zajímavou dobu její, avšak zpracování naprosto není dramatické. Také ve svém »Voku« objevuje se nám p. Herold spíše jen co novelista, vypravuje ještě více, než díti se nechává, vtahuje do děje příliš mnoho osob, než aby je prohloubati mohl, a třeba by některé povahy vyznačovaly se dostatkem individuálnosti, není vlastnost ta kusu přece k jinému prospěchu, než aby vyvedly se nějaké situace spíše fraškovité než veseloherní. Obecenstvo dokazovalo při každé podobné příležitosti potleskem dobrou vůli svou. Také ale p. Herold nemůže sobě naříkat, že by mu byli herci něco pokazili *přílišnou* snad — pilností a svěžestí.

NÁRODNÍ LISTY 12. ledna 1866

ČESKÁ VESELOHRA

△

Chceme mluvit o něčem, co není, totiž o původní české veselohře. Ne snad, že by nebylo vůbec dobrých českých veseloher, jeť jich alespoň tolik, mnoho-li dobrých českých truchloher; není ale dobrých nových a nejnovějších. Kdyby se na pražském jevišti našem pěstoval také jiný repertoár než skoro výhradně francouzský, kdyby se jen poněkud v rovnováze pěstovala truchlohra s veselohrou, nastala by žaloba poněkud změněná, že nemáme totiž ani veselohru ani truchlohru novou původní. Snad bychom chudobu tu necítili, kdybychom za prvé neviděli, že jinde se pracuje mnoho, a kdybychom za druhé neměli ústav mladý, při čemž chceme vidět nadšení, chuť, květ, sílu a plodnost vždy a všude. V posledních letech vidíme předvádět jednu veselohru původní po druhé (ve velmi *slušných* ovšem mezerách časo-

vých) a každé předvedení je totožné s pádem nebo alespoň »plováním«; dívajících se zmocní se nás přitom ponižující, skličující pocit impotence, v niž nevěříme, jež nás ale přece souží. A skutečně, — mnohem větší vina leží na poměrech než na lidech, totiž na spisovatelích!

Veselohra květla u jednotlivých národů jen zřídka, »národní« svou veselohru, totiž celou národní literaturu veselohernì, má národ málokterý a Francouzové jsou v tom ohledu výminkou čím řídší, tím skvělejší. Mají se naši spisovatelé řídit na př. dle vzorů francouzských? Nikoli, samo obecenstvo naše veselohrám francouzským velmi přející nepřeje sobě toho. Třeba by se v plodu francouzském snesly všechny možné a skoro již i v slušné společnosti nemožné dvojsmysly a sprostnosti, jakmile chtěl by český spisovatel následovati volnost tu, začalo by kamenování a bičování takové, že by nadlouho ztratil vědomí o pravé cestě. Máme toho již až směšné doklady. »Paragrafy pana Puškvorce« byly frivolní, protože v nich stařec mladé děvče políbit — — chce! Patrno, že obecenstvo, třeba neuvědomělé, žádá něco tedy zcela jiného od spisovatele českého čili od veselohry *české, národní.* Žádá, aby se postavil na nejvšeobecnější stanoviště *lidské,* či žádá, aby mu veselohra byla zrcadlem života vlastního, *osobního*? To je ovšem otázka potud nerozluštěná, pokud nějaká rozhodně dobrá veselohra nepronikne tak, že uvidíme již i udržení její pro budoucnost.

Jisto jest, že veselohra na ryze český život se vížící byla by skoro všude vázána na kruh velmi skrovný, neboť málo je těch tříd, míst a poměrů, které se nám udržely a zjevují co ryze české. Již život maloměstský a život pražský, obec a politika, vychování a hmotné poměry rodinné, vše to vstupuje do nové teprv doby, je ještě ve svých počátcích denně se měnících. Veselohra z tohoto života vážená měla by tedy vždy jen časový ráz, možno že *pouze* časový, a taková veselohra držela by se opět jen pro týden, pro měsíc. Ovšemže může někdo dovést poměrů časových užíti co pouhého relífu k povahám a dějům věčně platným, k tomu je ale nejen velkého nadání, nýbrž i velmi vyzralého ducha potřebí, jakož je nadání i ducha toho a k tomu také ještě velmi šťastného nápadu (Čelakovský nazývá to při epigramu velmi trefně »náhodou«) potřebí, aby v prvním druhu, totiž ve veselohře

ze života *pouze* národního, dovedlo se něco skutečně *nového* a přitom tak *původně* provedeného, že se nám úplně nahradí všeobecná pikantnost, které jsme navykli z plodů cizích. Máme ale podobně obratných duchů v české literatuře, či vlastně mohli jsme je posud mít?

Veškerá (bohužel že nevelká) novější literatura veseloherní je literatura studentská. Lepší veselohry v době té napsané byly básněny v létech studenstkých a skoro vše, co se nyní objevuje, je opět z per studentských. Jak někdo vystoupil z let studentských, a byť třeba byl vstoupil v činnost výhradně spisovatelskou, ustal v psaní veseloher i jiných prací pro divadlo. Proč právě pak, když měl zajisté mnohem již značnější známost požadavků divadelních? Z *větší* části jsou v tom příčiny čistě hmotné. Student, obyčejně ještě z domova podporován v potřebách svých, nečiní zvláštních požadavkův na život, život a svět nečiní ale také žádných požadavků *na něho*. Student je spokojen za práci svou s honorárem skrovným nebo i pražádným, jinak pak již muž samostatný, na sebe poukázaný, od něhož požaduje svět již to a ono — a někdy velmi mnoho. Čas, jaký musí se věnovat divadelní práci, není posud v pražádném poměru k divadelním honorárům, a kdo nemá jiných příjmů, než jaké ze spisovatelského péra plynou, ani pomysliti nesmí na výdělek z prací dramatických. To je záležitost ovšem čistě materiální, mladým idealistům snad přímo hnusná; váha její nejlíp se ale ukazuje ve výsledcích. Není účelem těchto řádků, aby se rozebrala možnost oprav; jedná se tu jen o konstatování poměrů.

Přímo směšna je často slyšená poznámka, že strach před kritikou veřejnou zdržuje mnohého od práce. Každý spisovatel dobře ví, má-li jeho práce jen některou skutečně dobrou stránku, slabých že dotkne se *česká kritika* vždy pak šetrněji. A žádné obecenstvo není ve světě tak obmezené, aby *účelná* a *stranná* kritika dovedla mu namluvit, že je něco dobrého zcela špatné. Spisovatel ale ovšem, bojí-li se vůbec nějaké kritiky u nás, bojí se té, která se děje *před* provedením kusu v divadelní kanceláři a pak na zkouškách. Běda jeho hře, uznají-li kritikové-herci, že je špatna!

NÁRODNÍ LISTY 13. ledna 1866

SEN V NOCI SVATOJANSKÉ

Na konečné opětné předvedení Shakespearova »Snu svatojanské noci« těšili se vzdělanci naši již dávno. Mendelssohnova unášející hudba, Shakespearova nejjemnější poesie a zas téhož nejodvážnější humor musí vždy buď jedno, buď druhé pobavit, kde ale se povede součinnost všech tří těch mocných faktorů, musí nastat pochoutka skutečně zvláštní. Při předvčerejším provedení básnické hry té byla stránka humoristická nejpůsobivější. Vyznáváme, že jsme komedii »athénských řemeslníků« neviděli ještě nikdy tak drasticky provedenu. Hlavní zásluhu má zde p. Kolár, jenž co tkadlec Klubko v masce, mimice a deklamací byl pravzorem dobrého komika. Komedie »řemeslníků«, vyňata ze »Snu«, v němž má úkol jen episodní, byla by o sobě nejvýtečněji provedenou fraškou. Méně mohly uspokojit části ostatní, na něž Shakespeare pel pravé poesie takřka jen vdechl. Zde je potřebí mnoho jemnosti, mnoho deklamatorního outlocitu, aby scény ty o sobě byly působivy. Jinde se jim přispívá důmyslnou mašinerií, dekorativní úpravou, tanci atp.; u nás podobnému jevišti malé nesvědčí. Vše je tu stlačeno a nepřipouští iluse; výjevy lesní na př. byly velmi pěkně upraveny a přece nedošly značnějšího účinku. Méně spokojovala úprava jednání posledního. Hudba Mendelssohnova unáší vždy, byla také tenkráte vděčně přijata a byla by ještě více působila, kdyby některá tempa nebyla se poněkud přenáhlovala. Obecenstvo bylo hojně shromážděno a udrželo se v napnutosti až po konec.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 19. ledna 1866

SPEKULANT A JEHO ROD

Obsah nejnovější hry Sardouovy, pověstné »La famille Benoiton« (po česku »Spekulant a jeho rod«), byl v listu našem sdělen již zvláštním feuilletonem pařížským. Obsah?

Ano, kdyby se mohl obsah hry té podat bez zbytečného mařeni času, kdyby se mohl jen poněkud vypravovat v přehledné *stručnosti*! Feuilleton onen vypočítal již všechny četné *povahy* kusu a vybral z nich obraz nynější francouzské společnosti. Nechcem-li zde opakovat, zbývá nám velmi málo k zvláštnímu podotknutí. Na ději v »La famille Benoiton« nezáleží, hlavní věcí jsou zde povahy. A nejvýznamnější, nejcharakterističtější osobou v celém kuse je osoba paní Benoitonové, která ostatně v celém kuse ani *nevystoupí*, jež se ku konci jen ohlašuje, abychom ji hned zase v kočáře odjíždět *slyšeli*. Jediným tím mistrným tahem je vykreslena paní Benoitonová a v paní Benoitonové celá pařížská společnost, jen zevnějšímu lesku žijící, tomu domácnost obětující, bohatá, lehkomyslná, neštěstí nedbající a všem možným náhodám všanc daná. »Pařížanka není *nikdy* doma, Pařížanka je věčně na visitě.« Mezitím co je pí Benoitonová na visitě, dějou se v rodině její následující maličkosti: syn student je sebrán policií pro nevázanost svou, mladší synek opije se po prvé sice, ale hned důkladně, jedna dcera je bratrovcem unešena, druhá jako veřejná nevěstka zhanobena (obě tyto také mezitím a bez matčina přičinění prodělají mravní krisis a polepší se), vnučka stůně na smrt, třetí dcera prodělá s chotěm svým »pokutu ženy — nevinné«, zeť se chce několikrát střílet a několikrát zastřelit, choť provdává jednu z dcer a pronásleduje únosce jejího pomocí policie po celou noc, obě svobodné dcery dostanou muže atd. atd. Konečně když je vše již urovnáno, přiběhne synek Fantánek a oznamuje: »Maminka právě přijela«, a hned nato, že maminka zase odjela, — aniž by o tom všem jen slůvka zvěděla. To jsou poměry, kterým my ovšem rozumíme jako ledačemu cizímu a jen popisovanému, kterých ale bohudíky z vlastního názoru a z vlastního života neznáme. Sardou líčí v »La famille Benoiton« samé hrboly a suky výhradně *francouzského* života, — že líčí věrně, o tom svědčí pařížský úspěch kusu jeho. Líčené a dotýkané jím boláky *musí* ovšem Francouze zajímat, pro nás mají o sobě leda význam ethnografický, nikdy ale poetický, dramatický. A Sardou nechal skutečně boláky ty skoro zcela jen »o sobě« a poetického či dramatického, co by také *nás* zajímati mohlo, nepřičinil. Jak máme my být spokojeni, když nenesem domů nic jiného než

tři hlavní *mravná* naučení: za prvé, že to byly krásné doby, kdy se nosil muselín, za druhé, že je vždy líp býti milencem ženy než manželem ženy, za třetí, že mají muži méně na výdělek myslit a ženy méně visit odbývat! U nás pěstuje se repertoár výhradně francouzský a beře se vše šmahem, co v Paříži slávu *nápadnosti* dobylo. Proti tomu musíme se rozhodně vyjádřit. Nám prospějí — ač chce-li se pěstovat divadlo přece s uměleckým vzhledem k budoucnosti — jen plody zakládající se na všeobecné lidskosti a provedené básnicky. Takové nám pak budou vždy vítány, nechť pak mají individuelní přídech francouzský, anglický nebo jakýkoli. V »La famille Benoiton« neosvědčil se Sardou co básník, aniž se nejspíš osvědčit *chtěl*. Sardou chtěl jen vylíčit život jedné z rodin spekulantských, kde otec vychovává »syny, aby hodně vydělávali, a dcery, aby hodně utrácely«. Potřeboval k tomu rodinu *četnou* a vedle ní kvůli řádnému propletení ještě více osob tím originálních, že v jediné osobě své znázorňují (někdy až přehnaně, jako u mladého Formichela) život i živoucí chyby celé *třídy*. Má rozličných povah a osob příliš mnoho, snaží se každou poněkud prohloubat, na chvíli alespoň do popředí postavit. Tím se stalo, že trvá exposice skoro po tři akty, že plyne mnoho stejně mocných potůčků vedle sebe, místo aby proudil se jediný proud valný, že všechen děj se nahazuje za kulisami a vlastní činohra že je jen v aktu čtvrtém, ustupujíc v aktu posledním již zase znenáhlému, larmoyantnímu rozuzlení. A jaký je obsah krátké činohry té? Marta, dcera Benoitonova, choť Didierova, hrála v mořských lázních ekarté, aby sobě opatřila sumy, jichž manžel odepírá. Prohrála vše, nemohla zaplatit, kavalír Hektor de Champrosé zaplatil za ni. Psala mu o dluhu svém as dva neb tři listy, sešla se s ním jednou v zahradě tuilerijské, kdež mu peníze zaplatila. Věc taková je ovšem jen nahodilá a Marta mohla kavalírovi tam třeba také sdělit recept na omeletu, pro kterou se mohlo také »tant de bruit« strhnout. Stará panna Adolfina viděla ji v zahradě i v lázních a udá vše Didierovi. Ten má nyní ženu v podezření milkování se Champrosém a domnívá se i, že dcerka jeho je dcerkou Champroséovou. Neuvěří dříve v poměrnou jen bezvinu ženinu, pokud nevidí, že Champrosé při lživé zprávě o smrti dítěte zůstává zcela chladný. — To vše zde bylo

stokrát již a provedeno mnohem líp! — Souhra vyžaduje v kuse tom velkou péči; vcelku sehráno také vše dosti dobře, až na některé menší poklesky. O menších úlohách, z nichž v jedné viděli jsme opět pana Poláka po dovolené jeho vítaně zaměstnaného, lze vesměs pronést úsudek příznivý. Co »malý Fantan« hrála po prvé jakás slečinka Vebrova; pěkný zjev a patrná čilost její nechávaly zapomenout, že místy jí vadil ještě strach a neobvyklost. Velenamahavé hlavní úlohy byly v rukou paní Peškové, slečny Malé a pana Šimanovského, kteříž napnutost obecenstva v polovici hry nově vzbudit a po konec udržet dovedli. Marta slečny Malé je rovněž promyšlena a podrobně provedena jako její Matylda dobré paměti. — Návštěva byla dosti hojna.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 27. ledna 1866

DVOJÍ ŽNĚ A ŽENSKÁ TOALETA — KÁZÁNÍ MUSLÍNOVÉ — ČESKÁ A NĚMECKÁ KRITIKA DVĚ ČESKÁ DIVADLA — »ZÁBOJ« TAGESBOTE NA REDUTĚ CO BÝVALO JASNÉ

△ V Praze 1. února.

»Bude-li zítra tak *hezky* jako dnes, půjdem do Vršovic — *a kdyby hrom bil!*« říká již nyní jadrná hlava rodiny, trochu spleteně sice, přec ale srozumitelně. O prvních komárech, prvních fialkách a prvních motýlech mluvit nenapadne nyní ani nikoho více; to sobě každý odbyl již v lednu: v březnu budem mít žně, v květnu babí léto, v červenci sníh a v říjnu druhé žně, to ví každý. Ourody bude až příliš mnoho; mouka bude zadarmo, chléb ale drahý dost; pekaři vyrostou pyšně jako palma, sedláci se scvrknou jako jerišská růže na suchu. Bude zle i dobře, právě tak, jako — jindy vždy bylo. Jen toaleta dámská bude letos kvůli častým změnám u povětrnosti dvakrát tolik stát co jindy. To ale také ještě není tak krkolomné, neboť dámy naše nemilují přílišných vydajů na šatstvo, jim nemusí ještě Sardouova Kamila odříkávat dlouhé kázání, které začíná: »O ty jedno-

duchý, zázračný muslíne«, které pokračuje: »o ty božský, jednoduchý muslíne«, a které končí: »o ty jednoduchojednoduchý, zázračněbožský muslíne!« To velebení muslínu v Sardouově »La famille Benoiton« připomíná mně pařížské divadlo Beaumarchais, pojmenované dle původce »Figarovy svatby«, divadélko to, na němž viděl jsem Richarda Lenoira, továrníka a hrdinu, jak byl nad kouskem kanafasu radostí zcela bez sebe. Poněvadž by ale přece některou Prahy vzdálenou čtenářku mohlo ono muslínové kázání zajímat, kladu je zde — myslím že skoro doslovně. I praví nadzmíněná Kamila »zajisté«: »Vy se nevdáváte, mladá děvčata, a divíte se tomu? O jednoduché toalety mladosti mé, kam jste se poděly? Deset loket muslínu, tři lokte pentlí, jednu květinu do vlasů, šestnáct lét, červené tváře a prosté srdce — to bylo vše a tím jsme sobě pomohly k manželům! Jakž nyní jinak! Ale čí je vina? Ach muslíne, bílý muslíne; nevděčné matky, kteréž tobě za manžely své vděčny býti mají, zaíhávají tě nyní při dětech svých! Svatý muslíne, patrone toalety, vybav dcery naše, neboť topí se v moři krajek!« To je přec pohnutlivé, je a zůstane vzdor tomu, že při provedení »Benoitona« nezaslzelo nad místem tím ani jediné ženské oko!

Vzdor tomu, že co do citu činíme v divadle svém kroky zpáteční, půjdem tam snad za krátký čas v jiných ohledech rychleji kupředu. Subvence roční zvýší se řediteli, toho alespoň doufám pevně od spravedlnosti nyní poněkud líp konstelovaného sněmu, a pak učiníme také na ředitelstvo požadavky rozhodné. Prozatím sluší vzdor tak mnohému, co jsme již vytkli nebo vytknout mohli, přece říci, že v mladém našem ústavě jsou pěkné zárodky, z nichž možno rozumem pro budoucnost mnoho vyvésti. Tolik je jisto, že české umění ve mnohém předčí již, v ostatním se alespoň rovná tomu slavenému »německému umění v Praze«, a to vzdor tomu, že *veškerá* německá kritika nemá ani dost již chvály pro divadlo německé. Jen obecenstvo nerozumné může se nechat mást takovými nesrovnalostmi. My jsme přísnější k divadlu českému, protože myslíme vždy na úkol jeho v budoucnosti, onino jsou *zcela* shovívavi k německému, protože se jim jedná o *pouhý* zápas s živlem českým. Rozumného to nezmate, jako ho nezmate paralela mezi pochvalou hry příležitostné nebo ochotnické a posudkem hry pravi-

delné, provedené od talentů *vždy* se osvědčit majících.

Jde jistá pověst, že v Praze budem mít co nejdřív, nebo snad že docela máme již *dvě* divadla česká, rozdílná, jedno činoherní, druhé operní. Pověst ta povstala z toho, že beneficianti podepisují se na zvací programy své zcela rozdílně, jeden co »člen činohry české« a druhý co »člen opery české«. Divná to móda! Co je víc a co je míň? Kde je lid a kde aristokracie? Dobře podotknul kdosi, že by se všestranně užívaný pan Kysela mohl podpisovat: »Člen činohry, veselohry, truchlohry, frašky, vaudevillu, operních partií barytonových a tenorových, operetních item a pak — člen *vůbec.*« Myslím, že *vůbec* titul *člena českého zemského* divadla je již o sobě nejen dost srozumitelný, ale i čestný.

Jen malou ještě divadelní poznámku a skromně všetečnou otázku! Prosím, slavné ředitelstvo divadelní, usnula zase Zvonařova opera »Záboj«? A neusnula-li, nemohla by se svým časem (jen ne příliš pozdě!) tak trochu procházkou provést přes české jeviště? Já se jen tak tážu a již mlčím! »Česnekem páchnoucí redakce« také se již s hrozbami šlesvik-holštýnskými odmlčela, vidouc za prvé, že vlezla trochu neobaleně do trní, a za druhé, že to s tou rovnoprávností není v životě tak nebezpečno, když i český divadelní ředitel provádí na redutách svých rovnoprávnost na velkých tabulích německy a na malých — mikroskopicky malých tabulkách česky. Ovšem, ty německé tabule jsou ještě z dřívějších dob; až se koupí nové, najdou již lepší míru. Jen o něčem ještě pořád mluví a píše, píše a mluví redakce ona. Nenahlížím totiž, proč bychom považovali za velezrádu, kdyby někdo povolával buntovní vojsko do Čech, aby dodalo lokálkám Tagesbotovým nějakou alespoň váhu. Upozorňujem prý státní zástupce, a to prý je infámní! Opravdu!? Ty moje nebe, člověk by se mohl skutečně mnoho od vás, pánové, naučit. A není tomu ještě tak příliš dávno, když německé listy pražské každou řeč státního zástupce, kterou měl z dopuštění Schmerlingovy vlády *proti* českému žurnalistovi, nazývaly »*klar* und wohlgesetzt«. Jim to bylo »jasné«!

NÁRODNÍ LISTY 2. února 1866

STRAKONICKÝ DUDÁK

Potěšili jsme se krokem divadelní správy své učiněným na počest zesnulému Tylovi. Tyl byl zajisté z těch nadšenců, kteří bez ohledu na přítomnost a těšíce se již praskrovným výsledkům okamžitým, pracují se stejnou pořád pílí pro budoucnost, pro potomstvo. Tyl byl a vždy se uzná tvůrcem národní frašky české, on rozuměl duchu národnímu, frazeologie národní dovedl užít ku hbitému dialogu dramatickému, on znal i požadavky divadelní a byl sobě úspěchu jist. Jeho věčně svěží »Strakonický dudák« bude vždy výmluvným dokladem pro výrok náš. Kdyby se ku frašce té přidružila dekorativní, kostymní úprava a baletní bohatší uspořádání, může svým rozmarným i tklivým obsahem působit na sebevybíravějších divadlech dobře. Avšak naše jeviště nepřeje podobným podnikům a jsme již vděčni, že se vůbec pietně ke dni tomu přistoupilo. Na slavnostní zahájení přednešen příležitostní dramatický proslov od Em. Züngla. Vřelá slova proslovu toho skutečně výborného došla zvláště přednesem paní Peškové (Thalia) účinku až rozechvívajícího. Když se pozadní opona rozhrnula a slečna Čermákova vavřínový věnec položila k podstavci, na němž se povznášelo poprsí Tylovo, bylo nám věru, jako by se uskutečňoval krásný sen, jako by nám bylo podáno rukojemství, že v budoucnosti dojde veškerá snaha českého národa skvělého zadostučinění svého! — Následující nato provedení »Strakonického dudáka« bylo tím významné, že skoro všechny první síly umělecké v něm se účastnily. Ze staršího obsazení byli opět pánové Šamberk, Kaška a Mošna, pak paní Hynková působivi. — Návštěva byla hojna.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 6. února 1866

ŽURNALISTÉ

Reprisa »Žurnalistů« Freytagových nás valně nepotěšila. Souhra nevykazuje se zvláštnostmi o chuti neb pilnosti svěd-

čícími, komparserie salonní je u nás čím dál tím chudobnější a ošumělejší, vedlejší úlohy, poněvadž je sil *jinde* potřebí, docházejí již provedení přímo urážejícího. Že starší obsazení hlavních úloh, inklusive episodního Šmoka p. Kolárova, bylo nejlepší stránkou celého představení, rozumí se samo sebou. P. Mošna hrál po prvé Michálka, avšak s nevalným úspěchem. Přeháněl, a kdykoliv p. Mošna přehání, — je tuze nešťasten!

NÁRODNÍ LISTY 10. února 1866

DEBORAH
ORFEUS V PODSVĚTÍ

Neměli jsme skutečně příležitosti již poměrně delší čas, abychom psali o představeních činoherních. Nebylo o čem psát, nechtělo-li se nám obmeziti na nejvšeobecnější a nejsušší fráze. Divadlo zajelo se již dávno do takové pohodlnosti, že bychom mohli správcům jeho záviděť, kdybychom neměli zcela jiný pocit při takovém pohledu. Tragediím vyhýbají se již úplně, snad proto, abychom nebyli připomínáni na dobu, kdy se vážnému a zušlechťujícímu kothurnu u nás dobře vedlo, kdy ještě nadšení ve všem se zrcadlilo atd. Minulou sobotu dávala se »Deborah«, neboť je ta tragedie dobře nastudována a může se sehrát, i kdyby sebevíce vrchních a nižších režisérů obdrželo za zimní sezóny zajisté velmi včasnou a rozumnou dovolenou do Plzně. Že takto hra tato pouze časová a deklamatorní, nemající ani za mák přirozenosti a honosící se tedy pouze myšlenkou bez těla, již zcela se přežila, na tom nezáleží. Rovněž zdá se být kase divadelní lhostejno, je-li dům prázden; sic by zajisté nastoupila se již dávno jiná a obecenstvo lákající cesta. »Orfeus v podsvětí« je (to vyznačuje dosti) nyní jedinou událostí našeho jeviště, a tož alespoň svým kloudným provedením. Pan Šamberk má co Styx nové kupletní sloky; Dianu zpívá nyní slč. Ledererova, místo paní Hynkové vystupuje nyní co Juno slč. Slavinská, kteráž od odchodu obratné a oblíbené Kubíč-

kovy, jakož i jiných ještě sil, má dosti zaměstnání. — Jiného nevíme, co bychom o minulých dnech podotkli.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 21. února 1866

KRAKONOŠ A NEVLÍDNÍK

České benefice ztratily již dávno bývalou svou slávu. Ano, nač se jindy obecenstvo upřímně těšilo, toho se nyní upřímně bojí a hrozí. *Princip lacinosti* je prvním »estetickým« pravidlem; aby beneficiant měl zásluhu o uvedení dobré dramatické práce, považuje se za zbytečnost. Dle toho se pak také hraje. — Že pan Musil zvolil starý Raimundův kus »Krakonoš a nevlídník«, bylo by poměrně ještě činem. Jenže je potřebí při kuse tom jisté mašinerie, totiž asi dvou latí a pěti špagátů, — a jakmile jedná se o mašinerii, — »ach to nepůjde«, říkají již napřed ti, kteří se mají o ni starat, a ono to skutečně nejde, na důkaz, že ti páni samy sebe tuze dobře znají. My víme, že ředitel má mít *strojmistra svého* věcí znalého, že je k tomu kontraktně zem. výborem zavázán, a tážem se slavného ředitelstva, *má-li tedy osobnost takovou či nemá-li?!* Prosíme, aby nezůstalo ředitelstvo němo na otázku tu, jak někdy již tázáno činívá! Či by se mělo mašinerii rovněž dít, jak se děje dekoracím u nás, kterým je skutečně potřebí, aby byly na ceduli ohlašovány co »novy«? Na jejich barvotiskové fádnosti by to as nikdo takto nepoznal!

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 28. února 1866

NA ZDAR DŮSTOJNÉHO! — ADAM A EVA ZE ŽIVOTA RICHARDA SHERIDANA

Je-li veselohra především povolána, aby byla zrcadlem společenského života, aby v ní zabušily především myšlénky, které v životě skutečném nad jiné vynikají, — tož by nejnovější veselohry české byly mnohému dobrým připomenutím. Připomenutím, že nesvědomito zahrávat sobě či s nynějškem nebo budoucností, či s pěstováním herectva nebo obecenstva českého divadla, které je nejdůležitějším faktorem nového našeho života. Tři původní veselohry v jediný večer a ve všech divadlo cum annexis hlavní pákou, základem i cílem! Pro živoucí sílu předmětu toho přijaty jsou všechny tři dosti přívětivě, takže již i dobrá vůle uznávána. Nejlepší z předvedených nám tří novinek (v benefiční večer slečny Bollardovy) je rozhodně jednoaktový kousek první, »Ze života Richarda Sheridana« od pseudonyma P. Javůrka. Obsahem jeho je známá anekdota ze života básníka Sheridana, který teprv tenkráte svěřuje herečce důležitou úlohu v kuse svém, když tato provedením charakteru v životě samém způsobilost svou k tomu osvědčí. Aby bylo zauzlení jakés zajímavější, pomáhá herečka šílenou osobu představující (v kuse zcela se omylně uvádí osoba *blbá*) zároveň zamilovanému jednomu párku. Přednost kusu spočívá na skutečně obratném a rychlém střídání se situac. Žádná situace neunaví délkou, scéna jde hbitě za scénou. Veškeré osoby, vyjímaje Sheridana samého, dojdou platnosti, vedlejší z nich jsou jedna druhé dobrou stafáží. Také dialog je plynný a přáli bychom mu jen místy trochu myšlénkovější hloubky. Provedení hry té bylo dobré, spisovatel byl i na činné síly našeho divadla dobře počítal a dosti vděčný úkol jim opatřil. Slečna Malá dávala herečku s tak šťastnou intencí, že několikerý odchod její byl po každé s potleskem vyznamenán. Uznáváme výsledek hry slečniny tím spíše, že jsou u našeho divadla doby, kdy slečna Malá musí dokázat až sílu nadlidskou. V neděli odpůldne hlavní a namáhavou úlohu v »Hadrníku«, navečer — Fenellu, druhého dne jinou velkou charakterní úlohu. Příležitosti jí zajisté poskytnuto dosti, aby se i na charakterní herečku první třídy povznesla,

i aby se tělesně zničila. Pan Mošna vynikl opět humoristickým charakterisováním, pan Kaška, slečny Čermáková a Slavinská přispěly přiměřenou hrou. — Druhý kousek »Na zdar důstojného!« od E. Züngla je právě jen hříčkou, — hříčkou *rýmovanou*, aby se alespoň prací spisovatelovou zdála závažnější, což by se *dobrým* rýmům zajisté bylo podařilo. Základní myšlénka klíčí v pravdě nepodobném předpokládání, že může být v Praze ještě nějaká panička, která nezná významu hesla »na zdar důstojného«. Má pro heslo to manžela v ledajakém podezření, manžel národovec zas ji nutí, aby heslo to po něm opakovala, — viz Benedixův »Eigensinn«. Jenže kde Benedix teprv působivě počíná, Züngel tam již zase končí. Konečně dokázal v hříčce té Züngel přece některé dobré vlastnosti, jakými jsou lehký, taktéž ale lacinější jen dialog, pak divadelní zručnost a dobré porozumění tomu, co obecenstvo časově zajímá. Sehrána byla hříčka ta paní Peškovou, slečnou Bollardovou a panem Šimanovským velmi živě. — Třetímu kousku, »Adam a Eva« od J. Skr., bude nejlíp slušet, když z jeviště klidně zase zmizí. Těch hereček a herců, kteří pseudonymně divadelního ředitele o výtečnosti své obligátně a důkladně přesvědčují, obecenstvo ale tím důkladněji nudí, viděli jsme již dost. »Adam a Eva« má jedinou přednost, že totiž nudně začínajíc, v nudnosti jeví až po konec důslednost železnou. Kdyby nebylo té figurky divadelního sluhy, kterou pan Mošna výtečně dle života portretoval, nebylo by oddechu. Pan Šamberk a paní Pešková zbytečně se s úlohami svými namáhali. — Obecenstvo bylo hojné a animované.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 7. března 1866

Za snahu, aby při benefici své obohatil repertoár náš novými lehkými operetami, byl by pan Sák zasloužil větší návštěvu. Opereta dobrá nalezá v českém obecenstvu mnoho přátel a bylo by žádoucno, aby již povstal pro operetu původní a šťastný skladatel domácí. Národních předmětů, báchorek a pověstí, písní a proverbů bylo by dost na texty, a písně Kavánovy, Křížkovského, Pivodovy, Tovačovského atd. svědčí, že máme také skladatele, kteří národní hudby úplně se zmocnivše, dovedli zůstat přece původními, individuelními. První, panem Sákem uvedená jednoaktová Conradiho zpěvohra »Krakonoš« pohybuje se na půdě nám blízké. Jenže musí být text neodkladně zrevidován a opraven, aby místy až neurážel. Český vzdělavatel udal sice, že pracoval »dle Jansena a *národních pověstí českých*«, že tedy lokalisoval, a nechává přece českého čeledína mluvit o »koboldech« a užívat celé haldy cizích slov. Hudba Conradiho je plynna a povznáší se leckde, jako při líčení bouře, až na pravou instrumentální malbu. Také jednotlivé melodie jsou lahodny a sbor prchajících venkovanů je skutečně charakteristický. O sólová čísla měli největší zásluhu pánové Polák a Paleček, pak slečna Ledererova, která zde opět dokázala, že pro menší úlohy operních subretek může se stát silou velmi výdatnou. Panu Polákovi sluší rozmarné úlohy dobře a může v nich se zprostit ledakterých pout, jindy pohyb i mimiku jeho vížících. Pan Kysela, ač místy »křiklavě« přeháněl, rozesmál obecenstvo přec. Méně se dařilo panu Mošnovi, jenž pro usedlejší šarže nemá nikdy pravého výrazu. Druhá, dvouaktová veselohra »Vesnický lazebník« od Schenka stojí humorem svým nad prací Conradiho, taktéž však hudbou svou. Schenk neměl ovšem zpěvnost skladeb Offenbachových, »Vesnický lazebník« honosí se ale zvláště živým proudem, hudbou tak rozmarnou, že klásti dlužno ho nad mnohé Offenbachovy skladby novější. Zde byl také pan Mošna co lazebnický mládenec úplně na svém místě a byl by pobavil i bez trieblerovských reminiscencí, které »Doktor Žvanil« již na českém jevišti přespřílišně vyčerpal. Beneficiant měl v »pohřební písni« dobrou příležitost, aby

podal charakteristický pendant ku romanci své z »Lazebníka« Rossiniho. Jemu pomáhali dobře pan Hynek (lazebník), pan Polák (Josef) a slečna Ledererova (Zuzanka). Slečna Hegratova, které bychom častěji přáli samostatnou úložku, zpívala vdovu Markytku. — Mezi operetami tančila slečna Hentzova se slečnou Müllerovou nový valčík. Byla vyvolána.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 14. března 1866

BOUCHARON
ŽENICH PROVDÁ SVOU NEVĚSTU
KOMANDANT NA ÚTĚKU

Mnohopověstný mořský had českého repertoáru, páně Šamberkův »Boucharon«, konečně tedy in figura objevil se na jevišti. Ze zevnějšího, hlučným potleskem se manifestujícího výsledku vybíráme politické naučení, že slovo »boucharon«, z něhož chtěli někteří učinit výčitku a nadávku, stalo se v životě českém již názvem rozhodně čestným. Hříčka sama ovšem neví, jak se ku svému názvu dostala; slovo »boucharon« sice se v ní dosti často opakuje, ale jen jakoby náhodou, vyrostlou z každodenního užívání v životě samém. Ostatně nečiní »Boucharon« žádných pretensí a dle toho musíme také naň hledět. Děje tu není vlastního, hlavní váha kusu leží na komické ovšem situaci, jíž podobnou známe na př. také ve veselohře »Der Rechnungsrat«. Student Jaroslav chce právě na sokolský výlet, když obdrží telegrafickou zprávu, aby okamžitě odebral se k venkovskému svému strýci, soukromníku Kutílkovi, jenž ho chce kvůli službě představit hospodářskému radovi. Se službou spojuje se možnost obdržet strýcovu dcerku Ludmilu. Avšak sokolský šat je příchozímu překážkou. Na nějakou domluvu bratrovcovu, dceřinu a slečny Eulalie, nevěsty své, nechá se »šosák« strýc přemluvit, aby narychlo půjčil Jaroslavovi frak, cylindr a »co k tomu patří«, sám pak aby vlezl prozatímně do šatu sokolského. Jaroslav obdrží službu i nevěstu, strýc

upadá v kroji svém na chvíli v rozpaky, obdrží ale také svolení nevěsty své, slečny Eulalie, kteráž byla podivným způsobem se zařekla, že sobě ho dříve nevezme, pokud ho nespatří právě v kroji sokolském. Vše závisí tedy od komiky, jakou herec strýce představující dovede položit v přestrojení své. Zde učinil pan Kolár vše, seč jest, a dal dobrý příklad, jak pilně zacházeti se má s kusy původními bez ohledu na předběžný úsudek. Spisovatel, jenž byl ku konci dvakráte volán, musí okolnost tu zvláště co herec uznati. Konečně podotýkáme, že scény neunavují délkou a rychle se střídají i odehrávají. Novince dobře přijaté předcházely dva kusy starší, Wehlova jednoaktová hra »Ženich provdá svou nevěstu« a Lockroyova dvouaktová »Komandant na útěku«, kteráž poslednější bývala dříve v Praze velmi oblíbena. V obou měl beneficiant pan Šamberk dostatečnou příležitost, aby vynikl ve hře salonnější. Jen zakončení obou kusů bylo slabé, paměť hrajících nesáhala až na konec. Panu Seifertovi podotýkáme, že nověji navykaný jeho tón »naivní« je trochu až příliš naivní, totiž fraškový. — Obecenstva bylo hojně.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 25. března 1866

MANUEL DONATI — POKUTA MUŽE

Novoměstské divadlo vystrčilo již také letní svá tykadla a začalo tanečníkem Donatim, učitelem pověstného Donata. Donati není jednonožkou, nýbrž má dvě docela zdravé a jak se zdá dosti silné nohy, takže by bylo líp, kdyby jich řádně užíval a na obou tančil. Nebo přikulhání o berlích, podvázání jedné nohy nazad je právě jen pitvoření, kteréž divákovu mysl proti tanečníku zaujmouti musí, ví-li divák, že má člověka vlastně zdravého před sebou. U Donata zajímalo nás, že dovedl překonat neštěstí své; u Donatiho ani nevíme, jak přijmout zobrazené to mrzáctví. Není pochybnosti, že rovnováha klade zde učiteli větší požadavky; lze to dobře poznat dle toho, že žák tančil skutečně hbitěji a elegantněji.

Uznáváme tedy jen, že Donati vyhovuje podivnému úkolu svému se značnou vytrvalostí a obratností. Tance učitelovy jsou tytéž, které jsme u žáka jeho viděli. — K tancům přidána byla fraška »Pokuta muže«, u nás dobře obsazená. Sehrála se zcela dobře a chutě, čemuž poslednějšímu jsme se tím spíše těšili, že zastupitelé hlavních úloh byli odpůldne velmi namáhavě zaměstnáni v divadle městském, že z jednoho divadla přijeli přímo do druhého, takže se představení zábranské značně opozdilo. Byl to příkladeček nastávajícího letního potu, jenž má novou sezónu dramatického umění zalívat. Právě ale že užívá se takto personálu zemského divadla českého, myslíme, že zábranské hry sluší považovat za *české*. V tom ohledu musíme sdělit obecenstvu vzdálenějšímu, že se objevily na rozích zase plakáty česko*německé*. Vloni byla proto pravá žurnalistická revolta, letos se to ale opakuje zas s tak nevinnou tváří, jako by se nebylo jakživo nic stalo. Inu ovšem, žurnály zůstanou letos zcela jistě klidny, ano budou naproti tomu celému snad až nepříjemně pasivní; žurnály nemají právě moci jiné než poradní, a na kom věc vlastně záleží, nevšímá sobě podobných »maličkostí«. Letos spojil se také zcela klidně Wirsing s Thomém pro léto k společnému užívání Novoměstského divadla. V tom ohledu jim přejem plna zdaru, neboť víme, že letošní to spojení není žádné »via Strassbourg«, kterým by se dokázat mělo, že spojení obou zemských divadel pod jednou direkcí bylo by vlastně věcí nejrozumnější.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 4. dubna 1866

MILENKA NA STŘEŠE
ONA CHCE NĚCO ZVLÁŠTNÍHO

Řada našich operet na jevišti českém opět se rozmnožila. Pan Mošna převedl o benefici svou k nám operetu »Milenka na střeše« od Conradiho (nikoli od Conra*dina*, jak nároží oznamovala), do Prahy ředitelem Thomém před lety na jeviště německé uvedenou. Pěkná ta a pro málo hlasů zřízená,

tedy i divadlům ochotnickým snadně přístupná opereta má hlavní sílu svou v způsobě parodistické. Zvlášť copatá arie starého učence se zvláštním kvartetovým refrénem nemine se nikdy výsledku. Pan Mošna pomáhal parodistické stránce té dobře a byl slečnou Ledererovou i panem Kyselou výdatně podporován. Předcházející živá veselohra »Ona chce něco zvláštního« líbila se opět, ač při podobných veselohrách vadívá někdy okolnost, že při opakování jsou nejpichlavější pointy obecenstvu již známy.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 6. dubna 1866

KOMEDIE PLNÁ OMYLŮ
MILENKA NA STŘEŠE

Rozkošná veselohra Shakespearova »Komedie plná omylů« v Holteiově dobré úpravě a Čejkově výtečném překladu obohatila předevčírem repertoár náš. Ač po prvé dávána, nepřilákala Shakespearova ta hra přece zvláště četného obecenstva. Není však pochybnosti, že hry podobně pečlivě provedené, jak se hra tato provedla, jsou s to nanovo vzbuditi, ano i ještě zvýšiti bývalou chuť k tak zvanému »klasickému« repertoáru. »Komedie plná omylů« žádá co nejsvědomitější souhru, provedení ráz na ráz; v tom ohledu učiněno požadavkům našim úplně zadost, ano skoro by se byla místy manifestovala vůle už se přechvacující, jejíž nadbytek nechť se ponechá zase hrám jiným. Jen v některých místech činoherních a deklamatorních zjevila se opět »stará naše škola deklamační«, která »klasičnost« tím odznačuje, že je spokojena vyzdvihováním a snižováním přízvuku bez ohledu na to, aby přece přízvuk *myšlénce* se přizpůsobil a tuto k pravé platnosti neb třeba jen *k porozumění* přivedl. Vcelku ale musíme uznati, že panovala snaha po opravdivém oživení Shakespearových postav a že se snaze té také dařilo. Zvláště musilo se to arci dokázati při obou pověstných dvojčatech, z nichž Antifolové representují moment někdy až přísně činoherní, Dromiové moment fraškový. V posledněj ších zračí

se vlastní síla Shakespearova humoru, a tu třeba podotknout, že naši Dromiové, pánové Kolár a Frankovský, byli výborni. Pan Kolár ovšem svůj skvostný talent v podobných úlohách již přečasto osvědčil, pan Frankovský byl ale po prvé (alespoň na českém jevišti pražském) v ohni tom a obstál dobře. Viděli jsme již jednou pana Frankovského v Praze, avšak v úloze mu málo svědčící (Rudolf v »Mageloně«). Předevčírem seznali jsme v něm akvisici zcela dobrou, jíž možno užít pro jisté ulohy charakterní a zvlášť pro komiku sušší velmi dobře. Jen úlohy čistě deklamační naznačili bychom co obor panu Frankovskému zajisté vzdálený. Antifoly sehráli pánové Šimanovský a Seifert živě i elegantně. Poslednější mladý herec úlohou tou napravil leckterou vadu dřívější, ve kterou nechť kvůli vlastnímu prospěchu více neklesá. Oběma pánům byla by vousatější maska neb nějaká kapuce místo baretu dobře posloužila. Ku zdaru celku, k příjemnému vůbec dojmu mnoho přičinilo obsazení úloh vedlejších. Pan Polák hrál vévodu, pan Chvalovský Angela, pan Svoboda kupce syrakuského. Kvůli ouplnosti personálu potřebného na hry větší nerádi jsme obou pánů posléz pojmenovaných po celou zimu pohřešili; doufáme, že nám v příští zimní sezóně nezmizí zase, alespoň ne *bez náhrady*. Páně Chramostovu pověstnému již přeříkávání se bylo by se na samém počátku hry zajisté brzy poštěstilo, aby vzbudil nedůvěru ve zdar kusu. Lítujem toho, neboť jsou zase úlohy, ve kterých pan Chramosta stal se nám milým. Proč nesnaží se všude stejně? Či nesvědčí právě to o snaze umělecké, když herec přiloží píli i k úlohám tak zvaným »nevděčným«, jichž nevděčnost vždy jen na herci visí? Dámy mají v »Komedii plné omylů« taktéž úlohy jen vedlejší. Byly zde platně zaměstnány paní Pešková, pak slečny Lipšova, Čermákova a Slavinská.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 7. dubna 1866

KTERÁ DŘÍVE? — DUCH OTCE BOUCHARON

Skoro dvou let bylo potřebí, aby akcesity poctěné veselohry Machatého a Molendy dostaly se na jeviště. V tom je na všechen způsob jistá vina, třeba by bylo se uznávalo, že jsou obě hry slabší. Byť i byly naprosto propadly, byť i obdržely akcesity své jen *poměrně* k pracím slabším, vypsání cen i udělení akcesitů bylo zájmem veřejným a i soudcové i obecenstvo měli právo na to, aby práce ty byly na českém jevišti širším posuzujícím kruhům předvedeny. Stalo se to konečně nyní k benefici p. Poláka. V obou kusech jeví se jakés zárodky, z nichž snad pro budoucnost české frašky a veselohry může ještě ledacos dobrého vzrůsti; prozatím ovšem stůňou především začátečnictvím. Machatého veselohra »Která dříve« zasluhuje jistou přednost. Je v ní snaha po rozdílné charakteristice, snaha po vděčných úlohách, ano i dialog poměrně plynnější. Arciť že prozatím málo víc než snaha. Povahy Machatého známe odjinud, přiznáváme však, že alespoň v jeho úřadníku Kocourovi jsou některé momenty samostatné a pikantní. Situace získaly by tím, kdyby nebyl chtěl spisovatel povahy příliš prohloubit. Sujet je krátce as následující. Dvě starší, ba skoro již staré tety hledají sobě záletníky, neboť je mezi nimi sázka, zdaž a »která dřív« se provdá. Záletníci všímají sobě ale chudé, u nich bydlící neteře, která má tedy tetkám ze svého milostného bohatství přenechat. Ouřadník Kocour, muž obstarožný, kterého za tou příčinou byla neť k sobě objednala, padne do tenat »mladší« ze starých tet. Neť obdrží mladého bohatého kupce, dávnějšího milovníka svého, který jí byl, žárliv (!) na starého Kocoura, na chvíli odcizen. Základ to zajisté velmi jednoduchý, kterému prospělo velmi rozumné obsazení úlohy Kocoura p. Kolárem, jenž ji přizpůsobil ve zcela původní a rozkošnou šarži. Rovněž dobře snažily se šablonu úloh svých živou hrou přemoci paní Pešková a paní Hynková. Slečna Slavinská neprospěla kusu, jeť ve všech úlohách stejna. Třeba bychom uznali nepopíratelnou pilnost její, nemůžem přec zamlčeti přání, aby byla podporována jinou ještě a všestrannější silou. — Molendův »Duch otce«

je chudší co do invence i co do charakteristiky. Mladý vesničan straší co »duch zemřelého otce« celou rodinu, aby dceru její dostal a vedle toho i domácí špižírnu obíral. Milenec dcery té vyslechne zámysly jeho a úradu se šíbalským ponocným, překvapí ho v komoře tak, že zloděj má jeho za skutečného »ducha otce« a bídně z kolbíště odstoupí. To je vše. Také dialog je zde slabší a vtip pohybuje se v nejznámějších frázích prostonárodních; fráze jako »straší — ale hrnec s kaší«, »poslouchá — ale za dveřmi« atd. nemůžem přec snad považovat za zvláštní brilanty nejnovějšího českého písemnictví. Také ale musí se s druhé strany přiznat, že herci neučinili mnoho pro kus Molendův. Ve zvláštní prospěch kusu byl jen p. Kaška co ponocný. Slečna Čermákova nechala se úložkou svou unavit a p. Seifert neuměl zas jednou úlohu, což p. Seifertovi velmi často se přihazuje a velmi špatně sluší. — Doufáme, že uvidíme brzy u obou mladých spisovatelů pokrok, který bychom mimo jiné tuze rádi spatřovali v dialogu prohloubenějším, sytějším. — Obecenstvo bylo animováno a vyvolalo herce obou kusů.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 11. dubna 1866

BŘETISLAV BEZEJMENNÝ

Schmidův »Břetislav Bezejmenný« ve zpracování Fričově objevil se v oné době, kde Fričovi bylo popřáno rozepnout doopravdy sílu svou básnickou a nastoupiti dráhu, na které by byl básník nejráději a také s výsledkem nejspíš nejlepším dále pokračoval. Stopy mladistvé té síly můžem sledovat i v tomto zpracování »dramatické básně«, ve formě vzletnější, v jednotlivých obrazech skutečně básnických. Mimo to, že »Břetislav Bezejmenný« hodí se pro mnohý divadelní efekt dobře k občasnému opakování, vykonán »novým uvedením v scénu« tedy také akt slušné piety. Po tolika letech prachnivění v knihovně divadelní musilo se ovšem

přikročit ku zcela novému obsazení a tím asi vyčerpáno již celé to »nové uvedení v scénu«; či snad máme přičítat k tomu také nové, totiž *jiné* dekorace atd.? V tom ohledu musíme přec jednou k tomu poukázati, že uvádění v scénu má býti celistvé, že nemá totiž pouze vyhledati se herec, který úplně dostačí úloze, nýbrž že má se vyhledat i šat, který se hodí k té či oné jisté osobě, i dekorace, která se hodí k celé dramatické situaci co do času i co do místa. Když musí již jednou být kroj i dekorace, nechť obé přísně odpovídá požadavkům hry. V ohledu tom viděli jsme při jmenovaném kuse mnohý poklesek kostymní a naprosté nevyhovění části dekorativní. Posud nejsme v českém kuse nikdy co do části této zcela *doma*. Víme, že zařizování nových dekorac může se díti jen znenáhla, jen se stálým ohledem na repertoár co nejrozmanitější; avšak upomínáme, aby myslelo se alespoň, *kdekoli možno*, na doplňování, jak se již šetrně stalo při »Braniborech«. Co do provedení »Břetislava« musíme se zvláště vzhledem k četným úlohám vedlejším obmeziti na úsudek stručný. Slečna Malá hrála Marii s tou svědomitostí, která je vedle přirozeného talentu u ní vlastností nejvíc vynikající. Nemůže být divno, že právě při této úloze, nečinící nároků na repertoární věčnost a neřadící se tedy k úlohám »parádním«, milou tu přednost konstatujem. Právě v takových úlohách dokazuje slečna Malá, že hledí vžít se v každou úlohu, že nehledí úlohu přizpůsobit sobě, nýbrž sebe intencím básníkovým, že pak dle toho dovede opravdu podat něco individuelního a poetického. Tou cestou jedině možno se dostat od herectví k *umění*. Pánové Šimanovský a Šamberk nešetřili sil, aby namáhavým úlohám svým vyhověli. Vcelku pozorováno opět, že někteří spoluúčinkující nebyli slov úplně mocni. Jaký pojem má takový nedbalý o českém divadle, o divadle vůbec a o obecenstvu, toť netěžko určit, ještě snáz ale možno určit, jaký pojem má o *sobě*, o vlastní své a v domyslu jeho zajisté vysoko stojící osobnosti. Pojem ten ať nechává sobě pro radost doma, my tážem se ve vší opravdivosti, nemá-li režisér nebo sám ředitel p. Thomé dosti autority, aby odstranili provždy neshodu tak protivnou! — Co do návštěvy řekli bychom, že bylo divadlo již »četně navštíveno«, kdyby nás nezacházela chuť na frázích zcela při pohledu na tak prázdný dům. Není nic platno, obecenstvo

musí samo chtít disgusto loňským rokem nabyté nyní přemáhat!

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 14. dubna 1866

SPANILÁ SAVOJANKA

»Spanilá Savojanka« dostala se na jeviště kvůli slečně Kaminské, která předevčírem po prvé před pražským obecenstvem debutovala. Kus ten drží se pevně na repertoáru českých společností, jeho efekty, jeho směr nalezne vždy obecenstvo mezi těmi, kteří spokojí se již s dojmy stupňovaného života všedního; a proto také hodí se »Spanilá Savojanka« i v Praze dobře obecenstvu na př. odpoledním. Pro jiné, ano i pro herecké experimenty pozbývají již všechny kusy druhu toho důležitosti. Titulní úloha nabyla v rukou slečny Malé úplné platnosti; ač nežádají úlohy podobné víc než dobrou rutinu, přičiňuje slečna k nim skoro vždy ještě o něco více, takže se jí stanou opět namáhavější. Paralelní úlohu v kuse tom měl host slečna Kaminská. Slyšíme, že pohostinské vystoupení to směřuje k stálému usídlení se na českém jevišti. Proto také musíme v úsudku svém býti opatrnější, neboť úloha předvčerejší patrně se mnoho nehodí pro slečnu. Tereza žádá bezprostřední, kypící humor, rozpustilou svěžest a přece zaokrouhlenost v každém pohybu, žádá zkrátka vlastností subretních a těch je u slečny v míře jen skrovnější. Slečna Kaminská přistoupila k úloze své jen s onou rutinou, která nečiní víc než právě k všeobecnému naznačení potřebí, charakteristika její byla jen všeobecná, žádného v tom ohledu pokroku neslibujíc, protože nebylo nic individuelního, nýbrž ve všem jen všeobecná hotovost. Slečna patrně ví zcela dobře, jak se vše *dělat* má; avšak dojmu bezprostřednosti nedocílila. Pravíme to proto, poněvadž se nám zdá, že divadelní správa nevolila vhodnou úlohu pro slečnino první vystoupení. Slečna hodí se dobře do našeho rámce divadelního, a sice pro lehkou operetu. Způsob jejího zpěvu svědčí o dosti dobrém cviku, hlas její je v hloubce zvučný

a po zeslabených, nevyrovnaných tónech prostředních má i výška dosti síly. Rutina slečnina by byla pak dobrou podporou pro dialog operet, jakož by tatáž vlastnost dostačila i na menší a *serieusní* úlohy činoherní. Mimo obratnou slečnu Ledererovou beztoho vídáme v operetě své ovšem také již onu všeobecnou hotovost, jakou jsme slečně Kaminské vytknuli, ba vídáme i nehotovost, aniž by byla zpěvná stránka jakous náhradou. Myslíme tedy, že slečna Kaminská může dobře místo u nás nalézti, avšak v úlohách jiných, než jakou je Tereza. Z ostatních spoluúčinkujících vynikal opět pan Šamberk pěknou a elegantní mírou, pan Kolár podrobnějším charakterisováním, pan Chramosta dobrým tentokráte tónem základním a pan Mošna živou přirozeností. Další úlohy dámské byly přiděleny vždy pečlivým paní Hynkové a slečně Lipšově. — Divadlo bylo jen slabě navštíveno.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 16. dubna 1866

CESTY VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ

V sobotu opakovali zase Jeřábkovu veselohru »Cesty veřejného mínění«. Promluveno v těchto listech s jiné strany již, a to dosti obšírně, o nepopíratelných technických přednostech a některých ethických vadách kusu toho, promluveno i o provedení divadelním a o silách hereckých, v plodu Jeřábkově zaměstnaných. Nezbývá nám, kterým z osobních příčin nepřislušelo pronésti úsudek hned první, tedy jiného, leč abychom dívali se na novou hru co na faktické rozmnožení divadelního repertoáru a k občasnému jejímu opakování abychom přikročovali s požadavky, které činíme na známé již a dobré kusy. Opakování to může se dít poměrně dosti často, právě tak alespoň, jako se děje při dobrých kusech Benedixových atd.; neboť dobrý původní kus vždy raději spatříme než cizí. Opominouce známý obsah celé hry, tendenci i charakteristiku, musíme také se své strany vzdát technické stránce Jeřábkova kusu chválu svou. Jeřábek zná divadlo již velmi dobře a veseloherní zárodky, které v první

jeho »Veselohře« jevily se jen co zrcadlení dojmů cizejších, rozvinuly se v druhé již, ovšem po několika letech teprv objevující se hře na samu původnost. Architektonika Jeřábkova je nyní lehká a svěží, dobrých efektů dociluje takřka hravě. Scény u něho střídají se nejen rychle, nýbrž střídání jejich je i rozmanité. Rovněž hbitý je dialog. Prospěšné tajemství krátkých, ostře stylisovaných vět není pro Jeřábka více tajemstvím; i lehčímu nápadu pomůže mrštnou formou. Kde je původní architektonika a plynný dialog, věříme i v plodnost; jsme přesvědčeni, že zanedlouho uvidíme z téhož péra něco nového. Velmi přísné měřítko musíme ale při původních hrách klást na síly exekutivní, třeba by někteří domácí herci ku domácím plodům velmi po domácku se chovati v obyčeji měli. Od druhého představení Jeřábkovy veselohry nezměnilo se do čtvrtého v ohledu tom mnoho. Jedni snaží se upřímně, jiní spolehají se, že slovo spisovatelovo samo o sobě již dobře pochodí, a celek by musil se povznést ještě o některý stupeň, aby i spisovatelovým intencím i nám odpovídal úplně. Obecenstva nesešlo se bohužel k sobotnímu představení víc než nyní obyčejem při představeních činoherních. Jen parter byl čilejším študentstvem dobře navštíven.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 24. dubna 1866

ČERTOVA BAŘINA

(Slečna Böhmová)

V dávno neviděné »Čertově bařině« vystoupila předevčírem po prvé slečna *Böhmova*, a sice ve velké i vděčné úloze Marie. Úloha ta poskytuje začátečnicím rovněž tolik výhod, mnoho-li jim zase klade obtíží. Pasivností svou, z kteréž jen na konci jednání třetího vyšlehne život mocněji na zevnějšek, zdá se žádati nepatrné jen rozmanitosti při provedení, ku které se i ostýchavost vzmůže; zato ale je přece zase potřebí, by hloubka povahy té vynikla, velké již herecké chlad-

nosti, obratného ciselování. Co s jedné strany prospěchem, s druhé je tu obtíží. Proto tady platí spíš než u mnohé jiné úlohy humoristické pravidlo, aby »raději se přikročilo hned *k druhému pokusu* divadelnímu«. Při prvním pokuse je zápas vůle a dovednosti vždy příliš velký, než abychom mohli se odvážit úsudku rozhodného. Co jsme u slečny Böhmovy zpozorovali, nadsvědčuje, že má slečna úplné porozumění úlohy pro sebe, každá pronešená věta je toho důkazem. Taktéž bychom tvrdili, že cit je u ní živý, jemným odstínům příznivý. Avšak nesnáze prvního pokusu, o němž se do deklamační části obyčejně každý a každá snaží podati až příliš mnoho, přivádí zase k rozdrobenosti, kteráž u zápasu s dodržením celkovitého rázu povahy nedovoluje citu nikde mocněji se prolomiti. Také se nám zdá orgán slečnin poněkud sláb a snad by nabyl teprv jistotou v deklamaci rozhodného zvuku, jakýž pokrok jsme ostatně již i při jiných herečkách sledovali. K tomu ke všemu je třeba cviku a času a pak teprv mohla by slečna nahraditi nám slečnu Libickou, pro jejíž obor prý se vycvičiti hledí. Slečna Libická trvá nyní zase v Praze; doufáme, že by alespoň nyní možno bylo ziskati ji opět ústavu našemu. Pro příští zimní sezónu hrozí nemilé seslabení personálu a je včasné obezřetnosti velmi třeba. — »Čertova bařina« byla tak provedena, že jsme na mnohých místech viděli patrné známky vládnoucí náhody, nedostatečné zkoušky a i překvapené paměti. Vzdor tomu přece povedlo se na příklad paní Peškové (Kateřina) a panu Šimanovskému (Josef), aby v hlavních scénách svých obecenstvo rozehřáli. Bouřlivé zakončení aktu třetího vyniklo hlavně plnou silou, jakou p. Šimanovský pro velké v náruživosti zjevy vždy pohotově má.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 28. dubna 1866

OSLÍ KŮŽE

Po jednoročním odpočinku zase tedy jedna féerie, jaksi druhé vydání »Kouzelné nožky«, kteráž se tentokráte jen náhodou »Oslí kůže« nazývá. Kdo je »spisovatelem« kusu toho, myslíme, že divadelní cedule ani neoznamuje, ač to věru najisto tvrdit neodvažujem se při množství titulů, jmen a jednotlivostí, jaké pokrývají celá nároží. Tolik je jisto, že by bohatost úpravy a rozmanitost proměn stály již za to, aby byl napsán neb vlastně přepsán text lokálněji a živěji. Obsah hry těžko povídat, upřímně se přiznáváme, že ho dopodrobna sami nevíme — snad právě pro jeho řídkou jednoduchost. Avšak tresť je asi následující: Král obdržel od víly osla; dá-li osla hřebelcovat, prší z něho dukáty. Dcerka králova potřebuje ale na šat a šperk až příliš mnoho peněz, a místo hřebelcovat dává osla přímo dřít. Dukátové zvíře nesnese to dlouho a zcepení. Král upadne za svou slabost k dcerce do kouzelníkova zajetí a dcerka může ho osvobodit jen tím, že samolibost svou »alespoň na rok« zapře, oděna v oslí kůži že mozolně pracuje a se nuzaří. Děj ten, propletený kouzlem a bájí, jen lehce se naznačuje, neboť hlavní věcí jsou tu ovšem skupení a tance, průvody kostymní, mašinerie atd. Poslednější má arci jisté meze své, z nichž také v Paříži, rodišti to všech podobných féerií, nevystupuje; v »Oslí kůži« je ale dost v ohledu tom překvapujícího a zvláště změny dekorativní, až líp ještě budou navlečeny, diváka zcela uspokojí. Posud nekoná ani mašinerie ani důležité stroje osvětlovací řádně úkol svůj a dobře sestudovaný balet, jakož skutečně také přebohaté kostymy byly pro první představení jedinou náhradou. Co do *kostymu* a dekorac vyniká nová féerie nad předešlou. Balet náš byl přibráním celého baletu zdejšího divadla německého sesílen a učitelkou paní Kiliani dobře vycvičen; — první to »splynutí českého dramatického umění s německým«. Souhra poněkud vázla, jako by ani malým úložkám nemohli se někteří páni přiučit. Pan Šamberk, pan Mošna, pan Kolár a slečny Čermákova i Ledererova hráli s chutí a úspěchem. Hudba (od Adolfa Müllera) zůstává zase daleko za pikantně sestavenými melodiemi »Kouzelné nožky«. Avšak nač tu podrobných a dalších pa-

ralel, kde vše snaží se jen po smyslné lahodě, kteréž docílí celkem »Oslí kůže« právě tak jako před dvěma léty »Kouzelná nožka«! — Návštěva Novoměstského divadla byla přehojna.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 1. května 1866

LETNÍ SEZÓNA DIVADELNÍ

Činoherní výkony v místnostech divadla Prozatímného vymykají se znenáhla pro dobu letní všemu přísnějšímu posuzování. Nastala doba, jak se alespoň zdá, pouhých špekulac kasovních. Vzdor tomu, že sobě před nedávnem divadelní správa příjmy, jaké měla v Prozatímním divadle za zimy, libovala a že tedy není snad nutno napínat spekulaci *přílišně*, nejsme, upřímně řečeno, nikterakž proti tomu, aby sobě ředitel českého divadla *dobrým* způsobem a pak také *všemožně* příjmy své zvýšil. Avšak nesmí se to stát na újmu našeho divadla co ústavu uměleckého, a našemu ústavu *mladému* zajisté nikdy prospěti nemůže, když má *každá* letní sezóna zcela bezúčelně minout. Půl roku za rok ztratit je věru trochu mnoho. V Novoměstském divadle »Oslí kůže«, v Prozatimním v týž den na př. tragedie »Roderigo a Isabella«, toť je přespříliš mnoho na slabý personál náš. Kvůli »Oslí kůži« musí se vyhledávat »Chudí hračkáři« atp. kousky, které ani třetinu obyčejného obecenstva nepřilákají; před prázdným domem nehraje se hercům chutě a následkem toho klesá návštěva ještě víc. Kvůli »Oslí kůži« náhle se v některý den vůbec po česku nehraje, kvůli »Oslí kůži« stalo se splynutí obou divadel pražských, kvůli ní dějí se oznámení vůbec utrakvistická a zůstávají utrakvistická i pro jiná představení. Proti čemu žurnalistika česká všemožně se opírala, děje se nyní s takým klidem a takou jistotou, že musíme věřit ve svolení i úmluvu *vyšší*. A tuť ovšem bylo by zcela zbytečno, ba až směšno, sledovat pečlivou úvahou kroky našeho ústavu, musíme se obmezovat na pouhé zaznamenání fakt s nepříjemným tím vědomím, že tím opět

a opět ústav trpí, že však nelze *pro okamžik* a při žurnalistických pomůckách našich jinak. Jak praveno, my přejem českému řediteli všech možných výhod, nechť k nim ale směřuje cestou svědčící o pevném systému, o systému řídícím se dle požadavků českého národa, ať k nim nesměřuje pouhou nahodilostí. Doufáme, že průběh sezóny letní bude ještě jiný než počátek její, že s ním budem i my i ředitel divadelní spokojeni úplně. Obratnosti zajisté p. Thoméovi neschází, také zajisté ne dobré vůle, týž ale nezdá se posud úplně znáti náhledy obecenstva českého.

NÁRODNÍ LISTY 5. května 1866

NĚMECKÉ OZNAMOVÁNÍ HER

Divoké manželství Thomé-Wirsing bylo by se brzo rozpadlo již v líbánkách. P. Thomé totiž dával kvůli své drahé polovičce, jak známo, velmi ochotně nárožní lístky *německé*; když však předevčírem jednalo se o to, aby p. Wirsing o první představení *své* v divadle zabranském dal lístky také české, zpěčoval se proti tomu velmi určitě, tak určitě, že došlo až k nepříjemnému rozkladu. *Prozatím* je ale mír manželský zase zachován, jak včera nároží dokázala, na nichž se skvělo oznámení napřed německé, nazad české. Obecenstvo může sobě toho povšimnout, že když je oznámení napřed německé, je také celé představení německé. Mohlo by se sic stát, že by důvěřující český navštěvovatel ani slovu nerozuměl.

NÁRODNÍ LISTY 6. května 1866

ČESKO-NĚMECKÉ OZNAMOVÁNÍ HER ČESKÝCH

Ředitele českého divadla, jehož útlocit k německému obecenstvu jsme již byli konstatovali, ukazujíce na česko-*německé* oznamování her českých v divadle Novoměstském,

upozorňujeme na včerejší úšklebky Tagesbotovy proti »rovnoprávnému« oznamování německé »Oslí kůže« ředitelem Wirsingem. Vidí se Tagesbotu »naprosto zbytečným«, aby ředitel německého divadla řídil se příkladem p. Thoméovým a nyní také německá představení oznamoval po německu i po česku. »Ve věcech *německého* divadla« — praví Tgbote výslovně — »chceme býti uchráněni i v nejmenších nepatrnostech každého utrakvismu a tak řečené rovnoprávnosti. Co český divadelní ředitel činí z potřeby obchodní, netřeba spláceti žádnou zdvořilostí. Německé obecenstvo necítilo alespoň toho potřeby, aby se mu česká představení oznamovala po německu.« Nuže, trefí-li Němci p. Thoméovi do zabranského divadla i po česku, Češi zajisté tím méně potřebují německých ohlášení pro české hry.

NÁRODNÍ LISTY 8. května 1866

»OSLÍ KŮŽE« NĚMECKY

»Oslí kůže« dávala se nyní třikrát po sobě německy; všechna tři představení nevynesla ani tolik, co *jediné* první české. Taktéž *provedení* německé nemůže se s českým srovnat co do zdařilosti. — Předevčírem dávalo se abonentům českým, kteří posud ani Rogera ani nové feérie neseznali, na osvěžení zase něco nového, — veselohra »Mnoho povyku pro nic za nic«. Meziaktní hudby v ten večer nebylo, protože český orchestr musil hrát v německém představení »Oslí kůže«.

NÁRODNÍ LISTY 9. května 1866

ZAPOVĚZENÉ CESTY

»Zapovězené cesty aneb: První výlet do krajů milostných«, francouzská veselohra ve 2 jednáních od Brisebarra. Obchodní jednatel p. Bondinier nechá se svést pěknou tváří

švadleny Klementiny a přítelem Paté, že ženě své Virginii předstírá cestu do Orléansu, zatím ale v Paříži zůstane, aby strávil noc veselou v nějakém »maison dorée«. Náhodou z Alžíru přibylý bratr Virginiin, Hector Montbrison, baví mezitím sestru svou, vede ji do divadla a po opeře do téže restaurace, ve které je Bondinier. Tento zví o svém sousedstvu jídelním lístkem, psaným od Virginie. Myšlénka, že žena jeho baví se tu skrytě s důstojníkem, nanejvýš ho rozčílí; přestrojí se za sklepníka a pozoruje stolující, osobně Hectora posud neznaje. Nahodilý příchod Klementiny, Patého atd. vyvolá řadu scén drastických a komických, jež ovšem známe již z literatury sardouovské dost a dost. Celý dvouaktový ten kousek, zbudovaný patrně na nějaké novele, místy se vlekoucí a místy zas přechvacující, je prochvěn životem specificky pařížským a bude se vždy líbit jen tam, kde se mu dostane představení *dokonalého*, provedení co do *souhry mistrného.* Toho se mu u nás nedostalo úplně a výsledek byl dle toho také jen polovičatý. Pan Šamberk, ač dobře charakterisoval, zavlekl místy dialog do »veseloherního nekonečna«, což se stává vždy, když tautologie musí paměti ku pomoci. Pan Šimanovský počínal sobě živě a byl by ve veselohře již dávno velmi dobře na svém místě, kdyby odvykl svému »e«, jež přivěšuje skoro ku každému slovu, kdykoli řeč má proudit rychleji. Ostatní (i dámské) úlohy nevynikají ani objemem ani zvláštností; jen panu Křtínovi bychom podotkli, že přehánění jen tomu sluší, kdo přeháněti *umí.* — Připojena byla k novince opereta »Milenka na střeše«.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 13. května 1866

KDO JE OTCEM?
KOMANDANT NA ÚTĚKU

Z Terence i Plauta vážili již mnozí pozdější spisovatelé myšlénky k veselohrám, ač na př. Říman Terenc sám je původním leda co do krásného jazyka svého, přilehaje v ostatním rád k *novější* řecké dramaturgii, zvláště ale

k Menandrovi. U Francouzů hlavně, jak dosti známo, Molière, u Němců Einsiedel uváděli Terencovy hry na jeviště; jsouť tyto přese všechno příliš zastaraly, než aby jinak působiti mohly na *diváka* než v převleku *úplně* moderním, ve kterém zbývá pak již jen leda nádech z hry základní. Pokud se pamatujem, viděli jsme předevčírem po prvé na jevišti takové zpracování »úplně vše převařivší« a původní myšlénku tak důkladně přetvořivší, že až netřeba udat pramene. Úplně moderní dvouaktová veselohra »Kdo je otcem«, přeložená ze pseudonyma Adolphiho, řadí se ku hrám charakterním. Pikantní myšlénka základní hodila by se rovněž dobře k veselohře situační šíře, ale pak než na dva akty rozvedené. Obsažené v Adolphiho kuse povahy nabyly v rámci dvou aktů dostatečnou příležitost k rozvinu, jsou vesměs ostře kresleny, »vděčně« pro herce upraveny. Hlavním šaržím žárlivé Amalie (pí Pešková), pokoutního písaře Sojky (p. Kolár) a faktota jeho Adama (p. Mošna) dostalo se rozkošného provedení, které rovnalo se nejlepším vůbec šaržím jmenovaných herců. V ostatních úlohách byli především zaměstnáni pp. Frankovský, Chvalovský a Terš. Těmto třem dařilo se rovněž dobře a přáli bychom jim jen častější zaměstnání, aby vystoupivše z posledních zbytků vížící ostýchavosti, docházeli vždy pak také dobrého úspěchu zevnějšího. Nebudem vyčítat ještě ostatní v kuse tom zaměstnané síly; dostačíť svědectví, že veškerá hra byla pilna, příjemně zaokrouhlena, zkrátka že představení hry »Kdo je otcem« můžem obecenstvu přímo odporučiti. — K závěrku opakována Lockroyova dvouaktová veselohra »Komandant na útěku«.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 20. května 1866

HRABĚ ESSEX

(Slečna Körschnerová)

Předevčírem provozován Laubův »Hrabě Essex« za tou příčinou, aby se v něm pokusila co Alžběta slečna Körschnerova, jež prý náležeti má našemu divadlu co zástupkyně

rolí *hrdinných*. Slečnu Körschnerovu známe ovšem již z dřívějších let. Tenkráte vystupovala co »tragická milovnice«. Vcelku chválen co do materielních pomůcek jejích zvučný orgán, co do duševních dobré porozumění. Toto však se jevilo v snaze až přílišné, deklamace mladistvé začátečnice byla samými podrobnostmi, někdy až aforisticky působícími, rozervána; slečna měla také velkou sílu náruživosti, aniž by byla mohla narovnati zase vše onou protiváhou, jakou podává na jevišti nabytá klidnost a přehled jen praxí dostižitelný. Nyní, myslíme že as po čtyřech letech, ve kterých měla mladá herečka dostatečnou příležitost zkusit se na jevištích rozmanitých i propracovat se celým repertoárem truchlohern ím, předstupuje před nás v oboru, jenž právě onu klidnost a přehled herecký žádá u míře velké. V tom ohledu patrno také, že slč. Körschnerova získala. Její hra je klidna i rozmyslna, její deklamace ubrousila mnohé přílišnosti dřívější, jest rozumna, místy až střízlivě rozumna, což však přičítáme přece jen zase ostýchavosti, jakáž opanovati musí herečku třeba již rutinovanou, když vystupuje před obecenstvem, kterému osvědčiti má i chce *celé pokroky* své. Tu pak ovšem leckterá akce, jindy zcela okrouhlá, stává se ostýchavější, leckterá věta, jindy třeba pružná, ztrácí přídech plné přírody a pravdy. V tom ohledu musíme vyčkat ještě jiné úlohy, abychom říci mohli, zda se slečna propracovala již k pravdě samé; doufáme to ve prospěch vlastní, jakož jsme přesvědčeni, že slečna ani nechce, abychom při ní brali měřítko prostřednosti a *pouhé* rutiny. Její Alžběta jevila všude, že je sobě slečna úkolu svého dobře *vědoma*. Základní tón »královny panující« byl celkem důstojně odměřen, a náruživé výšlehy »královny milující« byly tedy tím působivější, že ovládalo je uvědomění. Kdyby ostýchavost nebyla místy proud deklamace přechvacovala a tím poněkud posluchači kalila, byl by obraz přemáhající se náruživosti Alžbětiny býval dosti přesný. Pro momenty, v nichž náruživost přemoci více se nedá, má slečna sílu plnou; ty se jí dle našeho zdání vždy spíše dařiti budou než momenty, v nichž platí *lehká* hra myšlénková. Slečnin orgán neztratil ani síly ani vzácného svého zvuku, ano stal se i zcela ohebným. V kostymním i jiném zevnějším vzhledu nabyla slečna pečlivosti a zkušenosti. Jen něčeho se bojíme, k čemu pouká-

zati dlužno hned z počátku. Jest to úplně nečeská vokalisace slečnina, která ovšem českému obecenstvu dovede mnohý okamžik jinak šťastný učinit zcela nepůsobivým. — »Hrabě Essex« je znám co jedna z nejlíp prováděných truchloher českého jeviště. Pan Šimanovský drží titulní úlohu v mocných obrysech, jeho Essex je pln síly, slečna Malá má pro poetické osobnosti, jakou je Rutlandova, sympatickou prochvěnost, páně Kolárův Jonathan je pravdivý, rozkošný. Dobrý je také p. Polák (Burleigh) a p. Chramosta (Ralph). Pan Seifert vypravuje svou povídku co Raleigh rozumně a namáhá se, aby přemohl obtíže mládím mu kladené.

NÁRODNÍ LISTY 22. května 1866

SOBĚSLAV, SELSKÝ KNÍŽE

Hra ochotníků. Místo výročního koncertu, jakýž pořádává Akademický čtenářský spolek pražský a s něhož pro letošek sešlo z příčin vůbec známých, uspořádal sobě týž spolek ochotnické představení divadelní; představení to, k němuž zvolen Klicperův živě psaný »Soběslav«, odbýváno předevčírem o hod Boží, k čemuž arci co v den noremní bylo třeba zvláštního teprv povolení. — Myšlénka uspořádat v Praze hru ochotnickou byla pro svou řídkost velmi šťastna, strávili jsme takto večer příjemný, milý. Ochotnické hry v Praze vyhledávají sobě vždy zátiší nějaké, nemohouce se ovšem v zápas pustit se systematickými hrami stálých divadel, a přiznati se musíme, že české ochotnictví pražské zůstává daleko v činnosti své za zdejším německým. Věc je pochopitelna, mámeť krátkou teprv dobu divadlo své samostatné, které pohlcuje tedy vším právem veškerou pozornost obecenstva. Bývalo jinak. Snad že každému, kdož byl »Soběslavu« přítomen, tanula na mysli ona doba primitivního a přece tak půvabného i dojemného vlastenectví, ve které přední mužové našeho národa sami musili na jevišti, aby zárodky vzdělanosti kladli do hluchého ještě tehdy lidu našeho, ve které museli z napovědovy budky přejímat slova, která sami byli napsali, a vlastním poetickým vidinám dodá-

vat zas sami dramatického oživení. Šlo to as, jak právě šlo, my té velké, obětivé práci více nerozumíme, my známe skoro všichni dobu té krásné rozechvěnosti jenom z povídání, kterému naslouchámе jakoby nějaké báji. Klicpera, Tyl i jiní musili nejen celou literaturu dramatickou napsat, Klicpera a Tyl musili ji také provozovati. Mladý život národní provinul se již dvěma generacemi, deklamuje-li nyní Klicperův syn nadšeně to, co otec byl nadšeně psal, vystupuje snaha před nás již co ostře ohraničená ochota k účeli dobročinnému, a těšíme se z ochoty té tím více, že máme příjemné vědomí, že umění domácí povzneslo se již *nad* ochotu a ustálený má svůj stan. A spolek náš akademický počínal sobě při »Soběslavu« skutkem *nadšeně*! Slušná pieta jevila se již ve velkých, pečlivých přípravách, jakých bylo také potřebí při vystoupení v obsáhlém divadle Novoměstském a před obecenstvem již značně vybíravým. Pieta a dobrá vůle působí vždy dobře, obě ty pěkné vlastnosti, bez nichž *není* příjemného dojmu, ovládaly celé představení od počátku po konec a výsledek byl skvělý, — neříkáme, že *nad očekávání* skvělý, protože bychom již myšlénkou tou urazili intenci mladých a vzdělaných lidí. Zvláště to byly ensembly, které stály vpravdě na samé výši dramatické, které uchvátily nevídanou silou svou a obecenstvo unesly kypícím svým životem. Nad podobnými »sbory lidu« a »sbory vojínů« ovšem nevládne žádné divadlo, pověstné »Marengo« na Théâtre du Châtelet vládne sice ještě většími sbory co do počtu; zaplacenému statistovi můžeš ale narovnat nohy a upravit ruce, živost pohybu a oheň hlasu mu nedodáš. V »Soběslavu« byl »hřímající hlas rozjařeného lidu« skutečně »mladým« hrom. Sbory ty byly řízeny obezřetně hercem p. Kolárem, který s uznáníhodnou ochotou uvázal se v režii ochotnické té hry vůbec. Avšak i úlohy jednotlivé došly provedení slušného. Nesmíme ovšem klást zde nejpřísnější měřítko kritické na výkony herců z ochoty, z nichž mnohý kvůli dobrému účeli po prvé a nejspíš již zároveň naposled na jevišti se okusil; vyznáváme jen všeobecně, že dobré porozumění svědčilo všem a deklamace že byla celkem přísna. Přesná, krásná mluva, jakou má Klicpera právě v »Soběslavu«, plynula rovněž přesně — vlastnost to, které při pravidelných hrách českých, z nichž jevívá se v ohledu tom až urážlivá

nedbalost, bolně pohřešujem. Někteří zástupci hlavních úloh jevili již i jistou rutinu a nenucenost, kterouž obecenstvo také častým povzbuzujícím potleskem odměnilo. Nechcem se spouštět ani ve jmenování *všech* šťastnějších jednotlivců, hlavně to byli pánové Benešovský (Soběslav), Šourek, Klicpera, Wendler, Severa, Říha a j. j. Ze stejných příčin dodáváme také jen krátce, že úlohy ženské byly v ochotných rukách dam našeho divadla; zvláště slečny Malá a Čermákova, pak paní Hynková spokojí se pro tentokráte pouhým připomenutím ochoty jejich. Hudební část byla p. profesorem Voglem zvláště ku příležitosti té komponována; list náš podá o skladbách těch ještě zvláštní pojednání. Obecenstva animovaného sešlo se hojně; přičítáme vzornou tu návštěvu spíše oblíbenosti akademického spolku samého než řídkému pro Prahu zjevu divadelnímu.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 22. května 1866

NARCIS
DOKTORA FAUSTA DOMÁCÍ ČEPIČKA

(Slečna Körschnerová a Fricová)

Letní naše sezóna divadelní není tak chuda, jak jsme se toho obávali, naopak sluší přiznati, že repertoár náš sobě poměrně živě počíná. Uznáváme toho vzdor pravdě, že celkovitě arci jde podnes repertoár onou dráhou, která od nás i od jiných byla naznačena co nevyhovující. Od *léta* ostatně nečekáme obratu rozhodného, ač jisté známky dobré vůle, k obratu tomu směřující, dobře pozorujem. Doba věru není prospěšna návštěvě divadel a naše artistická správa přece sestavila na př. pro běžící dny repertoár lecčím novým prospěšně se označující. Vidíme tu nové hry *původní* i přeložené, uslyšíme novou původní operu, seznali jsme leccos z her pohostinských, viděli i větší hry dosti pečlivě provedené: můžem sobě i divadelní správě přáti, aby na dráze té setrvalo se, a nehodláme zde ani disharmonickou položiti poznámku, že tatáž divadelní správa

již vícekráte dobře se rozjížděti počala (vždy v dobách jistých), — brzy nás ale zase zklamala. Nuže, na klesání hledíme právě tak opatrně a přísně, jakž ochotně uznáváme, kdykoli zjeví se pokrok neb třeba jen jeviti se *zdá*. Z posledních dvou představení činoherních dlužno vybrati některé poznámky. V sobotu dáván »Narcis«, ve kterém slečna Körschnerova vystoupila po druhé, a sice tentokráte co Pompadourová. Neradi činíme přiznání, že vystoupení druhé celkovitě dobrý dojem vystoupení prvního valně oslabilo. Pro slečnu to přec jen posud příliš velký skok, zasáhne-li až v obor charakterní. Zde se žádá velká poslušnost všech hmotných prostředků, úplná podřízenost jejich myšlence, a nejmenší bezvýznamný pohyb i slůvko nápadněji prázdně neb snad docela nepravě pronešené zmaří scénu, ba celý akt. Zdá-li se hrdinný moment, jaký má na př. Alžběta v sobě, slečně Körschnerově ještě dosti přístupným, jest co do povahopisných facet svých pečlivě vybroušená Pompadourová zajisté *zcela* mimo její obor. V ohledu tom nemohla by tedy slečna ani slečnu Libickou ani slečnu Lipšovu nahraditi; obecenstvo zachovalo se naproti hostu dle toho zcela chladně. Narcis pana Šimanovského je, jak známo, pravá pochoutka pro kritika; může tu, zvláště co do citového, vyhledat sobě superlativy chvály, a přece ještě dosti učinit mentorské své zálibě a vyslovit přání, aby p. Šimanovskému podařilo se nalézt také ještě pravou ostrost pro některé ty chladnější myšlénky narcisovské. Souhra procházela, úprava divadelní byla ale bídna. V elegantní světnici Quinaultovy viděli jsme pohovku tak mizernou, že by se za ni i sama chudoba zastyděla. — V neděli odpůldne poznali jsme ve frašce »Doktora Fausta domácí čepička« začátečnici slečnu *Fricovu*. Hra její, ač valně stísněna úplnou, jak se zdá, neznalostí divadla, přece jevila živost, tón byl ještě dosti přirozený. I se zpěvem slečniným byli bychom poměrně spokojeni, ač hluboký hlas mezzosopránový méně nynějšímu repertoáru lokálních zpěvaček odpovídá. Nemůžem se ale srovnat se způsobem své režie, která pouhého začátečníka vyšle hned v úloze velké, ve které je pro něho vždy skoro jistá smrt. U síly talentované prospívá znenáhlé jen postupování, kteréž v přítomném pádu vřele odporučujem. Z ostatních ve frašce té spoluoučinkujících jmenujem jen p. Mošnu a pak pěkně

se osvědčujícího pana Frankovského. Pana Mošnu upozorňujem jen na to, že jeho »předmluvy ke kupletům« jsou trochu delší a zmotanější než právě třeba.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 29. května 1866

VENKOVANKA

Poslední dny přinesly nám veseloherní novinku z dramatické literatury ruské, kteráž literatura je na originály pro nás Čechy zajímavé a snadno (co do porozumění) přístupné dosti bohata. Jakož ruský život novelisty líčený v obecenstvu našem nalezl již dávno harmonickou oblibu, nalezl by ji týž také v dolíčení dramatickém. Zajisté že by se to bylo již pravdou dokázalo, kdyby české divadlo těšilo se systematickému vedení s tendencí slovanskou, alias zase českou. Jediná myšlenka *budoucnosti* našeho divadla byla by již musila na tu cestu uvésti. Předvedená hra, »Venkovanka« od Turgeněva, ovšem v ledačem připomíná ještě spíše duchaplného novelistu než svižného dramaturga; avšak i dramaturgů pravých mají Rusové dostatek. Venkovanka je choť venkovského úřadníka, vychovaná vzorně v rodině hraběcí, na venkově ale následkem toho se nudící. Používá marnivosti obstarožného hraběte, aby do Prahy se dostala i s mužem svým. Přivede marnivce až v podezřelou tu situaci, že ho manžel najde klečícího u její nohou. Tím je hrabě zavázán, aby danému slovu také dostál. Z toho vidno již, že hlavní síla hry může spočívati ve vypracovaném dialogu, v němž také skutečně spočívá. Vcelku jest v kuse jen jediná situace s lehkými variacemi svými. Překlad (A. Štrauchův) jest plynný; lokalisování hry té nepochází od překladatele a jest také nešťastné. Lokalisátor napsal »Praha« a v myšlenkách nechal *Rus* v ostré barvitosti její. Slečna Malá obdržela titulní úlohu snad jen proto, že v kuse tom se také hraje na klavír a zpívá. Toť ovšem *tuze* vážná příčina, které slečna vyhověla; v ostatním nebyla slečna ve svědčícím jí oboru. Pan Šamberk charakterisoval dobře, ač

úlohu příliš protahoval. Pan Kolár i p. Seifert vyplňovali dramatičtější momenty mezi dialogem živě.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 2. června 1866

USKROVŇOVÁNÍ GÁŽÍ

Dovídáme se, že ředitelstvo českého divadla vypovědělo několika členům činohry a frašky jejich smlouvy, při čemž ponechává se jim na vůli, zdali by za jiných výminek při divadle setrvati hodlali. Neznáme jmena všech těch herců a hereček, ale s úžasem jsme slyšeli, že se mezi nimi nalezá též pan J. Kaška. Vímeť, že plat p. Kaškův za nynější smlouvy »úspor« byl již tak mírný, že nová smlouva by musela míti za následek, že by horším výminkám než posavadním podrobiti se nemohl. Takovýto způsob uskrovňování gáží musel by nadále podkopati veškerý pevný základ našeho divadla. Pan Kaška získal sobě o naše divadlo chvalné zásluhy, jest dodnes oblíbeným hercem komickým, jichž podnes máme nedostatek, a není to zajisté jeho vinou, že v poslední době systematicky nebyl zaměstnáván. — Omluva na slabou návštěvu divadla a na nutnost úspor, ač netečnost obecenstva slabé návštěvy vinu nese, není podstatná, v nynějších stísněných poměrech naříkají sobě ředitelové všech divadel na slabé návštěvy, toť ale káže racionelní řízení, aby udržením dobrých herců aspoň seč možné účastenství obecenstva se udržovalo. Za laciný plat ale bývá špatné zboží a proto musí důslední soustava »úspor« každé podniknutí přivésti úplně nazmar. Kdo chce míti dobrou sklízeň, musí dobře mrvit, jinak arci může též něco těžit, ale běda hospodáři, který pak následuje. Ostatně máme tuším intendanturu, která má právo a povinnost, aby když dosud se jí nepodařilo stanovy pensijního fondu pro české herce v platnost uvésti, aspoň nad tím bděla, by zasloužilým a schopným hercům po 25leté činnosti při českém divadle nebyl náhle výhost dáván!

NÁRODNÍ LISTY 3. června 1866

INSERÁT

Včera provozovaná nová veselohra »Inserát« od K. Sabiny pronikla zcela a rozhodně. Ponecháváme sobě ovšem obšírnější pojednání na číslo příští, tolik ale máme již dnes za nutné, abychom Sabinovu veselohru vítali co garancii čilejšího ruchu ve veselohře české vůbec. Zevnější výsledek byl pro spisovatele velmi pochlebný; byltě po každém aktu i mezi aktem bouřlivě vyvolán; obecenstvo bylo i hrou samou velmi animováno. Herci přičinili se vesměs k čestnému výsledku.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 3. června 1866

Sabina četl svou veselohru »Inserát« v Umělecké besedě a již odtud rozšiřovala se o ní dobrá zpráva. Zpráva se stvrdila provedením veselohry té i výsledkem jejím. Byl-li výsledek nade všechnu pochybnost rozhodný, byl-li dojem na všechny diváky stejně působivý, jest příčina zajisté v tom, že je »Inserát« *opravdovou veselohrou*, že každý atom jeho je veseloherní, živý, blysknavý, bavící. Tím bychom byli řekli vlastně již vše tomu, kdo ví, co veselohra je; byli bychom ale všeobecně naznačili již také, že nový plod je opravdu dramatický, že má tedy životní sílu do sebe a udrží se na repertoáru našem dlouho. Podobné práce mající zdravé jádro dramatické mohou vlastně zastárnout jen co do časové slupky, které se v dialogu, ba ani v počáteční myšlénce Sabina ovšem neubránil, ano kvůli vděčnosti všeho, co je časové, snad ani ubrániti nechtěl. Sabinův »Inserát« rovná se as nejlepším pracím Benedixovým, chcem-li vůbec přiložit jakés značné měřítko porovnací; není ani přísně veselohrou charakterní ani situační, kloní se však přece spíše k druhu prvnějšímu. Sabina kreslí v plném proudu humoru vždy dál a dál; třeba by situace někde se zdélila, třeba by povahopis někde nad prostřednost nevybočil, dovede Sabina přece ze situace a povahy té dohromady vykouzlit svižnou myšlénku, která v příjemné formě své nechává nás ostatního zapomínat. Veškeré uznané již přednosti dobrého spisovatele zrcadlí se zde v dialogu;

dialog »Inserátu« je plynný, bohatý na mnohý časový i všeobecný, někdy až epigramaticky ostrý nápad. Dialog je hlavní a velkou předností Sabinovou, která důkladně nechává zapomenout na podřízenější již vady. Ostatně jsou vady ty jen takovy, jako se často nahazují spisovateli, který nebyl posud žádný plod svůj čistě recitativní na jevišti viděl. V příštích pracích svých, jimž přejem řádné propilování architektonické, Sabina dovede zajisté stlačit děj na pravou a pak všestranně působivou míru dramatickou a episod užije jen v míře právě přislušné. »Inserát« má v ohledu tom ještě některé délky a zbytečnosti, zvláště v druhém a třetím jednání, jež možno dobře v jednání jediné stáhnout; to však podotýkáme jen, abychom všestranně vyhověli povinnosti své; spisovatel sám, provedení jsa přítomen, viděl ty chybičky zajisté rovněž dobře. První akt je i v architektonickém ohledu bezvadný. Avšak vypovíme krátce děj »Inserátu«, z něhož každý již sám sezná, že volený předmět je čistě veselohemí, vděčný. V Praze bydlejí v jednom domě a témž patře tři přátelé. Vít je lékařem, »vědátorem«, všecek oddán medicině, v lásce úplně nezkušeným i nevěřícím; Jaroslav je kandidátem profesury, zamilován s básnickou horoucností do Julie, dcery statkáře Vasila, který co »muž veskrz praktický« zapověděl Julii všechen styk s Jaroslavem; Karel je obchodníkem, spekulativním na všechny strany, prohnaným sterými milostnými pletkami a hodlajícím se nejinak než s bohatou nevěstou zasnoubiti. Aby toho dosáhl, sáhne k prostředku trochu již ovšem i na jevišti vyčerpanému, k inserátu. Sejde se mu mnoho — as padesát listů, mezi nimi také jeden od Vasila, jenž má Karla dle insertu za muže velmi praktického a jemu tedy Julii za choť nabízí. Ovdovělá, mladá posud paní Helena, tetka Juliina a také jedna z někdejších milenek Karlových, dojde do bytu přátel těch, aby pohnula neznámého jí inserenta ku vzdání se nároků na Julii. Sejde se tu náhodou s Vítem, jehož z počátku za lehkomyslného inserenta považuje, později ale sobě oblíbí. Karel ustoupí kvůli Jaroslavovi, ano napomáhá ještě sám tomuto, aby co »ingenieur« a »racionelní hospodář« na Vasila »učinil patřičný dojem«. Vše se daří až po konec, kde Julie sama, majíc Jaroslava dle všeho tedy za onoho inserenta, jeho se odříká. Tetička vše spraví,

Jaroslav sdělí se upřímně Vasilovi, jenž mu dobromyslně odpustí, Helena vezme si Jaroslava, Karel zůstane prozatím neženat, neboť i komorná Helenina, s níž měl Karel dříve také známost povrchní, takže ji více ani nepoznává, odříká se ho. Z vypravovaného je zřejmo, že děj připouští mnohé zajímavé zapletení, že by i na veselohru situační dobře vystačil. Sabina hleděl však spíše povahy pročerpat, kdekoliv ale šlo, zápas povah hlavně *zápasem myšlénkovým* vylíčit. Duchaplný dialog napíná stále; je údělem všech osob více jednajících; tím se pak stalo, že ač celá veselohra je pro jeviště vděčna, přece se v ní nenalezá pracně přibroušených divadelních efektů, aniž má »vděčných« v herecky u nás běžném smyslu úloh. Provedení dle toho bylo, třeba bychom byli kvůli obsahu dialogu přáli místy ještě ostřejšího pointování, také hlavně v celistvosti zdařené a účinné, z čehož vybočil jen pan Šamberk samostatněji, nechávaje vzácnému humoru svému plnou volnost. Rozkošné některé jeho scény byly také hojně potleskem odměněny. Dámy Pešková a Čermákova, pak pánové Šimanovský a Kolár dodali úlohám svým pravé platnosti. Slečna Bollardova a pan Seifert měli tentokráte jen úložky malé.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 5. června 1866

SEN V NOCI SVATOJANSKÉ

V Shakespearově »Snu svatojanské noci« v úloze Hermie vystoupila předevčírem slečna Kubíčkova po druhé na českém jevišti. Před rokem náležela slečna k oblíbenějším členům našeho divadla a dosti jsme jejího odchodu do Plzně litovali, pro nějž nebylo ani jediného důvodu plynoucího z opravdového ohledu na zdar pražského našeho ústavu. V leckterých úlohách cítili jsme pak její nepřítomnost, neboť právě pro důležitější úlohy ženské nemáme sil na výběr a náhrada nám nebyla podána žádná. Slečna Kubíčkova má pro sebe pilnost, svědomitost i porozumění úloze, to jsou konečně vlastnosti vždy vítané, — bohužel že i řídké. Doufáme, že má

slečna Kubíčkova být pevněji získána divadlu našemu, že nemá být pouhou »výpomocí« pro dobu dovolené slečny Malé, již tato už nastoupla, aby jí v Brně a snad i ve Vídni ku pohostinským hrám užila. Úloha Hermie v Shakespearově »Snu« neposkytuje valně příležitosti k rozvinu samostatnějších vlastností, dojem byl ale nadto zcela slušný. Představení »Snu« drželo se celkovitě na stejné výši s představeními dřívějšími a nelze tedy nic nového pronést. V druhém a třetím jednání bylo pozadí jeviště otevřeno a obraz, jaký tmavomodrá večerní obloha i rozevírající ji blesky poskytovaly, byl věru čarokrásný. Scenerii prospělo, co návštěvě vadilo: nepohoda časová nechala místnosti divadelní takřka prázdny.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 8. června 1866

NÁŠ PAN SOUSED — BENGÁLSKÝ TYGR

Časových kusů míhá se nyní po divadlech vídeňských, doba je jim přízniva; o všech jdou však zprávy, že estetická cena jejich není valna. U nás je p. Züngel první, který zasahuje do otázek časových; jeho nový plod, »Náš pan soused« nazvaný, není ale také příliš šťasten. Nemluvíme o stránce politické, kterou p. Züngel v kuse svém ovšem o újmě vlastní provádí; co do estetického sáhl ale mnohem níž, než dovoleno i hrám pouze časovým. Neklade-li se při hrách podobných měřítko *přísné* na původně vynalezenou bájku, na zapletení, rozpletení i charakteristiku, nemůže se na kardinální ty požadavky při »Našem panu sousedu« vůbec *žádné* měřitko klást, protože ze všeho toho jsou zde jen pouhé atomy. Paní Rakčínská, babička as sedmi vnuků (národností rakouských), má dům a zahradu; paní Preislerová je majetnice sousedního domu a sousední zahrady a má pana Schönmarka za správce svého. Pan Schönmark krade ve vedlejší zahradě, vnuci ho zaženou a brání svou babičku »vůbec«, čímž je již vše vyčerpáno a ukončeno. Taková alegorie je přec poněkud příliš lacina! Náhradou jsou tu jen

některé dobré časové nápady, jichž se obecenstvo také vděčně, místy až nadšeně chápalo. Pan Šamberk působil výtečnou svou »tříštětinovou« maskou, slečna Čermákova (Čech Vašek) svou živou, svěží hrou. Předtím provozována jest Offenbachova operetka »Píseň pana Fortunia«, v níž paní Šamberková po prvé úlohu písaře Valenty zpívala. Sama píseň Fortuniova povedla se jí velmi dobře, v ostatní hudební části byla značně nejista, snad že následkem nedostatečných zkoušek. V próze i hře paní Šamberkové pohřešujem ale posud onu živost, která je pro divadlo, zvlášť ale pro lehkou operetu nevyhnutelna, a kterou aby pí Š. velmi brzy nabyla, upřímně přejem. Slečna Ledererova hrála s tak milým rozmarem, že pochybujem o zprávě, která šířiti chce, že slečna ta je propuštěna od divadla. V tom by byl krok divný; již jednou se ukázalo, že není pro ten čas náhrady. Slečny Hegratova, Rennerova, Koláříkova, Buřínská a Štolcova počínaly sobě co písaři velmi slušně. — Návštěva byla dobra.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 9. června 1866

NOVÉ SLOVO O STARÉ VĚCI

△

Mluvím o něčem, o čem jsem již vícekráte mluvil, *o divadelní censuře.* Mluvit o něčem již omluveném a zmluveném je smutnou výsadou žurnalistovou, jemuž řekne čtenář s největší nonchalancí do očí: »Cožpak sobě myslíte, že si pamatuju, co jste mně už jednou řekl?« Musíš opakovat, a přece se nesmíš opakovat; byť i laskavější čtenář se mlhovitě pamatoval, je tvou povinností, aby se přec nepamatoval a aby připadala mu věc stará zase novou. A proto píšu opět o censuře divadelní, která v novější době naší připadá mně jako lusky agátové, jež visí na stromě až do června, — člověk ani nevěří v nové jaro, pokud ty lusky loňské na stromě jsou.

Již je tomu dávno, co Börne napsal, že je Rakousko jakoby svým vlastním náhrobkem. Je tomu tak dávno, že už to není pravda, bohudík! Mrazy nehod tu skálu protrhaly,

vzduch času ji zvětral, větry volné zanesly ze šťastnějších krajů mladé símě na ni, skála zapadá v zeleni živé. Zapadá? Ještě ne, jen místy se kryje, místy strmí ještě naze, je v tom ještě strakatina. Takovým nahým místem podobá se mně censura divadelní. Nyní, kdy se již i porot, ano i porot pro tiskové záležitosti domáháme, kvete potaji bujně dále zbytek z oné doby, ve které i Bach i poddaní jeho byli ve věčném strachu, vidíme kvést censuru divadelní, censuru to *preventivní* — a pro herce *nejen* preventivní! Či smíme jen pomalu kupředu? Je *věčný* přechod také přechodem?

Ovšem, mnohý ji nevidí, mnohý zví o blahodatném jejím působení jen z časopiseckých notic, když mu vypravují, že byl ten neb onen herec zase na policii volán, penězi trestán, důtkou obmyšlen, snad docela i zavřen. Nebo snad se toho ani vůbec nedozví, či četl snad někdo, že herec p. *Frankovský* byl v minulém právě témdni po celé dva dny zavřen? Takové věci přihazují se dost často, že nám to skoro už ani nestojí za řeč. Ví o tom ale *velmi dobře* na př. spisovatel, který sobě dost hlavy naláme nad knihou již censurovanou, nechápaje pro celý svět, proč as to či ono bylo závadno, modrou tuhou vymazáno a vzadu pod pečetí, ouřadním podpisem, černožlutou šňůrkou a u průvodu potřebných k tomu paragrafů věrně a obšírně vyznamenáno. Někteří bláhoví myslejí, že v ohledu tom děláme přec nějaký pokrok. Ano před zcela kratičkým časem škrtal slavný ouřad všude, kde bylo napsáno »národ«, »hlas národa«, »síla národa«, a možná že myslil, že tím národ vezme doopravdy za své. Ač nevím, nemyslí-li to posud, vím přec, že škrtá nyní věci sice jiné, avšak neméně »nebezpečné«. Züngel napsal kus »Náš pan sousedé« — bůh mu ten spisovatelský hřích odpusť, já nemohu — a v tom kuse *bylo* následující místo:

Jirka (Němec): Půjč mně šesták.
Vašek (to se rozumí Čech): Nemám.
Jirka: A to chcete stavět Národní divadlo?
Vašek: Drž hubu! Spíš je vystavíme, než vy jedinou lodičku pro německou flotu!

Možná že by se bylo té německé flotě, která není, ublížilo, zkrátka, proložená slova Jirkova a Vaškova jsou nadobro závadna, modrou tuhou vymazána a tak dále ut supra.

Tu pak arci sedí spisovatel nad censurovanou knihou všecek zoufalý, neboť neporozumí a gruntu se nedomaká, aniž z »poučení« nynějšího naučí se pro budoucnost způsobu, jak smí a má vtipkovat, stylisovat a psát. Arci ho upozorní modrá tuha po druhé, po třetí i po desáté, a spisovatel nemusí se právě domýšlet, že rozumí sám všemu, neb že jen rozumět *má.*

Nemohl by dramatický spisovatel být těmže pravidlům a zákonům podroben jako jiní lidé a trestán teprv pak, když skutečně něco spáchá *protizákonního?* Má se nevinným myšlénkám, na něž by žádný trestní paragraf se nehodil, lámat vaz? Nesnese obecenstvo papriku a nesnese Rakousko aplaus divadelního obecenstva? Vždyť ještě ani kousek malty s Rakouska proto nespadl a obecenstvo aplaudovalo už často, neboť je to obecenstvo již jednou v celém světě takové, že dovede sobě vybrat příležitost k demonstrativním aplausům, *kdykoli* toho potřebu cítí. Pak se objeví každá nedostatečnost censury, pak by bylo nejlíp celé kusy zapovědít, — pokud se ale milostivě dovolují, měla by ouzkostlivost přestat, měla by především přestat *censura myšlének!* Což nemá zákon dost jemu zodpovědných: intendanta, ředitele, spisovatele?

Dušičky censurou porubaných myšlének, vět a slov dají se tedy pod pukličku a dává se pilně pozor, aby při představení žádná neuletěla. Poněvadž ale kniha z censury vyjde někdy velmi pozdě, někdy až v samý den představení, po odbyté poslední zkoušce, musí pak herec znovu začít se učit seznamu toho, co je vymazáno. A když se zapomene a úlohu příliš dobře uměl, vylítne dušička — a pan Frankovský jde na dva dny do chládku, protože spáchal něco a řekl na př. slova »rozmilá lůzo«, která říci neměl. Censura nejspíš viděla, jak to bylo na panu Herbstovi ošklivé, když vyslovil »lůza« veřejně! Imunita poslanců chrání ale Herbsta i na divadle a i před vzpomínkami a pan Frankovský byl tedy také za to trestán, že úlohu uměl příliš dobře. Skoro bychom se mohli bát, že nám to herce zkazí, kdyby — — — chom chtěli udělat laciný vtip.

Někdy se ale také stane, že herec nechá se humorem, dobrou situací a vábnou příležitostí svést ku vtipu vlastnímu, — »na nějž spisovatel zapomněl«, »aby se kusu po-

mohlo«, jak herecká frazeologie praví, »kvůli aplausu«, »kvůli rozesmání«, jak obecenstvo říká. Je to proti dramaturgickým pravidlům, ani kritika ani policie toho neschvalují, jenže první obyčejně mlčí neb kronikářsky registruje, tato pak předvolá, vyšetří, důtku udělí, pětku neb desítku trestu neb i místo peněz »časové relutum« diktuje. Má-li herec *mnoho* humoru, je arci častěji předvolán, vyšetřen atd. Známo na př., že pan Šamberk hrál Žvanila s takýmto nadbytkem humoru. A tu řekl jednou: »Já už mozku nepotřebuju, jsem teď v redakci Tagesbote.«

A byl vyšetřen a trestán.

I opravil se po druhé: »Já už mozku nepotřebuju, jsem teď v redakci Morgenpostu.«

A byl po druhé vyšetřen a trestán.

I řekl po třetí k herci podávajícímu mu sedadlo: »Děkuju, já už seděl!«

A byl po třetí vyšetřen a trestán.

I řekl po čtvrté k témuž při témž: »Cožpak myslíte, že peníze kradu?!«

A byl po čtvrté vyšetřen i trestán.

Pan Kysela byl důtkou obmyšlen za to, že řekl o Rogerovi: »Vida, ten se už nyní přiučuje češtině, a žijou lidé po mnohá léta mezi námi i od nás a nechtějí o nás ničeho vědít!« — Pan Sák byl trestán za to, že řekl co Bartolo o Almavivovi: »Řeknem, že krade stříbro!«

Bartolo a měšťanosta saardamský a jiné a jiné staré úlohy mají ale v celém světě právo na extempory a nové úlohy sobě právo to berou. Také neslyšíme odjinud o vyšetřování, leda tenkrát, když se extemporuje něco skutečně »mastnějšího«. Z neslyšení mohlo by se snad i soudit, že se jinde ani ničeho »z pátra« nepronese, čili »nezpátrá«, jak by se extemporování nejlíp přečeštit mohlo! Byla by to mýlka, zpátrá se dost a dost; od Kieslova procesu na př. zpátral prý na německém jevišti sám prorok Nael mnoho, — — nikoli, porovnání vede někdy k denunciaci a s tou věru nechci skončit ani dnešní ani ostatní život svůj!

Vím, že nemůže ani úřad ani úřadník za to, *musí-li* trestat; přál bych ale a myslím, že by měl muset jen tam, kde je něco opravdu proti *zákonu* a něco vůbec trestuhodného spácháno. Měla by být v tom jasnost a určitost, *pevný zákon*

a vedle toho všemožná *liberálnost.* Je snad již čas, neb jak praveno: *věčný* přechod *není už ani přechodem.*

NÁRODNÍ LISTY 12. června 1866

ÚČAST ČESKÉHO ORCHESTRU PŘI NĚMECKÝCH PŘEDSTAVENÍCH

Orchestr českého divadla má nyní také sloužit p. Wirsingovi při hrách *německých* v Novoměstském divadle. Mělo se to stát již minulý týden, členové orchestru českého protivili se ale tomu, k čemu nejsou žádnou povinností zavázáni. Nechť má soukromou smlouvu p. Thomé s p. Wirsingem, my budem *bděle přihlížeti,* aby nestalo se žádné splynutí, které by vždy bylo jen na újmu divadla českého. Úloha českého ředitele je *konkurence,* nikoli splynutí — a žurnalistika bude nad tím sama ostře bdít, když již nikdo jiný nebrání *národní ráz národního ústavu.*

NÁRODNÍ LISTY 12. června 1866

SIROTEK LOWOODSKÝ

Třetí vystoupení slečny Kubíčkovy opatřilo nám reprisu »Sirotka lowoodského«. V titulní úloze té osvědčila slečna opět dobré porozumění i přiměřenou celkem deklamaci; jen na velkost tónu, místy zde potřebnou, nemůže se ještě slečna zmoci. Ostatní úlohy jsou v obsazení svém známy, zvláště pan Šimanovský a slečna Lipšova jsou tu dávno již oblíbeni. Jen tím se učinila co do obsazení chyba, že se Georgina slečně Slavinské dala; úloha ta je pro slečnu na všechen způsob příliš obtížna a ublíží jí tím, že nepřírozený způsob mluvy její příliš nápadným se stává.

NÁRODNÍ LISTY 15. června 1866

OTEVŘENÝ LIST K SLAVNÉMU ZEMSKÉMU VÝBORU STRAN ČESKÉHO DIVADLA

Pohroma za pohromou valí se na vlast naši. Sotvyže začínal národ náš politicky se oživovat, sotvyže započalo písemnictví a umění znovu klíčit na půdě domácí, zalehla bouř válečná a mžikem rozerváno i usmrceno zas vše. Zdupané rolníkovo osení příštím rokem snad již nahradí velkou část letošní ztráty, škody v přírodě způsobené příroda sama zenáhla napraví, ale škody, jichž utrpí jen povlovně se vyvinující duch národa, nenapraví se někdy ani celými věky. Toho doznal národ náš smutné doklady, smutnější než kterýkoli jiný národ na tom širém světě.

Chudé je to duševní ovoce našeho národa posud, slabý je ten plamínek náš; tím větší je nám povinností, abychom střežili plamínek jako světlo věčné, abychom jej chránili i před nepravidelným, sžírajícím plápoláním, jakž teprv před úplným zhasnutím! A jak se s ním zachází!? — Věru že až trudno připomínat!

S nadšením příkladným pomýšlejí Češi na Národní divadlo své, každý žebrák přispívá krejcarem svým, každá zábava nalezá pyšný vrchol svůj ve vzpomínce na ústav ten, pro život a budoucnost naši předůležitý. Jen čirá nevědomost mohla by tvrditi, že není literatura, že není umění zárukou přední a takměř jedinou pro budoucnost naši a semenem oním, jehož pomocí lze i národ z popele znovu vzkřísiti. Český jazyk a český duch žije především v literatuře a umění; komu se podaří umořit jazyk a zničit ducha toho, tomu se podařilo zabít národ pro všechny časy. To cítí i nejchudší a nejprostější, třeba by to určitými slovy ani vyjádřiti nedovedl, a odtud ta obětovnost, pro niž není příkladu! Proto ale také ta úzkostlivost, s jakou hledíme na své nynější divadlo Prozatímní, s jakou střežíme každý krok jeho; vždyť v něm vidíme símě, přípravu i půdu pro příští velké divadlo Národní, vidíme v něm jediné středistě českého společenského života v Praze, ba vidíme v něm jediný *činný* český ústav, v němž jsme zcela pány, zcela doma a zcela svoji.

A jakých osudů zažil již ústavek ten malý a mladý!

Sotvy že čtyry léta žije a již po druhé mu nasazen nůž na hrdlo, zasazena mu rána, jíž může snadno dokrvácet, bolestně i nehodně i bídně. Dvakráte již zastavena činnost pražského divadla. Není nyní ani času ani klidnosti k rozboru, bylo-li toho po prvé, je-li toho nyní třeba. Udalostí pro okamžik ovšem nenapravitelnou jest zkrátka, že české divadlo pražské »kvůli udalostem válečným«, vlastně kvůli návštěvě válečnými událostmi zeslabené zavřeno jest. Jsou-li udalosti tak nepříznivy a návštěva tak zcela nevyhovující, nemůže se nikdo řediteli divit, že nejsa Čechem nehodlá neb nemůže přinášeti obětí dalších. Ředitel je ale jen počasným nájemníkem českého toho ústavu, ústav sám je ústavem *zemským*, majetkem České země a českého národa a má potrvat i zabezpečen být, pokud národ český vůbec žije. Pochopitelno je, že i zemský ústav ten může se třeba pro dva neb tři měsíce zavříti kvůli zuřící válce, rovněž ale je jisto, že ihned po uplynutí nepříznivé doby *musí* se zase otevříti a obé že se musí díti tak, aby ústav co umělecký neutrpěl škod velkých, snad i nenapravitelných. Musí se díti, — *a přec se neděje*, přec zachází se s ústavem tím jakoby s mrtvou hmotou, již spustit a zastavit, zastavit a spustit lze dle libosti!

České divadlo se zavřelo, činoherním i operním členům se řeklo, že »jsou závazků svých prosti«, a milostivě jim dovoleno, že »mohou jít, kam jim libo«. A půjdou-li, kam jim libo, zdaž zase přijdou, až se divadlo odevře? Dobře arci ví se, že mezi dvěma sty nyní propuštěných členů není příliš mnoho těch, kteří jsou hotovými, opravdovými umělci. Jakž ale, když ani těch několik více se nevrátí? Jakž sestavit sřízenou a secvičenou celou tu soustavu nynější nanovo, když pražské divadlo je jediným stálým českým divadlem ve světě? Jaké to pracování pak ze samých zase počátků, z horších počátků, než jaké jsme měli při přechodu z pravidelných her nedělních do pravidelných her každodenních! Jaké to pak výmluvy pro hry slabé, obecenstvu nevyhovující, pro opětné snížení platů členům oučinkujícím atd. atd. Jaká to dobrá konečně příčina, aby se divadlo z toho zaraziło po *třetí* a pro dlouho, pro hnusně dlouho! Nebo snad aby splynulo opět s divadlem německým, k čemuž se *již nyní zase pracuje s jisté strany!*

Ještě máme v okamžiku nynějším celý svůj umělecký

sbor pohromadě, ještě jsme neztratili nikoho, na kom by záleželo, nechť ale slavný zemský výbor pečuje o to včas, aby z nehod časových také nadál vyšel ústav náš s pohromami co možná nepatrnými. Jest to jeho povinností, které posud nevyhověl, vyhověti ale dobře může. Velké jsou zajisté škody, jakých země naše válkou již utrpěla nebo snad ještě utrpí, nebudou ale již přemnohem větší, postaráno-li bude o ústav národní. Bylo by na místě srovnat, proč mnohem starší a abonenty zabezpečenější divadlo německé posud hraje a v umělecké soustavě své spíše ještě se zdokonaluje, než aby ztráty trpělo, bylo by na místě poukázat k době, kde totéž divadlo před málo lety v zemské budově podrobeno bylo nákladné opravě, mezi čímž dobře postaráno o ně jinde, ale vše to vedlo by k rozkladům dalekým, doufejme, že i zbytečným.

Památný postrach dne 1. července způsobil mnohý zmatek, přenáhlil leccos, co by bylo jinak se rozvinulo. Nechť to, co se nestalo v den ten nebo po něm, přijde na oučet zmatku a postrachu, nyní ale, kdy nastalá klidnost odnímá každou další výmluvu, nechť slavný zemský výbor učiní vše, co vůbec *možno*. I slovo *v pravý čas pronešené* bývá blahodatné, jakž teprv *čin*, o kterémž říci lze, že vykonán v čas pravý a dle poměrů, jaké právě čas ten utvořil a vůbec připustil.

NÁRODNÍ LISTY 6. července 1866

ZASE O DIVADLE, — TŘEBABY V BOUŘNÉ DOBĚ

△

Naši otcové snášeli slůvko k slůvku a krůpěj ke krůpěji, aby z tisícerých pilně snášených maličkostí povstalo konečně něco velikého, národ sám. A povinností naší jest, abychom zase každou maličkost rovněž bystře střežili, abychom nedali umořiti se ani jediné věci národní, neboť vše u nás těsně spolu souvisí, úmor jediného členu svědčí již o hnilobě celku, a musíme vůbec býti stále činni, stále bděli, abychom se neobjevili býti efemerkou. Vlny časové nesou nás ku břehům neznámým, bouř přehlušuje hlas náš na

zevnějšek, musíme být uvnitř pokud možno celistvě seřaděni, musíme bdíti nad každým zjevem národního života, abychom rány přítomné i budoucí snesli bez velkých ourazů. Beztoho je těch ourazů již dost a dost! A proto neváháme ani nyní promluvit uprostřed války zase o svém *divadle*, třeba by se to leckomu zdálo nevčasné: co do národního života neznáme nikdy a nikdy jakousi nevčasnost!

Divadlo zavřeli, členům jeho dali nějakou další podporu, pak jim řekli, že mohou činit, co se jim líbí, totiž třeba jít a více nepřijít. To je ovšem příkladně krátká procedura, pomyslíme-li, že pražské divadlo české není pouze předmětem špekulace soukromé, nýbrž ústavem zemským, k jehož střežení je určen zvláštní intendant, nad nímž bdíti má dobře nadaný výbor zemský a o jehož konečném osudu rozhoduje sám zemský sněm. Viděli jsme během čtrnácti jen dnů díti se u nás věci prapodivné, z náhlého strachu ztratil mnohý hlavu, v překvapenosti stal se mnohý nepořádek, kterýž dovedem sobě sice vysvětlit, ale nikdy ne omluvit, — a na účet překvapenosti té chcem tedy také vřadit nynější novou prozatímnost Prozatímního našeho divadla. Avšak vysvětlujeme-li nyní ještě zjev tak zvláštní, nevysvětlovali bychom dále, vidouce, že se k opravě ničeho neděje, ba ani na opravu nepomýšlí. Před několika dny (č. 183 NL) promluvili jsme o důležitosti českého divadla vůbec, k slovům těm se nyní prostě odvoláváme. Nežádáme, aby se začalo zase hrát již dnes či zejtra, žádáme ale, aby se vůbec na budoucnost pomýšlelo, aby nezdálo se, že českého divadla vůbec ani více nebude, aby zachovány byly nám síly, za něž náhradu neznáme nikde, aby garancii obdrželi ti, kdož kvůli ústavu národnímu přečkati hodlají časy těžké, že čekání jejich není zbytečné, ano snad i směšné. »České divadlo přestalo existovat,« řekl prý někdo, kdož měl by se spolu také starat, aby nepřestalo ani na okamžik zbytečně. My nevěříme, že se ta slova pronesla, sic bychom musili pánu takovému říci co nejjadrněji, *že české divadlo potrvá, pokud český národ bude, že české to divadlo přečká tedy zajisto leccos a leckoho.*

Sbor členů divadelních stojí prozatím zde, nevěda sobě rady. Jedni hledí udržet se pohromadě, aranžujíce koncerty, připravujíce hry.

Jsou to lidé, na které můžem se bezpečit: mají smysl pro

věc národní, dovedou uvážit tíži udalostí, nenechají se za *čtrnáct* dní již zvrátit na stanovisku svém. Jiní zase dle doslechu činí již kroky »samostatné«, jimiž chtějí se pošinout od nás dál, neboť ani nepochopují, že by se čtrnáct dní stráviti mohlo jinak nečinně než leda — na dovolené. Také v tom ohledu je divadlo naše ještě mladé a převzalo mimo jiné od divadel německých i zhoubný »umělecký« kosmopolitismus, vylučující každou myšlenku vřelejší.

A kamže ty samostatné kroky mají je pošinout dál? Většina divadel je zavřena, jedná se tedy prý o úmluvu s ředitelem německého divadla pražského! Snad pro hry německé? To prý ne, nybrž p. Wirsing prý by nebyl proti tomu, spojiti obě divadla pod ředitelstvem svým, čemuž prý by se hlavně při opeře dobře odpomohlo jedním sborem a jedním orchestrem. Nebudem vymalovávat obrázek, jak vypadal by na př. zpěv, kdy polovic choristů zpívali by v německé opeře česky a druhá v české německy, kterouž sladkost už jsme v Praze také zažili; položíme jen několik otázek, abychom věc celou přivedli krátce ad absurdum.

Poděkoval se p. Thomé vůbec z ředitelství? *Ztratil* je snad samovolným zavřením divadla?

Vypíše zemský výbor *znovu nájem* českého divadla? Či dovolil snad, aby členové divadelní sami o to se postarali a ředitelství zadali?

Stalo se válkou usnešení náhle neplatno, které káže, že z jednoho divadla pražského na druhé nesmí se přijímat člen *žádný*?

Je vyslovené *sněmem* rozloučení obou divadel nyní *svrženo*?

Dovolí se p. Wirsingovi, aby vzal české divadlo do podruží a z divadelní kanceláře své aby spravoval divadla obě? — V posledněǰším případu náhle by nám spadlo bělmo s očí, náhle bychom porozuměli nepochopenému dříve »systému správnímu«, pomocí jehož obecenstva hezky systematicky v divadle ubývalo, porozuměli bychom konečně tomu, proč se leccos dělo, a hlavně tomu, proč se jiné nedělo, proč nemohli jsme dostat primadony dramatické atd.

Taková věc nezdařila by se ovšem nikdy, nevěříme tedy také všem těm versím. České divadlo jest a musí zůstat samostatné, musí právě na základě samostatnosti té dobýt

sobě budoucnosti, sic začnem s příštím divadlem Národním právě tak nedochůdně, jak jsme začali s divadlem Prozatímním, budem se s ním právě tak náhodně a nezdravě plahočit jako s tímto!

Budou mnohé otázky důležité, jichž sobě musí záhy povšimnout i jiní než my žurnalisté. Zemskému výboru, snad i důvěrníkům klubu poslanců českých nastává starost mnohá. Hleďte, pánové, aby divadelní otázka nebyla poslední mezi všemi! Jest to hmotná otázka taktéž pro více set lidí, mravní otázka pro budoucnost nás všech!

NÁRODNÍ LISTY 17. července 1866

PROZATÍMNOST V PROZATÍMNOSTI

△

Prvního srpna bude se zase hráti české divadlo. Každému, kdo nás a maléry naše nezná, musilo by ovšem býti divno, že cos podobného teprv zvláště se u nás vytkne. Avšak, jsme již jednou tak chudě v tom, že zvěstujem radostně: Prvního srpna bude se zase hrát! Kdo bude hrát, ani to se prozatím neví, vzdor mnohým a mnohým pověstem, vzdor schůzkám, komitétům atd. Jedni praví, že p. Thomé zadal nově za subvenci čtyr tisíců zlatých, a obdrží-li je, že hodlá hrát sám, poněvadž prý sebe a členy své nepropustil, nýbrž jen »suspendoval«, kterýžto případ se zemským výborem as smluven nebyl. Pravděpodobnější však jest, že budou herci prozatím v srpnu hráti na vlastní účet svůj, o vlastní újmě či s vlastním výdělkem.

Aby členové divadelní hráli o vlastní újmě, k tomu je dle zkušeností všech divadel třeba případů a nehod zcela výminečných. Nastane-li však případ ten, bývá všude obyčejem i věcí přirozenou, že celistvý sbor divadelní setkává se se strany obecenstva se sympatií poměrně větší než podnikatel jednotlivý. Že se ta sympatie osvědčí také u nás, nepochybujem ani na okamžik. Naše obecenstvo je beztoho v blízkém osobním styku s platnými silami našeho divadla, ano mnohdy i v poměru opravdu přátelském k nim. Sym-

patie musí se ale šířit *mimo naše dosavadní* divadelní kruhy, musí zasáhnout hloub do obecenstva.

Dovoláváme-li se obětovnosti, činíme to jen právě kvůli té době výmineční a i v tom ohledu s jistým obmezením. Obětovnost je vždy jaksi výminkou, obmezuje se vždy jen na jednotlivé osobnosti a i ty musily by míti velkou pružnost, aby dodržely vždy stejně, aby vydržely dlouho. Obětovností může se sice věc začít, založit; nemá-li ale tato sama v sobě síly životní, mře již s odumíráním obětovnosti, zhyne s ní. Divadlo je ústavem, který je poukázán na obecenstvo široké, z nejrozmanitějších prvků sestávající (ovšem kde není podpory státní neb velkého mecenášství, což obé u nás není). A obecenstvo to široké nezná obětovnosti, zná ale váhu peníze svého a za ten peníz chce něco dostat; jeden chce zábavu, druhý poučení, každý něco, což nenajde-li, ústavu sobě více nevšimne. Proto dovolávala se kritika naše vždy řádného *systému* u vedení divadelním, bez něhož nelze vyhovět požadavkům *všem*, bez něhož není rozumného *postupu*, jenž vždy obecenstvo napíná dál, aniž by je přepínal. Proto dovolávala se táž kritika repertoáru do budoucnosti vypočteného, želela odcházejících dobrých sil, upozorňovala na síly nové i na zhoubné mezery v personálu, vytýkala povrchnost a ještě přísněji nedbalost, netěšila se z okamžitého přepnutí a z klamného opalisování, neželela ale také leckteré slabosti, jen když viděla opravdivou vůli a snahu skutečně uměleckou. Dovoláváme-li se na tomto místě přece zase obětovnosti obecenstva, činíme to předně kvůli hmotnému blahu opuštěných nyní členů divadelních a za druhé již zase proto, že z okamžité obětovnosti očekáváme budoucí ovoce. A to nejen ovoce z udržení divadelního sboru v celistvosti jeho. Jsouť v pražském obecenstvu českém ještě vrstvy divadelním ruchem takřka netknuté, apatické. Známe mezi členy obecního zastupitelstva svého, mezi členy Měšťanské besedy muže jmenem »národovců« právem se honosící, kteříž ale přese všechno na př. ještě ani jedinkráte do Prozatímního divadla nevkročili. Proč?

Zkrátka že je to asi nenapadlo, »nemají potřebu divadla,« říká se krásným germanismem u nás. Žádáme-li od těch a takových nyní oběť, vystoupení totiž z lethargie, děje se to

v naději, že tím, co se jim podá, budoucně budou vábeni i k návštěvě další, sami či rodiny jejich.

Záleží na podnikajících nyní členech divadelních, aby navštěvovatelům obezřelostí i pilností svou učinili divadlo místem vábivým. Leckdy jsme slyšeli povzdech, že není národního zápalu u většiny členů těch, což omlouváno tím, že k mladému ústavu sebráno odevšud sil nám zčásti již odcizených a že v divadelní správě není vzorů v národním ohledu pobádajících. Nyní mají ale mnozí příležitost, aby opravdovou vůlí dokázali ryzost smýšlení svého. Jejich snahu, kteráž ovšem v témdni, ba ani v měsíci nemůže se setkat hned s úspěchy *nápadnějšími*, uzná veřejný hlas kritiky zajisté vděčně. Také kritika, jež u nás konečně též někdy ve způsobu výtek svých třeba pochybila, vždy ale nejlepší vůlí se řídila, dokáže samostatně sobě nyní počínajícím členům divadelním sympatie své, neboť odpadá tak leckterý vzhled k osobnostem dříve slova lhostejná až na trpká slova měnící. Ovšem k pouhé reklamě nesmí sklesnout hlas žurnalistický, i v nejprozatímnější prozatímnosti velí otázka budoucnosti našeho divadla, abychom sami nestali se nedbalými. Kritika nemůže dál než na pokraj svých požadavků přísnějších, z nichž vybočivši nebyla by více kritikou. Na pokraji tom může se arci i repertoár výminečný připustit. A v tom ohledu přáli bychom členům divadelním, *musí-li již ve zvláštních poměrech nynějších býti také jistá censura divadelní, aby byla jiná a nikoli až směšně ouzkostlivá, jak bývala dřívější.*

Třetí, kdož sympatie své prokázati může, jest výbor zemský, od něhož hmotně, hlavně pak intendant divadelní, od něhož mravně mnoho závisí. Nebudem z toho nyní činiti výčitku, že pravé a *včasné* zakročení bylo by divadlo chránilo kalamity nynější, že ústav zemský má se střežit *vždy stejně*, vždy ale bystře. V tom ohledu arci mnoho zanedbáno, a v rozhodném okamžiku zanedbáno nejvíce. Zaražení stalo se nyní jen krátké a přec má ústav co celek již zase škodu z toho. Dovídáme se, že opět seslaben sbor, orchestr; ostatní snad ještě zvíme. Pravili jsme již jednou v listech těchto, že třetí úpadek mohl by být posledním, mohl by být smrtí našeho ústavu. Včasná *přítomnost* rozhodující osoby, včasné její kroky mohly i druhému úpadku zabránit. Nechť se myslí

tedy na budoucnost, nechť se nastoupí jiná cesta, uznána-li nynější za chybnou, nechť se obnovuje důkladně, když pouhé nátěry nepomáhají. Země naše nese nyní nesmírné škody, málo již s toho sejde, pomůže-li se další maličkostí, ale *včasnou*, divadlu českému, miláčku českého národa!

NÁRODNÍ LISTY 27. července 1866

BÁL SE TRICHIN — HAVLÍČKOVY BOTY OSUDNÉ DOSTAVENÍČKO

Hry paní Meliš-Körschnerové. V neděli uspořádáno v Novoměstském divadle představení zvláštního druhu. Ve prospěch spisovatelky paní Meliš-Körschnerové, známé co redaktorky a vydavatelky zašlé bohužel Lady, provozovány jsou od některých členů českého divadla, k nimž se připojila též slečna Körschnerova, tři dramatické prvotiny. Naproti drobným hrám těm má kritický soud postavení ještě výminečnější, než do jakého přiváděn bývá vůbec prvotinami. Představení mimořádné a ve prospěch soukromý provedené má vzdor veřejnému přístupu vždy ještě mnoho soukromosti v rázu svém; s druhé strany pak naznačila se pí spisovatelka, nečekajíc kritiky, již na oznamních cedulích sama co »spisovatelka dramatická«. Při takovém fait accompli můžeme tedy až po dobu, ve které by se jednalo, zda kusy těmi repertoár opravdu podporován je, přenechat i mnohé podrobnější další autokritice spisovatelčině. A tu zajisté zpozoruje spisovatelka hlavně následující. Při hrách, které těžiště své mají v jediné situaci, je především třeba, aby byla situace ne-li nova, ne-li alespoň novým duchem prováta, tedy alespoň neseslabena vedlejším kouskováním. Není-li situace taková sama v sobě dosti výdatna na kus jednoaktový, nepomůže se jí ani dialogovou mosaikou, v níž jeviti se může honba za nudnými zbytečnostmi, ani přibráním vedlejších charakterů, které se v rámci úzkém přec jen provésti nemohou. Jedině *novými* a hravými myšlénkami nasycený dialog, jedině *nový* způsob v lehkém pointování vedlejších těch charakterů, což se arci již jen mistrům

daří, pomáhá pak výsledku okamžitému, třeba by přece neodstranil požadavek na stavbu vpravdě *dramatickou.* Zkrátka, paní spisovatelka zajisté sama poznala, že v době naší snadno je již dle tisíců starších veseloher sestavit *jinou,* že ale tato jiná není proto ještě novou. Paní spisovatelka dále poznala zajisté, že povrchní fráze o literatuře, umění, emancipací atd. netvoří o sobě dialog, jakého nyní žádat plné právo máme, tím méně ale že tvoří dialog *dramatický.* Ano, jsou-li takové fráze jen co nejpovrchnější a i v životě samém již přežilé, že mohou i literatuře škodit, nesvědčíce uvedeny okázale v novém plodu dramatickém alespoň o žádném pokroku. To vše třeba mnohému spisovateli poznati teprv z jeviště; zde teprv vidí, že kde sám masa a ducha nedodal, herec více nepomůže a plod že na spisovatele samého působí jen co harašící kostra drátky nuzně spojená. Šablona a humor vynucený působí předvedením vždy nejtrudněj na původce svého, jenž nemá výhody diváka, který každé slovo zde *po prvé* slyší. Paní spisovatelka dokázala alespoň v »Dostaveníčku« sloh dosti hladký a příjemný, takže příště jen na ní záleží, aby se k zevnější formě připojila i vnitřní hloubka. Také básník musí včelou snášet a *pracovat.* »Bál se trichin« nedokazuje na př. pražádnou práci, ani co do básnické invence, ani co do vlastní úlohy spisovatelské. Že nechce dát bohatec dceru svou chudému básníkovi, je tuze staré; že bohatec týž bojí se smrti z trichin a v domyslu smrti ihned k sňatku svolí, je sice co do těch *trichin* nové, takto ale trochu příliš jednoduše odbyté. »Havlíčkovy boty« jsou dramatisováním anekdoty o botách Ondřeje Hofera, při němž se obecenstvo hlavně časovými extempory herců dosti bavilo. — Z herců našich zaměstnáni byli mimo slečny Čermákovou a Slavinskou pánové Chramosta, Kolár a Šamberk. Hra byla dobra, jenže místy klopýtal proud dialogu; nevíme, zda o paměť, zda snad o napovědu. Obecenstva animovaného bylo hojně.

NÁRODNÍ LISTY 31. července 1866

Kolárovou »Žižkovou smrtí« zahájeno jest činoherní působení samostatných nyní členů našeho divadla. Je zajisté dobré, že volí výbor repertoár nyní určující některé hry, které by byly za jiných okolností nemohly se ani provozovat. Arci se mnohý zeptá, kdo viděl nyní »Žižkovu smrt« a kdo uvidí »Krále Rudolfa«, pro jaké as přestrašné a nesnesitelné věci ty a podobné hry vlastenecké nesmějí se předvést klidnému, policií věru ažaž »zhejčkanému« občanu. Že se ale nesmějí předvádět, to a ještě i některé menší příčiny jiné vzbuzují věru v nás přání, aby prozatím, do zásvitu doby lepší, jež přece nemůže celý věk ještě nás pouhé naději zůstavit, básníci ani se netrmáceli s většími historickými předměty domácími. Trmácením to lze věru nazvati, namáhá-li se básník, aby takový mramorový balvan historický, jakých máme ještě v obrovských lomech svých dějin dost a dost pro mnohé šťastnější generace, přizpůsobil všem těm požadavkům divadelním. Předmět ho vábí, rád by velkolepost jeho nechal působiti v mohútných obrysech, v jakých se duchu jeho zjevují; ale ten balvan je příliš velký pro to myšlénkové pídimužictvo našich strážců lidu. Zde se narazí na překážky sociální, onde na náboženské, tam zas na politické, z celého balvanu zbude leč kus vyšeptalé, rozežrané hmoty a místo pevné, nadšené myšlénky hlučí jen opatrná, nadmutá i hluchá fráze. Ovšem, lidi té frázi porozumí, resonance je i při slabém dotknutí se mocna, plod vynucené spisovatelské opatrnosti působí alespoň okamžitě, a s tím okamžitým výsledkem, více politickým než poetickým, musí se spisovatel obyčejně spokojit na místě nároků na cenu trvalou. Všeobecně zde řečené je řečeno in genere a bez ohledu na ten či onen právě kus. Dovolili jsme sobě myšlénkovou tu exkursi za příležitosti »výminečné divadelní hry«.

Co se týče Kolárovy »Žižkovy smrti«, byla prý předevčírem provozována dle *censurované* knihy z roku 1849. Bylo by to charakteristické, že zákazu dávného a nyní arci nejspíše neplatného nevšímáno, že ale dána hned náplast přidržením se výškrtů censurních! V ceně své dramatické

nestojí Kolárova »Žižkova smrt« ovšem po bok téhož »Mageloně«, má ale přece některý pěkný efekt a především výhodu krásného českého jazyka. Obecenstvo přehojně shromážděné s nadšením slouchalo slovům plynným, rozbouřilo se při každém časově závažném místě a volalo spisovatele opětně. Hra byla vcelku ohniva, místy přibírala až ohně her žánru »rytířského«. Nejchvalnější stránkou celého představení byla ale precisní, vypracovaná souhra, úplné překonání značných obtíží komparsních, — pravý, dobrý kus režisérské práce. Z jednotlivých spoluúčinkujících musíme opět slečnu Malou jmenovati na prvním místě (Cidlina). Jí po boku stál p. Šamberk, mající pro rozmanité prvky své úlohy (Jetřich) v tónu i hře spojení vždy uhlazené. Dále uvádíme p. Šimanovského (Žižku), p. Poláka (Zikmund), p. Kyselu (kardinál). Také p. Chramosta pilně přihlídl k úloze své (mincmistr), jemu ostatně nenáležející a také málo jen svědčící. Pan Chramosta ovšem nemůže za to, že obor hrdinných otců celý se mu také přiděluje. Pan Lapil (Plumlovský) vypomáhal ochotně co host. — Zpěvné sbory byly slaby a kazily mnoho.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 7. srpna 1866

KRÁSNÉ GRUZINKY — MILENKA NA STŘEŠE

»Krásné Gruzinky« — »Milenka na střeše«, obé nebylo na repertoáru samostatných her původně zaznamenáno a dostalo se tam dle doslechu jen náhodou. Konečně bylo by obecenstvo zajisté spokojeno, kdyby jeden kus ze dvanácti slíbených na př. byl jiný. Jsou právě nehody při divadle, jimž nelze se ubrániti. Výbor hry řídící nechtěl připustit větší operu na jeviště, která by nebyla veskrz *dobře* připravena, substituoval tedy zábavné dvě operety místo ní. Škoda, že substituce ta byla přec trochu citelná. Orkestr, sbory dávaly leckterou, třebaby přílišně právě nerušící známku své nepřipravenosti najevo a toho věru při tak lehkých pračičkách a při samostatném vedení není potřebí. Živá

chuť a dobrý rozmar, jaký jevili zato zástupci úloh jednotlivých, byl více než náhradou a přední při podobných divadelních večerech účel, dobrá zábava totiž, byl úplně dosažen. Obsazení obou her je příliš známo, než abychom zde šíře se o něm zmiňovati museli; dostačíť sumární uznání všech většími úlohami obmyšlených. Jen to podotýkáme, že slečna Ledererova převzala opět v »Gruzinkách« úlohu svou dávnou. Byli bychom slečnu Ledererovu nerádi z divadla svého ztratili.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 8. srpna 1866

JAN HUS

Tylův »Jan Hus« bylo druhé hromové číslo »okupačního« našeho repertoáru. Jako celá doba nynější má duševnost svou v politice, takž také ty a podobné hry nesmějí hledat váhu svou ve významu svém estetickém, nýbrž opět jen v politice té. Doba tak ostře určeného rázu, tak skrz naskrz jedinou barvou prosáklá, je nejen odůvodněním repertoáru především politickým tendencím hovícím, nýbrž přímo takřka repertoár takový vyžaduje. »Žižkova smrt« staví ještě moment ten časový nanejvýš co souběžný vedle stránky dramatické, »Jan Hus« podává se mu již zcela, přeje mu rozhodný vrch. Je ovšem leckterá čistě divadelní stránka v kusetom, avšak obecenstvo je jaksi nejčinnější osobou v něm, myšlénková raketa na jevišti se zalesknuvší je vypočtena na součinnost obecenstva, kteréž svým hlasně projeveným citem, svou v pravý okamžik rozbouřenou náruživostí dodává kusu teprv dramatičnosti nejvyšší. A obecenstvo naše vykonává živou úlohu svou s nadšením! Jakoby vymaněno z dlouholetých pout, jakoby zprostěno kletby dlouhého mlčení, takž počíná sobě radostně, bouř potlesku je tu pravou *bouří!* Kdyby v době pravidelné nebylo příliš ouzkostlivého střežení a kusům jako »Jan Hus« nekladla censura zbytečných překážek, ztratily by jistou část té působilosti. Zůstaly by sice vždy učinny, neníť jinak možno ani u nás ani

jinde, avšak občasným provedením nabyly by v repertoáru místo své přirozené, byly by vázány i na jistou dobu, kritika by měla přístup také k jejich stránce nepolitické. Co se této týče, lze sice říci, že má Tylův »Jan Hus« scény opravdové síly, že jsou ale poněkud seslabeny rozvedeností svou. Provedení nedělnímu podařilo se jen místy zakrýti vadu tu. Souhra byla opět dosti dobra, pečlivě řízena, čehož se jednotlivcům nedostávalo u vypracovanosti, nahražovala většina jich ohněm a inspirací okamžitou. Konečný výsledek byl přec jen slušný a uspokojil obecenstvo. Jmen jednotlivých neuvedem a poznámek sobě ušetříme, výminečnost doby a kusu musí také nás v tom ohledu určovati a úlohy ty jednou již tak či onak podané sotva budou mít příležitost, aby se duševně »uležely« až na samu zralost. Obecenstvo bylo, jak již podotknuto, zcela uspokojeno a může se dle přeplněnosti *všech* místností divadelních tedy říci, že po skončení hry odcházeli tisícové spokojených. Přáli bychom vždy plnost, radíme ale, aby se zvláště na galeriích vystřihovali ředitelové her nynějších vší přeplněnosti. Myslíme, že jsou předpisy v tom ohledu určité.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 14. srpna 1866

ŘÍZENÍ ČESKÉHO DIVADLA

△

Byl ředitel Liegert, byl ředitel Thomé a je nyní interregnum herecké. Poslednější dojde peněžitých výsledků pěkných, prvější dvoje řízení pracovalo prý se škodou. Ředitel Liegert měl za panování svého as dvouletého první sezónu zimní co do předplacení a tedy co do součinnosti obecenstva *velmi* dobrou, první sezónu pak letní přímo přeskvělou, takže měsíční příjmy za doby této až k 50 000 zl. dosahovaly. Z toho by vyplývalo, kdyby i rok nato byl pracoval o škodě nějaké, výtěžek prvního roku že by byl v náhradu zúplna dostačil. Pro Liegerta pracovaly dvě výhody velké, za prvé nebylo obecenstvo české z počátku ještě ničím

disgustováno a považovalo divadlo za svůj podnik národní, za druhé byl on sám ducha podnikavého, v jistém ohledu dobře kupeckého: něco podat a pak něco tržit bylo jeho heslem, proto také sestavil sobě personál operní i činoherní, co nejlépe dovedl, a k pohostinským hrám získal síly po celém uměleckém světě proslulé. Avšak osobně neznal ještě obecenstva českého, co Němec neměl ani ponětí o tom, co nám divadlo naše je, jak se má *k budoucnosti* jeho pracovati. Rádcové jeho užívali té neznalosti k svému prospěchu, totiž alespoň k svému pohodlí. Činoherní repertoár, z něhož hlavně musí budoucnost ta vykvést, byl především a hlavně *překladem* pražského repertoáru německého; co přicházelo nového, přicházelo bez obstarávání a *náhodou*; co docházelo opakování, řídilo se opět jen náhodou, osobními ohledy na herce, na menší práci atd. Kvůli dvěma neb třem členům, kteří nepotřebovali mnoho zkoušek a ještě méně času — na učení se úlohám, pěstována veselohra nepoměrně a (vzdor jednotlivému velmi dobrému) i často povrchně, tragedie dávala se jednou za tři neděle a pak ještě jen tak, »aby se neřeklo«, zkrátka proud tak zvaný umělecký změlčil zcela a s ním mizela i *hlubší* součinnost obecenstva. Mnohem ještě hůře to šlo s operou, při níž osobní ohledy a poměry již dokonce nedovolovaly (jakož *posud* nedovolují!) žádného kroku přímého a vydatného, ohledy a poměry, kterými naše divadlo o mnohou dobrou sílu přišlo, mnohou jinou sílu dobrou získati opomenulo atd. Ba i výtečné síly pohostinské, místo aby osvěžily, ještě nám ublížily; místo aby jimi se bylo řádně hospodařilo, dělo se vše tak, že abonenti českého divadla třeba po celý měsíc operu ani neslyšeli, ač se jim stále tvrdilo, že je právě sezóna »co nejskvělejší«. Žurnály ovšem napomínaly, ale hlasem Kassandřiným; ředitel nerozuměl obecenstvu, nerozuměl časopisům, jeho rádcové byli rádi, že nerozumí, a nanejvýš ho těšili: »Ať píšou! Za čtrnáct dní nikdo neví, co před čtrnácti dny napsaly!« Šlechetný princip!

Ředitel Liegert padl, aniž bychom podnes věděli, proč se to vlastně stalo, a nastoupil ředitel Thomé, kterému na budoucnosti českého divadla záleželo právě tolik, mnoho-li předchůdci jeho, a který obecenstvu našemu nerozuměl ani za mák více. Jak by byl dovedl využitkovat sezónu letní,

nelze říci, přišelť s ní v dobu valně nešťastnou, v rok nynější. Co do hospodářství domácího, pravidelného, ukázal se býti ale mnohem méně rozmyslným než Liegert. Osobní nadzmíněné neduhy nechával hubit českou operu vždy dál a dál, ač repertoár samý přece dobře uvolnil, trpěl ale i, aby také činohra byla ještě zeslabena tím, že část personálu, důležitá pro hry větší, odešla pro celou zimu do Plzně, jiná část aby tam dojížděla hodně často na hry pohostinské, takže repertoár pražský řídil se vlastně dle repertoáru plzeňského, an také vrchní režisér neměl času pro Prahu. Byla to kalná voda, ve které lovili jiní než pan Thomé a kterou se obecenstvo odstrašovalo tak, že již prvotně co do počtu skrovnější předplatitelé p. Thoméovi ještě více zeřídli! Ano, obětovnost může být vždy jen počasna u masy, neboť obecenstvo je konečně také jen kupcem, který kupuje jen to, co se mu líbí!

Ředitel Thomé zavřel divadlo, aniž bychom podnes věděli, proč vlastně intendantura divadelní včas tomu nezabránila, což přece snadno mohla. Nyní sobě řídí herci, zatím jen pro měsíc, divadlo sami. Mají plné domy, značné abonnement, velké příjmy mimotní. Myslíte, že to učinila perspektiva na provedení »Žižkovy smrti« či »Jana Husa«? Že snad houfně se hlásící předplatitelé byli přesvědčeni, že uvidí hry a uslyší opery v každém ohledu *dokonalé*? Nikoli, vždyť každý věděl, že nelze zázrakem překonat mnohou dosavadní pohodlnost i jinou vadu, že v opeře scházejí některé hlavní síly atd. Avšak v to doufal každý pevně, že spatří v každém ohledu *dobrou vůli*, každý se těšil, že divadlo je v rukou pouze *českých, našich*, a naše vlastní ruce že nemohou ani ústavu našemu ublížit dát, že české řízení musí již takřka instinktivně kráčeti cestou tou, kterou jedině divadlo české pokračovati smí, aby skutečně *pokračovalo*. Taková důvěra je úkazem přirozeným, jí potřebuje ústav mladý, ona je nám poučením, jak naložiti máme s divadlem pro budoucnost.

Nevíme, pochybujem ale, že by nadlouho mohlo komité herecké vésti divadlo dál. Bylo by k tomu potřebí přátelského podřízování se, bezohledné ochoty i jiných vlastností, které alespoň dle tradice za kulisami nekvetou. Také musí být u řízení velká jednota, pevný směr, jakéhož jen od jednotlivce povolaného očekávati můžeme. Avšak tolik je nyní jisto, přejde-li řízení do rukou *n o v ý c h*, **že to musí být ruce české!**

Postavte v čelo našeho divadla muže Čecha, který je národovcem uvědoměl ým, který úkol svůj plně zná a nadšen jest pro rozkvět umění českého! Jeho nadšením prochvěje se ústav celý, co je zápalu schopno, vzplane s ním, co je v smýšlení svém nedochůdné, rozpadne se v neškodný troud a popel, jejž svěží průvan odnese i odstraní provždy. Sám myšlénky jsa schopen, přinutí muž takový vše kolem sebe k čilému duševnímu životu; nadšení, pevný směr, důstojné sobě počínání pokryje jeviště v době co možná blízké milým květem i zdravým ovocem, nadšení z jeviště vanoucí vzbudí i udrží také nadšení v obecenstvu a málo let vzorné vzájemné práce zabezpečí budoucnost ústavu prodlouho, snad i provždy!

Vědomost účele i pomůcek, nadšení pro věc národní i pro umění, *nezištnost* s jedné a zase *praktičnost* s druhé strany: toť jest jediný ten kouzelný proutek, kterým se nám v ohledu tom posud záhadném a tak často nás tísnícím pomoci může. Že by se osobnost vhodná k tomu našla, o tom ještě nikdo nepochyboval. Jedinou závadou posud byly *peníze*, nikoli nedostatek osobností. A což je opravdu tak mnoho peněz zde potřebí? Což již některý ředitel obětoval neb musil obětovat zde opravdu značné sumy? Což bychom neměli mezi měšťanstvem svým dosti mužů zámožných, kteří by společně, když již ne jednotlivě, převzali řízení ekonomické a ustanovili sobě za ředitele muže v každém ohledu schopného? Posavadní divadlo Prozatímní není ovšem velké, v sezóně letní, než bude velké divadlo Národní, které za zimy již vynese pro celé leto, musilo by se ovšem třeba sáhat i nadál k pomůckám jiným, vždyť ale lze vypočíst možný výdaj i příjem také v divadle malém a příjem ten je jistý u obecenstva, které nežádá žádných krkolomných skoků, které neopustí nikoho, vidí-li *nezištnost a dobrou vůli! Pánové, nechme divadlo v rukou vlastních a je mu pomoženo!*

NÁRODNÍ LISTY 18. srpna 1866

ŘEDITELÉ ČESKÉHO DIVADLA

Došla nás zpráva stran převzetí českého divadla, která nás potěšuje. Sděleno nám totiž najisto, že ve správu divadelní hodlají se nyní uvázati pánové *Lev* a *Šimanovský*. Musíme se upřímně přiznati, že bychom ve spojení tom viděli garancii úplnou, že divadlo naše zabočí na jinou dráhu, že bude ryze české a tím již že bude také trvání jeho zabezpečeno. Obecenstvo bude nyní moci divadlo považovati zcela za ústav svůj, neboť jsou to lidé zcela naši, kteří kroky jeho říditi budou. Obecenstvo také neomeškává podporovati divadlo vší silou svou hned od počátku, neboť sezná zajisté hned od počátku, že se pracuje zcela pro ně, bez ohledů jiných, než jaké budou na zdar ústavu. Nevíme, komu bychom osud divadla svého svěřili tak ochotně a důvěrně jako pánům jmenovaným. Oba jsou známi co praví umělcové, jimž jeviště nikdy nebylo pouhým místem výdělkovým. Oba jsou miláčkové obecenstva, znají jeho požadavky, a pokud *posud* mohli, vyhovovali požadavkům těm zajisté v míře úplné; kritika i obecenstvo uznaly to dávno již vděčně. Umění jejich rovná se praxis jejich divadelní: p. Lev co artistický ředitel operní, p. Šimanovský co činoherní jsou zajisté zárukou, že jedno i druhé zkvete dle poměrů co nejrozkošněji. Ano můžem i tvrdit, že jejich řízení uvítají také ostatní členové divadelní radostně; budou mít ředitele součinné, nikoli pouhé přednosty kanceláře divadelní. Přejem pánům těm, aby nenalezli zbytečných překážek, nýbrž spíše podpory všemožné a aby přípravy jejich všude setkaly se s výsledkem.

NÁRODNÍ LISTY 22. srpna 1866

TAJNÝ PLÁN
ROZPUSTILÍ KLUCI VE ŠKOLE

Ohlášení nové veselohry od Sabiny, nazvané »Tajný plán« a rozměřené na dva akty, přilákalo předevčírem hojné obecenstvo do Novoměstského divadla. Dřívější veselohra S.

»Inserát« opravňovala k nadějím a opravňuje i nyní dál, když »Tajný plán«, přímo řečeno, propadl. »Tajný plán«, vybízející pro nezdařenost svou titulem k lacinému vtipkování, je spisovatelský »omyl«, jakýž vždy nerádi odpouštíme. Sabina má zajisté dost osvědčené fantasie, aby dovedl uspořádat zapletení jímavé, má dost spisovatelské obratnosti i vtip a nápad původní, že úpadek té hry může nahradit dobrou hrou jinou, ale — pilovanou a pečlivě pracovanou. Proto také musíme ustat již na pouhém registrování úpadku »Tajného plánu« a nemůžem v ráně té, která se zajisté brzy zacelí, obracet teprv nožík svůj. Byli bychom také při podobném konání poněkud v rozpacích, neboť hlavní chyby jsou: nedostatek děje, dle toho rozvlékání dialogu, nedramatičnost situace a povrchní charakteristika. Také nedostatek vtipu jindy u Sabiny velmi živého nadsvědčoval, že tentokráte zadřimnul si bonus Homerus. Co se vtroušených některých nápadů dotýče, byly to vesměs jen ony lehké a nedrahé narážky časové, jež se ovšem obecenstvu také líbí, k nimž ale duchaplný spisovatel sáhne leda v největším spěchu. Tedy — ne sice přenáhleně brzy, když ale, tedy něco promyšlenějšího, aby dokončení starého »Le roi est mort« mělo dobré místo své! — Hra byla v jednotlivostech dobra. Jen to, že tu předveden také začátečník v počátcích svého umění ještě příliš slabý, je přímo neomluvitelné. S podobnou nesoustavnou samovolností v obsazení úloh nedojde se nikam. Po »Tajném plánu« měl být provozován »Valdštýnův tábor« a byli místo něho co surogát provozováni »Rozpustilí kluci«! Tuze příjemné a důstojné překvapení, o němž ale nechcem šířit slov, jakož jsme se raději také ani nezmínili o provedení »Povídek královny navarrské« i jiných ještě her ze šetrnosti arci neodůvodněné. Samosprávní herci mohli se vyznamenat, pravíme, že mohli.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 26. srpna 1866

VEČER SVATOTŘIKRÁLOVÝ

»*Večer svatotřikrálový*« od Shakespeara, hra to na našem divadle za Thoméa oblíbená, dáván předevčírem. Kdyby nebylo některých známek zkoušky jen povrchní, byli bychom s večerem tím vcelku velmi spokojeni. Zvláště dovede sl. Malá obecenstvo upoutati dvoudílnou úlohou svou co Sebastian a Viola. Patrno, že úkol ten ovládá s jistotou vždy rostoucí, deklamace její dosahuje tu leckdy samu výš umění, hra je v elegantnosti a okrouhlenosti své řídkým pro nás zjevem. Také ostatní spoluoučinkující jsou zde s plným právem na místech svých. Paní Pešková i slečna Čermákova, pp. Šimanovský, Kolár, Šamberk. Chramosta a Polák vesměs došli odměňujícího potlesku. Obecenstva sešlo se hojně.

NÁRODNÍ LISTY 29. srpna 1866

SPOLEČNOST ŠVANDY ZE SEMČIC

Pan Švanda ze Semčic zřídil sobě velkou společnost herecko u i operetní, s níž zamýšlí do větších měst českých, moravských, ano i do Vídně. Pan Švanda řídil vloni, ač na újmu divadla pražského, výborně divadlo plzeňské, jsme přesvědčeni, že také každé jiné *menší* divadlo *vlastní* dobře říditi bude. Podobného podniku většího pro města venkovská dávno jsme již čekali. Z něho mohou síly nové přicházet na stálé divadlo pražské.

NÁRODNÍ LISTY 3. září 1866

JEN ŽÁDNÝ SNĚM

Mezery ve hrách divadelních, jaké se letos tak neočekávaně a zbytečně rozevřely, opatřily nám zcela nový druh českých divadelních představení: jednotliví spisovatelé předvádějí pomocí hereckého sboru nové hry své, stávajíce se

takto pro jeden den samostatnými podnikateli. Dříve to učinila paní Körschnerová, nyní p. Šamberk; finanční výsledek dosvědčil u obou, že nový způsob láká. Lákal by zajisté i nadál, kdyby pomocí autokritiky dovedl každý spisovatel obmeziti se jen na to, co je skutečně dobré; neboť je spisovatel co samostatný divadelní podnikatel zároveň jedinou osobností, jíž přísluší kritika preventivní: jedno a druhé jen zklamání v ohledu tom, a obecenstvo by ztratilo důvěru, činilo by přísnou bilanci mezi svými požadavky uměleckými a kasovními požadavky podnikatelův a v nejlepším případu přiřklo by monopoly jen jednotlivým některým firmám. Tolik jen chtěli jsme podotknout všeobecně, abychom novému pro nás úkazu vykázali hned slušnou jeho hranici. Co se týče podnětu k poznámce této, totiž Šamberkovy předvedené tříaktové veselohry »*Jen žádný sněm*«, přiznáváme milerádi, že oprávnění její je větší, než bylo her paní Körschnerové. Mezi původními hrami českými zaujímá Šamberkův kus as totéž místo, jaké jsme svého času vykázali veselohře »Jen žádnou od divadla«. Pozorujem-li »Boucharona« a »Jen žádný sněm«, vysvítá co hlavní tendence Šamberkova, že píše, aby bavil a zase bavil. Nepopíráme, že se mu to podaří v pozdějších plodech nepoměrně líp, než se zdařilo ještě nyní, a myslíme, že *situační fraška* bude as tím oborem, ve kterém se spisovatel nejlíp pohybovati dovede. Také »veselohra« jeho nynější je pouze fraškou, nehonící se za žádnou tendencí ani vyšší ani nižší, nenamáhající se charakteristikou osob, výpočtem dramatického postupu neb čímkoli podobným, nýbrž chtící jen bavit, což se jí místy také zcela dobře daří. V tendenci té přilehá ale celý kus příliš k novější škole vídeňské, což bychom právě tak nerádi viděli se šířiti jako třeba jiný proud, řídící se pouze dle vzorů francouzských. Vídenská fraška spočívá hlavně na dvou momentech, za prvé na herci, na kterého se spisovatel zcela spolehá, že darem svým komickým také šablonu vytrhne na něco individuelního, a za druhé na jistém druhu létacího »vtipu«, který bez ohledu na vystupující povahu vkládá své nejvíce *časové* nápady sem a tam, jen aby se obecenstvo v jakéms proudu udrželo. Známi jsou ti »vzdělaní podomci«, »politisující ševci« atd. vídeňských frašek, s nimiž se také ve frašce Šamberkově setkáváme. Jenže ovšem zde jsou ty časové narážky zase ča-

sově českými; vyhynou ale s dobou. Tyl také vypůjčoval se odjinud, vypůjčoval se dosti mnoho, někdy celou kostru kusu, někdy základní myšlenku, ale jinak: vedle českého nápadu substituoval figurám cizím charaktery národní, české, jichž mluva již měla do sebe cosi původního, našeho. Abychom děj Šamberkovy frašky krátce načrtli, podotýkáme, že titul »Jen žádný sněm« béře oprávněnost svou jen z povrchního spojení se sněmem a sněmováním, zakládajíc se takto na životě rodinném. Mladé paní Fialové, choti zemského poslance, namluví matka její nedůvěru v manželovo počínání sobě v Praze. Odjedou za ním. Fiala poslanec bydlí v témž domě s jiným Fialou poslancem, taktéž ženatým, zdržujícím se ale s chotí i dítkami v Praze. Nedorozumění z toho snadno povstalé lehce se zaplítá i rovněž lehce rozplítá. Celý ten děj stačil by as na jediný akt, spisovatel musil při aktech třech sáhnout tedy k rozpletení dialogovanému, k vyčerpání osob vedlejších, jež se tím stávají osobami vlastně předními. V tom ohledu přičinili pánové Kolár a Mošna, taktéž paní Hynková s hereckého svého stanoviska mnoho, aby délky byly méně patrny. Kde ale vlastní děj vystoupiti může, podařila se p. Šamberkovi situace dosti živá. Zvláště konec aktu druhého obírá se k efektu zcela působivému. Jedno i druhé pomohlo spisovateli k slušnému zevnějšímu výsledku. — Návštěva byla hojna.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 25. září 1866

CESTY VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ

Slavnostní zahájení působnosti nového ředitelstva dělo se předevčírem. Místnosti divadelní byly skvěle ozářeny a slečna Malá přednášela, po Smetanově ouvertuře k »Prodané nevěstě«, prolog napsaný Jeřábkem. Spisovatel snažil se tu vyznačiti místo, které zaujímá národ náš v řadě ostatních národů v nynější vážné a opravdově velké době. Vydatnou prací a spojenými silami, dovozoval spisovatel, jedině se udržíme, dobudem sobě také všeobecného uznání i platnosti. Slečna

Malá přednášela významuplně a byla opětně volána. Nato následovalo provedení Jeřábkovy veselohry »Cesty veřejného mínění«. Dávala se u veskrz starém obsazení, takže nelze souditi, bylo-li také pomýšleno na platné doplnění personálu hereckého, jehož je zajisté také potřebí. Jsouť mezery v oboru mladších a elegantních milovníků, mezery také v personálu dámském, zde zvláště v oboru úloh charakterních a representačních. Nebylo-li pro patrnou krátkost času možno posud na to pomysliti, jsme přesvědčeni, že nové ředitelstvo neopomene učiniti to v čase nejbližším. V ohledu tom litujem, že slečna Kubíčkova a sotva nabytý p. Frankovský divadlu našemu zase ušli, i upozorňujem na slečnu Svobodovou, co možná nejlepší akvisici pro úlohy charakterní. Co se týče provedení »Cest veřejného mínění«, bylo vcelku velmi slušné. Jen jistý pán zdá se že sobě myslil, že jen »ministerstvo se změnilo, systém ale že zůstal«, a — nebyl úlohy své ani dobře mocen. Ten pán se zmýlil. Husté chybičky gramatikální, které také byly tytéž jako dříve, bohdá že urážely naposled a že se nyní při zkouškách bude přísně k nim dohlížeti. Obecenstva nebylo tak hojně, jak se očekávalo, nemáme ale příčiny viděti v tom jakés nepříjemné omen, nýbrž pouhou jen náhodu. Nové ředitelstvo má zajisté důvěru obecenstva *veškerého.*

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 29. září 1866

SEN V NOCI SVATOJANSKÉ

Poetický »Sen svatojanské noci« je u nás vždy milým hostem. Rozkošná hra bujné fantasie, v níž scéna po scéně míjí jako lehké barevné bubliny, protiva pak k fantastičnosti té, totiž naivní reálností svou tak zvláště působící »komedie řemeslníků«, dále krásně plynoucí jazyk i unášející vedle něho hudba Mendelssohnova, to vše působí silou vždy novou, vždy stejnou. Jedna je jen velká závada pro kus ten u nás, myslíme obmezenost jeviště, pro niž nelze ani krajinářskou stafáži ani tance vil řádně provést, nevzpomínaje všelikých hří-

ček strojnických, jichž tím nevolněji zde postrádají, kdož viděli »Sen svatojanské noci« již také na jevištích jiných. Obsazení bylo vesměs staré a vynikl z něho opět před jinými p. Kolár ml. Měli jsme již častěji příležitost, abychom se pronesli o nepravé deklamaci, jaké se zde také dostává některým, a to velmi sensitivním partiím. Nepravost tu, zakládající se na nedostatečnosti jednotlivých osobností spoluúčinkujících, nelze odstranit jinak než novým obsazením, id est jistou výměnou sil, která by také celé řadě jiných her vydatně pomohla. Ovšem by k tomu bylo více času třeba, než mnoho-li mělo nové ředitelství vůbec na sestavení personálu, kteréž nehodě naprosto také přičítáme jisté nedostatky režijní zde onde se objevivší. Dobrou vůli zpozorovali jsme zato ve mnohých významných jednotlivostech a ta je nám dostatečným rukojemstvím pro možné opravy. — Představení bylo zahájeno událostí zvláštní a v dějinách divadelních velmi řídkou. Sekretář divadelní předstoupil totiž před obecenstvo a oznámil, že »pan Šamberk k představení se *ani nedostavil* a místo něho že naspěch převzal úlohu p. Polák«, který ji také velmi slušně provedl. Nechcem zde rozbírati důvody, proč takto p. Šamberk, který je *velmi skvěle* angažován, učinil. Včerejší divadelní cedule oznamovala ho již zase co spoluoučinkujícího, věc je tedy již snad opět vyrovnána a pan Šamberk je hotov oučinkovati při divadle českém dále. Ať je to již jakkoli, tolik je jisto, že podobná netečnost k ředitelstvu a obecenstvu je i ve výminečném světě divadelním *v e l m i* řídka, že se nikdy trpěti nesmí, aby jednotlivý člen zastaviti mohl celé divadlo, jakž by se nyní bylo snadno státi mohlo, a nové ředitelstvo že obdrželo výstražný příklad, že nemá hospodařiti způsobem ředitelstva starého. Jest to sice babské, přitom ale co do pravdy své velmi smutné, můžem-li připomenout, že jsme, podobný případ předvídajíce, obě předešlá ředitelstva často napomínali, aby nezakládali celý repertoár a tedy i celý osud divadla na herce jediného, byť třeba tak obratný byl jako p. Šamberk. Když jsme seznali skvostný talent páně Šamberkův na svém jevišti, byli jsme jím upřímně potěšeni a skládali v něho velké naděje, *jichž se posud nevzdáváme.* Viděli jsme v něm herce velkým fondem zdravého rozmaru vládnoucího, který může *okamžitě* bavit (na tom záleželo mnohým jiným nejvíc), ale

i budoucího svého herce charakterního, který tedy na oslavu svou i naši může dosáhnout opravdové výše umělecké. Střežili jsme přátelsky kroky jeho a opírali se, ač nám to dosti nepříjemností vynášelo, důsledně tomu, že kvůli privátním poměrům a kvůli pohodlnosti dřívějšího artistického ředitelstva ukládáno vše a vše na p. Šamberka, že p. Šamberk hrál každý den a v každém kuse. Herec takto namáhaný může sice často působit dobrým svým rozmarem, pokud tento na okamžik stačí, něco umělecky propracovaného podá ale jen zřídka. Mimo to zakládá v případu takovém divadlo celý osud svůj na jedinou osobu, na její vrtochy a nápady, a musí přijít do nesmírných rozpaků, jakmile uzdá se jedináčkovi náhle odejít, k čemuž na př. p. Šamberk vždy zřejmou a velkou chuť objevoval. Nyní se tak stalo. Vše je snad již zase vyrovnáno a možno vážit konečně pravý náhled, že musí se nastoupit jiné hospodářství se silami jednotlivými. Odchováme rozumným rozdělením leckterou dobrou sílu, která se nyní zanedbává, a samému p. Šamberkovi bude to prospěšno. Pan Šamberk je právě ještě v plné mladistvé síle své a nevzdal se zajisté intencí vyšších, ku kterým se mu nyní dopomáhati bude šetrněji. Zato ale také ústav nebude vydán všanc choutkám a nápadům a ústav náš umělecký stojí nám výš než kterákoli jeho síla jednotlivá. Sympatie lze u nás velmi snadno nabýt, *také ale pozbýt!*

J. N

NÁRODNÍ LISTY 2. října 1866

Pan Šamberk pokračuje ve smutném klamu svém, dělá nejvyšší nešetrností k obecenstvu, jehož se teprv před čtrnácti dny zcela jinak ve prospěch svůj dovolával, i nejvyšší zároveň bezohledností na národní náš ústav a na veřejnost nám nepříznivou ňadál ještě podivnou *reklamu* pro osobnost svou, — kvůli jemu jedinému musí jít repertoár poněkud jinou drahou, než původně myšleno. Není v tom konečně žádné přílišné neštěstí, vidímeť, že máme jiné síly, které nám dovedou divadlo co ústav vyšších snah representovat, a vyznáváme se, že je nám »Zkrocení zlé ženy« nebo »Solný« bez p. Šamberka právě tak milou hrou ve výtečném našem obsazení jako většina jiných her s novým renitentem, jenž *po* p. Veckovi nemá pro své počínání již ani výhodu novosti.

Radíme, aby nové obsazení starších her, kteréž podržeti možno, dělo se ihned, a sice s dobrým ohledem na pp. Kolára ml., Chvalovského, Mošnu, Poláka a Seiferta. Pak nechť rychle uvádí se hry *nové*. Proud nový bude brzy citelný i vítán. — Obě jmenované výše hry šly v dobré souhře.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 3. října 1866

SKLENICE VODY — VEČER TŘÍKRÁLOVÝ

V patrné snaze, aby se z dosavadního repertoáru vybíralo a podávalo nejlepší, pokud nemůže se počnout s budováním repertoáru nového, předvedena jest Scribova »Sklenice vody« a Shakespearův »Večer tříkrálový«. Na poslednější stačí síly našeho personálu zcela, ano lze i říci, že se v kuse tom podává okrouhlost a místy i dokonalost; obecenstvo i kritika jednomyslně to již uznaly. Místo p. Šamberka hrál v úloze Šklebílka pan Mošna. Rutinou svou pomohl sobě p. Mošna dobře v úloze té, kterou bychom ostatně rozhodně přiřkli panu Chvalovskému. Avšak mimo síly personálu našeho sahá kus druhý, totiž »Sklenice vody«. Lze říci, že veškeří spoluoučinkující přikročili k provedení velmi pilně, ano že ředitelstvo co do zevnějšího postaralo se o výpravu přímo skvělou; také předpokládáme na určito, že síly naše by dobře obstály, kdyby byl býval pilněji pěstován obor, v nějž právě veselohra ta padá: avšak obor ten je nám pro okamžik alespoň vzdálenější a nepřístupnější. Nebudem také za tou příčinou rozebírati úkoly jednotlivé, jimž bychom namnoze vytknuli zchybení tónu základního, nýbrž uznáme, že vzdor nezvyklosti dovedlo se přece dosáhnouti dosti pěkného výsledku zevnějšího. Hravý a lehce pointovaný tón salonní, pohrávající šlehavou satirou, a tón vlastní veselohern í naivnosti nechť se znenáhla cvičí na kusech jiných, k nimž již nyní síly při dobrém rozvrhu stačí; pak teprv nechť se opakuje »Sklenice vody«. — Návštěva byla obyčejna.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 7. října 1866

První doba samostatnosti našeho divadla manifestovala se, jak známo, úplným převratem co do tendencí uměleckých. Dříve pěstovaná truchlohra ustoupla nadobro veselohře, Shakespeare a Victor Hugo zmizeli, aby Molière, Sardou a Feuillet k počasnému právu přišli. Vcelku nemůžem říci, že bychom litovali doby veselohrám vůbec věnované, litovali jsme leda, že se veselohrám věnovalo času *nepoměrného*. Divadlo jimi bez odporu ve mnohém ohledu získalo, deklamace česká nabyla salonní ohebnosti, herci získali na pohybech i na mimice, literatura skokem dohonila překladatelskou literaturu německou, ano překonala ji i namnoze. *Nových* zcela tragedií nemohlo se ovšem z neplodné nyní ciziny přenášet, avšak v oboru charakterní truchlohry jsou právě tak jako v oboru charakterní veselohry díla věčné krásy, která, třeba již dávno sepsána, posud nezestárla, aniž zestárnou, a na která každé divadlo vyšších snah sobě hledící právo má. Bolestně jsme to nesli i dosti často v době té vytýkali, že truchlohra klasická scvrkla se u nás na zcela ouzký kruh několika kusů, ledabyle k tomu ještě odbývaných, nudným způsobem sebe jen občasně, bez vnitřního popudu a z pouhého jen nalehání zevnějšího vystřídajících. Nepravíme, že jsme měli dříve truchlohru co do provedení *dokonalou*, naopak, truchlohra česká počala již i zabřídati do jisté neblahé a nepřirozené manýry, — avšak *smysl* byl pro truchlohru čilý, v divadle našem panoval ten jistý *duch vyšší činohry*, duch *umění opravdového*. Ten duch, doufáme, vrátil se již zase k nám, oživl jediným večerem. Bylo nám tak milo při provedení »*Valdštýnovy smrti*«; třeba bychom byli v ledačem spatřili opět starou vadu, starou manýru atd., viděli jsme přece zároveň zase také starého toho ducha umělecké opravdovosti i nejvýš napnuté píle. Jedině Kolárovým přistoupením k českému divadlu umožněno jest provedení velké truchlohry, v níž vystupují postavy tak mohútné, jakou je na př. Schillerův *Valdštýn*. Kolár st. má zajisté i duševní sílu tu i veškerou schopnost, aby vedle vysoko pošinuté veselohry naší rovněž vysoko postavil českou truchlohru. Nemůžem pochybovat, že bude také *chtít* ji tam

postavit; podařilo se mu v tom ohledu vždy, kdykoli opravdově chtěl. Jeho *Valdštýn* byl držán v mocných obrysech, od počátku po konec byl důsledně proveden v hrdinném tom tónu, který dle Schillerovy poetické kresby zůstává povždy mužný, příkrý a hrdý a mocně udušený cit jen místy nechává lehýnce probleskovat. Krásná pronunciace Kolárova, jeho přirozená. nestrojená a k celé situaci rozumně přilehající deklamace, jeho volný a přece plastický a umělecký pohyb jsou přednosti, které jsme vždy na Kolárovi vysoko cenili a jimiž jsme se nyní nanovo potěšili. Řekli bychom, že bude záležet jen na častější hře, aby deklamace Kolárova prospěla rovněž výdatně každé myšlénce *jednotlivé*, jako nyní prospěla situacím celým, kdybychom nebyli viděli, že podrobnější ještě vypracování spíše trpělo patrnou fysickou zeslablostí, s kterou p. Kolár snad ještě následkem nedávné své těžké choroby tuze zápasí. První dva akty sotvy že jsme ji pozorovali, pak byla již citelnější, až v aktu posledním p. Kolár zase vše překonal a nad zeslablostí svou vítězil. Má-li mít skvostná síla p. Kolárova pro nás platnost plnou, bude záhodno, aby nepřepínal se z počátku úlohami tak velkými a především snad aby prost byl na ten den starostí režisérských, kdy má před kulisami samými všech sil svých potřebí. Vedle p. Kolára st. byl p. Kolár ml. co Buttler zvláště vynikající. Pan Kolár ml. dopracoval se již dávno na přední sílu našeho divadla a je patrno, že nehodlá dobré pověsti své se vzdát; těšíme se na opravdově umělecký zápas. P. Šimanovský byl co Max opět jednou v dávnějším svém oboru, totéž platí o pí Peškové (Trčková), jenže u vážené umělkyně této je připomenutí na dávnější její obor v truchlohře připomenutím na dobu, ve které kvůli neblahým poměrům byla na velmi nepříhodném pro ni místě. Slečna Malá provedla Teklu s onou vroucností, jakouž prodchne vždy postavy Schillerovy. Pan Polák reussoval živostí u něho netušenou, kterou kladem rádi na oučet »nového ducha«, jakýž u nás nyní zavanouti *musí*. Tolik dosvědčujem p. Polákovi, že co do intencí jeho vždy jsme ho stavěli na místo čestné. Ač správa divadelní přičinila mnoho pro účinek zevnější, byly přec ještě některé jednotlivosti, které místy zevnější ten dojem rušily. Jest tím vinna za prvé nevycvičenost české komparserie pro hry velké a za

druhé okolnost, že menší úlohy dámské zcela nešťastně a nešetrně obmýšleti jest u nás dávným hříchem. Protekce drží síly v řadě druhé, které by byly teprv v řadě čtvrté a páté, pak ale platně, na svém místě. — Obecenstvo bylo hojné i vděčně rozpoloženo.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 8. října 1866

PACIENT A LÉKAŘ — MILENKA NA STŘEŠE

Charakterní veselohry Molièrovy docházejí u nás velmi dobré interpretace, z nich nejlíp daří se ale rozkošně pestrému »Le Malade imaginaire«, jehož málo věrný český titul posud se důsledně a zbytečně podržuje. Provedení veselohry té bylo vždy dobré, předevčerejší ale přímo již se povzneslo na *vzorné*. Okrouhle vypracované scény řadily se vedle sebe, akty byly působivy jeden jak druhý, celý kus byl svižně sehrán, že pocit uměleckého požitku vše opanoval i překonal. Pan Kolár ml., paní Pešková i Hynková jsou již známy v úlohách Molièrova toho kusu, rovněž slečna Malá; avšak i některé novější obsazení ukázalo se býti velevhodným a vzbuzuje přání, aby s revisí staršího obsazení dobrých kusů *za všech nových podmínek a změn* neotálelo se déle. Takž podal p. Mošna co mladý pan doktor šarži velmi pěknou a tím působnější, že se při známé svědomitosti své byl ovšem potřebného k úloze své materiálu úplně mocen, což na českém jevišti patřilo v jistém oboru k nejřídším řídkostem. Pan Mošna vyvrátil nadobro všechny arci již vybledlé náhledy o nenahraditelnosti té či oné osobnosti. Rovněž pěknou mírou v deklamaci vyznamenal se p. Seifert, u něhož bychom jen připomenuli, aby codenní hrou nebyla s ním provedena nanovo neblahá jistá chyba dřívější režie. I v malinké úloze lékárníka seznali jsme sílu nadějnou, neznámého nám potud pana Puldu, jehož možno předvésti již snad v některé úloze větší. Celkovitý dojem kusu co do řízné i rychlé sehry jest zajisté zásluhou režiséra, v kterémž úřadu nám divadelní cedule novým svým a chvalitebným způsobem oznámila na

den ten p. Kolára ml. Přáli bychom, aby dobrý duch ten prospěl již kusům novým, jichž posavadní nedostatek visí prý na liknavosti censorských instancí. Nechť se pilně přihlíží ke hrám těm novým; starších dobrých plodů je v cizích literaturách ještě přehojně, novější proud jejich musí se rovněž pilně střežit (Sardouovi »Nos bons villageois«!) a domácí literatura nám zajisté podá také ledacos vítaného, bude-li s láskou pěstována. V dobře seřízeném divadle může se třeba v každém témdni něco nového provést. — Méně než s veselohrou byli jsme spokojeni s následující na ni operetou »Milenka na střeše«. Zdálo se dle některých jednotlivostí, že se jí nevěnovalo nové, dosti pečlivé zkoušky, snad že docela žádné. I v tom oboru měla by již problesknout větší živost. Není pro operetu malou domácích skladatelů?

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 10. října 1866

HAMLET — VICOMTE Z LETORIÈRU

»Hamlet« a »Vicomte z Letorièru« dávají se jenom tam, kde především možno obsaditi dobře titulní úlohy, příčiny toho jsou příliš blízky, než abychom je rozvinovali. Co se týče »Hamleta«, má v tom ohledu repertoár náš plné právo naň. V panu Šimanovském máme herce pro úlohu tu zcela slušného. P. Šimanovský má pro sršící náruživost i pro hluboký cit, jakého skrývá se bohatě v Shakespearově té postavě, krásný a vřelý způsob svůj, jímž nám podává Hamleta samostatně, z velké části i oprávněně, třeba bychom s ostatní částí zase nejpřísnější své požadavky srovnati nemohli. Jeho Hamlet zakládá se hlavně a skoro jedině v citu, v jistých momentech velepůsobivém. Avšak Hamlet pouze citu podrobený musil by právě citem tím být stržen k činu, — že přece činu se nedomůže, je Šimanovským již slaběj interpretováno, v tom ohledu zůstává úloha torso nedoplněné, nevysvětlené. Schází tu ostrost reflexe, která již zárodky činu rozežírá, a má-li platnosti dramatické dojíti, v okamžiku svém plně a mocně vyšlehnouti musí, jako by se teprv

zrodila. A s reflexí svou zachází Šimanovského Hamlet jako se *snem dřívějších dnů* mimovolně a neúčinně všude zasahujícím. Je věru potřebí bohatého toho fondu citového, jakýmž Šimanovský vládne, aby dosáhl se poměrně velký přece výsledek. Tentokrát zdálo se nám, jako by Šimanovský v prvním aktu pracoval k novému jakémus pojmutí, čímž se počátek hry poněkud rozdrobil i v barvě své probledl. Teprv později přišel do dávného svého směru a od toho okamžiku bylo také obecenstvo rozehřáto. Vcelku jsme pozorovali při provedení hry té některé malé, avšak vhodné režisérské opravy, jež dokazovaly, že se nechce jen velká tragedie podat, aby se vůbec repertoáru nedostatek jí nevytknul, nýbrž že se opravdově na ni *myslelo.* Také obsazení menších některých úloh bylo uspokojující, herec p. Poláka na př. zcela důstojný. Ostatní obsazení bylo dávné, tu dobré, onde nedostatečné. Ofélia slečny Malé je známa a přáli bychom jen z počátku úlohy nádech živější a vroucnější, také uznanému Poloniu p. Kolára ml. slušelo by z počátku trochu více otcovské vřelosti, jinak ovšem nezamlčujem oběma podaným nám postavám svého uznání. Sehra byla opět rychla. — Co se týče »Vicomta z Letorièru«, má dle tradic ovšem repertoár náš taktéž plné právo naň a může je podržet, neboť nevidíme žádných důvodů, pro které neměla by pí Pešková nadál podržet úlohu, ve které vždy se tak skvěla. Paní Pešková degradována jest z vicomta na Marianne Grevin, kteréž vedlejší úloze ovšem značně posloužila, zato ale vypadl vicomte v rukou slečny Čermákovy nešťastně. Pochybujem, že může slečna Čermáková za své nevčasné povýšení, a litujem jí proto. Za prvé musila slečna překonat upomínky na předchůdkyni svou, což je velmi těžko, a za druhé pohybovala se posud v oborech zcela jiných. Ve snaze, aby dostála, činila všeho příliš mnoho, úloha stala se tím naprosto nepřirozenou. Jeden je přec prospěch z toho, a sice pro slečnu samu. Zajisté cítila sama, že upadá v jistou manýru, jejíž zdejší vrcholení objevilo se co čirá již nepřirozenost. Zvláště ty »achy« na počátku *každé* věty působily co nejnevděčněji. A přec jsme přesvědčeni, že slečna Čermákova, vůbec-li v čem, právě v přirozeném podání každé úlohy osvědčiti se může. Bylo by škoda mladého a nevyvinutého posud talentu toho, kdyby měl předčasnou

kotovostí se zmařiti. Veselohra přece celkem rozhodně zvítězila a děkujem za to hlavně rozkošně, pilně detailující hře p. Kolára ml., p. Mošnovi, jakož i pí Peškové a pí Hynkové. P. Chramosta nevládne měkčím tónem, a p. Šamberk, který po prvé zase vystoupil, byl zvláštností vystoupení toho, jakož i chladností obecenstva patrně stísněn. Češtině se tentokráte zase nevedlo valně, ani překlad nebyl prohlédnut a upraven. Návštěva byla po oba večery obstojna.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 13. října 1866

ORFEUS V PODSVĚTÍ — ŽURNALISTÉ

»Orfeus v podsvětí« je pro naše jeviště kusem takřka neumořitelným. Bohatost lehkých a příjemných melodií neztrácí nové síly vzdor nabyté své dávné populárnosti, neztratí ji také při oblibě, jaké se u exekutivních sil samých těší. Tolik doznati dlužno, že každý přikročuje zde s plnou chutí a svěžím rozmarem, takže opereta ta vzdor cizosti předmětu svého u nás již jakoby znárodněla. Obsazení zůstalo v úlohách větších staré a dobré, netřeba tedy připomenouti leč výsledek všeobecně opět dobrý. Jen to uvádíme s potěšením, že pan Šamberk uznaného svého Styxe zpíval i provedl s dávným svým humorem; nová jedna kupletní sloka vzbudila pravou bouřku potlesku. Bylo by snad na místě, abychom také obecenstvu něco vytkli stran aplausu, který se někdy dostavuje v nečas a rušivě; ponecháváme sobě ale pojednání i odůvodnění na místo příhodnější. Pozorujíce obsazení menších některých úloh dámských, divili jsme se, proč neužito obratnějších již sil subretních, kteréž nyní máme u výběru dobrém. V tancích bylo dřívější arrangement, jakás slečna Krausova, mladá začátečnice, vypomáhala malým sólem. — O den později »Žurnalisté«, představení to v hlavním rázu poněkud mdlé; zdáloť se i u paní Peškové i u pana Šamberka, že zápasí oba buď s chorobou, buď s pamětí. Viděli jsme ovšem jen první tři akty, avšak

právě Bolzova (Květenského) povídka v aktu třetím, nejúčinnější to pointa celého kusu, minula se zcela s účinkem. Neměla ani ráz improvisace, aniž vřelosti, a právě pro poslednější příčinu předpokládáme u p. Šamberka okamžitou snad jen chorobu. Šmok p. Kolára ml. byl opět rozkošně proveden. Rovněž dobře dařilo se novému Míchálkovi, panu Mošnovi, i novému Příhodovi, panu Seifertovi. Oba pánové ti činí patrné, pěkné pokroky.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 15. října 1866

»MONTJOYE« OD FEUILLETA »RŮŽENA A RŮŽENKA« A PAN BITTNER

Mezi parádními kusy českého repertoáru zaujímá Feuilletův směle ze života vyňatý »Montjoye« jedno z nejpřednějších míst. Obecenstvo vždy se k němu dostavuje hojně, a třeba by onen stupeň společenských poměrů, na kterém Montjoyové jedině jsou možni, znám byl nám spíše z popisů a konklusí než z vlastního názoru, je v hlavní postavě Feuilletově přece tak mocný proud čistě a všeobecně lidských náruživostí, že zachvěje každým. K tomu se druží, že provedení na českém jevišti je při kuse tom parádní. Pan Kolár ml. má výtečné pojmutí hlavní úlohy, především ale markantní základní tón pro sebe, a takovéto zastoupení přední osoby, která nám takřka ani s očí nesejde, rozhoduje již nad osudem kusu. Vedle toho jsou zde slč. Malá, slč. Lipšova, p. Šamberk taktéž rozhodně na svém místě, jakož se také p. Seifert co George nově a vhodně do rámce vpravil. Úspěch byl skvělý. Nemálo k tomu také přispělo, že zevnější úprava začíná konečně na českém jevišti být pečlivě solidní. Salon je nyní opravdu salonem, vybrané garnitury střídají se tak, že není více třeba věřiti v bájky o »létacích odpočívadlech a sedadlech«, která jsou v jedné scéně v Paříži a v druhé již dvacet mil od Paříže. — Reprisa »Růženy a Růženky« děla se kvůli nové akvisici našeho hereckého personálu, kvůli mladému ještě p. Bittnerovi, jenž vystoupil

co Felix. Nevíme, hrál-li již p. Bittner při některé společnosti neb na divadlech soukromých, soudili bychom tak ale dle stupně nenucenosti, s jakou se pohybuje. P. Bittner zdá se nám rozhodný talent, talent to ještě v počátcích svého vývinu se nalezající, zato však tím větší péče a pozoru žádající. Hlavní jeho předností jest jednoduchá a přirozená deklamace, která ještě na pouze kulisní efekt nespekuluje, také pohyby jsou již kulatější, než u začátečníků bývají. Odporučujem vítaný přírůstek našeho personálu rozumnému hospodářství našeho ředitelstva, jakož témuž přejeme, aby také pro obory ženské nalezeno bylo nadějné nějaké sesílení. Celkovitý výsledek birch-pfeifferovské té veselohry byl slušný a opět vynikla z celku svěží naše pí Hynková rozmarem svým (Voršila). Zvláštního podotknutí zasluhuje také pilná slč. Bollardova a Lipšova. P. Chvalovského viděli jsme konečně zase jednou ve vhodné pro něho šarži zaměstnaného, počínal sobě velmi obratně. Návštěva byla obstojná.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 18. října 1866

POTLESK V DIVADLE

△

Potlesk hraje při každém divadelním představení úlohu velkou, jeť jakýmsi reflexem toho, co se děje na jevišti. Hojné jeho objevení bývá známkou jisté spokojenosti alespoň *většiny* obecenstva, schází-li ale potlesk, scházel snad také všechen výsledek kusu neb herci. Potlesk není nic ryze českého, nic nového; slyšíme-li jej, zdá se nám, jako by částečně vždy také platil známému výroku Ben Akibovu. Potlesk je v obdobách svých nejspíš tak stár jak samo umění dramatické. Snad že již žákům Bharatovým staří Indové tleskávali, v Kálidásově »Urvaší« alespoň čteme negativní doklad toho, an Bharata za to, že Urvaší se přeřekla v kuse jeho, zbaví ji božských vlastností její. Jak hluboký v tom smysl, že nedbalost umělcova beře mu božskou jiskru, jakž často by při podobně přísném soudu

musily leckdes jiskry deštěm padat s uměleckého nebe! Zato ovšem ti, kdož věří v »chrám umění« a pečlivě chrání božskou jiskru svou, zasluhují zase odměny, a té se jim dostávalo od nejstarších dob. Herci hellenští měli rovněž úžasně velké platy, jaké mají vynikající herci nyní, měli ale tytéž lehké mysle i tytéž dluhy jako nynější. Staří Řekové stavěli své Aristodémy a Neoptolemy rovněž vysoko jak Francouz své Talmy a Rus své Samojlovy, staří Řekové aplaudovali v divadle rovněž ohnivě a snad ohnivěji nežli my, ale i staří Řekové i staří Římané dovedli zas syčet a pískat tím vydatněji než my, čím méně jim v tom policejní předpisy jich bránily. A vysyčeli a vypískali nejen slabého nebo nedbalého herce, nýbrž i každý špatný verš spisovatelův a s ním i spisovatele. Tu kritickou přesnost přáli bychom každému obecenstvu a pak — tleskejte neb syčte dle libosti!

Herec má svaté právo na potlesk, jeť to jeho mravní honorář. Vidět, že vzbudil, že takřka vynutil zachvění v obecenstvu, jež se manifestuje radostí takřka dětskou, bezděčným tleskáním do rukou, delším neb silnějším dle síly vzbuzeného dojmu, jest herci otázkou životní. A vskutku jest každé obecenstvo v jakéms poměru dětském naproti herci umělci. Herec dá postavě básníkově a myšlénce jeho teprv tělo, plastickou formu, živý tón, on jest jaksi tvůrcem postavy té veliké, daruje ji obecenstvu a obohatí jí jeho obrazotvornost. Rodící se ten svět na jevišti působí plným dojmem novosti a dojem ten je především v každém ohledu *mladý*, manifestující se na zevnějšek všemi známkami mladosti, tedy i dětským, chcem-li tomu výrazu, tleskáním rukou. Obecenstvo tak zvané »blaseované«, netratící chladnost, rozeznávající dobře a stále to, co básník a co herec, znající mimo to i veškeren, snad i ten čistě prozaický aparát divadla a dramatické architektoniky, uznává umělce někdy za rozličných od masy důvodů, projevuje mu ale tímtéž způsobem uznání své, totiž potleskem. Je v tom právě tradice, a že je vůbec tradice ta, má na ni právo také herec. Básník zůstaví mimo jmeno po sobě báseň svou, sochař svou Venuši, hudebník svůj zpěv, — herec zůstavuje *pouze* jmeno své, slavnější či méně slavné dle toho, jak dovedl *v okamžiku* proniknout. Pro něho je okamžik

vše a právě potlesk mu praví, patřil-li okamžik jemu. Z potlesku měl sám starý Cicero, ač nebyl Rosciem, radost a s velkou chloubou vypravuje, že do potlesku nevmísilo se ani jediné zapísknutí.

Ovšem, potlesku možno také zneužít, pak ale nemá potlesk platnosti, nechť ho již zneužívá herec či obecenstvo samo, což u obou možno. O herci potlesk kulisními pouze prostředky vynucujícím nemůžem zde mluvit, nedovedli bychom lepších slov pro něho nalézt, než jaká mu již jizlivý Hamlet praví. Není také potřebí šíře to rozbírat, herec takový klesá samým sebou vždy hloub, až konečně ani naivnost samu více nepohne. A pokud se mu ještě daří, působí právě jen na tu naivnost; obecenstvo nenaivní chová naproti němu vždy as týž pocit, jaký bouříval ušlechtilým Menandrem, když obecenstvo nad Philomenovou fraškou jásalo.

Obecenstvo může potlesku zneužívat nebo vlastně jím plýtvat i neuvědoměle i uvědoměle. Co se týče té neuvědomělosti, zůstane provždy pravdou, že *vcelku* nestojí obecenstvo nikdy výš, než kam je spisovatel i herec staví. Abstrahujeť teprv z viděného a proto mohlo by se v ohledu tom působiti na obecenstvo teprv prostředně, působením totiž na herectvo i spisovatelstvo. Při nadzmíněné bezprostřednosti a mladosti dojmu zůstává přímé poučlivé slovo vždy led a zbytečnost.

Avšak někdy tleská obecenstvo jen kvůli tomu, aby tleskalo, někdy tleská i na újmu většího vlastního požitku a v tom ohledu lze přece znenáhla ledacos opravit. Čím celkovitěj, nepřetrženěj hra před námi se rozvinuje, tím více působí i uspokojuje; již ty naše moderní odchylky od Aristotelova pravidla o jednotě ruší. Další rušení působí sobě obecenstvo samo. Již to lze považovat za chybu, kdyby se vyvolávání herců i spisovatelů obmezilo třeba jen na konec každého aktu. Vždyť je tak směšno, předstoupí-li osoba, která dle hry právě odcestovala, omdlela nebo docela umřela, zase před obecenstvo, aby potom teprv zase v mdlobách svých pokračovala dál, nebo musí-li se klonit dvorně Žižka, aby pak teprv oblékl nanovo pýchu svou. Na koncích aktu bylo by to ale přece snesitelné, avšak obecenstvo aplauduje také po scéně, mezi scénou, po sloce

kupletu, ba i po jednotlivém verši kupletu. Nejlíp by ovšem bylo, kdyby teprve ku *konci celého* kusu vyvolalo sobě obecenstvo všechny ty, kteří mu zadost učinili, třeba pak i spisovatele, který beztoho od okamžiku, kdy byl kus svůj odevzdal, nemá vlastně na jevišti co dělat.

Kdybychom i výše té dosáhli, ještě bychom nebyli v ohledu tom ani první ani původní; jinde jest již tomu tak. Nechť ale má Akiba radost svou, jen když se výši znenáhla *blížit* budem. Pravíme »znenáhla«, vždyť i dnešní slova naše jsou pouhým popudem, aby se alespoň *přemýšlelo.*

NÁRODNÍ LISTY 19. října 1866

VESELÉ ŽENY WINDSORSKÉ — REVISOR — DOKTOR ROBIN — DÍVČÍ ÚSTAV

Z dávnějšího repertoáru vyplouly na povrch opět »Veselé ženy windsorské«, od pohostinské hry mrtvé již nyní paní Fišrové nedávané. Prostá a pro naši dobu již poněkud primitivní komika jejich, jakož vůbec kus celý žádá mocný proud představovatelského humoru, velmi živou souhru a nakonec i skvělou, třeba poněkud fantastickou úpravu. Tentokráte dávány jsou nejspíš proto, aby pan Kolár st., vystoupivší po prvé co Vallenštýn, hned druhou úlohou co Falstaff vyznačil asi meze širokého oboru, v němž činným býti má co herec charakterní. Ve »windsorských« postavil Shakespeare svého Falstaffa poněkud níž než jinde, kočující ten rytíř snese zde tón také poněkud hrubší a p. Kolár užil tónu takového. Jeho Falstaff byl co do výsledku jaksi opakem Vallenštýna; u tohoto jsme sobě přáli, aby opakováním nabyl ještě ten či onen detail, u Falstaffa byl zas mnohý, velmi působivý detail, celek by byl ale snesl ještě o něco víc základního humoru, než se mu dostalo. Také zde přijde s opakováním snad i další disposice, prozatím ovšem působily již ty detaily na vděčné obecenstvo rozhodně dobře. Pan Kolár, jehož maska byla také tentokráte zcela charakteristická, byl vícekráte volán. Další vyvolání byl by zasloužil za to, jak svěžím duchem ovládl celek hry

a dovedl i nepatrnější úlohy cvičením přivést na působivost. Hra byla veskrz jakoby z jedné litiny, každý spoluúčinkující na svém místě, pobádán i sám animován. Kde nebyla výše humoru, jako na př. při »veselých« ženách samých, byla aspoň obratná hra; takž u paní Peškové i slč. Lipšovy. Slečna Bollardova provedla menší svou úložku taktéž dobře, paní Hynková co Obratná byla v nejpřiměřenějším svém oboru. Pánové Kolár ml., Mošna a Polák vynikli v ostatních úlohách markantnějších, jež se staly takřka již stereotypy charakterní komiky; zvláště se musí uznat pilnost, s jakou p. Polák překonal nemalé obtíže svého »walesky-slovenského« nářečí. I menší, služebnické a jiné úlohy byly dobře provedeny. Co do zevnější úpravy posledního aktu podotýkáme, že zvláště měsíční osvětlení vzduchu a vody v pozadí bylo pečlivě i efektně řízeno. Duch panuje vůbec dobrý ve veškerých vrstvách divadla a neporušily ho posud ani obtíže, jaké klade repertoár velký, vybírající z dřívější doby vše, co tato měla dobrého, ale i obtížného. Ovšem musí při takovém proudu her, k němuž se sahá z nedostatku novinek, leckdy něco v jednotlivostech slabého, v jednotlivostech těch nutností a dobrou vůlí se omlouvajícího proklouznout. Dřívější ale ten repertoár, kterémuž jsme vytýkali hlavně nečeskost a nesystematičnost, měl mnohé hry dobré, oblíbené a hbitě sehrané; sáhne-li se k těm, jest i při chvatu výsledek zase dobrý. Učinilo se podobně na př. tyto dny s »Revisorem« a »Robinem«. Obě hry setrvaly v dávném obsazení, z něhož při »Revisoru« vynikají hlavně pánové Kolár ml. a Šamberk (kterémuž poslednějšímu navrhujem, aby zkusil scénu třetího jednání s poněkud lehčím odstínem předepsané ovšem zde »inspirace«); při »Robinu« slečna Malá a pan Šimanovský. Pan Seifert převzal v kuse tomto úlohu Arthura. Z dávnějších operetek došel »Dívčí ústav« opakování. Provedení bylo pilné ve sborech i sólech, kteráž již dříve zástupci svými stala se oblíbena. Menší některé úložky dámské byly nově obsazeny.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 22. října 1866

MAGELONA — NÁVRAT KARLA XII. DO VLASTI — DÍVČÍ ÚSTAV — ÚTĚK DO AFRIKY

Proudem námi již charakterisovaným ubírá se nynější repertoár dál. Kolárova »Magelona« měla být prvním větším kusem českým (zahajující veselohru Jeřábkovu nečítajíc), opětně na jeviště uvedeným. Vlastně ale z něho ani nikdy nezmizela, dávala se vždy občasně, ano i dosti často, a byla pro zvláštní svůj ráz i pro sílu svou dramatickou vždy vítána. Nemáme-li zřetele na úlohy vedlejší, bylo dřívější obsazení jen v tom platně zjinačeno, že pan Kolár st. uvázal se opět v úlohu Rudolfa. Kus tím rozhodně získal, prospělo mu valně, co vůbec prospívá novým důstojným obsazením osiřelého na čas oboru nynějšímu divadlu. Scházelať vždy nějaká část toho dojmu, jemuž jsme byli navykli; dobrý hrdinný otec je pro truchlohru právě tak nutný jako dobrá tragická milovnice, bez něho není harmonie, scházíť jaksi tón nejhlubší. Pan Kolár ml. (Lomnický), pan Šamberk (don César), paní Pešková (Eva z Losů) a sl. Malá (Magelona) jsou nám v kuse tom známi z nepřetržitého držení úloh svých a došli vesměs uznání. Že jistí pánové opět hrou svou připomínali známou již náklonnost k neučení se úlohám, pro dnešek prostě jen podotýkáme; budoucně bychom musili žádat co nejurčitěji, aby se přísně na ně nalehalo a dohlíželo. Zmínky zasluhuje též opakování veselohry »Návrat Karla XII. do vlasti«. Byla zajisté jen proto opakována, aby p. Kolár st. instaloval se zase v úlohu svou dávnou, v typicky jím podávaného Karla XII. Ostatně bavila přespříliš známá hra také ještě živou souhrou slečen Bollardovy a Čermákovy, dále pak výborně provedeným Mukeboldem páně Kaškovým. Pro nemožnost opery v určitý den opakoval se v úterý Suppéův »Dívčí ústav« a přidána k němu veselohra »Útěk do Afriky«, v níž hlavně humor paní Peškové a pana Kolára ml. po každé vítězí. Kdyby na veselohru tu došlo ještě jednou později, přáli bychom si vydatné některé zkrácení. Návštěva je stále dobra.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 26. října 1866

Konečně *jedna* kapka původnosti a *novosti*! Pflegrův »Telegram«, jenž byl již třikrát na repertoáru stál a zase zmizel, především přece jednou dožil se provedení na pražském jevišti. Tištěn co rukopis byl již na jevištích ochotnických leckde s úspěchem provozován, s rozhodným úspěchem setkal se také u obecenstva našeho. Kritika musí s obecenstvem v případu tomto zcela souhlasit. Jednoaktový »Telegram« je obohacením repertoáru. Je to veselohra čistě situační, plna rychle se střídajících zápletek, někdy sice pravdě málo podobných, avšak bavících a tedy již oprávněných. Statkář Semilský umluvil se s Ludmilou, dcerou Loučovského, že utekou z jisté železniční stanice spolu do ciziny, a sice do Ameriky. Semilský nemyslí to upřímně s útěkem, chceť jenom vyhojit tajnou lásku svou ze strojené obliby ke všemu, co je »amerikánského«, a zpraví anonymním listem otce sám o zamýšleném outěku. Loučovský telegrafuje na stanici, aby oba uprchlíci byli zatknuti, a přijede za nimi. Na tutéž stanici přijel Příborský se svou chotí Emou, kteráž ubírá se na návštěvu ku své matce. Příborský zůstavuje Emu na okamžik v čekárně samu a úředník telegrafní, maje ji za uprchlou Ludmilu, zatkne a zavře ji brevi manu. Z toho zavinou se nyní všechny zápletky: Ema má Příborského v podezření, že tento chce utéci s Ludmilou, Loučovský nebyl posud milence své dcery poznal a podporuje ji v tom, vyzývaje Semilského na pomoc, atd. Sejití se veškerých osob ovšem vše vyjasní a zakončí veselohru rozmarně. Jak praveno, situace jsou pestry a střídavy a ještě více by vynikly, kdyby spisovatel učinil některé zkrácení v dialogu (na př. mezi Emou a Ludmilou) a zvláště konec hry kdyby dříve usekl. Jako při každé veselohře situační je také zde charakteristika osob poněkud podřízenější, máme ale další náhradu v Pflegrovu plynném a elegantním dialogu. Některé proklouzlé neelegantnosti padají na spoluoučinkující. Provedení žádá »Telegram« co nejprecisnější a takového dostalo se mu z větší části, jmenovitě od pánů Kolára ml. (Loučovský) a Šimanovského (Příborský), pak paní Peškové (Ludmila) a slečny Čermákovy (Ema). Pan Chra-

mosta již po delší dobu nevěnuje úlohám svým píle potřebné *jemu* i úlohám, také p. Šamberk mohl Semilskému více prospěti, což jsme od něho tím více očekávali, že sám již byl při provedení vlastního kusu v poměru spisovatele, kýžícího kusu svému pietu nejvyšší. Obecenstvo volalo spisovatele. — Z minulých dnů musíme se ještě zmíniti o druhém vystoupení pana *Bittnera*. Vystoupilť co Věnceslav Květný v Lembertově jednoaktové veselohře »Ženských se štítí«. Opět osvědčil se v úloze té co herec myslící a úlohu důsledně provádějící, ač mu na podrobné vypracování nestačí ještě zcela rutina posavadní. V témž kuse nesli jsme nemile zcela opačné a nepravé obsazení úloh dámských.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 31. října 1866

SMĚŠNÉ FIFLENY — MALÍŘ

Molièrovy »Směšné fifleny« snad jen proto provedeny jsou také na našem jevišti, že vřaďování veškerých překladů z Molièra do literatury české oblíbeno cestou dramatické reprodukce. Časový jejich ráz je nám již příliš počasný, komika jejich větším dílem nepovznáší se nad komiku nejnaivnější, tedy ještě z italských improvisac zvyklou, a jednotlivé tu problesky jemnějšího Molièrova pozorování i rozmaru jsou obecenstvu našemu již z jiných Molièrových kusů rozvedeněji známy. Avšak Molière má vždy smělost výrazu a jeho prostě kreslené figury připouštějí třeba až rozpustilý humor herecký. V tom ohledu, připočítajíc také pietu obecenstva ke všemu, co se mu autoritně předvádí, mohou i »Směšné fifleny« jednou neb dvakrát pobavit. Bavily hlavně dobrým obsazením i provedením úloh služebnických (pp. Šamberk a Mošna), kteréž přirozeně dle intence básníkovy vynikly nad úlohy titulní, ostatně (pí Peškovou a slč. Čermákovou) slušně sehrané. Jen v jednotlivých sice maličkostech, přec ale *zase* zpozorovali jsme u pí Peškové po delší dobu již nemilé pozorované přeříkávání se a zatrhování, které, nechť již pochází z počasné nechuti

nebo z nedostatku — času k důkladnému naučení se úlohám, vždy zůstane politování hodno při umělkyni jindy tak celistvě tvořící. Ovšem u míře ještě větší pozorovali jsme vadu tu ještě jinde, hlavně ale u p. Chramosty ondy v »Roderigo a Isabella«, kde týž pán takřka ani jedinou větu nepřivedl k umělecké platnosti, a možno, že nepořádek v předvádění oper, naší činohru vskutku přespříliš přenáhlující a dusící, velkou část viny zde má. Proto také uznáváme pak tím vděčněji, umožní-li nám pilnost jednotlivých sil hru tak zaokrouhlenou, jaké se dostalo se »Směšnými fiflenami« provozovanému Scribovu »Malíři«. S velkým aparátem co do psychologického děje, s aparátem možná malým co do zaměstnaných osob dovedl Scribe také v »Malíři«, českému obecenstvu i po venkově již dávno známém, provésti hru od počátku po konec napínavou. P. Šimanovský, jen v druhém aktu dle zdání našeho nutný zde větší oheň citový příliš tlumící, závodil v pěkně odstupňované hře se slč. Malou a p. Mošna podal co August postavu dopodrobna dramaticky pravdivou. Přirozená elegance p. Chvalovského dala vedlejším částem kusu příjemnou barvitost. — Návštěva udržuje se v konstantní výši.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 10. listopadu 1866

ORFEUS V PODSVĚTÍ
POSLUHOVAČ ČÍSLO 28

Poslední dny nezavdaly nám příležitosti k referátu obšírnějšímu. Opakování »Orfea v podsvětí« těšilo se patrné animovanosti. Připomenuli bychom jen to, aby příště Mars, uvede-li se co osobnost moderní, hleděl sobě opatřit několik časových také narážek, které by byly vpravdě vtipny, a pak aby dohlíželo se na vyslovování cizích slov vůbec, která se u nás, třeba byla původu řeckého, obyčejně jednou po francouzsku, po druhé po italsku a po třetí již zcela neurčitě vyslovují. — Sólový žert »Posluhovač číslo 28« od Čeňka Pilulky jest žertem druhu berlínských podobných produktů.

Nehledí totiž ku charakteristice ani k dramatickému postupu a vývoji, nýbrž *seřaďuje* jen nápad vedle nápadu. Novinka ta má některé nápady skutečně dobré, časové i obratnou řeč. Pan Mošna provádí posluhu rozmarně.

NÁRODNÍ LISTY 14. listopadu 1866

MONIKA

Kolárova »Monika« náležela vždy k oblíbenějším reprisám českým, a to nejen pro čistě divadelní své přednosti. Hlavně jí v posledních letech prospívala okolnost, že přednějším úlohám dáti se mohlo velevhodné obsazení. Pro úlohu titulní měli jsme nejprv slečnu Libickou, nyní pak slč. Malou, v ostatních úlohách vynikali hlavně p. Šimanovský, p. Šamberk, pan Kolár mladší. Jen úloha Lamberta bývala dosti nešťastně obmyšlena. Nyní se tím, že p. Kolár st. v úlohu tu sám se uvázal, dodal celkovitému úspěchu nemalý lesk. Pro mocný proud mužné náruživosti, jakého na Lamberta potřebí, má p. Kolár st. výdatnou vždy sílu a dávno známá tragedie vystupovala v scénách jeho veskrz pravdivě, ano až úchvatně držených, před nás takřka s dojmem novosti. Duch ten svěží sdělil se také ostatním spoluúčinkujícím, takže již vytříbené v rukou jejich úlohy nabývaly nové zase zajímavosti. Zaznamenáváme tím již také všeobecné uspokojení dosti hojně shromážděného obecenstva.

NÁRODNÍ LISTY 17. listopadu 1866

ANNA PLAČÍCÍ A ANNA SMĚJÍCÍ SE

Stará hra »Anna plačící a Anna smějící se« dočkala se neočekávané reprise. Podobné hry citem přeplněné a přitom ještě rozuzlení své v překvapujících náhodách nalezající, vykonávají přikázaný jim dojem »na kasu a slzy«, jen

pokud jsou novy. Později mohou leda při *zcela* novém obsazení nebo při zvláštní nějaké hře pohostinské zase nějaké zajímavosti nabýti. Přece však používáme reprise té, abychom se zmínili o slečně Lipšové (Reyová), jen málo zaměstnávané, kterýmž způsobem činohře naší ubývá síla velmi vydatná. Nebeřem-li ohledu na málo ovšem dostačující orgán slečnin, vadu to, na niž se při vzorně pilně provedené úloze neklade váha, nevíme věru příčiny, proč se tak stává. Také tentokráte osvědčila slečna, jak mocně dovede ovládnout citovou stránku své úlohy, neobětujíc přitom z celistvé povahy ani sebemenší odstín. Pro valný počet úloh charakterních zůstane nám slečna Lipšova jedinou dobrou representantkou. Úloha mladší Reyové byla opět v rukou slečny Malé a došla úplné, poetické platnosti. Rovněž dobry byly pí Pešková (Vannautová) a slečna Čermákova (Otilie). Zato se při spoluoučinkujících pánech zdálo, že buď nátlakem úloh, buď jinou příčinou nemohli věnovat reprisi dostatečného času. — Vcelku bude dobře, když místo obou »Anen« a známých kusů podobných repertoár náš sáhne *k novému.* Ani repertoár ze samých klasických, avšak již až *příliš* známých kusů sestávající nevyhoví obecenstvu dychtícímu alespoň občasně *po novém šťavnatém.*

NÁRODNÍ LISTY 27. listopadu 1866

KRÁL LEAR

Koriolán a Lear, velké ty dvě postavy Shakespearovy, dodaly herecké individualitě st. p. Kolára onu pověst pravé a rozhodné uměleckosti, pro niž odchod jeho z českého jeviště byl všeobecně litován, příchod všeobecně vítán. V nich vrcholil Kolár co český tragéd slávu svou, v nich uložil veškeru sílu svou, v nich vidíme ovoce celého života, myšlenkové práce i reproduktivní obratnosti. Bohužel že ústav náš je příliš mlád, než aby se mohla podobná individualita propracovat do *nejmenších* podrobností oboru svého, jakž jinde možno. Avšak, co jinde herecká virtuosita v nejmodernějším slova toho smyslu poskytuje myslím estetickými po-

žitky zase až na virtuositu receptivní přivedenými, to nám v plné míře podává Kolár mohútností takřka přirozenější, každému přístupnější: zapomínáme rozebírat herce a divit se jeho duchu a jeho ovládání všech uměleckých prostředků, i necháváme se zato unést živou postavou, vidíme Leara samého a zapomínáme na herce Leara představujícího. Kolárův Lear je vyveden v obrysech obrovských, protivy Learových vždy mocně se jevících náruživostí jsou stejně silně vyvedeny, Lear kráčí kolem nás jako ossianská postava ztuhlé mlhy a řekli bychom, kdyby se jednalo o jakés porovnání, že to spíš kresba než malba, spíš karton Cornelia než obraz Raffaelův. Přes tu všeobecnou zvláštnost měly však momenty jednotlivé, jakož Learův dušený pláč v jednání druhém, pak téhož duševní vzkřísení v jednání čtvrtém, mocnou přirozenou barvu, měly krev a oheň. Také zprostředkování bylo často velmi šťastné, nejšťastnější v známé bouři, jejíž blesky ozařují postupy Learovy šílenosti. Přirozenost umělecky podaná je vůbec oním kouzlem, jímž Kolár v Learu dovede ovládnout každé slovo i každý pohyb svůj. Vedle p. Kolára st., slavícího pravé triumfy před obecenstvem vděčným, vynikl ml. p. Kolár co šašek. Jest to rovněž obtížná úloha, tato směsice nejoddanější lásky a divoce i bolně skřípajícího vtipu! Důsledně provedeným základním tónem působil p. Kolár ml. rovněž rozhodně na cit, jakož dovedl ostrými nuancemi mluvené věty úplně vyhovět intencí básníka, který slova šaškova vplítá v dialog jako světla jasně situaci a postup děje ozařující. Ostatních úloh je taký počet, že musíme být již spokojeni, dojdou-li alespoň poměrně slušného výsledku. Výsledku toho se také docílilo, souhra šla taktéž velmi hladce. Dcery Learovy byly zastoupeny pí Peškovou (Goneril), slč. Malou (Kordelie) a slč. Slavinskou (Regan). První byla tedy opět *mimo* svůj obor, poslední nedovedla sobě získati potřebné rutiny. Zdá se, že činohra musí být opět hlavním i co do finančních výsledků sloupem našeho divadla, je velmi tedy potřebí, aby včas postaráno bylo o mladší jednu ještě serieusní herečku. Nepochybujem, že nalezl by se mnohý *talent*, na jehož vývin, třeba nenáhlý, vždy potěšitelnější je pohled než na uměleckou beznaděj-nost.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 5. prosince 1866

PŘI KLAVÍRU — SŇATEK Z NÁSILÍ ŽENSKÝCH SE ŠTÍTÍ

Přáli bychom z plného srdce svému divadlu, aby nová nadějná éra jeho byla již v plném proudu a odstraněna aby byla i nejposlednější již překážka v opeře a činohře, která posud ještě čilejšímu životu vadí. Obecenstvo naše navyklo spatřovati vedle četných větších *nových* a *dobrých* her skoro ob týden také nějakou *novou dobrou* drobnost dramatickou, a zajisté že bude snahou správy nové, aby vedle slavné restituce starší truchlohry dosti učinila i zmíněnému a velmi podstatnému návyku našeho obecenstva. Dovedla-li to dřívější správa, jenže vše, co činila, bylo nesystematické a nehledící na budoucnost i zvláštní úkol *českého* divadla, dovede to tím spíše správa nynější, avšak již systematicky, s dobrým rozpočtem do budoucnosti. Je však již čas, aby snaha i schopnost ta jevila se skutkem, a proto vyslovili jsme přání, by i nejposlednější překážka již odstraněna byla. Při posavadním, snad jen zčásti nutném obmezování se ve všem na repertoár starý nebylo lze na př. rovněž vzkřísit zálibu obecenstva ve frašce, činohře, lehké veselohře a bluetě, operetce atd., jakž se úplně zdařilo již v tragedii. Viděli jsme to opět předevčírem, kdy se mimo opakované »Ženských se štítí« provozovala scéna »U klavíru« a Molièrova jednoaktová hra »Sňatek z násilí«. Scéna zmíněná nedošla sice vrchole vybroušené souhry, bavila však opět dosti pikantním a často i hloub zasahujícím dialogem svým. Zvláště podařilo se panu Šamberkovi vyniknouti dobrými pointy a slečně Malé cituplným přednesem písně »Růže«, již myslíme že Titl složil na slova *Grandjeanova*, nikoliv ale Barrièrova neb Lorinova. Méně se líbila až příliš zastárlá hra Molièrova. Ze starých těch Molièrových již známých a Cervantových teprv slíbených her hodí se nám mimo *jubilejní* příležitosti jen nanejvýš také, které v jednotlivých úlohách rozhodně vynikajíc obsaditi se mohou, na př. »Tartuffe« neb »Pacient a lékař«, v nichž obou p. Kolár ml. i jiní vynikají. »Sňatek z násilí« neposkytl nám podobných hereckých výtvorů a vědomí toho tížilo obecenstvo i vadilo poněkud souhře.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 8. prosince 1866

Předevčírem spatřili jsme na jevišti Gablerovu truchlohru »Johanu D'Arc, pannu Orleánskou«, částečně již z Umělecké besedy, celistvě pak českému čtenářstvu již z Pospíšilovy Divadelní bibliotéky známou. Úsudek, jaký jsme sobě čtením byli utvořili, potvrdil se úplně provedením: výsledek byl tak zvaný »estimační«, platící osobě spisovatelově a pečlivým studiím jeho. Studie ty jsou jednak všeho uznání hodny, jinak pak byly zase ve přísnosti své na újmu básnické stránce talentu spisovatelova, o kteréž stránce právě pro ně nemáme vlastně žádného náhledu, nebo alespoň jen náhled méně příznivý. Gabler propadl téže nehodě, které propadli již i dramatičtí spisovatelé jiní, obíravší se s předměty příliš často zpracovanými: v snaze, aby nalezl stránku od předchůdců nevyčerpanou, nedovolil obrazotvornosti vybočení z kolejí dějů historických a zavlekl tím samým do díla svého také všechnu historickou prózu. Prozaičnost i historická věrnost ta staví Gablerovu »Johanu« na místo zcela zvláštní a nepřipouštějí vlastně žádné porovnání s díly jinými, nejméně ale s dílem Schillerovým. Že však Schillerova »Panna Orleánská« je v repertoáru českém příliš známa, nelze se arci všem paralelním výrokům naprosto vyhnout. Schillerova Johana vyšine se hned prvními slovy svými nad psychologické zkoumání, vyšine se do volných krajů romantiky a v nejvyšší napnutosti básnického visionářství nalezá oprávnění svého horování i odůvodnění svých činů. Vzdor smělé výši své propadá přece následkům své »tragické viny«, jež se u Schillera zakládá v smyslné lásce co zrádě na lásce nadsmyslné. Gablerova Johana je pouhou *mučednicí*, v ní není ani nejlehčího stínu jakés tragické viny, ba i lásky smyslné, k níž ostatně Gablerova Johana úplné by měla právo, lze se diváku spíše jen domysleti. Česká panna Orleánská je zbožnou katoličkou, ještě více pak horlivou vlastenkou; všeobecnější myšlénka vlastenectví je v ní co nejrozhodněji zobrazena. Je-li v tom ale historická pravda, nemůžem se přece srozuměti také s tím, že má být *pravdou poetickou*, aby trpěla rekyně za myšlénku tak vznešenou, na níž se ani ve snu neprohřešila! Že padá ctižádosti a intrikám

dvořenína de la Trimouille v oběť, lze při dramatickém díle považovat za pouhou *náhodu,* která, třebaby historická, mine se naprosto s poetickým výsledkem, postrádajíc i zdánlivé vnitřní nutnosti. Snad považoval spisovatel za jakous náhradu zápas, jaký zde jeviti počíná šlechta proti probouzejícímu se měšťanstvu, avšak i ten je tu pouze naznačen, ač by bylo vděčno bývalo provést pád katoličky Johany co následek téhož boje demokratického, kterému v oběť padl tehdy husitský národ český. Jak praveno, naznačuje Gabler jen zápas ten, ba nenechává ho ani u vědomí Johanino vejít; rovněž se spokojil s pouhým naznačením pannina visionářství i ostatních duševních momentů mimo vlastenectví a katolictví. Co se děje v Gablerově truchlohře, děje se z jedné polovice hladce a šťastně eneržií panninou, z druhé polovice silami, o něž se eneržie ta láme bez viny panniny. Celý děj tragedie té je řadou jednotlivých, sebou sice souvisících, ale takto dramaticky málo opodstatněných výjevů, a těch výjevů je jen o málo více, než jich právě historie spisovateli podala. Čirou historii naproti dramatické abstrakci nazýváme pak *prózou.* Truchlohra Gablerova činí tedy v hlavním dojem takové historické prózy, rozčlánkované na akty a místy pro divadlo dobře a přesně dialogisované. Přesná forma dialogu je milou vlastností Gablerova kusu, ještě více by vynikla, kdyby alespoň místy byla propletena vřelými básnickými obrazy a vůbec prochvěna poesií, bez níž ovšem i zbožné a vlastenecké fráze panniny nečiní na diváka jiného dojmu leč nejvyšší střídmosti a snad i dělanosti. Dle posud řečeného o střídmém sobě počínání spisovatelovu lze se již domysliti, že kresba charakterů je v jistém smyslu jasna a určita; platí to hlavně o titulní osobě samé, dále o hraběti de la Trimouille, — ostatní, vyjma vzletnějšího lorda Strafforda, jsou jen figurami vedlejšími. Živou a místy nešenou deklamací vdechla sl. Malá úloze titulní přece mnoho zápalu a obecenstvo bouřlivě ji za to odměňovalo. Pěkně sobě počínal antipod její p. Polák co Trimouille i pan Bittner co Strafford, jejich recitování mělo přirozenost a rozumné stupňování. Pan Šamberk nechával se co králevič příliš ovládat tělesnou jakousi indisposicí a nepochybujem, že by leckterá scéna byla živěji působila, kdyby nebyla trpěla chorobnou rouškou tou. Že se užívá k úlohám důležitým herců,

jimž čeština při nejlepší vůli slouží jen k tomu, aby veselost posluchačstva vzbudili, je v naší době již přímo neomluvitelné. Netřeba podotýkat, koho míníme. Úprava scénická byla velmi pečliva. Nové krásné dekorace od Brioschiho a Herolda zvyšovaly dojem pěkné scenerie. — Dům byl navštěvovateli přeplněn.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 12. prosince 1866

ĎÁBLŮV COP

Kdežto Sardou opět v Paříži vystoupil s hrou novou (»Maison neuve«), čekají starší jeho »Nos bons villageois« ještě přípravních prací pro divadlo české. Mezitím sáhá veselohra a fraška k staršímu a nejstaršímu; staré ty hry však nemají pro obecenstvo zvláštního půvabu více. Vídeňská fraška »Ďáblův cop« byla mimo to trochu překvapena co do hlavní úlohy, kterou nejspíš že »přes noc« za pana Šamberka převzíti musil p. Mošna. Máme ohled na spěch ten a uznáváme, že také tentokráte vynikl zdravý humor p. Mošnův úplně, přáli bychom ale úloze té o poznání více elegance, ač opakováním hry nechceme se přesvědčit, uposlechnuto-li naší rady. Dámy Bollardova, Čermákova a Ledererova hrály s chutí a šťastně. Pan Chramosta vpravil se do takových manýr, že se stává někdy až nesnesitelným. Nebýváť improvisace hry pro každého se stejně dobrým výsledkem spojena!

NÁRODNÍ LISTY 13. prosince 1866

ORFEUS V PODSVĚTÍ — HLOUPÁ A UČENÁ DEN PO SVATBĚ

Udávání jmen oněch členů divadelních, kteří v ten který den režii mají (či »režii *vedou*«, jak u nás stylistickým způsobem), je zařízení velmi pěkné; jeho výhody stávají se ale ilu-

sorními, jakmile stojí jednotlivá představení na onom stupni, na kterém stály po sobě tři hry poslední, před nimi pak již leckteré jiné. Velmi jen neradi zaznamenali bychom povrchnost takovou co jakýs stálý příznak, jehož výminkou postrádala by snad jen nějaká benefice neb představení zvláštní, a chcem být také přesvědčeni, že musí být tu nějaké příčiny zevnější, jichž ovšem neznáme, mezi něž však ochuravění jediného herce nemůžeme počítat co příčinu platnou. I upozorňujem tedy ředitelstvo na vady, doufajíce, že pouhé upozornění dostačí již na probuzení *píle výdatné*. Zajisté není potřebí, aby tak sehraný kus, jako na př. »Orfeus v podsvětí«, vyznamenal se provedením nehladkým, aby neumění úloh prozrazovalo se až hrubě vadícím stálým podříkáváním se, aby staré frašky, proti nimž již po léta jsme mluvili, nanovo předváděny byly s pečlivým zachováním všeho toho stylistického, syntaktického, ba i prostě gramatikálního neladu, mnoho-li ho právě někdejší neobratní vzdělavatelé frašek do svých »prací« uložili. Řídké předvádění *dobrých* novinek nemůže zajisté vyčerpat tolik síly, aby se nemohlo důkladně přihlídnout ku vadám těm, o nichž by vlastně nemělo ani být více podotknutí třeba. — »Orfeus v podsvětí« zajímal částečně novým obsazením. V úloze Jean Styx vystoupil po prvé pan Bučinský. Začátečník ten má pro jeviště příhodnou postavu a tvrdili bychom, že má i rozmar i dobré porozumění úloze. Také hlas není nepříjemný a hudební vzdělání nejspíš že by bylo (p. B. je dobrým členem operního souboru) pro menší obor tenora buffa při větší ucelenosti v samostatných úlohách zcela dostatečné. Prozatím ale jevilo se vše to v snaze »podati příliš mnoho« — co ještě nehotové. V základech byl páně Bučinského Styx týž, jak ho dle Sekyrova vzoru posud na svém jevišti vídáme; ale v jednotlivostech nebylo dost důslednosti, protože ne klidnosti. Deklamace protahovaná na př. někdy se zas až přenahlovala. V trušované vtipy i kupletní sloky byly onoho rázu, jakého bychom na jevišti českém nevítali. V tom všem vidíme ostatně jen osobní počátečnictví či nedostatečný návod a přáli bychom, aby p. Bučinský vystupoval v úložkách, v nichž tradice nevadila by ani jeho pojetí ani zvykům obecenstva. Úlohu Eurydiky převzala místo sl. Písařovicovy sl. Ledererova. V hudební části učinila úplně zadost, v textu jevily se ještě nápadné slabosti,

vcelku nelze slečně upřít onen lehký rozmar, jakého je k Offenbachovým postavám třeba. Úloha Plutona čeká posud na smilování. — Před tím provozována veselohra »Hloupá a učená« a druhá »Den po svatbě«, v nichž byla pí Pešková konečně jednou zcela zase na příslušném jí místě. Litovali jsme, že tendenčně držená druhá polovice prvního kusu nebyla podrobena časové revisi. Ve veselohře na druhém místě jmenované je Kolárům pravzor »německého Wichsier« dávno akreditovanou pochoutkou. Dobře sobě počíná také slečna Bollardova v známé své úloze co famulus.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 15. prosince 1866

ELIŠKA PŘEMYSLOVNA

»Eliška Přemyslovna« svrhla »Šachy« a restituovala Vlčkovo jmeno. Není pochybnosti po provedení jí, že se nejen sama na jevišti udrží, nýbrž že spisovatel dovede i nadál přispívati hrami dobrými, při čemž bychom ho hned nyní žádali, aby nevystoupil z kruhu prvních prací svých a vybíral děje své také nadál z dějin českých. Byť třeba vyvážil z nich dalším působením svým jen málo děl *absolutní* ceny estetické, z *poměrně dobrých* her historických má lid náš také prospěchu i popudu duševního dosti. Vlček obral sobě veliký kus dějin pro truchlohru svou. Jak již z titule viditelno, jedná se tu o dobu obou Elišek, vlastně ale o onu poslední ženskou ratolest Přemyslovců, která historickou poetičností svou dojímá nás co jedna z nejtklivějších elegií našich. Tři rozvinuje tu Vlček ethické momenty, z nichž každý pro sebe by vystačil třeba na truchlohru celou: lásku knížat krve domácí k národu oprotiv lhostejnosti knížete krve cizí, *politický* zápas manželky kněžny s manželem, zápas citu národního s citem manželské lásky. Moment druhý, mohútněji a výdatněji provedený, byl by Vlčkově truchlohře dodal vzácnou platnost úplné *novosti*. Eliška Přemyslovna předstupuje před nás v osobním boji s Eliškou Polskou (Rejčkou), jenž rozbujel za nepřitomnosti kočovně bojujícího

Lucemburka. Jan Lucemburský užívá, navrátiv se, sporu toho k vojenskému harcování na půdě domácí, místo aby zakročením včasným zemi zpustošení uchránil. Proti zpustošení tomu brojí Přemyslovna a je za to od Jana, věřícího jí méně než zpustlým žoldnéřům, uvězněna a dětí svých zbavena. Uvězněné ujímá se Praha, jížto se Přemyslovna, dozvěděvši se, že Jan Čechy Falckem zaměniti chce, konečně zcela odevzdá. Jan se spojí s Rejčkou, Eliška jim podlehne pro lásku svou k choti, kážíc v rozhodném okamžiku vítězný již boj zarazit, a poslána jest do vyhnanství. Eliška ve vyhnanství chřadne, až konečně se odhodlá vrátit se v poutnické přístroji do vlasti. Na pražském náměstí skoná, odprošena osleplým, právě se zas z výbojů vracejícím Lucemburkem. — — Začínaje proudem na mohútnou truchlohru vystačujícím, vybíhá děj ku konci do způsobu všedních, tak zvaných rytířských her romantisující doby Kleistovy. Hrdinka podlehá zápasu lásky ideální s láskou smyslnou a připomíná nám tímže již zase Schillerovu Orleánskou. Jenže tato, padnuvši za lásku smyslnou, spravedlivé jakési náhrady má v minulosti své, ve vykonaných skvělých *činech*, Vlčkova Přemyslovna nám ale zase Gablerovu Johanu a její trapné martyrologium připomíná. Eliška je málomocna naproti Rejčce, málomocna naproti vzdorné a praničím nemírněné surovosti Lucemburkově, vidí milovaný svůj lid krvácet a nemůže mu pomoci, děti její *vícekráte* se jí odejmou a nemůže jich uchránit, konečně utrápena a usoužena umírá, aniž by odkudkoli jen záblesk sliboval, že alespoň národu povede se líp. Kdyby nebylo poetického nádechu několika scén a nebylo živého uspořádání aktů i kusu vůbec, trpná ta romantika působila by zajisté trapně. Avšak v té živosti je právě hlavní přednost kusu, Vlček dovede pracovat na všeobecný efekt a podle rozmanitosti jeho hry zdá se, že není u něho nouze o dobré efekty, ve kteréž tedy pro budoucnost naděje své skládáme. Další velmi milá vlastnost Vlčkova je pěkná jeho a ohebná mluva, která i pouhé frázi dodá zvuk jakési plnosti. Rozumí se samo sebou, že při vypracování efektů povahy, alespoň vedlejší, mnohdy trpí. Snad by byla ostatně i povahopisná stránka kusu spíše vynikla, kdyby provedení ještě více se bylo okrouhlilo. Slečna Malá hrála Přemyslovnu a docílila značného zevnějšího výsledku.

Momenty, v nichž pronikla láska manželčina neb matčina, měly vřelost a pravdu pro sebe. Méně nás uspokojilo jiné. Kde Přemyslovna je především kněžnou *českou* a vroucí vlastenkou, nebylo téhož dojmu, ba zdálo se nám mnohé deklamací *pouhou*, třebaby zvučnou a v jistém ohledu stupňovanou. Scházela zde reální pravda a takováto vada právě u nás stává se nápadna. Rejčka slečny Lipšovy a žoldnéř Frýdman p. Kolára byli tak ostře drženi, jak ostře je spisovatel sám vylíčil. Zato nedosáhl p. Šimanovský úspěchu při úloze Lucemburk, postava ta byla v leckterém ohledu nehotova, jako by kvůli nedostatkům paměti teprv na jevišti se kvapně tvořila. Byla-li příčina tato a nikoli jakás snad tělesní indisposice, připomenuli bychom, že učení se úlohám žádáme také od zastupitelů *prvních* oborů a při těch že ještě méně připouštíme výminek. (Podobnou připomínku jsme také ještě od posledního předvedení »Solného« dlužni — paní Peškové!) Co do zevnější úpravy zvláště bylo nápadno, že mladý princ Václav byl po všechny akty v jediném oděvu a že nejmodernější renesance (akt V, scéna I) ilustrovati měla pragotickou dobu historickou. Kvůli šířícímu se u nás abusu také podotýkáme, že se skloňuje »dramata« a nikoli »drámy«, jakž na divadelní ceduli stálo.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 20. prosince 1866

JE ŽIV? ZAPLAŤ PÁNBŮH! — JE HLUCHÝ VRAŽDA NA UHELNÉM TRHU

Dávno očekávané jednoaktové »Je živ? Zaplať pánbůh!« konečně se objevilo na jevišti a minulo se skoro zcela s výsledkem očekávaným. Zajisté je ale hra ta alespoň právě tak dobrá jako »Po půlnoci«, »Chce něco zvláštního« a podobné hry s odvážnou situací a smělým dialogem sobě zahrávající, ano ve vlastnostech těch i v scénickém aparátu ještě je překonává. Také není příčina jistého nezdaru snad

v tom, že by bylo obecenstvo hrami toho druhu přesyceno: obecenstvo má jen vybroušenější chuť a žádá vybroušenější podání, k němuž je dle kroků našeho divadla oprávněno. Nová ta blueta žádá především dopodrobna vypracované *šarže charakterní* i vzájemnou sehranost obou zastupitelů hlavních úloh, v ní musí být úlohy hlavní vypracovány na »kabinetní kousky«, každá podrobnost musí dojít platnosti, — jen někde o něco slabší črt a spisovatel je se svou tajnou žádostí, aby herci sami postavy co nejindividuelněji provedli, prozrazen a hra jeho napolo ztracena. Právě některý ten slabší črt byl příčinou, že »Je živ« setkalo se s úspěchem jen menším, ač třeba takto vynaloženo na ně herecké práce *poměrně* dosti mnoho. Základní myšlenka hry je pikantní. Kandidát předsednictví spolku »pro zachování lidských životů« čeká netrpělivě příležitosti, kdy by mohl někomu život zachránit. Konečně se mu poštěstí, ale osudně. Vytáhlť z vody pravou personifikací lidské nestydatosti, člověka to, který k utopení se takřka donucen, od svého osvoboditele žádá, aby nespořádané poměry jeho spořádal. Zaplítá ho do nejnepříjemnějších situac, ano nakonec i o nevěstu připraviti ho hrozí. Soužený kandidát předsednictví zoufale se vrhne do vody, dříve jim zachráněný ho vytáhne a konečně jsou »kvit«. — Ku hře té přidali jednoaktové hry »Je hluchý« a »Vražda na Uhelném trhu«, kteráž poslednější hra je při pěkném obsazení svém vždy účinna.

NÁRODNÍ LISTY 22. prosince 1866

DAMOKLŮV MEČ — VYCHOVATEL V ČEPCI JE ŽIV? ZAPLAŤ PÁNBŮH!

K osvěžení drobnějšího a lehce zábavného repertoáru přispějí hry jako předevčírem provozovaný Putlitzův jednoaktový »Damoklův meč« zajisté výdatně, jen bychom přáli, aby také v těch šlo divadlo české zvláštní svou cestou a nedávalo teprv mnohem později to, co se prv osvědčilo na divadle německém. I kdybychom vybírali *jenom* z literatury německé, byla by relativní samostatnost možna, tím

spíše ale, máme-li i literaturu francouzskou, slovanskou atd. před sebou, jež jsou vesměs na *dobré* hry jednoaktové velmi bohaty. Putlitzova hra zakládá se na komické náhodě, každému se přihodit mohoucí, že sobě někdo totiž nemůže vzpomenouti na známé mu takto jmeno nebo výraz nějaký. Nehoda ta potkává poctivého knihařského mistra, pilného čtenáře a na své čtení pyšného, právě při snídaní. Ač Putlitz rostoucí rozpaky až k šílené zlosti dobře stupňuje, nestačil by výjev ten ovšem na dramatické jádro celého aktu, a vplítá se v to láska dvou milenců, bez níž je na divadle právě tak málo kusů jako v novelistice »Posledních orebitů«. Skromný učitel, tajný milenec knihařovy dcery, vstoupí v témž okamžiku do světnice, když otec již skoro šílí. Polekán tím zjevem pronese záhadnou frázi a šťastný knihař ho radostně co zetě svého obejme. Hříčka ta se sehrála výtečně. Humor pánů Kolára ml. a Mošny vrcholil se v jednotlivých scénách a souhra byla dobře sestudována. — Před tím opakovány jsou hry »Je živ« a »Vychovatel v čepci«, v kterémž posléz jmenovaném kuse zvlášť paní Pešková rozkošně sobě počínala. »Je živ« došlo tentokráte poněkud hladšího provedení. Pan Bittner ovšem ještě nestačí na podrobné individualisování povah ze šablony do výstřednosti zabočujících a musí se pro budoucnost sáhnout zatím k obsazení jinému; avšak snažil se dosti, aby učinil, seč jest, a napravil hlavní vadu představení prvního. Líp by bylo — *nemusit* napravovat.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 29. prosince 1866

FAUST

Goethův »Faust« po delší době objevil se opět jednou na jevišti, a sice kvůli benefičnímu představení paní Hynkové, jejíž Marta požívá právem pověst úlohy vynikavě provedené. Také tentokráte pronikla úplně, což se mimo ni podařilo také ještě zastupitelům Valentina a Markétky, postavy to, jejíž poesie nám při ryze a cize německém tom kuse je

v představě slečny Malé milou vždy náhradou. V titulní úloze rozhodně panu Šimanovskému vadí starší deklamační škola českého jeviště, onen rétorický pathos, který se spokojí zvučným rozvlněním hlasového materiálu, nechávaje myšlénku samu v něm často utonout. Ostatně je jisto, že na dvoudílnost úlohy Fausta nedosáhl posud snad ani jediný herecký talent, a stálo by za to, ano provedení Fausta vždy je jakýmsi experimentem, aby se jednou zkusilo provést dvoudílnost tu také dvěma osobnostmi hereckými. Také Mefistu našemu vadil tentokráte víc než kdy dříve naznačený již způsob deklamace. Pro Mefista zdá se nám býti jediným pravým vzorem způsob Poláka Dawisona, který úlohu tu rozdrobí na samé takřka epigramy, čímž jednotlivá myšlénka každá dojde pak plné platnosti. V jednotlivém zdařilo se to sice také p. Kolárovi st., v ostatním hleděl však jen k všeobecným obrysům. Nejlepší byl ve svých scénách s Martou, v nichž je vkouzlena pravá živost dramatická. Scéna v Auerbachově sklepě byla velmi okrouhlá, souhra celého kusu jevila ale leckterou vadu. — Obecenstva bylo opět hojně.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 30. prosince 1866

MANŽEL V BAVLNCE — ŽENSKÝ PLÁČ
DAMOKLŮV MEČ

Jednoaktová Thiboustova hra »Manžel v bavlnce« byla by obohacením repertoáru, kdyby byla přišla před několika lety, než druh parádních ženských úloh, jaký se v kuse tom nalezá, byl vyčerpán. Předmět hříčky je zkrátka: Úřadník Slavík oženil se se zámožnou Josefinou. Jeho nezkušené, snad i přepjaté mysli zdá se rozumná a klidně sobě počínající Josefina ženou nudnou. Stesky svoje zapisuje do deníku, jejž Josefina tajně si čítá. I umíní sobě tato, že ho vyhojí, zahrajíc mu po sobě ženu výstředně sentimentální, pak amazonku, pak žárlivku, což se jí také zdaří. Paní Pešková je v podobných přeměnných úlohách velmi obratna

a jen její vynikající hře lze děkovati, že kus nestal se při poměrné své délce nudný. Snaze, aby hned na počátku výdatněji pronikla, připočítáváme, že »sentimentálnost« úlohy trochu barvitěji a nesentimentálněji se jevila než právě potřebí. Druhá úloha kusu, manžel Slavík, je úloha pasivní, při níž se stává herec takřka obětí. Zato sobě vynahradil p. Šamberk vše v kuse předcházejícím, opakovaném »Ženském pláči«, v němž skvěl se nejen rozmarem, nýbrž i velmi efektní vypočteností deklamovaných pointů. V kuse posléz jmenovaném hrál tentokráte také p. Šimanovský (Javorský) a slečna Malá (Berta). Místo prvnějšího měl vlastně dle stavu našeho personálu v úloze té být zaměstnán p. Chvalovský, jehož na jevišti takřka ani nevidíme. Mnohé jednotlivosti nadsvědčovaly, že hra nebyla dost pečlivě pěstována. — Jakž výše praveno, není »Manžel v bavlnce« (poněkud nesrozumitelný to titul místo »Manžel nezkušený«, jakž by snad státi mohlo, — francouzsky zní prý titul »Le mari dans le coton« a coton značí také pýří) žádným zvláštním obohacením repertoáru. Byli bychom nepoměrně raděj viděli, kdyby se byli konečně »Nos bons villageois« předvedli. Na německém divadle již nás jimi předešli a nerádi bychom nadál ještě záviděli činnost divadlu, jež jsme dříve hravou takřka činností překonávali. Předvádět jen o beneficích větší novinky bylo kdys systémem při českém divadle, avšak dokázala se úplná nepraktičnost jeho. Chce-li se tomu neb onomu beneficiantovi učinit takovou novinkou koncese, nechť je postaráno, aby benefice jeho byla dosti záhy! — Za posledních večerů slyšeli jsme konečně některé nové entreakty; úsudek o nich ponecháváme hudebnímu p. referentovi, to tím spíše, že nezdál se být orchestr posud z nich dostatečně vyzkoušen. — Upozorňujem divadelní správu, že rámec na divadelní ceduli ve vestibulu se nalezající zůstává již po delší dobu zvečera důsledně prázdný, plně se teprv později oznámením hry na den příští. Zvyk, slušnost i ohled na obecenstvo do divadla vstupující žádají, aby cedule byla alespoň před a po první akt na svém místě.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 5. ledna 1867

KUPEC BENÁTSKÝ

Po velmi zajímavém pokuse, jaký se stal za minulé správy s p. Kolárem ml. v úloze Shylocka, instalován nyní zase p. Kolár st. v téže úloze Shakespearova »Kupce«. Způsob, jakým p. Kolár st. úlohu tu velevděčnou pojímá i provádí, jest znám, i zůstal také tentokráte v základních svých rysech nezměněn. V přímém odporu s nejnovější estetikou německou, která by Shylocka ráda přikázala oboru čistě veselohernímu, ba třeba rozhodně komickému, a v dobrém i pravém souladu s opravdovými rysy Shakespearovými beře p. Kolár Shylocka co povahu čistě opravdovou. Divny jsou také věru ty důvody německých estetiků, kteří z toho, že Shakespeare nedovedl se *zcela* v době své předsudkové vyšinout na onu výši myšlénkovou, na které Lessing nebo třeba i Iffland pomocí doby své stáli, a z toho, že Shakespeare nenechává hrdinu svého židovského ani mravně vítězit, nýbrž v hlavní scéně v plen ho dává příkrému posměchu, odvozují, že úloha ta patří do charakteristiky *komické*. Pan Kolár béře Shylocka opravdově a figura ta může se způsobem takovým vždy udržet v míře ušlechtilé, nabývá také nepoměrně více psychologické hloubky. Shylock páně Kolárův má ráz úplně *hrdinný*, spor jeho s křesťany zakládá se na vášni *mocné*, urážkami vzbuzené i sílené. Snad že je ten ráz hrdinný u pana Kolára z počátku až o něco příliš ostře pronešen, takže ve scéně soudní, v první polovici její, je stupňování neb jen přísná důslednost již dosti obtížna. Vyjímaje skrovný nedostatek ten, zastřený plným životem změněné scény, jest Shylock páně Kolárův studie zajímavá, jednotlivé rysy povahy té vystouply plnou plastikou a jednotlivé věty kaustické byly pronešeny silou bezprostředně tvůrčí, která *se zdála* až přílišnou v poměru k mdlobě té, jaká zase veškery skoro ostatní spoluúčinkující ovládala. Není pochybnosti, že v podobném rámci obraz vypadá jinak, ba že i malíře svede tu i tam k něčemu nesamovolnému; viděli jsme to hlavně ve scéně s Tubalem, p. Kolárem takto mistrně pointované. Dialog není monolog a i herec největší potřebuje u spoluherce alespoň dostatečné naznačování, sic hledí mimovolně nahradit to,

co tento promeškává. Ve prospěch her Shakespearových, nemá-li nastat zase stesk, že »ani hry Shakespearovy více obecenstva nevábí«, mělo by se přísně vymýtit vše *pouze* tradicionální. Scéna s Tubalem je na př. tak důležita, že by úloha Tubala měla být, třeba episodní, zastoupena silou přední, snad p. Kolárem ml., jenž již vícekráte dokázal, že ve prospěch hry dovede se podřídit i úlohám o sobě málo vděčným. V»Kupci benátském« velmi je potřebí, aby *celek* vynikal; úloh samostatných je tu síla, Shylock pak aktem čtvrtým naprosto již zmizí. Celek ale byl takový, jaký nepřiláká nových as příznivců; málo bylo těch spoluúčinkujících, jichž *paměť* alespoň nevadila. Takové věci vytýkat stále a stále náleží k nejprotivnějším povinnostem referentovým; *ředitelstvo mělo by jednou přec radikálně zasáhnout*. Zprošťujem se jednotlivého uvádění úloh namnoze tradicionelně, někde také sice nově, avšak v neprospěch obsazených, a končíme uznáním, jakého sluší vzdáti panu Mošnovi co Lancelotu a panu Bittnerovi co Lorenzu. Prvější vymazal skoro vzpomínku na záhy zemřelého a v úloze Lancelota takřka nezapomenutelného Sekyru. Pan Bittner je talent rozhodný, a jak s potěšením pozorujem, také úkolu svého sobě vědomý. Patrně mu nepostačuje podání jen bezprostřední, pan Bittner hledí se úlohy své zmocnit reflexivně, a třeba by reflexe ta při počátcích jeho byla přirozeně ještě někdy patrna, překoná i obtíž tu a dostoupí svým časem výše opravdového, tvůrčího herce. Ale *píle, velké* píle je ještě potřebí.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 11. února 1867

LITERÁRNÍ NÁDENÍCI

Redaktor Chvojinský dává v Stankovského »Literárních nádenících« mladému studentíkovi Juliovi radu, aby tak mnoho nepsal. Radí mu to zajisté ve prospěch, radí co přítel, a skoro bychom alespoň část rady té dali samému panu

Stankovskému ve prospěch jeho i náš na uváženou. Stankovský je talent rozhodný, on jeví onu agilnost ducha, jaká repertoáru při spisovateli veseloherním může být veleprospěšna. Vzdor spoustě šablonového dialogu prošlehává místy zdravý vtip, vzdor šablonovým charakterům a situacím již hezky přistárlým jeví se přec obratnost, smysl pro živost i dramatickou změnu. »Literární nádenící« jsou prý starší prací pana Stankovského a věříme rádi, že by ji nyní dovedl o něco přibrousit; dodat jí ale rozhodnější estetické ceny dovedl by jen tenkráte, kdyby se intensivně prohloubal do nejpodrobnějších částí práce své a jednotlivé větě věnoval totéž poměrně přemýšlení, které věnoval invenci celku. Té duševní intensivnosti je třeba, chce-li být spisovatel — básníkem. Troufali bychom sobě od p. Stankovského vyčerpat přiznání, že invence kostry kusu jeho, ta část pouze technická, *spisovatelská*, nejvíc ho stála práce, vše pak ostatní, kde *básník* ukázati se musí, odbyl s hravostí neplodnou. Je to vidět na dialogu, je to vidět na charakteristice i na posledněiším rozvoji kostry, vlastně na přívěscích kostry té, které činí, že veselohra celá má sice jeden jediný začátek, zato ale tři konce, že se divíme, proč veselohra po druhém aktu nekončí, a že bychom se pak již nedivili, kdyby po čtvrtém a posledním šla ještě třeba o čtyry dál. Neřekli bychom to tak příkře, kdybychom podle jednotlivých výroků ve veselohře jeho obsažených nepovažovali pana Stankovského za talent s opravdovými snahami spojený, kterému přímé slovo je as mileiší než mdlá slovní pokroutka. A tu nám přisvědčí sám, řeknem-li, ač sobě obral k dramatickému dolíčení svému jen malý kruh obmezených a průhledných našich poměrů v české literatuře beletristické, ani ten kruh že nevyčerpal a jinému ještě přenechal, aby to učinil výdatněji co do abstrakce myšlének i co do markantnosti kresby. Jsou dvě cesty, jakými může pokračovat ten, kdo dramaticky vylíčiti chce proudy na př. literaturou hýbající. Může povznést se na abstrakci z literárních známých tendencí váženou a abstrahované myšlénky ty básnickou silou svou oživit a vpravit v *živé* figury, jež jsou plodem zcela jeho, přec však tu onu tendenci časně obrazí, nebo může vybrat ze života samého figury typické, ale takové, které se na individuality po-

vznesly, všeobecně zajímavy jsou a tedy *za to stojí*. Prostřední cesta rodí šablony a tou se bral spisovatel »Literárních nádeníků«. Stankovský líčí samé diletanty a diletantismus má vždy něco dětinského na sobě. Dětinskost ta jeví se při osobách »Literárních nádeníků« v té neskonalé radosti z každé napsané básničky, z každého spisovatelského titulku. Slovo »literatura« je tu obslovní a slovem »redaktor« začíná skoro každá titulatura. I uvedený již Karel Chvojinský, nejrozumnější ještě člověk v kuse, tituluje a ctí *v samomluvách vlastní osobu* jmenem »redaktora«. To není ve formě té již ani směšné. Snad sváděla p. Stankovského také v celé charakteristice snaha, aby nikde kresbou svou nenarazil. Starost to zbytečná! Třeba jen sáhnout do vlastního tvůrčího fondu, aby všem těm obtížím rázem se vyhovělo! Děj by byl dobrý. Literární nádeník Jaroslav Titěrný chce příteli svému Eduardu Zdobnickému, redaktoru »Vyšehradu«, opatřit pomocí spisovatelkující staré slečny Vlastimily bohatou nevěstu Vojtišku, jejíž otec jest nadšeným, to se zde rozumí, ctitelem pěkné literatury české. Vlastimila nezná Zdobnického, a má za něho Karla Chvojinského, kritisujícího a tedy nenáviděného »nepřítele« svého. Chvojinský, tajný milovník Vojtišky, dostane se tím do kruhu rodinného, sám jsa klamán tím, že také jeho přítel Volný jmenuje se Jaroslav jako Titěrný a že nástrahy Titěrného má tedy za nástrahy Volného. V tomtéž omylu dá otec Vojtiščin svolení své. Veselohra byla by tedy aktem druhým již ukončena, kdyby ji nevedla dál Vlastimila, jejíž zášť proti Chvojinskému náhle se probuzuje. Spojencem tohoto je komorná Vlastimilina, bývalá milenka Zdobnického. Scény třetího a čtvrtého jednání jsou bez vnitřní nutnosti, spisovateli jednalo se jen o to, aby trochu obšírněji vylíčil p. Titěrného, jenž jest vlastně jediným zde literárním nádeníkem, nakonec řádně odbytým. Titěrný chtěl sobě za ženu dobýt obstarožnou sice, ale bohatou Vlastimilu; ale i tato mu ujde, a vezme sobě »didaktického básníka« Řimbabu, figuru to co episodní doplněk vystupující a mimo naivní prostomyslnost taktéž jen mlhovitě drženou. Řimbabovi dodal p. Kolár ml. rozmarem svým jisté dramatické platnosti. Vcelku nenamáhali se ale herci *s původní novinkou* českou. Někteří ani neuměli

dostatečně úloh svých, — ovšem, načpak potřebuje český herec umělec také úlohám se ještě učit!

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 16. února 1867

HOŠI Z »OSMNÁCTÉ CHASY«

Stěhování se vídeňských frašek do českého divadla ještě trvá; nejde sice plným proudem víc, ale posud přistěhuje se někdy takový cizinec jednotlivě a někdy je ten cizinec šedý a svědkem »již zašlých dob«. Takovou památkou minulého desítiletí je Langerova fraška »Zwei Mann von Hess«, která svého času vystoupla s rychlostí a významem časovějším než nyní české zpracování její »Hoši osmnácté chasy«. Hoši »osmnácté chasy«, jak samy sebe nazývají, čili 18. praporu myslivců, sestávajícího hlavně z ohnivých synků matičky Prahy a jejího vůkolí, mají pro krajanství své i pro osud svůj za roku minulého velké sympatie mezi námi. Znali jsme je, ty hochy osmnácté chasy, před válkou, jak svižně sobě vyšlapovali, jak hrdě zpívali si samorostlé své písně a nejhrději tu svou: »Osmnáctá chasa, ach jaká to krása«, která se stala oblíbenou písní národní. Známe osud i statečnost jejich, jakou se vyznamenali u Podolí, kde se zpěvem a neustupně bojovali i hrdinně padali. Jakmile kapelníkem Čechem komponovaná předehra zanotovala píseň jejich, šlo to jako záchvěv veškerým, přehojně shromážděným obecenstvem, — avšak bohužel je na tom celém kuse vzdor dosti opatrné lokalisaci jen titul a ta píseň zajímava. Ostatní vše nese nepopíratelný ráz nastalého úpadku vídeňské frašky a hlavně ráz povrchnosti langer-bergovské. Figury bez markantní kresby, scény u velmi primitivním rozvinu, situace hluboko pod niveau šablonovitosti padající: to vše může jen praskrovno pobavit. A k tomu to dramatické rozuzlení pomocí — *neštovic*, to sáhá ve své anti-hamerníkovské zvláštnosti přece trochu daleko! K tomu ještě se pojí, že v době povstání »Zwei Mann von Hess« rozkládalo se ve vídenské frašce nudné politisování i vykládání společen-

ských otázek, kteréž v celé své šířce přešlo také do českého vzdělání. Tak na př. zde slyšíme filosofický rozklad šlechty od »dame du comptoir« čili od sklepnice v kredenci Zlaté žáby trůn svůj mající. Jsme již, bohudíky, tak dozráli, že se nám přímo hnusí politická i vlastenecká pořekadla, jsou-li nemístna, strojena a nepřirozeně i dotěrna. Že se přes to přese vše přece obecenstvo trochu bavilo, sluší připočísti některým dobře lokalisovaným a přidaným vtipům, pak obratné hře beneficianta p. Mošny, podporovaného hlavně slečnou Bollardovou a pány Kolárem ml. i Šamberkem, kterým se také uznání dostalo. Vcelku se obecenstvo chovalo chladně naproti kusu, proti *opět* nevypolérované hře, a po scéně druhý akt zakončující ukázalo významným sykotem, že protekcím právě tak málo rozumí jako my.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 22. února 1867

TARTUFFE — SMĚŠNÉ FIFLENY

Zdravá reprisa byl sobotní Molièrův »Tartuffe«. Hra ta, jakož i »Nemocný z dumy«, udrží se vzdor své obstarožnosti dlouho na repertoáru. Jenže se musí s deklamováním a oživením verše velmi obratně zacházet, jako se zvedlo z *větší* části při reprise této, a nesmí tak být blízko pouhému odříkávání, jak bylo tentokráte při části druhé. S pravým potěšením na př. sledovali jsme Dorinu slečny Čermákovy; zde byla slečna zcela původní, rozmarna, zkrátka rozkošna. Dorina předstoupila před nás v plné umělecké pravdivosti; proud jejího rozmaru byl působivý, aniž by zakryl dobrosrdečnost, tvořící základ čistě molièrovské povahy té. Patrno, že slečna sobě dala na úloze záležet, že se jí chopila chutě a tedy při přirozeném talentu svém také na pravé jádro rychle se dostala. Po prvé vidíme sl. Čermákovu na cestě zcela jí vhodné a tedy pravé, i přejem sobě, aby v tomtéž duchu snažila se dál. Tartuffe p. Kolára mladšího byl rovněž zajímavý, Elmira paní Peškové rovněž vábivá jako kdy jindy. Musíme při této příležitosti vysloviti svůj stesk nad

tím, že paní Pešková bývá nyní tak zřídka zaměstnána, a stane-li se to, že bývá zaměstnána i zcela nemístně. Podobného cosi měli bychom i o slečně Lipšově říci, neboť je patrno, že v rozhledu nad potřebnými nám silami nepokračuje se nyní prakticky. Rozumné podělení obou dám úlohami a získání tak dávno kýžené a již nezbytně nutné *druhé milovnice opravdové* zbavilo by nás tak leckteré málo příjemné chvíle, jakých máme nyní dost a dost a proti nimž již i obecenstvo hlasitě reptá. V dobré míře držen byl Cleant páně Polákův. Pan Chramosta hrál Orgona tak jednotvárně, jak hraje skoro všechny úlohy; také pro obor páně Chramostův je již dávno retuše potřebí. Myslili jsme, že výpomoc naleznem nejprv v panu Frankovském, později v panu Puldovi; prvějšího nechali však odejít, tento pak ani neměl posud příležitosti vystoupit ve větší úloze (vyjma trochu samostatnější úlohu kardinála v Gablerově »Johaně«), takže ani neznáme pravý dosah jeho talentu. Nakonec bychom měli položit otázku, proč se ten onen člen neučí již ani menším ani větším úlohám; avšak zbytečným otázkám jsme již dávno odvykli a nebudem jich opakovat ani při Molièrově hře.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 25. února 1867

BODŘÍ VENKOVANÉ

Ponechávajíce sobě obšírnější úvahu na zejtřek, kdy snad již více místa bude pro udalosti nepolitické, zmíňujem se pro dnešek jen o *zevnějším* výsledku Sardouových »Bodrých venkovanů«, který byl rozhodný, příznivý. Litujem, že sobě divadlo naše nepřispíšilo s kusem tím, a nenahlížíme, proč důkaz toho podává se nám ještě na divadelních cedulích udáním dávného dátum, kdy se kus ten hrál v Paříži *po prvé*. U nás hrají jej již kočující společnosti pp. Švandy a Kramuele, německé divadlo pražské nás také již hezky dávno předešlo. Není to lhostejno a námitka nevystačí, že vlastní jádro českého obecenstva nepospíší sobě do divadla němec-

kého, aby nový kus Sardouův spatřilo. Vždyť spíše se jedná o to, aby indiferentní, jen za novinkami se honící část pražského obecenstva se přilákala k nám, jak se již často podařilo, a pak má i ono jádro plné právo, aby žádalo sobě nebýt právě poslední. Víme dobře, že rychle po sobě jdoucí benefice nedovolují volný rozvin repertoáru; avšak právě proti takovému hromadění benefic již tak často se mluvilo! Unavujeť obecenstvo a škodí i beneficiantům samým, kteří nemají za důstojno sebe, aby zvaní prováděli v míře rozsáhlejší. Viděli jsme to opět zde při benefici p. Šimanovského. »Bodří venkované« jsou kusem situačním, vykazují se, předběžně řečeno, i známými u nás již přednostmi Sardouovými, i jeho chybami. Umění vyhrát dramatické spletení obratně, a řekli bychom mnohdy že i násilně, až na výši závratných dojmů, slaví zde zase úplný triumf svůj, zato je *charakteristika* ještě slabší než v jiných kusech Sardouových, a vcelku bychom kladli »Bodré venkovany« dosti v ceně daleko od výtečných »Mnoho přátel«, s nimiž mají nepopíratelnou podobnost. »Bodří venkované« žádají výtečnou souhru, které se jim dostalo z větší části, skoro všem spoluúčinkujícím sluší vzdát uznání, třeba bychom proti té oné úloze a jejímu pojmutí leckterou námitku měli. Pan Kolár ml., paní Malá a slečna Čermákova podali postavy zcela samostatné. Paní Malá ovšem nehrála v intenci Sardouově, zato ale stála nám mnohem blíž než intence ta, pomocí její zapomněli jsme na pařížskou koketu a za jakési ztrnutí vyměnili jsme sobě kus pravé poesie. Ve velkých scénách byli šťastni pan Šimanovský a pan Kolár st., kteryžto poslednější vyhladil nám v nich vzpomínku na počátek kusu, kdež zápasil se slovy způsobem trochu trapným. Když se měnivé situace rozproudily, stal se zápas již méně citelným a leckterý výjev působil nově. Kus se udrží na repertoáru a může se tedy v lecčem ještě vybrousit, kvůli čemu také panu Šimanovskému odporučujem, aby dle náhledu svého v první polovici kusu položil více lehkého pointování; stáváť se sice povaha ta, Sardouem pikantnosti přímo *obětovaná*, poněkud nepochopitelnou a tedy méně zajímavou. Obecenstvo sledovalo rozvin hry s napnutím a odměňovalo snahu každého jednotlivce živým potleskem.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 1. března 1867

Bodří venkované. (Nos bons villageois.) Veselohra ve 4 jednáních od *V. Sardoua.* — Když se kvůli Sardouovým »Les pommes du voisin«, které u nás se povznesly na »Paragrafy na střeše«, rozvinula v časopisech francouzských polemika, vytýkající Sardouovi plagiát, jaký prý spáchal na nějakém málo známém novelistovi, citoval nám jistý znatel slova jednoho francouzského literárního historika: »V našem písemnictví jsou celé poklady klasicismu roztroušeny, aniž by je kdo znal.« To by se konečně mohlo říci o každém, poněkud živějším písemnictví; nejenže zaniká v časopisech mnoho a mnoho, ale i samostatné výtečné spisy trpí zapomenutím, vládly-li při jich objevení se poměry přímo nepříznivé. Avšak výrok ten rozbřeskl se nám zase v paměti, vidoucím »Bodré venkovany«. Ne snad že bychom měli Sardoua v podezření nového pseudoplagiátu, k takovému něčemu scházela by nám zkrátka veškera oprávněnost, nýbrž že celá charakteristika vystupujících osob přímo je tu *novelistická.* Nezajímá nás zde ta či ona osoba individuální váhou svou, nýbrž zajímá nás skoro *pouze* to, co se s osobou tou *stane.* Kdybychom čtli napínavou tu povídku, neodložíme ji před dočtením z rukou, jako také zde vytrváme při *prvním* představení napnutě až po konec. Po druhé již nevytrváme, neboť víme, že Villepreux mladého Morissona nezastřelí a tento že Kamilu dostane, a ani Villepreux, ani Morisson atd. nás sami o sobě nezajímají. Takový je vůbec ráz her *situačních,* pro nějž kritika nutně k paralelám sáhající Sardoua také nazývá »druhým Scribem«. — »Nezahrávej s manželskou věrností, *alespoň ne příliš!*«, toť je základní myšlénka »Bodrých venkovanů« i »Mnoho přátel naše škoda«. Manželské věrnosti učiní se ale dle francouzských náhledů, jichž nám podává Sardou pouhou fotografii, již zadost, nedojde-li vše až — k nejhoršímu. Ve smyslu tom docházejí svého rozuzlení obě jmenované Sardouovy hry, jakož i jiné kusy moderního francouzského jeviště, pro jichž klamající nás název »komedie« navrhli bychom české překřtění na »hru společenskou«.

Manžel, o něhož se jedná v »Bodrých venkovanech«, liší se jen prchlostí svou od manžela, o něhož se jedná v kuse »Mnoho přátel«. Dobráci jsou oba stejně velcí. Poslednějšímu pomáhají od svízelí nepřátelé jeho pod rouškou přátelství, náležejíť ku třídě vzdělanců, která se umí přetvařovat, ono-

mu pomáhají nepřátelé zjevní, prostí to vesničané. Obyvatelé vesnice Bouzy-le-Têtu, jejíž jmeno již naznačuje tvrdošijnost synů její, jsou blízci Paříže, z níž se živí dovážením zelenin atd. Čistě lidským způsobem jsou nepřáteli těch, kteří je živí, a zášť proti Pařížanům roste ještě tím, že tito, toužíce po ideálně myšleném venkově, stěhují se v letní sídla k nim, zakupují sobě jejich pozemky, loví v jejich potocích, ba i vzduchu jim ubírají. Sardou je representuje třemi figurami, lékárníkem Flaupinem, zelenářem Grinchum a kupcem Tetilardem; jsou to postavy prosté, průhledné, a herečtí představovatelé jim ubližují, nehrají-li je ve smyslu tom, nýbrž vyženou-li je na komiku fraškovitou.*) Hlavou jejich je Flaupin, jenž by rád byl starostou v obci, a spikli se proti bohatému baronu Villepreux, jenž starostou právě jest. Páku k agitaci vidí v udalosti, že za noci lovícímu Grinchuovi jakýs mladík, dle hebkého sukna šatu Pařížan, skočil při outěku z baronova parku na záda. Neznámý byl v parku zajisté kvůli paní baronce Paulině nebo sestře její Kamile. Škandál ten uvede se v petici k panu okresnímu, ač nepoděkuje-li se starosta raděj sám z hodnosti své. Neznámý jim Pařížan byl mladý advokát Morisson, přibylý teprv den předtím k otci do Bouzy-le-Têtu. Byl v Pyrenejích seznal Paulinu a Kamilu. Obě ho milují, prvější však se záhy vzpamatovala z náklonnosti své. Morisson byl otce přiměl, aby se zakoupil v sousedstvu rodiny Villepreuxovy, a sešel se hned prvního večera v parku s baronkou, která k schůzce jen proto svolila, aby od něho vymohla dopisy své. Při skoku z parku byl ztratil Morisson klobouk, i vrací se dopůldne k onomu místu, aby jej našel i aby vyhladil stopy kroků svých. Zde ho spatří Kamila, která věří pevně v jeho lásku, i hodí mu klíček od parku, aby nemusil dalekou cestou, až půjde k jejímu švagrovi zažádat o její ruku. Avšak Morisson, jenž vlastně žádné z nich nemiluje, nýbrž jen tím snad je váben, že Paulina je ženou jiného, použije klíčku, aby se k této dostal. Mezitím byl Flaupin, předkládaje petici Villepreuxovi, u tohoto špatně pochodil. Villepreux jde na ples, za ním má přijít Kamila; Paulina, jistým výrokem manže-

*) Pánové Chramosta a Kaška porozuměli úplně rázu svých figur.

lovým o věrnosti manželské dojata, zůstává vůbec doma. Mladý Morisson nalezne Kamilu samotnu; její ouzkost a naivní upřímnost tak ho dojmou, že sobě ihned (!) umíní zažádati opravdově o její ruku. Odebeře se pryč. V parku však číhají již na něho vesničané a chtějí ho chytit. Nemá více místa, kam by se skryl, zbývá již jen obydlí baronovo. Zde však místo Kamily, odšedší na ples, najde Paulinu. Baron, připojiv se k pronásledovatelům, hrozí j,ž Morissona a Paulinu pospolu překvapiti. Morisson je rychle odhodlán, strhne Paulině diamantový šperk a nechá se co zloděj zatknout. Nechají ho, než se dostaví policejní komisař, ve stráži baronově. Tento, předpokládaje dobrým srdcem svým, že mladý Morisson byl sveden hrou v karty, chce ho již nechat uprchnout. Vtom přikvapí Morisson otec, ničeho netušící. Bodří venkované byli mu při ohňostroji prskavku do dvora hodili, a ač toho nebylo třeba, přikvapili se stříkačkou, strhli střechu a zaplavili veškeré místnosti tak, že musil k baronu na nocleh. Otec se brzy, ač bolně zachvácen, srozumí se synem, jenž ho nechá voliti mezi tím, chce-li mít syna živého co »zloděje«, nebo mrtvého, an baron by ho zajisté zastřelil, zvěděv, že byl u Pauliny. Když však již kvůli zachránění svému syn s terasu skočiti má, vyvolá otec, strachem dojat, jmeno jeho. Ve výslechu s policejním komisařem, k němuž na dolehání vesničanů také baronka přijíti musí (která proti Morissonovi také co proti zloději svědčí!!), spletou se výroky tak, že Villepreux náhle vyrozumí z nich, že žena jeho a Morisson ho podvádějí. To jsou scény plny úchvatného, nanejvýš napínavého situačního dojmu. Bylo by ovšem ihned spomoženo, kdyby Morisson, což by již kvůli strašně trpícímu otci svému učiniti měl, řekl baronovi o své lásce ku Kamile, tase se s návrhem a žádostí o její ruku. Avšak pikantnost by tím přirozeným krokem velmi trpěla.

Situace je změněna. Morisson jde napřed do blízkého lesíka, aby se tam střílel s baronem. Baron již chce za ním, vtom se vrátí Kamila z plesu a přednese mu naivně žádost svou i svěří se mu úplně s poměrem svým k Morissonovi. Baronu se tím vše objasní, on vidí, že se ženou jeho nedošlo to až »k nejhoršímu«. Náhle padne tu venku v parku rána. Paulina přiběhne, myslíc, že jde o život manželův, a klesne tomuto na prsa. Taktéž přikvapí starý Morisson, bojící se

o syna, všichni se domnívají, že mladý Morisson spáchal samovraždu. Tu přivlekou tohoto »bodří venkované«. Byli po celou noc v parku číhali, spatřili Morissona a bambitku v ruce jeho i zmocnili se ho, při čemž bambitka spustila. Scéna mezi baronem a Kamilou je ovšem příliš dlouhá, než aby nyní teprv byla mohla rána ta vyjít; to ale neškodí, kvůli efektu není jiné místo pro ni.

Dál se nepotřebuje děj vypravovat, »bodří venkované« vyhráli, neboť Pařížany ta idyla omrzela, stěhují se do města zpět.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 2. března 1867

MARIE STUARTOVNA

Tradice německých jevišť utvořila zvláštní obor ženských úloh, obor tak zvaných »anstandsdam«, což znamená as tolik jako dam, které mají mít salonní i nesalonní, vůbec všechnu hereckou »slušnost« výhradně a hlavně v moci své. Jako spisovatelé, opisujíce život, vyjímají z tohoto také figury málo určité, jež nejsou povahami jak se říká vyslovenými, nýbrž jen tak všeobecným zvykem jakoby povrchním lakem natřeny, takž musí být i herečky, které opět veškeru tu povrchnost a prostřednost znázorniti dovedou. A že mívá každá prostřednost fatální přízrak »slušnosti«, povstal snad uvedený význam »anstandsdam«. Obor ten je dosti veliký, zahrnuje skoro všechny úlohy mezi tragickou milovnicí a hrdinnou matkou, naivní milovnicí a charakterní herečkou, žádá mnoho a mnoho obratnosti a není přitom v kulisním smyslu ani zvláště vděčný. Po takové herečce, která by všemu tomu dostála, je na českém jevišti již dávno shon; prozatimně musily v oboru tom hlavně dámy vypomáhat, které takto jen mladší a starší charakterní úlohy ve veselohrách a tragediích zastupují, pí Pešková totiž a slč. Lipšova. Zkoušeno také se slč. Slavinskou, myslíme ale, že již upuštěno ode všech zkoušek. Nyní učiněn pokus s pí Helmutovou »od

divadla v Královci«. Kdyby nebylo toho oznámeného Královce, jenž má divadlo dosti velké i dosti známé, a pí Helmutová by byla v úloze Alžběty (v Schillerově »Stuartce«) vůbec po prvé vystoupla na jevišti, byli bychom v úsudku svém zdrželivi i připsali bychom ledacos prvnímu tomu vystoupení, co takto již jeví se býti naprosto závadné. Pí Helmutová má pro obor svůj pěknou a statnou postavu, jakož i vydatný, ač někdy se příkře lámající, někdy i v proudu klidnějších vět nejemný hlas. Pohyby i deklamace nedostihují umělecké výše, v prvnějších jeví se někdy chvat u začátečnic obyčejný, v deklamaci pak zase chladná a neživá hotovost. Možno, že přec vadilo pí Helmutové nezvyklé deklamování v češtině, kterouž ostatně dobře mluví, a že by se časem to či ono mnohem půvabněji rozvinulo i obrousilo, avšak takovému divadlu, jaké je naše pražské, těžko i neradno vyčkávat a stále jen zkoušet. A takž budem nadál ještě se musit spolehat na pí Peškovou a slč. Lipšovou, které jsou nepochopitelným způsobem tak málo zaměstnány, že prvější již za nynější *zimní sezóny* (!) několikráte k pohostinským hrám na venek si zajíti mohla. Snad že z okolnosti zajisté nahodilé, že totiž pí Helmutová vystoupla co Stuartka, povstala pověst o jakémsi nahražení slč. Lipšovy. *Nahražení* slč. Lipšovy byl by ovšem holý nesmysl. Slč. Lipšova je vydatná podpora našeho jeviště a v úlohách charakterních sotvy bychom našli jedinou českou herečku, která by ji jen napolo nahraditi mohla. To uznává také obecenstvo, a jediná vada, která se slečně stále a stále vytýká, jako by se nebyla dost často již řekla, je její slabý poněkud orgán. Co se orgánu týče, neslyšeli jsme na jevišti nepříjemnějších než u Dessoira nebo Lewinského; ale nikoho nenapadlo za *tou* příčinou pomýšlet na pensionování vynikajících herců těch. Ovšem, podpora přestává být podporou, když se jí neužívá! — Co se týče provedení »Marie Stuartky« vůbec, bylo důstojné. V titulní úloze vynikla opět pí Malá; jen v chladněji drženém prvním aktu zdálo se nám, že vidíme stopy delšího neopakování kusu. Scéna zahradní s Alžbětou byla v zakončení svém uchvatná. P. Šamberk, jenž mimochodem řečeno hraje nyní také Morissona v Sardouových »Venkovanech«, a sice v jistý prospěch úlohy té, provedl Mortimera tentokráte o něco ještě živěji než jindy.

Z ostatních dobře obsazených úloh uvádíme jen, že p. Kolár st. převzal Talbota, jehož provedl až na některé opět přechvacení se v řeči důstojně. Návštěva byla dosti četná.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 11. března 1867

POHÁDKA ZIMNÍHO VEČERA

Paní Pešková obrala sobě k příjmu svému opět jednu hru Shakespearovu, neznámou jevišti českému posud »Pohádku zimního večera«. Krásný překlad Čejkův oprávnil ji ku kroku tomu, jejž ze stanoviska snahy beneficiantčiny úplně pochopujem. Ze stanoviska divadelní správy ovšem sotvy by se bylo přikročilo ku provedení hry, která žádá rozvin velké komparserie, rozlehlé jeviště, zvláštní úpravu dekorativní atd., mimo to ale onen vytříbený vkus deklamační, který dovede pravdivostí prodchnout postavu *každou*, byť třeba nebyla vzata ze společenských poměrů nám blízkých nebo nehodila se do rámce patheticky se nesoucích her historických a romantických. Musili bychom se vrátit k dávným steskům, že máme málo jen těch, kterým je čistá lidskost i v nejprostější formě své úplně přístupna. Proto také obsah hry samé zajímal jen na jednotlivých místech, nejvíce pak teprv na konci, oprávňujícím význam »činohry«. Pravý as způsob přednesu měla paní Malá, která co Hermiona spojovala důstojnost i něžnost v míře dobré; dále snažili se v menších úlohách svých platnosti nabýt p. Polák a pan Bittner, kterýž poslednější podal Kamila s příslušnou úloze té vřelostí. Pan Šamberk i sl. Čermákova neměli příležitosti k jinému než k naznačení pouze všeobecnému; lecco mohlo se arci přidat hrou melodramatickou, avšak pantomima bývá u nás vždy slabší a často vídáme v situaci důležité, že mimo osoby právě součinné ostatní sobě děje naprosto nevšímají. Pan Šimanovský provedl Leonta příliš patheticky, což na počátku zvláště bylo v přímém odporu s úlohou. Také paní Pešková probrala se teprv ku konci k tónu prochvěnějšímu. Z ostatních úloh drobných vyniká jen šibal Autolycus, jehož

p. Kolár ml. držel v obrysech pevných. Pravili jsme na počátku, že »Pohádka zimního večera« potřebuje velkou úpravu a komparserie. Poslednější byla poněkud nešťastna volbou nahodilých nejspíš komparsů, prvější obmezila se výhradně na sestavení jednotlivých výjevů, z nichž na př. výjev soudní vynikal opravdovou praktičností a malebností zároveň. Co do dekorativního i kostymního byly leckteré nemístnosti; viděli jsme na Sicilii dekoraci římskou na př., což jen stvrzuje výrok náš o nemožnosti provedení, neboť nemůžem žádati nových vydání značných při hře na málo zajisté představení obmezené. Shakespearův známý »český nesmysl« zvýšen ještě řeckým kostymem a zpestřen i šatem zcela moderním (Perdita). Také vyslovování řeckých jmen svědčilo zas o menší dbalosti. Hudba Flotowova je jen slabý odlesk známé komposice Mendelssohnovy. — V pondělí proveden »Enšpigl« a pobavil zvláště přičiněním pánů Mošny a Šamberka, pak paní Hynkové a sl. Písařovicovy. Hojně shromážděné obecenstvo ukázalo, že by sobě přálo regeneraci frašky. Což není nových *dobrých*?

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 14. března 1867

DALIBOR ČERMÁK

»Dalibor Čermák« náleží k těm svižným hrám, které, třebaby již dobře známy, občas provedeny přece vždy zase pobaví. Hra ta, jíž bychom přáli jen zkrácení některých literárních a uměleckých radomontád, také v domácích plodech našich přespříliš se roztahujících, je u nás vyjma jedinou úlohu dámskou dobře obsazena. Zvláště bývá p. Šamberk šťasten v provedení úlohy titulní a tentokráte uznáváme mimo to, že se vzdal dřívějších portretujících přídavků a zato se zvláštní chutí úlohu svou dopodrobna vypracovával. Rozkošné šarže pana Kolára ml., p. Mošny a paní Hynkové jsou známy. Návštěva byla hojna a obecenstvo povděčno hře, která byla živa a zakulacena vzdor tomu, že nejspíš neměla příprav dlouhých.

NÁRODNÍ LISTY 17. března 1867

△

»Tím jsou mně žebráci protivni,« pravila jistá vznešená dáma, »že žádají vždy jen totéž — chleba!« A kdyby žádali něčeho jiného, byli by jí nejen protivni, nýbrž i nestoudni.

Kdo právě chce, může si učinit paralelu mezi žebrákem o chleba a žebrákem o svobodu, a jen od něho samého to bude záviset, bude-li paralela jeho vtipna a trefna, nebo suchopárna a netrefna. Na chléb a na svobodu má *každý* právo přirozené, přec je ale dosti mnoho těch, kterým obého není dáno dle potřeby, kteří musí »vyžebrávat«, »vyčkávat«, než jim obého se z »milosrdí« nebo z »omrzení« dostane. Čtenářské lidstvo zavrtí hlavou, až zví, že svou radomontádou a svým začínáním zvysoka nechci se dostat na jiné než zase na tu promrzelou, zastaralou, ale stále ještě živou a činnou censuru divadelní. Nevolejž, lidské čtenářstvo, hned své »tant de bruit« k mému přiznání. Nemůžem za to, že chcem, aby byla svoboda ve všem a všude, aby *stejný* zákon ovládal vše, nemůžem za to, že nenahlížíme, proč má být spisovatel dramatický jediným spisovatelem, kterému se nedostává veškerých dobrodiní trestního zákona, proč má být jedině ta dramatická omeleta se svou myšlénkovou nádivkou podřízena jiné zdravotní dohlídce, než jaká určena je na ostatní duševní stravu zčásti hladového a zčásti mlsného lidstva.

Politik, žurnalista, novelista smí »spáchat« ledacos, o čem se mu arci mnohdy ani nesnilo, spisovatel dramatický nesmí spáchat nic, ale pranic, ani ve snu ne, on nemůže být nikdy trestán, leda — to by ale už musilo být zcela zvláštní! V jiného spisovatele má zákon důvěru alespoň tu, že jest spisovatel sám dost loyální, aby nepáchal zločinů svévolných (proti mimovolným nebývá ovšem asekurace pouhého rozumu vždy bezpečna), a dost moudrý, aby sobě svévolně trestů nezpůsobil. Ve spisovatele dramatického nemá ale zákon důvěry pražádné, s tím zachází jako s dítětem, které se musí držet vždy v košíku, aby padnout nemohlo, nebo jako se svévolníkem, kterému nejde nad příjemný pocit proražené lebky. Censura preventivní ve všem a všude již vyloučená ovládá již jen písemnictvo dramatické. Spisovatel

dramatický nezávisí pouze od ouzkostlivosti nebo liberálnosti určených strážců *zákona*, nýbrž přímo od subjektivnosti osobnosti censorské. Spisovatel dramatický napíše divadelní kus a zajisté již sám přihlíží k tomu, aby požadavkům zákona vyhověl. Vytiskne třeba kus ten a skutečně není v něm ani jediného slova, které by po rozumu a po zákonu bylo závadné. Dle prostě občanských náhledů mohl by se tedy kus provozovat, jak byl vytištěn. V tom se ale ty prostě občanské náhledy tuze mýlí! Jako do roku 1848 každý rukopis musil se honosit svým censorským »imprimatur«, než směl do tiskárny, musí se nyní vykázat každý kus divadelní zase zpečetěným »wird gestattet«, než smí na jeviště. Nejdřív čte divadelní ředitelstvo kus a nenalezne v něm ničeho, jako již v tištěném ani státní návladní ničeho nenalezl, pak čte týž kus intendance a nenalezne zase ničeho, pak jej ale čte censurní ouřad a ten nalezne na jeho běloskvoucím rouše často velmi mnoho a velmi — divné skvrny. To vše je známo a podali jsme již několikráte ukázky censurních škrtů, které se podobají někdy výroku, že »zde na tomto místě by *mohlo* něco být«. Pro *nové* doklady nemusili bychom daleko, každému zajisté ještě žije v paměti udalost, že nejnevinnější ze všech písní politických, naše sněhobílé »Hej Slované«, bylo před několika týdny uznáno za *nebezpečné* pro jeviště!

Člověk by sobě podobného cos ani nevysvětlil, kdyby nevěděl, že všechny censurní náhledy visí na individuelní ouzkostlivosti nebo třeba i na snaze, aby byla »ouřadní práce vidět«. Všeobecně se uznává, že není divadelní censury třeba, že se může divadlo těmže zákonům podrobit, kterým vše jiné. »Nový Benedix« německé literatury, jenž co p. Duffek sám do nedávna v Praze censuroval (divadelní bibliotéka naše je obohacena dušičkami jeho úřadních plodů) a nyní co Julius Rosen »divadelní listy« do vídenské »Debatty« píše, sám se nyní vyslovuje tam rozhodně proti censuře a nenahlíží, k čemu je jinému, než aby co nejvíce překážela spisovatelům, ředitelům, hercům, ba i censorům samým. Jsou věci jasné jako den, k těm patří také zbytečnost divadelní censury; a přece se ty věci nezlepšují a neodstraňují, leda až po tisíckráte opakovaném nájezdu, rozboru, dolíčení atd. Přestat ale musí konečně přec a proto mluvili jsme o ní již dávno před p. Duffkem a mluvíme i po p.

Duffkovi, vzhledem k jehož článkům řekl tyto dny někdo: »Policie by měla být jako mnišský řád, z něhož je vystoupení takřka nemožné.« Mrzuté bývá takové vystoupení z »řádu« velmi často, jak právě nyní nanovo dokazují články »Petrburských vědomostí« o jesuitech — od exjesuity.

Předběžní censurou není ale vše ještě ukončeno při divadelním kuse; při provedení jeho je, jak známo, vždy ještě také ouřadní stráž, která dává pozor, nemluví-li se místa censurou vyškrtnutá přec nebo nepřidává-li se ze strany herců něco »necensurovaného«. Toto přidávání, jež se »extemporováním« nazývá, nemá arci místa míti na jevišti, spisovatelé sami by as vesměs proti tomu byli, aby herec duchem svým jejich plody ilustrovati mohl, kdy se mu líbí; jiná ale otázka je, zda je extemporování po zákoně již samo sebou trestuhodné. Konečně možno i každé přeřeknutí se nazvati extemporem a pak důsledně trestati. Členové českého divadla byli již často trestáni (členové německého divadla nejspíš že nikdy neextemporují, není alespoň o policejních trestech slyšet), nedávno odseděl sobě pan Bučinský trest dvoudenní, nyní zase hrozí cos podobného panu Šamberkovi. Co spáchal pan Šamberk? Přeřekl se, řekl místo »Translajtánie« jen »Trantárie«. Nařízení jisté dí: »Zapovídá se každé *neslušné* (»unanständig«) a *zlomyslné* extemporování.« Nevíme tedy, spáchal-li p. Šamberk něco neslušného nebo něco zlomyslného.

Také p. Lev byl již blízek trestní pohromě. Co Don Juan pronesl totiž tradicionelní přípitek »Mozart ať žije!« Ale přítomný p. komisař, jenž ve svém životě »Dona Juana« asi příliš často neslyšel, rozuměl, že p. Lev zpívá: »Kozáci ať žijou!« Brzy by bylo zle bývalo pro toho na kozáka přeslyšeného Mozarta!

Pana komisaře toho získala nyní obec pražská, přebrala i jiné síly z řad dřívější policie státní, podle zásady, že »se v tom všem už dobře znají«. Máme tedy odůvodněnou naději, že nám nová naše policie nebude *příliš nova*! Ovšem, jiný by to ani nedoved!

NÁRODNÍ LISTY 20. března 1867

NALEZENEC

(Slečna Plodrová)

Zdá se, že nastává nyní řada zkoušek pro síly nové, jichž je pro mnohé odbory skutečně již tuze třeba. Proto také nemůžem být proti nim, třeba by repertoár nahodile měnily a zimní sezóně vlastně neslušely. Zvláště jsme ale uspokojeni, seznáme-li v předvedených nám hostech skutečně ten onen vítaný talent. Pěkným a individuelním talentkem je předevčírem v kuse »Nalezenec« uvedená slečna *Plodrova*. Zvláštnost jejího zjevu připomíná nám někdejší první vystoupení slečny Čermákovy v téže úloze. Slečna Plodrova jeví v jedné stránce své úlohy více samostatnosti, v druhé zase méně všeobecné přípravy. Hrála prý již co slečna Tichá u páně Švandovy společnosti v Plzni i cvičila se dále u české, nyní na Moravě kočující společnosti; nabyla tím v jistém ohledu dosti volného rozvinu pro rozmar u ní živě činný, nedošla ale ještě oné strojivosti, která je při každé úloze třeba pro jednotlivé ty momenty, které leží *mimo* individualitu každého jednotlivého herce. Hlavní přednost jejího Hynka byla v přirozeném tónu i pohybu dosti nenuceném, v rozmaru živě se probouzejícím a mnohdy působivém; zato však byla stránka citová poněkud chuda, tón zde přechvatný a v onu nepřirozenou příkrost zapadající, jakou slýcháme na jevištích divadel kočujících. Patrno, že je slečna vždy ráda, když již co nejrychleji domluví věty opravdové, aby sobě zase při vtipu a žertu oddechnouti mohla. Nenuceného takového rozmaru je potřebí pro úlohy mnohé a na divadelní správě visí, aby talentu toho prospěšně dokonalila i příležitost poskytla k nabytí toho, co slečně ještě na rutinu schází. Zároveň s vítanou nám slečnou Plodrovou debutovala také jakás paní Velinská co Trubičková. Myslíme, že již na zkoušce lze vidět, zda debutant alespoň trochu obstojí. Z ostatních spoluúčinkujících lze jen paní Hynkové jmenovité uznání vyslovit. Divadelní správu žádali bychom, aby panu Chramostovi rozložila, že je vskutku nutno umět alespoň úlohu dokonale, nemá-li být příliš citelno, že také pro obor páně Chramostův je nové posily třeba. — Po »Na-

lezenci« následovala »Politika v lese« u známém již dobrém obsazení.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 20. března 1867

ĎÁBLŮV PODÍL

Stálé kalamity naší opery měly by vlastně občas ukázat, mnoho-li je v repertoáru činoherním připraveno, což možno i podle předvádění *drobnějších* nových her při takové příležitosti posoudit. Nejspíše že přicházejí ale ty operní kalamity příliš rychle, nebo že se nám připravuje řada her větších, *důkladně provedených*, posud alespoň byla každá kalamita tu zároveň v ohledu jistém kalamitou činoherní. Volba kusů starších nebyla totiž zlá, mnohdy se i volí *zcela* šťastně, jen v provedení vídáme nedostatek přípravy, zčásti ovšem omluvitelný, zčásti ale ráz častěji vídané nyní menší dbalosti nesoucí. Těžko však vyřknout úsudek, když se repertoár co denně měniti musí pro náhlé choroby atp. nehody! K »připravovaným« hrám musíme přičísti frašku »Ďáblův podíl«. Příprava jevila se hlavně v dobře provedené části hudební, sbory šly dokonale, zpěvy sólové učinily zastaralou tu hru snesitelnou. Recitovaná část byla by taktéž uspokojila, kdyby souhra nebyla leckde se rušila případy nápadnějšími a obsazení kdyby *mohlo* být trochu jiné. Návštěva byla hojna.

NÁRODNÍ LISTY 21. března 1867

ZVONÍK NOTREDAMSKÝ

(Antonie Bollardová)

Odpolední hry bývají u nás prosty kritického dozoru; jsouť obyčejně věnovány reprisám her při večerních představeních již dosti pojednávaných a her starých, z divadel-

ního archivu jenom pro hry ty odpolední vyndavaných. Přejíce, aby běžná představení byla vždy dodatkem připravena a zkoušena, ani nemůžem klásti přísnější měřítko na mimořádnou hru další, třeba by bylo dosti sil méně neb pranic zaměstnaných, které by arci měly času dost na přípravu všelikou. Mimo to bývá také většina obecenstva taková, že by odvolání se k němu bylo méně platno. Zbýval by tedy pouze dohled na repertoár, s jehož nynějším tvarem je obecenstvo, soudíme-li dle stále živého a četného účastenství, zcela spokojeno. Mluvíme-li o poslední hře odpolední, o »Zvoníku notredamském«, děje se to proto, že vystoupila v něm po prvé slč. Antonie Bollardova, sestra pilné naší Bollardovy. Úloha Esmeraldy, v níž jsme ji tu viděli, je pro první vystoupení úlohou choulostivou. Nedovolujeť začátečnici, aby se znenáhla na jevišti probírala ze situace k situaci, vše se zde, v kuse pouze na efekt pracovaném, rychle střídá, situace se takměř jen co nejvšeobecněji naznačuje, a představovatelka Esmeraldy musí mít velkou již rutinu, aby dovedla rychle měnícím se obrazům podati alespoň trochu živé plastičnosti. Žádá se zde hotovost povšechná, jakouž začátečnice arci míti nemůže. Proto také nezbývá než naznačit pohostinskou takovou hru co bezúčelnou, a kdybychom to zamlčeti chtěli, že postrádali jsme po celé představení u sl. Bollardovy vůbec živějšího jakéhos záchvěvu citu, musíme se pak obmezit na uvedení věcí zcela zevnějších. V tom ohledu ovšem má slečna Bollardova mnohou výhodu, k níž přičísti dlužno mladý věk, pěknou postavu a orgán řídkého, příjemného zvuku. Jak daleko by se z toho mohlo vypěstovat vlastní umění herecké, nemožno po úloze té určit; zdá se nám však pochybno, že by slečna Bollardova hned nyní neb alespoň v poměrně krátkém čase mohla zde zastat s plným prospěchem místo druhé *opravdové* milovnice, jež čeká stále ještě na šťastné obsazení. V »Zvoníku« byla ještě debutantka druhá, z »Nalezence« nám již dostatečně známá paní Velinská. Po prvním vystoupení jejím vyslovilo se obecenstvo i kritika záporně proti ní, po druhém a nejspíš že posledním vystoupení nevysloví se jinak. Z ostatních úloh osvědčily se nanovo některé dobrým obsazením svým; pp. Kolár, Šimanovský a Polák byli na dávných místech svých. Slečna Lipšova hrála úlohu Gervaisové a její

hře se podařilo alespoň předehru povznésti na výši opravdu hereckou. Divili jsme se, že leckteré pranepatrné úlohy, jindy statistům svěřované, byly obsazeny silami prvními. Důvodům toho nerozumíme.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 26. března 1867

ADRIENNA LECOUVREUROVÁ — VÝTEČNÍCI

Hlavně a předně je zásluhou našich *dam*, že poslední dvě reprise poskytly nám vskutku mnohou pochoutku. V »Adrienně« i ve »Výtečnících« závodily především paní Pešková a paní Malá. V prvnějším, ve prospěch chudých uspořádaném představení přesvědčili jsme se, že je tak mnohá tragedie u nás možná, na niž se v obyčejném běhu ani nepomýšlí. Připomínáme to za příčinou tou, že truchlohra, učinivši z počátku jakýs takýs náběh k pravidelnému rozvinování se, již zase delší dobu vázne. Z představení pondělního šel zajisté každý veleuspokojen domů. Nad jiné vynikaly scény paní Peškové (kněžny) s paní Malou (Adriennou), zde zápasily poesie i herecká obratnost o vítězství. Méně uspokojivy byly výkony spoluúčinkujících herců, ba úloha Morice byla tak ledabyle odbyta, že byla nechuť našeho zástupce mladších úloh hrdinných pro obor ten již až příliš zjevna. Veškeré zbytky své herecké chuti věnuje nyní pan Šamberk úlohám rozmarným a v ohledu tom byl v outerních »Výtečnících« také zcela jinak platen a šťasten než o den dříve. Připomínáme mu, aby záhy přihlídl k tomu, by sama sebe a krásný talent svůj neobmezil konečně ještě dále, na pouhou již jen frašku, neboť *ve veselohře* nestačí *pouhý* rozmar, veselohra žádá přísnou charakteristiku právě tak jako truchlohra. Pravili jsme již, že také »Výtečníci« byli dobrým vcelku představením; v nich se páni co do výsledku čestného dámám vyrovnali. Návštěva byla v oba dny dosti četna.

NÁRODNÍ LISTY 28. března 1867

MALÍŘ CO PYGMALION — KLOBOUK

»Malíř co Pygmalion aneb Básníkův tajný plán« zove se nová tříaktová veselohra, která předevčírem po prvé dávána setkala se s výsledkem dobrým. Spisovatelem jejím je Josef Wenzig, zasloužilý co starosta Umělecké besedy, zasloužilý také na poli literárním hlavně tím, že vynikavě působil na obeznamování Němců s literaturou českou. Již před delší dobou sděleno veřejnosti, že podal týž našemu skladateli Smetanovi libreto k nové operní skladbě; dle veselohry nám nyní známé jsme přesvědčeni, že vyhoví také libreto to veškerým požadavkům divadelním. Úpravou svou *praktickou* vyniká veselohra Wenzigova především. Vše se rozvinuje tak hladce a jednoduše, že hned po prvním aktu je nám plán celé veselohry jasný; předčasná ta jasnost nevadí ale mnoho za tou příčinou, že nechává spisovatel situací rychle za situací následovat, že žádné jednotlivé okázale nevyčerpává do omrzení. Přes tyto dobré vlastnosti mohl by spisovatel přece celek zkrátit ze tří na dva akty a neškodilo by ani, kdyby kvůli tomu vynechal episodku »služebnické lásky« třeba zcela. Děj veselohry Wenzigovy je sice čtenářstvu českému již odjinud znám (Č. včela jej obšírně sdělila), dotknem se ho ale přece zde několika slovy. Statkář Kamenický chce syna svého Karla, vybraného misogyna, zasnoubit s poručenicí svou Boženou. Karel, ač své nevěsty nezná, uteče přec již pro všeobecnou svou nechuť k ženským z domova do Prahy, kdež se co malíř Petřínský uměním svým živí. Básník Dubský, přítel Karlův, ví o všem, i vymyslí sobě »tajný plán«, jak by vše zase napravil. Božena, jíž se předstírá, že má Karla jen pokořit a tím se za urážku jí učiněnou pomstít, odebeře se s Kamenickým starým do Prahy. V mužské šaty převlečena navštíví Karla a předstírajíc, že také ona žen nenavidí, pohne ho k tomu, že dle ní maluje podobiznu simulované — sestry její. »Rozumí se samo sebou« — říká se při veselohře, že se nyní Karel do díla svého zamiluje, v tom tedy jeho podoba s Pygmalionem. Úkol zázračné bohyně přebírá přítel Dubský, a pod záminkou, že podobizna není dosti věrna, pohne Karla, aby ukryt v jednom keři zahrady Kanálské podíval se zblízka na Boženu, již zase v ženský šat

převlečenou. Zjevení se Boženy činí předvídaný dojem na Karla, jenž se pak již zjevně k lásce své přizná, když Dubský sobě sám na zamilovaného zahrávati počne. Nyní ale nastávají zase obtíže se strany uražené Boženy, jež arci jsou brzy překonány. Veškeré povahy jsou prostě a střízlivě, přitom ale pevně kresleny; dialog je hladký a má leckterý dobrý obrat. Jen z těch narážek na Uměleckou besedu vynechali bychom některé, zvláště na konci, kde by úplné škrtnutí narážek zrychlilo již již očekávané spadnutí opony a prospělo celému kusu. Veselohra by byla mnohem více ještě získala, kdyby u nás bylo alespoň módou, co je jinde povinností, že se totiž právě k novinkám původním přikládá píle největší. Provedení svědčilo sice o jisté chuti při dámách paní Peškové a slečně Čermákově, při pánech Koláru ml., Šamberkovi a Mošnovi, »vůle« byla dobrá — na jevišti, ale »tělo« bylo u příprav slabé a všichni spoluúčinkující zápasili značně s pamětí. Jevilo se to hojným přeříkáváním i strojeným zas přenáhlováním. Zvláště pan Bittner překvapil nás v ohledu tom co nejnepříjemněji. Ostatně nejsme také s obsazením srozuměni, úlohu paní Peškové měla hrát paní Hynková, úlohu pana Bittnera pan Seifert, v tom by byla alespoň důslednost nějaká. Obecenstvo, nečetně shromážděné, bylo již za tu dobrou, na jevišti se teprv jevící vůli povděčno a volalo spoluúčinkující často. Ku konci volán také spisovatel, v jehož jmenu poděkoval p. Kolár ml.

NÁRODNÍ LISTY 1. dubna 1867

DALEKO ŠIROKO ROZVĚTVENÉ SPIKNUTÍ

Výtečná veselohra Scribova »Bertrand et Raton ou l'art de conspirer« vtělena nyní repertoáru českému. Nepochybná cena veselohry té, nesoucí na sobě vyslovený ráz veseloher situačních a intrigových, zavazuje nás k díkům, jež vzdáváme obratným překladatelům dru J. P. a G. Pf. Moravskému. Český titul »Daleko široko rozvětvené spiknutí« má poněkud ráz satirické hříčky, která zde ovšem nevadí. Pro-

vedení bylo v jistém ohledu vynikající. Především jmenujem p. Kolára st., jenž dával úlohu hraběte Bertranda z Rancova. Nepochybíme as, řeknem-li, že úlohou tou postavil se p. Kolár *nejvýš.* Nikdy jsme nebyli jím ještě v té míře uspokojeni jako tentokráte. Na velké talenty klade se vždy měřítko co nepřísnější; u nich vytýkáváme to či ono ještě tehdy, když bychom pro talent prostřední měli již jen slova plna uznání. Dostačí, řeknem-li, že ani při nejpřísnějších požadavcích estetických nedovedli bychom říci, kterému z nich by p. Kolár nebyl vyhověl *úplně.* Jeho Rancov byl taký zjev, dle jakého sobě estetika teprv pravidla svá tvoří. Všeobecné kontury byly co nejjasnější, do-podrobné vypracování velmi pečlivé, noblesa i lehce pointující humor celé postavy došel výrazu bezúhonného. Mimo p. Kolára, jenž nám poskytl pochoutky tak vzorné, potěšili jsme se opravdově také na Janu p. Mošny. Herec tento povznesl se tak rychle mezi nejoblíbenější členy našeho jeviště a pokračuje s tak ušlechtilou opravdivostí i láskou na dráze své, že očekáváme od něho ještě mnoho a mnoho pěkného. P. Mošna je ve svém oboru pravým Proteem, zcela individuelních a ostře se lišících působivých postav dovedl již dlouhou pěknou řadu, k té připojil se nyní také jeho sluha Jan. Naproti takové komice musí i blaseovanost sama se rozplynout. Kupec Raton p. Kolára ml. spadá v onen kruh působivých bonhomních šarží, které týž herec velmi dobře ovládá, — třeba by úlohy nebyl vždy stejně dobře mocen. V dobré míře držel se p. Bittner i p. Polák; beneficiant p. Kysela spokojil se s malou úložkou, kdežto by byl ve větší plukovníka Kollera velmi dobře posloužil. Pan Chvalovský byl konečně jednou zas zaměstnán, a sice tak platně, že doufáme setkati se s ním nyní častěji. Co se ženských partií týče, byla jen pí Hynková úplně na svém místě. Místo druhé opravdové milovnice (od pí Malé nemožno snad žádat, aby všechny úlohy sama zastala), které posud nemáme, musila hrát slečna Čermákova úlohu Kristiny. Uznáváme její pilné alespoň provedení. Neradi podotýkáme, že slč. Slavinská opět měla úlohu, jíž dostačiti nemůže a kvůli níž tedy velmi zbytečně kritice propadává. Po představení sobotním zaznamenali jsme, že pí Pešková *měla* úlohu, která jí nepatří, po představení předvčerejším

zase zaznamenáváme, že *n e měla* úlohu, která jí patří. Přiměřenost poznat není věru těžko a přáli bychom sobě tuze, aby osobní řevnivost přestala již hubit divadlo naše. Nebyli jsme nikdy slepi aniž němi, kdykoli se jednalo o to, abychom určili, čím pí Pešková nám *není*, avšak rovněž dobře víme, čím *jest*, a nepřipustíme, aby jeviště české oloupeno bylo o sílu, za jakouž nám náhrada nesvitá odnikud. Také bychom rádi zbaveni byli zdání, že proti slč. Slavinské vystupujem jaksi systematicky. Chce-li se slč. Slavinské, jejíž nynější způsobilost stačí jen na úlohy malé, vpravdě prospěti, nechť se nechá slečna při úlohách těch malých, až dokáže, že sobě přisvojila přirozenou mluvu a deklamaci *českou.* V tom jí budeme ochotně radou pomocni. — Jak praveno, jen neradi to vše podotýkáme, zvláště při představení jinak tak výtečném, z něhož hojně shromážděné obecenstvo odcházelo veleuspokojeno.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 4. dubna 1867

KAPITOLA I, II a III — DO ZBRANĚ VESELOHRA NA MOSTĚ

Benefice slečny Čermákovy přinesla nám tři zajímavé drobotiny, dvě novinky původní od Pflegra a Stankovského a jednu starší hru Klicperovu, která, dlouhá leta nedávaná, skoro dojmem novosti již zase působí. Především musíme se zmíniti o kuse Pflegrově, nadepsaném »Kapitola I, II a III«. Ty tři »kapitoly« jsou kapitolami lásky statkáře pana Vidimova, první: vdova Libinská, druhá: Julie, chudá dcerka po padlém důstojníku, třetí: dáma jakás neznámá, jen za kulisami činná a v kuse ani nevystupující, kdežto první dvě jsou vlastními činitelkami kusu. Paní Libinská, dáma spekulativní, hodlá se provdati za starého radu Kolínského, jehož syn Vladimír je milencem Julie, starým radou pro chudobu svou nenáviděné. Vladimír vyhledává přátelství Libinské, z čehož vznikne nejdřív žárlivost Juliina, pak Kolínského, konečně i Libinské samé. Bývalý milenec obou,

Vidimov, honí se zatím za ideálem »číslo třetí«, nemísí se do děje samého, až nakonec, kde Vladimíra zprostí macechy. Je toho škoda, že užil spisovatel Vidimových dřívějších lásek tak málo, mohl z toho rozpříst veselohru delší, na pikantní situace bohatou. Takž ale slouží jen k tomu, abychom viděli titul hry jednoaktové odůvodněný. Hra se pěkně a široce rozbíhá, spisovatel ji pak ale násilně stlačuje a přitom sáhl k prostředkům již divadelně otřelejším a k rozvinu zčásti pravdě málo jen podobnému. K pravdě nepodobným věcem čítáme na př. volné ty návštěvy dam u svobodných mužů, k prostředkům valně otřelým na př., že žárlivost budí se tím, že poklekl Vladimír před Libinskou. Že přese všechnu známost situac v druhé polovici hry tato přec baví, spisovatel způsobil hlavně svým plynným dialogem, méně charakteristikou, která nemá času na rozvin a při známější situaci sama také známa se zdá. Nápadno nám je také až příliš rozhodné, a pakli dívčí, tedy alespoň méně salonní vystoupení Juliino. Vcelku nedostupují »Kapitoly« té výše, na kterou se »Telegram« téhož spisovatele povznesl, a třeba se hodily pro opakování, doufáme, že od spisovatele jiné ještě práce »Telegramu« podobnější spatříme. Plynný dialog, volba předmětu i všeobecná obratnost divadelní ručí nám také při »Kapitolách« za další práce dobré. Tolik uznati sluší, že práce tato svědčí opět o spisovatelské opravdivosti, jakéž bohužel u jiných postrádáme. K poznámce této nutí nás druhá provozovaná novinka původní, Stankovského »Do zbraně«. Co jsme již dříve podotkli, že se nám Stankovský zdá být pracovníkem spěšným, nevyhloubávajícím sebe ni práci svou, musíme zde opakovat. Škoda věru tak velenadějného talentu, že nehledí hned v počátcích podat něco o zdravém mládí, o velké vůli svědčícího, něco dobrého a původního! Rozpisovat se jest velmi snadno, tíž ale pak bývá, ba nejčastěji již nemožno, rozeběhlý způsob psaní zas stěsnit v mocnou hloub. »Do zbraně« svědčí opět jen o plynnějším, ne však vždy šťastně rýmovaném verši, charaktery, situace, dialog je starý a prázdný. Naproti talentu je přísnost povinností, kterouž nám, třeba ostře pronešenou, p. Stankovský nezazlí. — Hra byla v obou kusech dosti živa, ač některé jednotlivosti, zvláště v uhlazeném běhu Pflegrovy veselohry, mohly být

ještě líp sestudovány a naučeny. Velmi pěkně odehrána »Veselohra na mostě«, v níž také pan Chramosta (učitel) byl dobře platným. Mezi hrami provozovaly slečna Hentzova a Krausova tance, přijaté s potleskem. Od velkonoc prý také sbor baletní bude »renovován«; těšíme se tomu tím více, že víme najisto, že pro tanec sólový zůstane nám oblíbená slečna Hentzova zachována. — Z her dřívějších musíme ještě dodati, že slečna Plodrova vystoupila po druhé v bluetě »Sirka mezi jiskrami«. Doba mezi prvním vystoupením a druhým byla tak dlouhá, že by bylo čírou nešetrností, kdyby oznámení divadelní cedule, že slečna Plodrova zase vystupuje »jakožto host«, nebyla než pouhou formalitou. Myslíme, že sobě divadelní správa přispíšila získat talent nadějný, co jakový se slečna zase v bluetě té osvědčila.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 13. dubna 1867

KAPITOLA I, II a III — JEN MIMOCHODEM KLOBOUK

Místo ohlášeného na pátek »Narcisa«, v němž měla paní Helmutová co Pompadourová odbýt sobě druhou pohostinskou svou hru, sehrány jsou tři krátké hry: »Kapitola I, II a III«, »Jen mimochodem« a »Klobouk«. Na nárožích stálo ale oznámeno: »Poněvadž paní Pešková udělenou jí dovolenou libovolně překročila atd.« Oznámení takového jsme čtli jen tenkráte, když se stalo něco à la Vecko. Každý, dotknut příkrostí okázalého toho oznámení, tázal se: Chce paní Pešková od našeho divadla pryč? Chtějí jiní, aby šla? Prvější není pravda, poslednější ale také ne. Tolik ale víme, že by bylo jiných důvodů potřebí než předržených dvou dní, aby se vnitřní nepořádek podobně na nárožích konstatoval a síla první třídy, k tomu vůbec vážená dáma, podobně před veřejnost se stavěla. Nikoho nenapadne, aby *zastával nepořádek jakýkoli*, nechť se ho dopustí první nebo poslední síla, a těší nás, že divadelní správa přísně k *pořádku* hledí, což vřele také pro budoucnost odporučujem. Také to

musíme uznati, že každý nový případ velmi nemile dotknouti se musí ředitelstva, kteréž má tolik svízelí s repertoárem, takže dosti často kus v samý teprv večer změněn bývá. Na udržení pořádku jsou přísné divadelní zákony, jichž šetřiti bude *vždy* dobře, a *zákony ty ukládají velké peněžité i jiné tresty za nepořádek každý*. Avšak naproti *veřejnosti* vždy mohou být zajisté ohledy, zejmena jedná-li se o to, udržet vynikajícího člena v zasloužené oblíbenosti u obecenstva, což je přec také ve prospěch divadla celého. Mimo to, bylo toho právě třeba? Jak nám známo, nedostavila se paní Pešková již ve čtvrtek ku zkoušce, mohlo se tedy poptávkou o den dříve již vše spravit. V pátek poslali konečně do bytu paní Peškové a tu se dověděli, že telegrafováno z Budějovic, že paní Pešková ochuravěla. A nemohl být skutečně »Narcis«? Myslíme, že se dobře pamatujem, pravíme-li, že úlohu, v níž paní Pešková vystoupiti měla, také slečna *Lipšova* v dávnějším repertoáru svém má. Při *přísném pořádku* mohl tedy »Narcis« zajisté být.

NÁRODNÍ LISTY 15. dubna 1867

Paní Pešková zadala k divadelnímu družstvu následkem posledních známých a velmi nemilých událostí, jakož i následkem toho, že nedostává se jí náležitého v oboru jí příslušícím zaměstnání, odůvodněný prý šíře přípis, ve kterém prosí, *aby buď dle úmluvy zaměstnávána*, anebo *ihned ze svazku divadelního propuštěna byla*. Paní Pešková je pro naše divadlo, na kterém vůbec jen as dvě skutečné herečky máme, silou tak potřebnou, že nepochybujeme, že sl. divadelní družstvo hleděti bude nám vynikající umělkyni zachovati, a to tím spíše, ana žádost její za řádné a nijakými *pletichami* neobmezované působení je úplně na prospěch našeho divadla i dávno již vysloveným přáním *jak obecenstva, tak kritiky*.

NÁRODNÍ LISTY 20. dubna 1867

ŽIVOT A SMRT KRÁLE RICHARDA III.

Letní sezóna je v Novoměstském divadle zahájena. Střídavě bude se tam hrát česky a německy, i není nám známo, jak vlastně se střídání to smluvilo, které dny budou naše, které ne. Tolik je ale jisto, že již ve střídání tom je naznačeno, že se tu jednati *musí* o konkurování. Byla-li vždy a je-li také nyní rozhodně otázka konkurence zároveň otázkou existence pro divadlo české, stane se tato otázka nyní ještě palčivější. Rychlým přinášením novinek v cizině proslavených, jakýmž zajisté vynikala správa dřívější, pohodlný krok správy nynější posud nevyniknul, skoro se nám zdá být jisto tedy, že francouzskými veselohrami a féeriemi nebo snad ruskými truchlohrami atd. závodit také nadál nebudem. Měl to být hlavně úkol odbyté právě sezóny zimní a pro sezónu letní zbude nám tedy závod operní, což by — provedeno — mělo arci všechnu oprávněnost. Jak dalece pak naše nynější opera s to jest závoditi pomocí vynikajících hostů, kteří, *mají-li* nám být něčím platni, vyžadovati musí co *nejrychlejší* měnění a tvoření repertoáru, o tom nepřisluší soud nám co strážcům činohry. Také se o tom zmiňujem zde jen proto, že vůbec zahájení sezóny připadlo náhodou činohře a že při referátu o ní nutno se zmíniti také o zahájení tom. Šťastná to byla volba, že pro počátek postavena jest na jevišti velká historická truchlohra, neboť rozměry a celá vůbec způsobilost zábranského divadla nesvědčí hře klidnější, nejméně ale na př. veselohře salonní. Mimo to je »Richard III.« s p. Kolárem starším v titulní úloze v pověsti co nejchvalnější. Také tentokráte upoutal přirozeným způsobem p. Kolár skoro výhradně pozornost naši. Drže se dávnějšího svého pojmutí všeobecného prohloubal týž pán mnohé stránky povahy Richardovy výdatněji než dříve, byly to dřívější pevné rysy s kresbou i v podrobnostech nyní poutající. Oč tu více píle v jednotlivostech, o to vzrostl celý Richard co do démonické stránky své a o to byl úchvatnější. Jakkoli se nám začátek zdál býti trochu ledový, byla na základě tom pak další stavba tak důsledna, že to možno nazvat vrcholením až po sám konec. Vyznamenalyť se jednotlivé ty momenty, pokud

činnost Richarda trvá, mefistofelskou ostrostí a ironií, kdežto zase počínajíc od kletby matčiny byl výbuch tak čistě lidský, že uchvacoval. Ostatní mužské úlohy dostačují již, drží-li se v nějaké jen ušlechtilé míře. Je jich síla a v jedné z nich (Richmond) zaměstnán také divadelní elév pan Budil. Není lze po úloze také pronést vůbec nějaký úsudek o začátečníku, který má ostatně zcela pěkné hmotné prostředky. Důležitější jsou úlohy dámské, ty musí ve mnohých scénách tvořit úplnou protiváhu naproti úloze titulní. Paní Malé (Anně) a slečně Lipšově (Markétě) zdařilo se to arci zcela, prvější volána po velké scéně prvního aktu, poslednější odměněna za úchvatnou svou hru, držící se na vrcholi tragickém, potleskem opětovaným. Obecenstvo opět jasně rozsoudilo, že sobě přeje, aby tak výtečná herečka nebyla násilně držena v pozadí. Rovněž jasně vidělo obecenstvo zase, že ve větších, důležitějších úlohách je zkoušek se slečnou Slavinskou již dost. Řekli jsme to již často, avšak *bez* výsledku, což se u nás i v případech nejjasnějších stává. Litujem úlohy k platnosti nijak nepřivedené, litujem ale také slečny Slavinské, že je všanc dávána kritice, která arciť mlčeti nesmí. Komparserie byla namnoze nedostatečna, část dekorativní někdy nesprávna a nepředvídaný úkol přidělen tentokráte oponě, která se povznášela a padala, kdy se jí právě líbilo. — O symfonické básni »Richard III.« od Bedřicha Smetany, provedené před počátkem hry, ponecháváme zmíniti se referátu hudebnímu. — Návštěva byla slušna.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 25. dubna 1867

SKLENICE VODY

(Paní Helmutová)

Snad že nám chtěli výtečnost posledního představení shakespearovského vřeleji v paměť vtisknout, jinou příčinu bychom k *této,* ve čtvrtek provozované »Sklenici vody« věru nevěděli. Ovšem je ten kus u nás velmi oblíben, avšak

ve svém naskrz dosti dobrém, starém obsazení, jehož změnu sobě alespoň nepřejem pomocí paní Helmutové. Paní ta měla tu co vévodkyně *druhou* svou hru pohostinskou, ačkoli již první hra dokázala dosti jasně, že nemají se pražádné další zkoušky konat, a pakli zkoušky, tedy zajisté ne ve důležité kterékoli úloze a ne v úloze takové docela před obecenstvem. Ředitelstvo divadelní zajisté že nebylo ani prvnímu vystoupení, ani zkouškám k druhému přítomno. Nemůžem sobě pomoci, nenalezáme-li při paní Helmutové *žádnou z* těch vlastností, jakých je hlavně pro kus salonní třeba. Při vévodkyni Marlborough je třeba ušlechtilých pohybů, vkusné toalety, lehkého pointování, hladké vůbec hry, což vše jsme naprosto pohřešovali. Mimo to má paní Helmutová *úplně nečeskou* vokalisaci, a proto, syti již té vybraně slabé mluvy na jevišti českém, ani bychom neradili k dalším zkouškám na př. v úlohách »z lidu«, ku kterým snad jedině by byla paní Helmutová orgánem svým poukázána, kdyby takto divadelní rutina její byla alespoň o něco větší. Obecenstvo souhlasilo v tom ovšem, a když se někdy jakýs potlesk okázalý zjevil, odmítlo jej rozhodně. Zato uznávány opět jsou známé již dobré výkony paní Malé, slečny Čermákovy a pana Šimanovského. Poslednější byl v plném rozmarném proudu, jímž se nechával zavést k akcím o něco živějším, než jaké chladně počítavá postava Bolingbrokova snese. Pan Seifert může být velmi platným Mashamem, vzpomene-li sobě jen, že Bolingbrokovo naznačování jeho »naivnosti« nesmí se v příliš úzkém smyslu brát. Mimo to zápasil s textem.

NÁRODNÍ LISTY 27. dubna 1867

KORUNA

Romantický Tarent, proslulý rovněž filosofy tak labužníky svými, jednou sídlo dumavých pythagorejců, později zas intrikantních Orsinovců, byl již přečasto použit od básníků co rámec dějů novelistických nebo dramatických.

Užil ho nyní také Wenzig k tragedii »Koruna«, o níž dříve rozšiřované příznivé pověsti nyní docíleným praktickým výsledkem úplně potvrzeny byly. Do šedých věků, ba až do mythů indických zasáhá báj o diadému knížecím, jenž jest nadán kouzlem, že každý, kdož co vinník jakýkoli posadí jej na leb svou, ihned šíleností a vyprahlostí mozku smrti dojde. Báj tu znázornil Wenzig, abychom tak řekli, dramatickým příkladem. Základní myšlenka nové naší truchlohry je čistě romantická, z čehož již resultuje ráz celé hry vůbec. Z toho také jasno, proč zvolil spisovatel romantický Tarent za dějiště. Zda se báj ta také někde jinde na Tarent zlokalisovala, nelze nám na ten čas určit; dle toho však, že se spisovatel vyhnul historickým jmenům Orsinovců, můžem o tom pochybovat. Rovněž volně užil mythičnosti báje své, béře ji stále jen co pověst, vyvodí ale její pomocí faktory *všeobecně* lidské, psychologicky platné a tedy pravdivé. Co do myšlenkového vidíme v tom hlavní přednost nové tragedie, jejíž rozvin je následující: Astolfo zmocnil se lenního vévodského trůnu tarentského, odstraniv dřívějšího vládce Dionysia. Neodváží se dát se korunovat, násilí jednou spáchané vzbuzuje v něm strach, že by podlehl kouzlu koruny. Chce smířit mány Dionysiovy sňatkem své dcery Isabelly s milujícím ji Manuelem, mladším synem Dionysiovým. Avšak tajně ji miluje také starší bratr Manuelův Juan, jehož jmeno nám v tarentském tom vůkolí poněkud divně zní. Juan je povaha výstřední, kteráž pro zralejší stáří své násilnou smrtí otcovou přibrala na sebe dumavost nebezpečnou. Pro povahu tu Astolfo mu nedůvěřuje, ano bojí se ho i udržuje ho vždy ve vzdálenosti od osoby své. Juan zapadá tím do společností pokoutních, rváčských a pijáckých, v nichž arci přibírá do sebe mravního kalu. Odhodlán pomstíti smrt otcovu na Astolfovi je zdržován jen náruživou láskou k Isabelle. To je základní situace na počátku hry. Astolfo dává zase dvorskou zábavu, z níž je opět jediný Juan vyloučen. Manuel k hostině se ubírající svěřuje se Juanovi s láskou svou i s přiznáním, že se domnívá býti milován. Juan zatají mu záměry své, je ale pevně odhodlán, že neustoupí. Nyní, kdy poznává, že Astolfo dá dceru svou spíš Manueli než jemu, nevidí více příčin, proč by otce ihned nepomstil, a umíní sobě, že po-

mocí tajného příchodu do zahrady Astolfovy k tomuto se přikrade a jeho zabije. Učiní tak. Manuel také vyhledává Astolfa v zahradě, v úmyslu, aby ho požádal za ruku Isabellinu. Najde Astolfa již zavražděného, učiní povyk a přikvapivší dvořenínové zatknou jeho co vraždy podezřelého. Zpráva o tom zastihne Juana při pitce se soudruhy zesnulého. Juan miluje bratra dosti mnoho, takže obrat nenadálý není mu zcela po chuti. Umíní sobě, že povede věc tak, aby byl Manuel pouze z vlasti vypovězen, zbavíť se tím zároveň soka. Sám pak má okamžik ten za vhodný, aby získal sobě Isabellu. Tato ho rozhodně zamítá, vyznávajíc se přímo z lásky své k Manuelovi. V duši její již klíčí tušení, že vlastně Juan je vrahem, a tušení to vzmáhá se již i u soudců Manuelových a šíří se vždy dál a dál. Juan vidí rostoucí to podezření, chce je utlumit násilím novým. Isabellu zavře do kláštera, z prsou svých vyrve násilně lásku k bratrovi i přivolí, aby se tento podrobil »božímu soudu«, totiž třídennímu boji s každým, kdož by se za protivníka přihlásil. Doufá, že Manuel padne, a vítá soudruha pitek svých Ubalda, jenž se co první soupeř dobrovolný hlásí. Ubaldo padne, Juan musí Manuela veřejně přijmout u přítomnosti celého dvoru. Příležitosti té užije z kláštera uniklá Isabella. Tato věří pevně v zázračnou moc koruny tarentské. Vniknuvši do shromáždění nařkne Juana přímo z vraždy a vyzve ho, aby dokázal bezvinu svou tím, že sobě korunu vsadí na hlavu. Donucen, slíbí Juan učiniti tak. Dojmů na Juana působících byl již básník nahromadil tolik, že přirozeně musí jimi již trpět Juanův duch. Opovržení a osamělost, touha po vymstění otcovy smrti, soupeřící láska bratrova, vědomí spáchané vraždy, zavržená láska vlastní, zápas s láskou k bratrovi, očividné vzrůstání podezření, opuštěnost od všech a odevšad, náruživé popíjení kvůli tlumení vnitřních bouří, — to vše je zajisté schopno položit do náruživé duše zárodek šílenosti i rychle jej roznítit. Soupeřů dalších se Manuelovi více nepřihlásilo, i vydá Juan rozkaz na tajné utracení bratra. Soudce Leonardo, jemuž dána vůle Juanova na srozuměnou, šetří Manuela a přinese Juanovi místo hlavy Manuelovy rouškou přikrytou hlavu kančí. Pohled na zastřenou hlavu vyvolá u zcela již opuštěného Juana první výbuch šílenosti. Šílen již vniká pak do

korunovační síně, šílen beře korunu na hlavu, a když se mu v témž okamžiku objeví živý Manuel, sklesne Juan mrtev k zemi. Patrno, že to děj velmi zajímavý, vcelku prostě, jednoduše se rozvinující, a právě proto úchvatný. Avšak právě ta jednoduchost psychologického aparátu vyžadovala by dle našeho zdání skromnější trochu rozměr kusu co do počtu aktů. Snaha po prohloubání i všestranném opodstatnění povahy i činů Juanových svedla básníka k epické šířce, svedla ho i k častému měnění jeviště. Posledněj bylo tím citelnější, že opona při proměnách vždy neomluvitelně dlouho sevřena zůstávala. Při celkovitém úspěchu nechcem spisovateli z toho však zvláštní výtku činiti. Situací dobrých je tu mnoho, leckteré i mocny, úchvatny, na př. předstoupení Isabelly před Juana, Juan před domnělou hlavou bratrovou, konečně scéna korunovační. Charaktery jsou vesměs jasně a určitě kresleny, povaha Juanova mistrně rozvinuta. Dikce je ušlechtilá, jazyk plynný. Repertoár náš je obohacen dobrou tragedií rázu romantického, přec ale samostatného, držícího střed mezi romantickými hrami školy francouzské a povahopisnými hrami novější školy německé. Za dobrý výsledek hned při představení prvním musíme být také slušnému provedení povděčni. V přední řadě sluší jmenovati pana Šimanovského. Užil veškerých svých krásných prostředků uměleckých. Juan žádá velkého fondu hry oživené, náruživosti kypící; myslíme, že p. Šimanovský intencím spisovatelovým úplně vyhověl. Od prvního Macbetha p. Šimanovského je tento Juan prvním zas stejnorodým velikánem. Podporován byl p. Šimanovský vynikavě paní Malou (Isabella), pány Kolárem (Astolfo), Polákem (Ubaldo) i Chramostou a Kyselou. Panu Šamberkovi již dávno přestal obor tragický svědčit. Hraje úlohy opravdové s patrnou nechutí a právě obor prvních milovníků tragických nejméně snese mdlobu. Má-li se vůbec tragedie dávat, je třeba v oboru tom vhodného a brzkého opatření. Pan Šamberk je proň dle vlastní vůle své ztracen a věnoval se již oboru jinému sám. Návštěva byla obyčejna.

J. N.

NÁRODNÍ NOVINY 4. května 1867

JENOM PĚT ZLATÝCH

Mezi předvčerejšími drobnými hrami byla po dalším zase čase jednoaktová »Jenom pět zlatých«. Opět se velmi líbila, především ovšem plně rozkvětlým humorem p. Šamberkovým, jenž udržoval obecenstvo v stálé veselosti. Přidané ke kusům tance byly příznivě přijaty. Slečna Hentzova a Krausova tančily sóla, sbor jim vypomáhal. Sbor náš je nyní sesílen některými novými a pilnými tanečnicemi, i representuje se již zcela slušně. Je ale žádoucno, aby byly v sólech i sborech studovány konečně nějaké tance *nové.*

J. N.

NÁRODNÍ NOVINY 5. května 1867

RECEPT LÁSKY
NESNÁZE TANEČNÍHO MISTRA — NÁPADY

Ve prospěch slečny Marie Hentzovy byly v neděli provozovány tři nové hry jednoaktové. První z nich, francouzská blueta »Recept lásky«, zasluhuje úplně jmena veselohry. Je to hra vzdor své krátkosti dosti se splétající s paralelními dvěma ději. Paní Malá a slečna Čermákova, pánové Mošna, Šamberk a Šimanovský udrželi ji v živém a příjemném proudu. — »Nesnáze tanečního mistra« je spíše fraška než veselohra. Předmět její je mystifikace tanečního mistra, neumějícího číst. Mistr Skočdopole obdrží list, vyzývající každého, komuž jej ku přečtení dá, aby mu dle vlastní vůle své něco klamného přečetl. Úloha dosti pasivního přitom Skočdopole není snadna; pan Chvalovský sehrál ji živě a obratně. Rozkošnou šarži podal tu pan Seifert co mistrův přítel Hlaváček. Taktéž fraškou sluší nazvati z anglického převedené »Nápady« (překlad J. R. Novotného), v nichž je zcela nová v oboru svém figura na pána sobě zahrávajícího tovaryše Kapusty, již přivedl p. Mošna k plné platnosti. Dobrý byl také p. Bittner co lehkomyslný, mezi žalá-

řem a svatbou visící hejsek; přáli bychom mu jen ještě o něco více bezprostředního humoru. Celé té hříčce poslední bylo by rychlejší, všeliké pravděnepodobnosti kryjící sehrání valně ještě prospělo. — Z přidaných tanců jmenujem dobře uspořádaný Grand ballabile, v němž obratná slč. Hentzova sóly svými rozhodně vynikla, podporována slečnami Krausovou a Bastlovou. Poslednější je nově získaným členem sboru baletního a osvědčila zde způsobilost i pro menší sóla. — Divadlo bylo veskrz naplněno.

NÁRODNÍ NOVINY 7. května 1867

Z DOBY KOTILIONŮV

Předevčírem se dávalo po prvé »Z doby kotilionův. Původní veselohra ve 3 jednáních od Bozděcha«. Výsledek byl rozhodný, skoro po každé scéně potlesk, již po druhém aktu volali spisovatele. Předcházející pověsti chvalné úplně se potvrdily. »Z doby kotilionův« nezapírá v ničem školu a vlivy, pod nimiž kus vzrostl. Je to škola Scribova, vliv francouzský, moderní. Kus hraje ve Versaillu, líčeny jsou tu poměry doby Pompadourčiny a osoby veškeré tak, že by vše mohlo rovněž dobře pocházet od spisovatele francouzského. Brachvogel zasáhl »Narcisem« svým do téhož kruhu, na jeho práci lze ale přece Němce poznat; v kuse Bozděchově je však nivelace taková, že v ní poznáváme spisovatele vůbec, nikoli spisovatele Čecha. Při obsahu tak výhradně francouzském není to zajisté závadou, nýbrž jistou předností, zvláště proto, že nadvláda francouzské kultury porozumění obsahu nám neobtěžuje; při obsahu prací budoucích, v nichž bohdá se vrátí spisovatel na půdu domácí, doufáme pak se setkati s toutéž jemnou znalostí lidských povah vůbec a českých poměrů společenských zvláště. »Z doby kotilionův« je rozhodným obohacením repertoáru. Abychom ji ještě jednou krátce charakterisovali, pravíme, že je to hra francouzských intrik a situac, nezapomínající přitom na výdatnou kresbu charakterní. Povahy v kuse

vystupující jsou velmi ostře rozvinuty, daleko nad šablonu povznešeny. Hlavní přednost kusu je dialog, jenž mluví pro význačnou individualitu spisovatelovu. Je hladký i závažný dle osob a situac, vždy ale duchaplný. Že má místy ještě příliš velké místo, bylo by snad výtkou jedinou, již bychom učiniti mohli. V ohledu tom učinil však Bozděch naproti dřívějším pokusům svým, jež byl referent v rukopise seznal, tak značný pokrok, že úplné ovládnutí je již jen »otázkou času«. Hra bude zajisté brzy tištěna, i můžem se u vypravování obsahu obmezit na nejsušší tresť, vlastně na abstrahovanou základní myšlénku. Nad celým dějem visí jaksi dech doby Pompadourčiny, jejíž několikrát zde vyslovené jmeno osvětluje nám děj i povahy jakby vzdálenými blesky. Hrabě de Croix stal se láskou maršálkové d'Estrées setníkem i vychován jest Versaillem na obratného intriganta. Pozbyl »naivnosti i nevinnosti« své, nikoli ale smysl pro ni, a pomocí té zbylé sensitivnosti najde »jedinou výminku« oplzlého dvoru versaillského, slečnu Anežku de Champrosé, chudou neť markýzky de Logny, mocné to milenky Choiseulovy. Anežka je právě tak nevinností ve francouzském smyslu. Rozumí milostným těm pletkám versaillským velmi dobře, přiznává se upřímně i k vlastním návalům smyslnosti a zůstává jen proto pevna, že osobnostmi ji obklopujícími a nevšímavými opovrhuje. De Croix, aby Anežky získal, musí se především zprostit lásky paní maršálkové, i učiní to pomocí mladšího a hezčího důstojníka rytíře de Caraman, jehož k maršálkové uvede. Zdaří se mu, maršálková zamiluje se do rytíře, totéž se přihodí ale Anežce, obdivující se vojenské slávě rytířově i jeho šlechetnému srdci. Má však nevinného Caramana v podezření, že je nyní již nešen obecným proudem versaillským. Náhodou se dostanou oba do ostré, kousavé rozmluvy, jež je naučí vzájemné úctě. Avšak markýzce de Logny líbí se Caraman také, a že jí odloudila kdys maršálková hraběte de Croix, chce ona jí odlouditi nyní rytíře de Caraman. Markýzka myslí, že je vpravdě milována, neboť de Caraman kvůli Anežce všude ji sleduje. Nastane »dámský boj« o rytíře, nešený intrikami, zmařenými dostaveníčky atd., což vše Anežku v důvěře v rytíře upevniti ovšem nemůže. Náhoda substituuje jednomu dostaveníčku, jemuž Anežka skrytě

přítomna jest, hraběte de Croix místo Caramana. Dostaveníčko to je v noci, Anežka neví o tom qui pro quo i rozhněvá se upřímně. V tom i v následujících nato ještě zápletcích rozhodne konečně žárlivost de Choiseula. Markýzka i maršálková přijdou o milence, Anežka i Caraman stanou se snoubenci. Spisovatel nechává i ve Versaillu nevinnost vítězit, avšak opět po francouzsku, totiž nahodile zlomenými intrikami, odměňuje jistým způsobem i polonevinnost de Croixovu, avšak opět po francouzsku, totiž tím, že zamlčev lásku k Anežce není de Croix alespoň veřejnému posměchu všanc dán. Jak praveno, kusem »Z doby kotilionův« obohacen repertoár náš rozhodně a litujem jen, že první provedení jeho přišlo již do počátku mrtvé sezóny. Provedení to bylo veskrz pečlivé, ano výtečné. Nebudem vykládat, zda pan Bittner (Caraman) či pan Šamberk (de Croix) v úlohách větších, zda pan Kolár ml. (maršálek) či pan Šimanovský (de Choiseul) v úlohách o něco menších předstihli jeden druhého; snaha byla u všech stejna, dle toho i výsledek. V důležitých úlohách dámských závodily první naše síly, slečna Lipšova, paní Malá a Pešková, rovněž pilně a šťastně. Strávili jsme večer ve všem uspokojující. Návštěva byla slušna.

J. N.

NÁRODNÍ NOVINY 11. května 1867

O BAZARU

Bazar je výmysl východní. Z východu přišlo již velmi mnoho poetického, což jsme dovedli změnit na západuí suchou a chlebovou prózu. Bazar není na východě pranic poetický, ba je až hnusně praktický a prozaický, — ale div divoucí: my z té prózy vyvinuli kus pravé poesie! Od Bagdadu do Moskvy není bazar jiný než kupcovský a výdělkářský, jako třeba u nás podloubí tarmarkské nebo budky »kotce«. Každý o své újmě zřídí sobě krámek právě tak pěkný nebo ošklivý, jak chce; o celek stará se sám chán,

kalif, car nebo jak se kníže zemské zde onde jmenuje, a stará se proto, že z bazarů má sám přední výdělek. Vydláždí je — aby byly schůdnější, učiní je světly — aby obchod šel rychleji, vysází je třeba stromy — aby se v nich vůbec vydržet mohlo.

Na západu bývají bazary nestálé, náhle a nakrátko se objevující jako myšlenka, a slouží-li tu vůbec nějaké suverenitě, je to právě zas suverenita *myšlenky*. Myšlenka dobročinnosti, myšlenka společného humánního a národního podniku vyvolává bazar. Radost jej osvětluje, ochota dláždí, láska krášlí. Na zboží skví se slza radostné součinnosti, nikoli slza tlačeného dělníka. Místo lakoty ve prospěch vlastní panuje zde ochota ve prospěch všeobecný. Obchod není tu obchodem a prodavač prodavačem, nybrž — prodavačkou. Kde se jedná o prospěch Arména nebo Turka, nezáleží na neoholené bradě nebo na nespraveném kabátu; kde se jedná o krásnou myšlenku, musí krása sama činně zasáhnout. Na západě je výsadou »krásného pohlaví«, aby bylo v bazarech prodavačem, v těch bazarech, které umožňuje hlavně štědrost toho pohlaví, jež má nejen krásu, nybrž i dobročinnost a dobrosrdečnost v dědičném erbu svém. Je-li někde bazar, je první frází časopiseckou, že tu za stolky stálo vše, co město vůbec »má krásy a ušlechtilé inteligence«.

Fráze taková je vždycky v jednom ohledu frází. Čechy ale jsou bez fráze, jak každému známo, zemí, v níž je nadprodukce nejen inteligence, nybrž i krásy. Jakž by se to mohlo vše vejít z Čech, ba jen z Prahy do sálu žofínského! Z kruhu české krásy je tu jen segment; to je také velmi dobré — bez galantnosti a zcela upřímně řečeno: již z toho segmentu přecházejí oči. Co je procházka mnichovskou mrtvou galerií »nejkrásnějších žen« naproti tomu živému dojmu! Zrak potřebuje již valnou dávku heinovské lehkomyslnosti, aby dovedl se jen procházet živou galerií a neutkvěl příliš dlouho zde na krásné blondýnce nebo hned vedle na — brzy bych byl řekl, že »ještě krásnější« brunetce. A jednotlivé »partie živých těch květin«, ale vy v Čechách nemáte dost orientální fantasie, jděte a podívejte se sami!

Obchodu svému ve prospěch Národního divadla rozumějí prodavačky výtečně, třeba by mnohá měla na stolku svém

výrobky tak rozmanitého průmyslu, že by na důkladné porozumění jim bylo celé obchodní encyklopedie potřebí. Od malé tu hračky, jíž se české dítě s radostí zřeklo, až po mistrný obraz, krášlivší dřív salon vlastencův, od bambitky a pušky až do diamantového šperku, od nákladné práce literární až do nejumělejší ženské práce, všeho tu hojně v »nahodilém skladu« i »důmyslném neladu«. Student si tu může koupit celou knihovnu i studijní lampu k ní, hospodyně mnohé nářadí, galanthomme parfumerií pro celý život, nastávající hospodyně šicí stroj, ba ani na starého mládence není zapomenuto, najde tu výbor samovarů krásných a ještě hezčích košíků rozdílné velikosti i tíže. Také humoristických čísel je tu dost a dost. Lituju jen, že výbor zapomněl na dárky časové, na př. na kasejovický petrolej v malých lahvičkách, jež se mohly dost lacině prodávat.

Nejbohatší je oddíl, ve kterém jsou nakupeny větší dámské práce. Co tu píle, obětovaného času, snad i promeškaných zábav! My surovci nedovedem to ani zcela ocenit; avšak zraky navštěvovatelek jsou k oddílu tomu jakoby přikouzleny. Tolik ale dovedem přece poznat, že máme velkou příčinu k vděčnosti. Nemůžeme sobě pomoci, nejsme-li právě přáteli polo- i celoročních nebo i víceletých ženských prací vyšívacích, síťkovacích atd.; ale zde, kde dle účele možno poznat srdce, zde jsme nelíčenými obdivovateli.

Kupuje se živě, účelně i bezúčelně. S chvatem a drže seznam do výše, jako kouzelný prut lítá »účelný« kupec kolem stolu. Snad byl již před rokem srdce své k jistému »číslu« seznamnímu připoutal, nyní je hledá s pílí zimničnou, — nebohý smrtelníku! Snad je zde někde zrovna před tebou, ale kde, to je to! Snad uzříš poklad svůj v tomtéž okamžiku, když jiný, *zcela* cizí a *napolo* lhostejný již byl cenu za ně vyplatil! Mnohá navštěvovatelka, která teprv o sv. Janu do bazaru přijde, sezná již jen, že její dar vydal se již »do neznámých krajin českého světa«. Kaleidoskop žofínský v ten den se náhle změní. Přijdou také prodavačky z venkova a není nic platno, musíme do bazaru opět a opět.

Kdosi měl zvláštní ten nápad, že by měla jeden den také

mužská pleť prodávat, takhle prý den poslední. To nemohl být nepřítel, to musela být největší nepřítelkyně mužského pohlaví, kteráž chtěla toto jednou řádně, ale velmi řádně blamovat. Bylo by to »zůstat sedět en masse«. »Mužské krásy« by mohly pomoct skládat do beden — leda u bufetu bylo by unavenými a promrzelými živo! Apage, myšlénko!

NÁRODNÍ NOVINY 14. května 1867

SNÍDANÍ A OBĚDVÁNÍ — DAFNIS A CHLOE

Neunavný Wenzig obohatil divadlo naše již zase jednou novinkou, krátkou sice, pouze jednoaktovou, ale rozkošnou. Nazval hru svou »Snídaním a obědváním«. Mladí dva manželé, povahy zcela totožné, chtějí se o věrnosti přesvědčit způsobem stejným. Ladislav předstíráním mrtvice, jeho choť Blažena líčeným otrávením. Oběma má posloužit v tom lékař starý, jenž ve prospěch narovnání křivých jich náhledů je k tomu ochoten. Při společné snídaní náhle počne Ladislav se simulováním mrtvice, předejde tedy polekanou Blaženu. Lékař nenechává tuto dlouho v nejistotě, zradí jí lest manželovu, a když zas Blažena s líčenou chorobou svou začne, zradí zas ji Ladislavovi. Z toho povstává hněv obapolný, oba, stejně vinni, se hněvají, žádný nechce první krok učinit ku smíření. Lékař jim zavře východy z bytu, hladem je chce k smlouvě donutit. Přes lechtivou tu pro jednoaktovou hru mezeru mezi snídaním a obědváním pomohl sobě spisovatel hravě i důmyslně tím, že při prázdném jevišti nechává v orchestru zaznít sloku písně »Hněvej ty se na mne, nebo nehněvej«. Rozluštění konečné podařilo se spisovateli rovněž obratně a hladce. Celý kus žádá provedení co nejprecisnějšího, jakého se mu také od sl. Čermákovy, pánů Kolára a Šamberka dostalo. Obecenstvo přijalo hru velmi přívětivě. — Další novinkou (nyní, v sezóně letní, se ty novinky náhle sypou!) jest opereta Offenbachova »Dafnis a Chloe«. Libreto její, původu francouzského, je sice místy až příliš smělé, vcelku ale je v něm rozmaru a vtipu hojně. Hlavní úloha

připadá panu Mošnovi, jenž diváky udržuje také v stálé veselosti. Zpěvní přední úlohy provedly slč. Písařovicova a Staudingrova šťastně; jen v jednom duetu nebylo ještě dostatečné jistoty. Paní Nedělová měla příležitost, aby přednesem některých kupletů osvědčila se opět co síla operetě naší velepotřebná. Hudba nevyniká ničím novým.

J. N.

NÁRODNÍ NOVINY 15. května 1867

SVATBA KREČINSKÉHO

Divně se končí co do děje ta »Svatba Krečinského«, petrohradsko-moskevského darebáka, a divná je vůbec celá ta veselohra neznámého nám posud ruského dramatika A. Suchovo-Kobylina. První akt veselohra výtečná, druhý a třetí akt dramatisovaná kriminální historie, o níž by referát patřil vlastně do rubriky »Ze soudní síně«. Kdyby byly ty dva akty veršovány, mohly by se zpívat po jarmarcích; že jsou ale dramatisovány, neplyne z nich ještě nutnost, že by musily být také na českých prknech provedeny. V Rusi je tomu as jinak, tam je provedení as sociální nutností, tam je, v rozvinujících se teprv poměrech, těch darebáků Krečinských as mnoho, proti nimž třeba holi a zákoníku, káravých dramat i povídek. Zvláště těch posledních zplodilo se tam mnoho, pokud jsme seznali, a také zmíněné ty dva akty jsou jen povídkou dialogisovanou, ale nedramatickou. Patrno, že nekreslil spisovatel jednu individualitu, nýbrž že znázorňoval jaksi celou třídu; a každá taková všeobecnost trpívá zároveň šablonovitostí. Mdlobu tu zvýšovala mdloba obou v aktech těchto hlavně zaneprázdněných herců, kteří se nechali novelistickou šířkou zavést buď do neurčitosti, buď do nechuti. Nazvali jsme Krečinského darebákem a co takový jeví se již tím, že si živí zvláštního chlapa Rasplujeva, který musí falešnou hrou v karty pro něho vydělávat. Krečinský je všude dlužen, falešná hra se mu nedaří, nemůže ani prohry zaplatit, i hledí sobě pomoci sňatkem s Lydin-

kou, dcerou bohatého statkáře Muromského. Proti němu, víc než třicetiletému, je sedmnáct let Lydinčiných, prostá mysl Muromského a mladý Nělkin, příbuzný a tak napolo ženich Lydinčin, jenž podává Muromskému pravdivé obrazy činnosti Krečinského. Pro něho je osobní obratnost jeho, nezkušenost Lydinčina, hloupost Lydinčiny tety Atujevy, obdivující se všemu, co je moderní a neruské. Obratnost Krečinského, víc ale slzy Lydinčiny pohnou Muromského, že svolí k sňatku. Scény ty v domě Muromského jsou dramatické, čistě veseloherní a vedeny hrubými sice, ale pevnými rysy jako dobrá nějaká dřevořezba. Nyní musí Krečinský stůj co stůj opatřit sobě peněz na zaplacení naléhavých dluhů i svatebních příprav. V největší nesnázi přijde mu do rukou vzorek špendlíku s falešným démantem, podle něhož dala sobě Lydinka věrně upravit démant pravý. Pod záminkou sázky nějaké vyláká od Lydinky drahý skvost i donese jej k židovi do zástavy. Mezitím co chtějí u žida skvost do krabičky zapečetit, zamění Krečinský vzorek za špendlík pravý. Navečer je Muromský s celou rodinou svou u Krečinského na čaji a tu přikvapí pátravý Nělkin, aby Muromskému vše sdělil. Avšak v rozhodném tom okamžiku vytasí se Krečinský se špendlíkem ovšem pravým, Nělkin je vyhozen, svatba, na desátý teprv asi den určená, určí se hned na den příští. Neunavný Nělkin vrátí se ale ještě jednou zpět se špendlíkem falešným, se židem a s policií. Všichni Krečinského opustí, Lydinka, aby Krečinský zatknut nebyl, dá židovi pravý démant v zástavu. Krečinský sklesne se slovy: »Nebyl jsem tebe hoden!« Ze slov těchto patrno, že spisovatel neníní to s Krečinským vlastně tak zle, ba že doufá v nápravu všech Krečinských. Kus je u konce, nevíme, co se s všemi vystouplými osobami stane, nevíme ani, klamala-li se Lydinka v lásce své, obrží-li ji Nělkin, zkrátka, viděli jsme událostí jen kousek, nic celého.

— První, dramaticky dobře psaný akt byl také dramaticky dobře hrán; dobrá šarže pana Kolára ml. (Muromský), originální veskrz pojetí a obratné provedení pana Šamberka (Krečinský), tklivá živost slečny Čermákovy (Lydinka) splývaly v okrouhlý celek a byly hrou paní Hynkové a pana Bittnera dobře podporovány. V dalším se namáhal také p. Mošna (Rasplujev), — avšak po prvním aktu již všechno to další bylo mdlé a neurčité, jak již praveno, což bychom

z jedné části mohli, z větší části ale *musíme* přičísti povídačkosti kusu. Obecenstvo v obyčejném počtu shromážděné nečinilo rozdílu a tleskalo pilně.

NÁRODNÍ NOVINY 28. května 1867

KEAN

Dumasův »Kean« stal se stálým kusem v repertoáru kočujících německých virtuosů. Mohouť sobě postavu herce Keana přizpůsobit, jak právě chtějí, snese zjev elegantní tournury i zdravého naturalismu, je hrdinná i milovnická, rázná i něžná zároveň a v stejné skoro míře, také pouhá rutina může se v ní dodržením jakés cesty prostřední dosti skvěle osvědčit. Dumas uvádí nám Keana již na vrcholi slávy stojícího, milovaného od vznešených dam, hledaného od samého korunního prince waleského, velebeného obecenstvem, přece však zase skromného, pamětlivého dřívějších soudruhů chudoby, někdy zas až opilého a skoro sprostého. Bývalý paňáca předstupuje před nás co velký interpret Shakespearův, aniž bychom při nejpěknějším vzletu zapomněli na dřívější kotrmelce jeho, vidíme ho v salonech zápasícího s princem o lásku vznešené dámy a v krčmě zas peroucího se se sprostými boxery, vidíme ho za tmavé noci mezi plavci i zase na ozářeném jevišti vždy vystupujícího mužně proti intrikám. Obraz jeho působení je pestrý a rozmanitý, jak jej sobě právě romanciér Dumas upraviti musil, obraz ten nepostrádá ale také ani barev něžných, jichž mu dodává láska bohaté a zchudlým lordem pronásledované dívky, která miluje Keana co umělce i člověka a konečně také v srdci jeho zvítězí, když se byl Kean přesvědčil, že vznešené dámy milují ho leda z módy. Ke všem těm mocným přechodům a velkým protivám musí herec ovšem přiložit píli velkou, aby vzdor podrobné vypracovanosti přece podržel všude mocný základní tón, jakého brilantní, sama v sobě se rozplamenující i sžírající postava Keanova vyžaduje. Všeobecné kontury dodržel pan Šimanovský velmi trefně, dalšímu však ještě vpracování se musí být zůstaveno,

aby zde setřelo se něco naturalistického, onde zas aby neprosvítal příliš aparát herecký, zkrátka aby vše plynulo ještě přirozeněji. To platí pro budoucnost, pro přítomnost musíme uznat, že pan Šimanovský snažil se upřímně, aby velkou úlohu svou povznesl na uměleckou výš, a že se mu to na mnohých rozhodných místech dobře zdařilo. Snad bychom byli při *dostačujících* zkouškách již nyní viděli výsledek ještě skvělejší. Co do píle nemohli se ti, kteří měli p. Šimanovského podporovat, ani dost málo s ním porovnávat. Bylo tu zajíkání se i nesrozumitelného mluvení jako mezi málo dbalými diletanty. A to nyní, kdy je tolik času ku přípravám! Na neučení se úlohám i na urážlivé odbývání všeho vůbec bylo již i s jiných stran veřejně stěžováno, samo obecenstvo vyslovilo již zřejmé své veto, nevidíme tedy potřeby, abychom také své polínko přiložili tam, kde při nedostatku dohledu vzmohlo se suverenní opovrhování vším, co je kritika a ne reklama. Nápadno nám ale bylo přec, že tu nikdo není, kdo by přihlídl, aby žádný herec nevystoupil dřív, dokud úlohy zcela mocen není a hru svou pak znameními pro napovědu více neokrašluje. Což nemá moci té pan Kolár starší, jehož režii divadelní cedule oznamuje? A kdo má obsazování úloh, v němž se již po drahnou dobu jeví důsledná pletenice? V »Keanu« mohl hrát na př. místo pana Seiferta p. Chvalovský, místo tohoto p. Chramosta, místo tohoto zas p. Kolár ml.; paní Malá hrála úlohu, která patří paní Peškové nebo slečně Lipšové, a slečna Čermákova zas úlohu, která patří paní Malé, když již nemáme žádné druhé opravdové milovnice, jíž je nám tak třeba. Že úlohy byly přece slušně provedeny, toho má zasluhu jen upřímná píle obou jmenovaných dam. — Obecenstvo, nyní operami zaujaté, bylo spoře přítomno.

J. N.

NÁRODNÍ NOVINY 6. června 1867

CHCE BÝT ARISTOKRATEM

Polské písemnictví poskytlo nám pilně překládajícím Čechům již mnohého pěkného výtěžku. V tragediích nebohati, jsou zato Poláci pro divadla svá tím líp veselohrami zásobeni a k těm sáhnuto s naší strany již vícekráte šťastně. Zvláště hry staršího hraběte Fredra těší se u nás oblibě a právě zaznamenáváme, že uveden k nám nový kus spisovatele toho s příznivým opět výsledkem. Překladatel náš dal hře ten název vhodný: »Chce být aristokratem«, původně nazývá se hra jinak, myslíme že »Pan Geldhab«, dle hlavní osoby kusu. Děj je krátce následující: Obchodník Geldhab, pokřtěný žid, přistěhoval se z Němec do Polsky i dovedl sobě zde, hlavně dodáváním zásob vojenských, nahromadit ohromné jmění. V jistém ohledu je Geldhab novým vydáním typického německého Schewy, alespoň co do lásky k penězům, i co do váhy, jakou jim přikládá. Penězi hodlá nabýti cti, hodnosti, neboť vše se může dle náhledu jeho koupit. Bohatství své staví sprostým způsobem na odiv, obklopuje se dvojitě premovanými sluhy, přepychem drahého náčiní atd. Chudou svou sestru nechává hynout, cizím chudým však dává po tisících, jen když to přijde »do novin« se všemi názvy statků jeho a na konec ještě s nějakým »atakdále«. To všecko mu ale nestačí, chce mnohem výš, ovšemže »výš« dle vlastních obmezených náhledů svých. Aby se šlechtou vešel v spojení, byl dceru svou, vychováním zkaženou, zaslíbil s chudým šlechticem, rytmistrem, jenž uvěřil v opravdovou lásku děvčete. Jednatel Liška dohodí mu za zetě ale knížete, zcela zchudlého, jenž sňatkem chce sobě zase ku jmění pomoci. Otec i dcera hned svolují a kochají se již v snech o příští velikosti své. Vtom však přibude ženich dřívější a s ním přítel jeho major. Lubomír posud věří v lásku dívčinu i je příteli vděčen, že tento chce prostředky ráznými svatbu s knížetem překaziti. Odstupuje, když se byl přesvědčil o povrchnosti její. Tu však přichází také kníže a rozlučuje dobrovolně svazek svůj, neboť byl mezitím dosáhl značného dědictví. Geldhab nabízí nyní dceru zase rytmistrovi, jenž ruky její však více nepřijímá. Geldhab zůstává i pak důsledným a těší dceru, že při »těch penězích« dostane ženichů,

co chce. Je vidět, že Fredro také zde hledanějším zápletkám vyhnul se jako v jiných veselohrách svých. Tím jeho hry netrpí, stavba jejich je přec ryze veseloherní, připomínající lehkost vzorů francouzských. A jako jinde nemůžem také zde Fredrovi z toho učiniti výčitku, že povahy jeho pohybují se v kolejích trochu všeobecných; dodržujeť kontury ty všeobecné důsledně a vtipným dialogem povznáší je zase nad šablonu. Vděčných úloh má Fredro také zde dosti. Hlavně je to postava Geldhaba, která dovoluje herci, aby při ní objevil sílu působivých jednotlivostí. Pan Kolár ml. užil příležitosti výdatně i byl při odevřené scéně několikráte volán. Avšak také ostatní spoluoučinkující, slečna Čermákova, pánové Bittner, Chvalovský, Šamberk a Šimanovský, přičinili se k zdárnému celku. Pan Bittner deklamoval svou citovou scénu přirozeně, což je v opravdových takových scénách při zakořeněné u nás nepravé deklamaci vždy pozoruhodno. Panu Chvalovskému odporučili bychom pro příští opakování masku značně starší. — Obecenstvo dosti hojně shromážděné bavilo se výborně.

J. N.

NÁRODNÍ NOVINY 15. června 1867

FIESKO

Divadelní stesky naše nikdy nezastárnou, sotvaže mníme míti něco odbyto a že stesk některý odložíme stranou, již abychom zase po něm sáhnuli. Očekáváme nyní rozkvět tragedie. Rozkvět ten ovšem nemyslíme sobě pouze tak, že p. Kolár starší vystoupí v těch oněch velkých úlohách, že nás v nich několikráte unese, což vše že se již stalo vděčně uznáváme, nýbrž myslíme sobě tak, že týž pán vůbec ducha tragedie přivede k dřívější jeho svěžesti, že každé provedení bude svědčiti o velké píli a přepotřebné svědomitosti, hlavně ale, že režisérským svým vlivem přetvoří posavadní tu prázdně pathetickou a nepřirozenou i nerozumnou deklamaci českou, čímž by nám *nesmírně* posloužil, ba čímž by české divadlo znovu stvořil. Nestalo se posud a chcem doufat, že

vydatná ta pilnost, která se slibovala, jen pro náhlé dostavení se pěvní sezóny a pro krátkost prvními pracemi zabraného času proniknouti nemohla, že ale ovoce její uvidíme v zimní sezóně příští. Prozatím máme přec jen před tragedií každou trochu strachu. Bývají v ní jednotlivé rozkošné výkony, avšak celistvý dojem není nikdy zcela uspokojující, proto, že celek u nás zkrátka *není* žádným celkem. Na př. »Fiesko«! Titulní úloha již renomována panem Šimanovským, Leonora — paní Malá, Imperiali — paní Pešková, Verrina — pan Kolár starší, Hassan — pan Kolár mladší, veškery ty úlohy zčásti velmi dobře, zčásti zcela slušně pojaty i vedeny, menší úlohy také dle možnosti vydatně obsazeny — a celek přec jen slabý, nevíme, zda svědčící o nedbalosti nebo o čem to jiném. Kdyby nebylo ani jiného faktum než to, že osoby na jevišti se nalezající, chtějí-li vůbec pokračovat, jak Schiller předepsal, musí sobě teprv za kulisy dojít pro osoby ty, jež Schiller předepsal, je to již s to zkazit celý večer. Možno, že operní honba v Novoměstském divadle nepřipustila dostatečných zkoušek, ano skoro bychom sami to předpokládali, ba i omluvili, když již také divadlo české posud letní té honby potřebuje, avšak nechť se pak velká tragedie, k níž nemůže být dostatečných zkoušek, ani raději nedává, a vyčká doba, až zase možná bude, a především až bude mít někdo — když dramaturga již dostati nemůžem — dosti času, aby alespoň divadelní knihu prohlídnouti mohl, bychom neslyšeli znovu tytéž hrubé poklesky, které jsme již před desíti lety vytýkali. Noviny v týž den neoznámily jmena režisérova, nechcem tedy také otázku osobní dále rozpřádat. Avšak poukazujem ještě jednou k tomu: dávejte jen to, co možno *dobře* dát, sic disgustujete nás i sebe. Otázka pilnosti a opatrnosti jest zároveň otázkou peněžního *prospěchu*.

J. N.

NÁRODNÍ NOVINY 23. června 1867

Akademický čtenářský spolek, jenž se těší tolikerým sympatiím obecenstva, pořádá výroční zábavy ve prospěch svůj, předešlá léta vždy koncerty, vloni představení divadelní (»Soběslava«), letos opět představení takové. Kde se jedná v první řadě o prospěch a výsledek hmotný, jenž má pak zase posloužit duševním zájmům spolku tak účinného a tak pěknou historií svou se již vykazujícího, musí se ovšem volba řídit dle naděje na výsledek, avšak myslíme právě, že by střídání se obroční spíše prospělo. Ochotníci čtenářského spolku, řídíce se zásadou, aby obecenstvu předvedli hry co nejřídčeji vídané, zvolili letos Turinského »Pražany z roku 1648«. Že zvolili již po dvakráte hru *přísnou*, schvalujem úplně; mladistvý oheň spíš dovede se rozehřát na postavách básnickou svou opravdivostí milých a dosáhne alespoň poměrných výsledků spíš zde, než by dosáhl ve veselohře, kde by nedostatek divadelní rutiny teprv jasně vystoupil. Avšak nesmí se volit k provedení pouhá dramatická báseň, nýbrž skutečné drama. A o dobrá, přec ale v divadelním našem životě řídčeji, ba velmi řídce dávaná dramata není právě nouze. Hra Turinského, pěknou mluvou psaná, je pouhou básní, jež nás při čtení více vzruší, než samo dokonalé provedení způsobiti může. Není budována dle nynějších potřeb divadelních, aniž vrcholena s oním vypočtením, jakého je každé hře k úspěchu dramatickému potřebí. Mimo to neobsahuje mnoho příležitosti k vydatnému rozvoji mohútně živého ensemblu, na jakýž má spolek přečetných ochotných sil a jimiž při loňském »Soběslavu« tak vyniknul. Kdekoliv kus poskytoval příležitosti, vynikl ensemble také tentokráte a zakončující scéna druhého aktu, obrana staroměstské věže mostecké měšťany a študenty, byla účinku netušeného. Řídilť vše p. Kolár ml. a patrno, že nešetřil píle. O jednotlivých úlohách nemůžeme se šířit, vždyť bychom tu ani nedovedli udat, co přišlo na vrub nabytého soukromě cviku, co ale také na nezvyklost nebo na okamžitě nevěrnou paměť. Snaha po rozumné deklamaci byla alespoň všeobecná a leckdys se setkala s výsledkem zcela slušným. Nejpěknější mužská úloha byla v dobrých rukou. Dámské úlohy pře-

vzaly paní Malá a paní Pešková ochotně i přispěly ovšem ku zdaru mnohé scény tak, jak u nich i jindy vídáme. Obecenstva bylo hojně a setrvalo animováno až do konce.

J. N.

NÁRODNÍ NOVINY 27. června 1867

CHUDOBA CTI NETRATÍ
ŽÁDNÝ MUŽ A TOLIK DĚVČAT

Nynější divadelní správa činí abonentům zlou sezónu letní co nejpříjemnější. Málokdy vyloučí nějaké »suspendu« abonenta ze sedadla jeho a jindy za léta do omrzelosti zabředlý recitativ je letos pestrý a zajímavý. Novinka kvapí za novinkou, zajisté ne nyní na valný prospěch divadelní kasy, ale rovněž jistě na budoucí rozhodný prospěch nynější správy i divadla našeho vůbec. Tendence, jaké divadlu svému podkládáme, jsou známy a vždy tytéž, musíme tedy se zvláštní zálibou vytknouti, že v novinkách těch je repertoár slovanský dobře zastoupen. Nyní jsme seznali i jednu práci často jmenovaného Rusa Ostrovského. Ostrovský je této chvíle nejoblíbenější básník veseloher u Rusů. Píše mnoho, velmi rychle, je jakýs ruský Kotzebue co do plodnosti. Avšak vytýkají mu vadu čistě kotzebuovskou, že totiž někdy také pracuje trochu povrchně. Jeho uvedená nám nyní tříaktová »Chudoba cti netratí« zdá se právě náležet mezi ty vytýkané. Genius Ostrovského je ale i zde zjevný a poznáváme v něm spisovatele, který směle zasahuje do života, smysl má pro postavy původní a také přímé slovo k vykreslení jich. Jenže ustál zde na kreslení povah, dramatického rozvinu sobě málo jen všímaje, takže vidíme kus ruského života v dialogu a živých obrazech, celek se ale nepovznáší nad dialogisovanou žánrovou povídku. Také zde je vidět jako v »Revisoru«, jako v »Svatbě Krečinského«, jakou to spoustu práce mají spisovatelé ruští, zápasící proti zhoubnému pro ruský národ odlesku západní kultury, a k potěšení našemu lze rovněž zde jasně vidět, jak jádro a

vlastní mravní podstata ruského lidu je až poeticky čista. Spisovatelé nechávají podstatu tu vítězit, jakož také zvítězit musí konečně všude v životě samém.

Hluché zahrávání sobě na panstvo je ve veselohře »Chudoba cti netratí« opět základní myšlénkou. Bohatý, směšně zpanštilý kupec chce dát dceru svou, tajně mladíka chudého milující, bohatému lichváři. Bratr kupcův, jenž byl peníze své prohýřil, na sprostého opilce sklesl, v ponížení ale zase kus mravní síly své nalezl, vyžene lichváře z domu hlomozným výstupem a vysvobodí dcerku, jejíž skromná dušička nezná než poslušnost k rodičům. Spojenými *prosbami* všech nechá se otec pohnout a dá chudému mladíkovi dcerku svou, což ovšem, jakožto dramatický motiv vzato, nemá mnoho síly do sebe. Překladatel p. Em. Vávra dovedl češtinu ruskému způsobu mluvy přizpůsobit velmi obratně, i očekáváme tedy od něho, že nám sblíží Ostrovského věcmi mnohem zdařilejšími.

Provedení bylo z větší části nešťastné, herci sáhali buď vysoko, buď nízko, patrno zkrátka, že nevěděli, jakým způsobem život zvláštní vdechnout tam, kde byl jen slovy naznačen. Nerozuměli povahám, nedovedli se ani přiměřeně obléci, ač leckde v textu k tomu dobré pokynutí dáno. Jindy není jim to obtížno, scházelo tedy v propravách a kus byl dán bez hlubších režisérských studií. Jen pan Šimanovský byl šťasten a podal postavu sešlého kupcova bratra tak plasticky, tak živě, že udržel kus sám v proudu. Také pak slečna Plodrova měla některé pěkné okamžiky, jen pro hlubší proud citů nemá posud výrazu. —

Předevčírem uvedena k nám Suppého opereta »Žádný muž a tolik děvčat«. Je to pravé obohacení operetního našeho repertoáru a udrží se dlouho u nás, právě tak jako se udržel Offenbachův »Orfeus«. Hudba je melodiemi bohata, pestra, plna překvapujících jednotlivostí. A provedení bylo veskrz vynikavé. Pan Mošna bouřil zas jednou v živlu svém a byl živý jako rtuť. Slečna Ledererova má zvláště pro operety vídenské školy dostatečnou obratnost a pan Kysela provedl málo vděčnou úlohu svou rutinovaně jako vždy.

Z ostatních jmenujeme slečnu Čermákovou, která deklamaci svou přednesla velmi pikantně, pak slečny Sákovu a Tomíčkovu. Zvlášť prvější byla co Angličanka důsledna ve hře i zpěvu, charakterisovala výborně. »Koncert« na sla-

měnou harmoniku, jejž provedlo »všech deset děvčat«, musil být opakován, tak precisně byl sestudován. — Hosté naši, pan a paní Hamme, tančili před operetou i ku konci některé nové, velmi pěkné tance. Divíme se, že obecenstvo naše, kteréž v poslední době nemělo právě nadbytek choreografických pochoutek, nenavštěvuje produkce našich hostů četněji. Jsouť to tanečníci tak elegantní a příjemní, jakých jsme v Praze neviděli od pohostinských her Friedbergovy nebo Lannerovy.

J. N.

NÁRODNÍ NOVINY 29. června 1867

OUKLADY A LÁSKA

Předvčerejší provedení truchlohry »Ouklady a láska« překvapilo nás náhlým rozmnožením našeho personálu. Paní Helmutová, která před nějakým časem třikráte pohostinsku vystoupila, a sice bez výsledku, stála předevčírem náhle na ceduli co člen již angažovaný. Nevíme věru, jak se té věci chopit, abychom i nejmenší stín všeliké osobnosti odstranili. Faktické engagement je ovšem faktum jako každé faktum jiné a ukládá jisté ohledy, jichž zajisté nezapomenem. Ředitelstvo může angažovat, koho chce, aniž by bylo někomu dost málo do toho; veřejnosti je ale ihned do toho, vidí-li se, že používání těch sil není dobré, ba naprosto závadné. Paní Helmutová hrála úlohu lady Milfordovy, úlohu to velmi vděčnou, snadno přístupnou a často již i na našem jevišti vynikavě sehranou. Paní Helmutová se však v úloze té nesetkala opět s výsledkem žádným; obecenstvo drželo se rozhodně odmítavě. Tolik uznáváme rádi, že přiložila *velkou* píli k úkolu svému, každé slůvko bylo řízně akcentuováno, každý pohyb připraven, bylo v tom vidět buď dobré porozumění vlastní, buď dobrý návod (paní Helmutová je prý nyní žačkou samého prvního režiséra našeho), avšak příkrý orgán naprosto maří vše to namahání nepoddajností svou, slovo se pojí mrtvě k druhému a zůstavuje celkem dojem velmi nepříznivý, takže jsme po první velké scéně již viděli,

že to opět pokus málo šťastný. Podle té píle, kterou upřímně chváliti musíme, je možno, že paní Helmutová přece by v některém oboru a ve zcela skromných, o kothurn ani zdaleka se neotírajících úložkách prospěti nám mohla, a záleželo by jen na divadelní správě, aby dovedla líp užít síly té, než se nyní děje se silami jinými, jež jen tenkráte na jevišti vidíme, když se nestálý repertoár přes noc změnit musí. Proto také nevoláme: »Nechcem *na žádný* způsob paní Helmutové!« Nám je každý vítán, kdo jen trochu přispět může; právě proto ale vystřehujem paní Helmutovou, aby sama sobě nepřála oboru, v němž by vystupujíc, po každé již napřed v obecenstvu nedůvěru a snad i strach vzbudila. Obor, pro nějž takto zkoušky činěny jsou, zůstává nadál neobsazen a přáli bychom sobě (my vyslovujem přání, pan intendant náš může vyslovit rozkaz), aby se *upřimně* a rychle v dalších zkouškách pokračovalo. Slyšíme, že paní Šamberková, jež operu opustila a činohře se věnuje, osvědčuje jisté nadání pro obor ten a že také co nejdřív na jevišti našem vystoupí. Obor charakterních dam v salonní a jiné veselohře máme výtečně obsazený, zbývá obsadit týž obor v tragedii. V ostatním musíme provedení truchlohry »Oukłady a láska« naznačit co velmi zdařilé. Především uspokojil nás Ferdinand páně Šamberkův; pan Šamberk byl tentokráte opět zcela umělcem a ovanut dechem nejupřímnější vůle. Chce-li ale pan Šamberk, dovede vždy uspokojit u míře veliké. Luisa slečny Malé je známa co prototyp žánru svého, poetická a mocně dojemná. Oba Kolárové byli co president a co Kalb zaměstnáni; Kalb pana Kolára ml. je pravzor dvořenínské titěrnosti a na obecenstvo vždy působivý. President pana Kolára st. vyznamenal se opět ostrými rysy, z počátku jen lehce trhanou deklamací trpícími. Paní Hynková (Müllerová), pan Chramosta (Müller) zastupují dobře úlohy své. Pana Poláka viděli jsme po dlouhé jeho nemoci po prvé zase v úloze větší (Wurm). Potěšil nás správnou svou deklamací a scéna jeho s Luisou byla držena velmi působivě. — Obecenstvo bylo dosti četně shromážděno.

J. N.

NÁRODNÍ NOVINY 13. července 1867

INTERESANTNOST DÍVKY VÁBÍ
KDO JE OTCEM?

Předevčírem dávána jednoaktová novinka »Interesantnost dívky vábí« od pseudonymního spisovatele Děčanského. Nedošla úspěchu, hlavně pro zjevné počátečnictví, které se tu ukazuje u vedení dialogu poněkud ještě hledaného, v nejasné ještě a rozplývající charakteristice a v těch přílišných požadavcích, jaké spisovatel činí na zápletky hry pouze jednoaktové. Z poslednější vady bychom ale přec soudili, že spisovatel není beze všeho talentu, že snad je jen příliš mlád a že později bude moci podat něco kloudného, jen jakmile jednak z vlastní dozralé individuality vyspěje na samostatný, svěží dialog a v jiném ohledu zas se naučí pravé míře. Sehrán byl kousek ten dosti pečlivě. Následující nato známý a oblíbený kousek »Kdo je otcem« bavil opět velmi. Klasické typy p. Kolára ml. a p. Mošny, obratná hra pí Peškové, dobré doplnění menších úloh sílami dostačujícími, vše přispělo zase k výsledku takřka skvělému.

NÁRODNÍ NOVINY 17. července 1867

JÁ MÁM PŘÍJEM — ORFEUS V PODSVĚTÍ

Oblíbený Šamberk zvolil k benefici své Offenbachovu operetu »Orfeus v podsvětí« a přidal k ní jednoaktovou vlastní hru »Já mám příjem!« S hříčkou tou, tak včasně na jeviště přicházející, nelze přísněji účtovat, chceť jen pobavit a cíle toho v benefiční večer také úplně dosáhla. Základní myšlenka je dobra. Osnova hry založena v náhodě, že beneficiant přijde zvát do domu, kde domácí dcerka, aby otcem nabízenému ženichu ušla, vymluvila se právě, že miluje tajně — onoho zvoucího herce. Z toho vyplývá hlavní situace komická, zcela působivá. Ostatní situace nehonosí se novostí, rychle se střídají. Nová hra Šamberkova je vůbec hrou čistě situační, v dialogu a charakteristice ne-

hledá podpor zvláštních. Některé časové narážky velmi se líbily, vůbec cela hra přijata příznivě, a spisovatel hlučně volán, objevil se obecenstvu napolo již co Styx oblečen, kterouž úlohu v následující nato operetce k všebecnému uspokojení opět provedl.

NÁRODNÍ NOVINY 28. července 1867

TAJNÉ SPIKNUTÍ ZA ČASŮ REPUBLIKY
BRUTE, PUSŤ CAESARA

Benefice paní Peškové vyznamenávají se *vždy* jednak taktuplnou volbou předvedených her, v nichž hleděno k opravdovému obohacení repertoáru nebo k tomu, co v repertoáru dávném nejlepšího, z druhé strany součinností obecenstva, které co nejhojnější návštěvou odměňuje oblíbenou umělkyni svou. Nynější letní benefice paní Peškové, určená na den 8. srpna (ve čtvrtek), tentýž bude míti ráz. Výtečná veselohra »Tajné spiknutí za časů republiky« od Mellesvilla, již přeložila sobě beneficiantka sama, zahájí večer a po ní bude následovati Rosierův kus »Brute, pusť Caesara«, v němž paní Pešková hraje úlohu Pauliny.

NÁRODNÍ LISTY 6. srpna 1867

Nejvýtečnější veselohra Mellesvillova přešla konečně pod titulem »Tajné spiknutí za časů republiky« v překladu Elišky Peškové na jeviště naše. Hra ta je šťastnou směsí ninou hry charakterní a situační; co do povahopisné stránky je postava faráře Claude Dericourta takřka vzorna, co do situac učiněno s čistě francouzskou obratností vše možné. Předmět je velmi vděčný. Claude Dericourt, přišed v revoluci o faru, navštíví za doby prvního konsula Paříž, aby pobyl u dcery sestry své, chudé to švadleny Terezy. V bezohledné dobrosrdečnosti vlastní ani z počátku nepozoruje, že je Tereze a ženichu jejímu, truhláři Bernardu, na obtíž. Připadnuv konečně na to umíní sobě, že ucházeti se bude pilně o nějaké místo, a vzpomene sobě přitom na svého někdejšího spolužáka, nynějšího ministra policejního Fouché.

Bernard byl se na bojišti seznámil s Jules Crussacem, jenž nyní ho vyhledal, aby ho získal pro spiknutí, čelící na bezživotí konsula. Crussac, odcházeje do pokoje Bernardova, aby vzpírajícímu se vše vysvětlil, zapomene na stole seznam spiklenců. Fouché byl se dozvěděl o svém bývalém spolužáku a přichází sám k němu. Dericourt prosí ho za službu a Fouché ho odporučuje policejnímu radovi Desaunais. Tento má omylem odporučence svého za kandidáta pro místo tajného policejního agenta, určí mu denně dvacet franků platu a úkol, »aby chodil po procházkách a do hostinců«. Napíše mu adresu svou navrub onoho nepovšimnutého seznamu spiklenců a odejde. Farář nemá ani tušení, čím se stal, a dostaví se druhého dne v určitou hodinu do policejního ministerstva. Zmotaně upřímným řečem jeho Desaunais nemálo se podiví a propouští ho dosti nemilostivě. Fouché přichází rozhněván od konsula, který byl mu sám sdělil zprávu o spiknutí. Hrozí Desaunaisovi propuštěním. Vtom vrací se farář, a že ho nechtějí pustit dovnitř, pošle Desaunaisovi listinu, na kterou se byl tento dne předešlého podepsal. Desaunais je náhle z rozpaků vybaven a náhled jeho o policejních schopnostech farářových přechází nyní do extrému. Ještě více se vzmůže jeho úcta, když farář mu může okamžitě opatřiti Bernarda, který byl konsula, bývalého generála svého, písemně zpravil o hrozícím nebezpečí. Desaunais jde podat zprávu Fouchéovi a přenechá rozpačitému faráři úkol, aby »vyslechl tři mezitím zatknuté spiklence, něco strachu jim nahnal a milost sliboval«. Farář rozumí úkolu se stanoviska svého, má k nim kázání, a když na nich lítost zpozoruje, — propustí je tajnými dveřmi na svobodu. Přiblížila se však již hodina dle Bernardova udání, kdy konsul při východu z Tuilerií měl být zavražděn; vše se nyní sesype na nebohého faráře. V nejrozhodnějším okamžiku přijde list od oněch propuště-
ných, v němž oznamují, že vzdali se zámyslu svého a zároveň že opouštějí Paříž. Nové díky faráři, který tedy přece »zachránil Francii«. Z adresy listu ale zví teprv nyní farář, že je policejním agentem. Nesmírný hněv zmocní se ho. Hněv ale zmizí, když Fouché mu omyl vysvětlí a dekret na tutéž faru podá, kterou byl dříve měl. — Hra toho rozkošného kusu šla výborně, pan Kolár ml. co farář podal úlohu veskrz a dopodrobna zdařilou. Z podobných již některých úloh zná-

ma je měkkost, jakou dovede týž herec dodat povahám starším, zde překonával sama sebe. — Beneficiantka paní Pešková připojila k prvnímu kusu dávno již pohřešovanou jednoaktovou veselohru »Brute, pusť Caesara!«, v níž exceluje co Paulina. Byla panem Šimanovským výtečně, panem Seifertem slušně podporována.

NÁRODNÍ LISTY 10. srpna 1867

LÍSTEK NA LAPILOVU RAKEV — BALVAN PRUSKÉ PÝCHY — ČESKÁ PÍSEŇ A VÍDEŇSKÁ RESPONSORIA

△ V Praze 14. srpna.

Jsme o hrob bohatší, — divné to obohacení, a k nám se bohužel přec tak hodící! Doprovodili jsme *Lapila* ke hřbitovním dveřům, — památku poctivého toho muže nepochováme však nikdy, ani ve vlnách rozbouřenějšího času.

Vzrostla nová generace, která nezná zásluhy takých mužů, jakým byl Lapil. Lapil byl »jen« hercem, a kdyby byl z jiné doby býval než z té, kdy divadlo a národní život náš byly tak těsně srostlé, dokázala by se také na něm pravda slov, že potomstvo nemá věnců pro herce. Avšak divadlo naše není ještě ani kamenem ani duchem dobudováno, s divadlem českým souvisí ještě český duch co nejtěsněji, ještě není na tom stupni, aby plně bylo českému duchu, čím mu býti má. Jsme právě ještě posud v době stavby, celá nynější generace je stavitelem, a generace ta nesmí zapomenout, že staví na základech minulosti a věru neposlední žulový balván že byl Lapilem v základy ty zasazen.

Byla to doba pohnutlivé duševní činnosti, kdy Lapil vstoupil v kruh mužů vlasteneckých, aby pomáhal na díle národním. Tenkrát nelákala sláva, neboť odbývaly se jen hry odpolední, repertoáru takměř nebylo, uznání obmezovalo se na přátelský kruh některých měšťanův pražských; tenkrát také nelákala peněžitá odměna, neboť český herec hrál za neurčitý výsledek jedné výroční benefice, a přišly-li časy neobyčejně šťastné, obdržel po několik měsíců gáži — dvacíti zlatých, — pak mu ji zas vzali.

Lapil byl pouhým prostým řemeslníkem, když ho Tyl získal divadlu. Byl znám co výtečný deklamátor balad historických, zvláště Raabova »Břetislava«, jejž ve všech vlasteneckých schůzkách tehdejších přednášeti musel. Přednášky ty upozornily Tyla, Lapil vystoupil na jeviště po prvé v Klicperově »Blaníku«; krásná postava, mohútný orgán, nejupřímnější vůle a zdravé pochopení rychle mu přispěly, aby se rozvinul na herce vpravdě dobrého.

Přes dvacet let působil nezištně a neodměňován na jevišti českém, hra sama, láska obecenstva, příležité uznání kritiky bylo mu odměnou dostatečnou. Kdo jen jedenkráte viděl záři blaha, jaká usídlila se na přímé tváři Lapilově, když se uznala větší některá úloha jeho, musel sobě zamilovat muže toho. A Lapil měl skutečně dobré úlohy! Miller, otec Moor, Vorlický (»Paní Marjánka«), Melichar (»Paličova dcera«), Quasimodo, Otrepěv atd. atd. hledají nyní marně herce, který by je tak provésti dovedl jako kdys »naturalista« Lapil. Jemu bylo divadlo životem, a když pak konečně po více než dvacítiletém působení z něho vyjíti musel pro tělesní chorobu, loučil se zároveň se všemi radostmi života. Vadnul a chřadnul s úžasnou rychlostí, upoután na lože neměl myšlének než na divadlo české a stále vyslovoval přání, aby uzdraviv se poněkud, v nějaké alespoň spojení zas s divadlem vejíti mohl. Skonal a my kladem rozželeni pamětní lístek na rakev jeho, cítíme ale povinnost učiniti ještě více pro jeho památku, učiniti to tím spíše, že česká veřejnost je až příliš liknava v zakládání pomníků.

Jinde jsou účinnější. Z loňského bojiště docházejí co týden zprávy, že tam přivezen z Prus pomník na hrob toho onoho padlého bojovníka. Je to slušná, uznání hodná pieta. Avšak i v takových věcech jevívají se zas a zas jen lidské slabosti. Jako pořádají pozůstalí zemřelému skvostné pohřby spíše kvůli sobě, kvůli oslavě vlastní než kvůli lhostejnému již tomu nebožtíkovi, takž také staví krypty a náhrobky spíš sobě živým. Je to čistě lidské, — bohužel že ale ony zjevy pruské piety nebývají jen čistě lidské, nýbrž právě pruské.

Na návsi jednoho místa poblíž Skalice leží velký balván, určený pro tamější hřbitov. Ale nedostane se nejspíš na hřbitov tamější, ač bylo prý s farářem vše již vyjednáno.

Vadí tomu maličkost, pouhý nápis, jenž zní: »I. Cor. 15, v. 35. Der Tod ist verschlungen in den *Sieg*.« Maličkost ta rozohnila tamější občany, nechtěliť trpět, aby sobě v jich kraji Prusové stavili pomníky vítězství svých. Rozpomněli se, že hřbitov je majetkem obce a prostoru že musili sobě zakoupit za peníz drahý. I učinili vše odvislé od jednohlasného svolení všech příslušných představenstev obecních, kterého se nedostane — leda náhrobku přebroušenému a přepsanému.

Tedy i v těch tuhým neštěstím postihnutých krajinách stálý ještě takt a nový zjev rakouského patriotismu. Mohli by sobě konečně té české upřímnosti upřímně všimnout ti, kdož loyálnost odměňují tím větší bezohledností. Visí prý již něco ve vzduchu, co vypadá jako konečné ohledy, jako pršek spravedlivosti. Těžko u nás ještě něčemu věřit, a přece jsou v českém chrámě již zase věřící a našli sobě nový chorál na staré národní písni:

Praha a Vídeň jsou
na pěkné rovině.

Jenže budou politickými responsoriemi nejspíš zase přivedeni na chudobu snů a píseň o pěkné rovině a pěkném narovnání zapoví se nám co horopisný nesmysl. Proč ne! Je to beztoho stará píseň a naši písničkující otcové měli divnou fantasii. My jsme zdravější.

NÁRODNÍ LISTY 15. srpna 1867

DOMÁCÍ ŠPEHOUN — TŘICÁTÝ LISTOPAD

Často jsme již byli přivedeni k tomu, abychom vyslovili zásadu, dle které české divadlo jedině se říditi má při obohacování se hrami *německými*. Jako z jiných literatur převáděti se má k nám také z německé starší vše, co je rozhodně výtečné; z nových dobrých věcí nutí nás ale nezbytná konkurence s druhým pražským divadlem, abychom hleděli divadlo to předejít, nikdy ale abychom dávali teprv to, co je tam obehráno již a tedy divadelnímu obecenstvu pražské-

mu dostatečně známo. K dobře známým takovým hrám patří provedený u nás právě »Domácí špehoun« od Schlesingra. Hra ta má dobrou základní myšlenku, nikoli však ono lehýnké, obratné provedení, jaké takto vždy u Schlesingra nalezáme. Bývalý soudní rada Koppe, pro neobratně vedený politický proces na »nezasloužený« odpočinek daný, provádí soudnické umění své v nedostatku jiných předmětů v lůně vlastní rodiny své. U provdané za doktora Slánského dcery své Malviny nechává bydlet mladší dceru svou Annu, která musí ve »pravý prospěch« sestry své otce o všem zpravit, co se v domě děje. Malvina sice ví, že sestra její zastává úřad »domácího špehouna«, avšak je příliš slaba, než aby dovedla otci odolat, a trpí s mužem svým častými domácími rozbroji. V to se hodí doktor Lev, přítel Slánského. Chce se ubytovat u tohoto, avšak manžel je žárliv a vytáčí se příteli všelijak. Zvěděv o tajuplném domácím špehounu, přistěhuje se Lev rozhodně k příteli, aby špehouna odkryl. Hned z počátku má podezření na Annu, jejíž zahrávání sobě s loutkami a přílišná naivnost je mu nápadna. Aby se přesvědčil, sdělí jí, že on a Slánský zapleteni jsou v tajné politické spiknutí, zapřisáhaje ji, aby ničeho nezradila. Anna píše vše otci a tento, doufaje, že bude rehabilitován, přikvapí, aby věc, v niž pevně věří, vyšetřil a udal. Z toho vyplyne řada velmi působivých výjevů, kteréž se ovšem čistě veselohernímzpůsobem zakončí dosti mírnou pro otce blamáží a zasnoubením Lva s Annou. »Domácí špehoun« žádá velmi pečlivé hry, kteréž se mu nedostalo v míře plné; zdál se vaditi ne tak nedostatek zkoušek jako nedostatek již studia přípravního, takže zkoušky nejspíš sloužily víc paměti než hře. Výčitka ta netýká se slečny Čermákovy (Anna), jejíž hra byla plna zajímavých jednotlivostí, jenže v prvním aktu zde onde trochu příliš živa. Starý rada patří v obor p. Kolára ml. tak zcela, že musil být působivý. — Následující nato »Třicátý listopad« obsahuje velevděčnou úlohu pro pana Šamberka. První i druhý kus líbily se obecenstvu rozhodně.

NÁRODNÍ LISTY 12. září 1867

△

Slavné cís. kr. místodržitelství ráčilo učiniti kroky, aby dítě se nenarodilo tak, jak mistrovská ruka je stvořila; má prý se narodit bez nosu, poněvadž by mohl někdo o nos ten zavadit, což ovšem není obyčejem tam, kde je dost místa na volné vyhnutí se, přece se ale někdy stává. Slavné cís. kr. místodržitelství ráčilo učiniti kroky, aby tvář českého divadla byla naprosto jiná, než jak dle zákonů krásy i dle zákonů světa býti může. Národ se ptá: proč? kvůli čemu? nač? a skutečně, on obdržuje odpověď, ba deset odpovědí, a přísloví se obrátilo ve formě, nikoli v podstatě své, a zní nyní: Když se jeden mudrc táže, je hned deset bláznů po ruce, aby odpověděli. Všichni vědí odpověď zcela určitou, právě po způsobě všech bláznů. Ba snad se jich našlo odpovídajících již více než deset a o nich všech musíme říci: Nemůžem tvrdit, že by se nám nelíbili.

Tak tedy za prvé a hlavně: Ulice by se zoužila tím, kdyby byl výstupek před vchodem do českého divadla. Kdo nezná místnosti u Řetězového mostu, snad by při důvodu tom alespoň mlčel; pro toho ale, kdo je zná, je to as tolik, jako by mu někdo řekl, že nemá postavit výstupek na domě v širém poli, poněvadž by se tím šíré pole zoužilo. Po odpočtu výstupku toho je tam ulice pořád ještě *širší* než kterýkoliv bulvár pařížský nebo moskevský, ač na ní nebude nikdy toho proudu, jaký je nyní již v Paříži nebo Moskvě, ba je širší než ulice vedoucí na př. z nádraží pařížských. U východního nádraží pražského jsou výstupky do dvou ulic a překážejí tuze, rámus se ale kvůli nim nedělal ani ouřadní ani novinářský, nejspíš proto, že nádraží to »nestůně« českým rázem! Ostatně co už stojí, to stojí, nemusí se ale právě chválit, praví přítelíčkové, a připouštějí velkomyslně a spravedlivě, že také výstupek před divadlem německým překáží, ba že překáží divadlo to celé. Čtveráci vědí, že jim je místodržitelství proto strhnout nedá, a kdyby se přec strhnouti mělo, že by nemuseli sbírat po groši a krejcaru, že by se jim pomohlo za nynějších poměrů velmi brzy a pro nějaký nový výstupek německý že by as sotva přišlo k nějakému novému výstupu veřejnému. Ale zkrátka, české di-

vadlo překáží, překáží tedy také výstupek, neboť by se mohlo i přihodit, že by některému německému studentu, když se vrací z komersu, výstupek ten opilou náhodou se nevyhnul. Pohyb Němectva ale musí být volný!

Pak za druhé a rovněž hlavně: Jednou přispěla akcijní společnost Řetězového mostu něčím zemi na úpravu vůkolí, akcijní společnost Řetězového mostu je tedy »snad skoro jako spolumajitelem jaksi« celého vůkolí. To neuznané nikde spolumajitelství hledí ale k následujícímu: řetězové komory jdou až na dva sáhy od onoho výstupku a nemohly by se pro něj zvětšit, kdyby akcijní společnost tomu — — snad někdy chtěla. Akcijní společnost mostecká je takým přítelem českého živlu, že by kvůli českému divadlu třeba ihned dřímající komory vzbudila, aby nezapomněly růst; jenže by byl ten žert za prvé tuze drahý a za druhé že by musela mít ku každému zvětšování teprv povolení takové, jaké ten prožluklý výstupek *již má.*

To jsou tedy důvody. České divadlo, jež má nám ku zdraví sloužit, kamennou tíží leží v žaloudcích milovaných našich krajanů druhé národnosti. Nemůže se říct, že by se velice nesdíleli na podniku našem národním, neboť my přivádíme divadlo na svět a oni laskavě převzali všechny porodní bolesti. První do staveniště zaražená plaňka vrazila jim nůž do citlivého srdce, stůňou a není divu, že hledají léků. Je ale známo, že »důvody jsou lékem hojivým«, ať si jich tedy užívají. Čím nemocnější člověk, tím menší důvodek mu někdy stačívá, a onen muž nemocný, kterého poslední Humory kvůli zuřivosti jeho musily už dát na řetěz, spokojil se docela malilinkým nápadkem tím, že prý by výstupek českého divadla rušil — — výhlídku na Petřín. Balkon ruší výhlídku, ten muž by zasloužil odměnu za svůj nápad! Kdyby uzounký drát »eruwu« kolem jeho domácího ghetta nebyl mu zrak pokazil, mohl by, až balkon ten státi bude, vystoupit na něj, aby se na vyhlídce nové pokochal; však on to beztoho učiní alespoň v duchu, aby na vstupující do divadla obecenstvo mohl as totéž činit, co činívají grisety s balkonů pařížských kaváren.

Jiné, ba zcela jiné důvody slyší člověk na staveništi samém. Tam stojí lidé po celý den, prohlížejí prostoru, vrtí hlavou, mluví o zákazu a vysvětlují jej tak, že není ani

radno vše opakovat. O, člověk tam slyší divné věci, ubezpečuju slavné úřady, že tuze divné. Divil jsem se jim také před včerejším představením divadelním, když tu pojednou slyším za sebou hovor německý.

»Mne ten zákaz přece překvapil!«

»Mne ne, věděli jsme o něm.«

»A divím se, že akciová společnost tak rychle —«

»Ale, vždyť ji máme v rukou!«

Ohlídl jsem se po tom mocném a ochotném pánu. Známá, milá tvář! Pošinul trochu kloboukem a šel rychlým krokem dál; snad že pospíchal do německého kasina, aby tam zařídil subskripci na mladého Pickerta, jenž prý nemá sice ani slohu ani myšlenek, ale nesmírně vhodnou vůli »pomáhat proti Čechům«.

NÁRODNÍ LISTY 14. září 1867

STRAKONICKÝ DUDÁK — NÁVYKY

Hry naše divadelní jdou zcela klidným proudem. Hlavně se pěstuje repertoár drobnozrnný, menší kousky. V řadu těch her zapadlo provedení »Strakonického dudáka«, jehož výnos byl určen ve prospěch rodiny po zasloužilém Lapilovi pozůstalé. Litujeme velice, že dle návštěvy nevalné nebyl as peněžní výsledek tak skvělý, jak jsme očekávali. Den předtím provozována jednoaktová novinka francouzská »Návyky«. První scény dobře myšleného kousku toho slibovaly více, než později dodrženo, avšak dobrá pointa vynikala přec až k francouzsky unáhlenému konci. Pikantnější deklamace byla by kousku tomu prospěla.

NÁRODNÍ LISTY 15. září 1867

VALDŠTÝNOVA SMRT

(První pohostinská hra pí Šamberkové)

Paní Šamberková, jež se dřívější své dráhy operistické vzdala a po nějaký, nedlouhý čas u společnosti páně Švandovy k činohře se připravovala, vystoupla předevčírem po prvé na divadle pražském, a sice co hraběnka Trčková v Schillerově »Valdštýnově smrti«. Nevkročila před nás sice co herečka hotová, avšak co začátečnice, jejíž talent vybízí rozhodně pozornost naši a budí přání, aby vytrvalou pilností a obezřetným vedením byl přiveden k rozkvětu a pravé platnosti. Paní Šamberková je nadaná výdatnými pomůckami; postava její je skvoucí, jasné tváři její věříme, že dovede přijmout výraz živý, a hlas je zvonivý a u spojení s jasnou již nyní a nenucenou vokalisací dojemný. Dle celkovitého dojmu, dle mocněji působících scén větších i dle její chladnějších a tedy ještě méně působivých recitativů soudíme, že v oboru příkrých, chladně hrdinných povah bude paní Šamberková co nejrozhodněji šťastna. Obor ten není v dramatické literatuře příliš hojně obmyšlen, avšak je toho přece ještě dost, co posud repertoáru našemu schází a co do něho přibrati lze kvůli nahodilé se nám síle dobré; ostatně nepochybujem, že přibývající rutinou mladé tak herečce i leckterá příbuznější úloha oborů jiných časem přístupnou se stane. Trčková náleží ovšem rozhodně v obor zmíněný, přec však bychom sobě byli přáli, aby byla paní Šamberková napoprvé vystoupla v úloze jiné; jeť Schillerova mluva příliš pathetická a jen snad herečka již úplně vycvičená a tedy co nejrozvážněji reprodukující dovedla by vedle pathetického proudu také naznačit citlivější stránku povahy, jaká zde onde slovy básníkovými problyskuje. Kdyby na našem jevišti v truchlohře nadvládala deklamace přirozenější a tedy rozumnější, jakou se veselohra naše již rozhodně vyznamenává, měl by arciť začátečník více dobrých vzorů před sebou. V paní Malé a v panu Koláru st. vidíme snahu vtělenu, aby přirozená deklamace také truchlohru ovládla, s nimi se zkoušejí někdy již i jiní, máme naději, že konečně nastane obrat, a protož je záhodno upozornit každého teprv přistupujícího na dráhu pravou. Ne-

chcem pouze zvukové *odblesky* básníkových myšlének, při nichž dost často se stává, že myšlenka pronášená a sprovázející ji zvuk zdají se nám býti dvěma jen nahodile spojenými, ba někdy i sobě překážejícími protivami, nýbrž chcem, aby zvuk žil, aby *myšlenka se jaksi teprv před námi rodila*, zkrátka známku opravdového života na sobě měla, — a to nazýváme želanou deklamací *přirozenou*. Nemůžem při prvním vystoupení, v úloze pathetické, při začátečnici pak vůbec žádat, aby tato sama od sebe byla naučila se vymknouti způsobu u nás posud vrch majícímu, avšak měli jsme za svou povinnost poukázati včas hned na dráhu pravou talentu, od něhož můžem očekávat potěšitelné a prospívající nám pokroky při dobré vůli a nikdy neochabující pilnosti. Těšíme se upřímně na hry další, abychom zcela určitě mohli vykázati místo, jaké nová posila herecká v divadelním rámci našem zaujímati bude, neboť slyšíme, že hodlá ředitelstvo získat paní Šamberkovou pro obor, jenž u nás posud velmi nedostatečně zastoupen jest a v němž bychom rádi viděli zkoušející se talent mladý, jemuž obecenstvo rozhodné své sympatie věnuje. — Mimo pana Šimanovského, jenž převzal konečně a ve prospěch kusu úlohu Wrangla, zůstalo obsazení staré, dobré. Také provedení bylo dobré, přec však o nějaké poznáníčko méně dobré než některé provedení starší; jednotlivci svědomití ovšem udrželi se na stejné výši.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 17. září 1867

SLAVNOST NALEZENÍ RUKOPISU KRALODVORSKÉHO

Slavnost nalezení rukopisu Kralodvorského shromáždila četné obecenstvo. Nového se mu sice na den ten nepodalo nic, ale co podáno, svědčilo o zvláštní péči a uspokojovalo zcela. Večer zahájen Šeborovou ouverturou a přednesem »Jaroslava« z Rukopisu. Deklamoval jej mistrně p. Kolár starší, s pravou velikostí epického tónu i podrobným od-

stiňováním. Tři živé obrazy ilustrovaly báseň. Byly uspořádány panem Kolárem mladším a zvláště první z nich, smrt Kublajevny představující, vynikal pěkným skupením. Nato sehrán živě a hladce Pflegrův »Telegram«. Líbil se opět velmi a zaměstnaní v něm umělci účinkovali s patrnou chutí, — až na jednoho pána, který se zdá užívat u nás zvláštní výsady na neučení se úlohám. Paní Malá nás překvapila čistě provedenou veselohernì úlohou. Rozvinula pravou živost veselohernì, aniž by ovšem byla kdes nějaké přílišnosti se dopustila. Myslíme, že paní Malá také v úlohách lehčího žánru dobude brzy těchže bezprostředních dojmů, jakými v truchlohře tak krásně působí; neradili bychom ale přec, aby rozšířený kruh působnosti zahrnul v sebe i rozhodnou šarži. — Po »Telegramu« provozován druhý akt Šeborovy zpěvohry »Templáři na Moravě«, který se vždy a vždy líbí.

NÁRODNÍ LISTY 19. září 1867

JIŘÍKOVO VIDĚNÍ

(Slečna Ptačovská)

V předvčerejším provedení »Jiříkova vidění«, z jehož celkovitě šťastného rozvoje zvláště opět vynikli pánové Mošna a Šamberk, pak paní Hynková, vystoupla pohostinsku také slečna Ptačovská, přicházející tušíme od společnosti p. Kramuele. Slečna vystoupne prý ještě jednou na divadle našem a zůstavujem sobě tedy určitý zcela soud až k příležitosti té. Prozatím jsme vzdor tomu, že první vystoupení na jevišti velkém, dále pak přinešená s sebou již a tradicionelní hotovost v úloze často asi již sehrané a obehrané nedovoluje tak snadno rozvinouti se a vyniknouti lehkému humoru, přece pozorovali alespoň již to, že vládne slečna zvučným hlasem a jasně českou vokalisací a že deklamuje také správně. Slečna byla volána.

NÁRODNÍ LISTY 20. září 1867

MNOHO POVYKU PRO NIC ZA NIC

(Druhá pohostinská hra pí Šamberkové)

Po druhé vystoupila paní Šamberková na našem jevišti co Blažena v Shakespearově »Mnoho povyku«. Výsledek byl daleko lepší vystoupení prvního. Paní Šamberková nemohla ovšem úplně proniknouti v úloze, která u nás má v paní Peškové výtečnou zastupitelku, nemáť pro úlohu tu snad vůbec při osobnosti své dostatku lehčího a bezprostředně působícího humoru, avšak talent jevil se rozhodný. Především musíme říci, že se nám paní Šamberková zdá náležeti k těm, kteří mohou dosáhnouti samu výši umění, onu výši umění, vedle které každé jiné herectví považujem za pomoc jen prozatimnou. Na výši té stojící umělec stojí vždy *nad* úlohou svou. Nevžije se v ni tak, aby se jí unésti nechal a pak dle okamžitého rozpoložení úlohu po každé — jinak zahrál: on mysle na úlohu nesmí nikdy zapomenout na sebe, totiž na ***prostředky*** své, jimiž pomůže básnickému plodu k plnému životu, on musí zůstat ve vypočítavém chladu, a přece podat postavu živou a žhoucí. K té vypočítavosti, k tomu »dělání« chladnému myslíme že má paní Šamberková nadání rozhodné. Ovšem cesta k vrcholu je ještě daleká a na ní přemoci se musí nejen úplné myšlenkové pronikání úloh, nýbrž i ovládnutí materielních všech prostředků až k mistrovství, — k čemuž, říkáme to opět a opět, třeba je píle neunavné, **nikdy** neselhávající. Posuzujíce i ze stanoviska toho, přiznáváme, že jsme na Blaženě paní Šamberkové viděli leckteré potěšitelné známky ve směru námi vyznačeném, pro něž ve prospěch obou stran doufáme, že od stanoviska třeba přísného, přec jedině uměleckého, nebudem musit nikdy při pí Šamberkové upustit a že přijde dosti záhy doba, kdy vůbec přestati bude moci všeliký ohled na »podání poměrné« a na »talent ještě nezcela vyvinutý«. Obecenstvo těšilo se těm momentům zdařilejším a vyznamenávalo paní Šamberkovou ochotně.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 26. září 1867

CASANOVA

Francouzská veselohra »Casanova« přišla o něco později k nám než prospěšno jejímu výsledku. Jeť to hra čistě situační, s odvážnými, rychle se střídajícími a také napínajícími scénami, jež na konec druhého jednání dosahují sice již vrcholení svého, přece však v zápletkách svých mají dosti síly, aby rozplítání v třetím aktu až po konec dosti ještě napínalo. Škodí veselohře té u nás jen, že jsme jejího druhu viděli již lepší a duchaplnější, které alespoň vtipným dialogem nahražovaly nedostatek charakteristiky. Titulní hrdina Casanova je tímže pověstným Casanovou, který méně sice romantický a méně i hrůzný než Don Juan je tomuto co do galantní stránky života svého přece co nejpříbuznější. O něm, pocházejícím taktéž ze španělské krve, narozeném ale, myslíme, někde v Italii, je vzpomínek a povídek na sta her a povídek; sám sepsal obšírné a pikantní memoáry, které by se nehodily obsahem svým právě pro »čítánky dívčích škol«, byl přítelem dobrodruhů St. Germaina a Cagliostra a je pro nás třeba i tím zajímavý, že proběhnuv celou Evropou bavil dlouho také v Čechách na valdštýnském Duchcově. Kousek jeho kousků uveden ve veselohře nadzmíněné, uvěznění jeho totiž v Benátkách. Dovede sobě pomoci z vězení, odváží se na maškarní ples, ztropí zde mnohé rozpustilosti a vrátí se zase dobrovolně do žaláře, aby vybavil dámu z rozpaků, do nichž ji byl lehkomyslností svou uvrhl. Lepším ještě provedením divadelním byla by veselohra přece také většího úspěchu dosáhla. Dobrý byl p. Kolár ml., pp. Mošna a Kaška, také paní Malá byla úplně na svém místě, kdežto slečna Čermákova obmyšlena byla jen úlohou nepatrnější, o jejímž provedení nelze nic zvláštního zaznamenati. Líp by byla prospěla v úloze slečny Plodrovy, která, zjevný talent pro jisté živější a rozpustilejší šarže, nemá v moci své tónu srdečnějšího neb docela sentimentálního a v dětinskou monotonii upadá, kdykoliv tónu toho třeba. Monotonií tou postonával také pan Šamberk, vzalť pikantnímu odstupňování a kavalírštějšímu provedení přístupnou titulní úlohu poněkud povrchně. Zajisté by ale v úloze té mohl podat obraz veskrz zdařilý. — Zpracování české je tak

plynné, že nevíme, na čí účet klást některé ty hrubší poklesky jazykové, které jsme slyšeli. Necháme-li na př. i výraz »na volné noze« konečně co český mnohde stát bez výtky, proti »přátelské noze« musíme se přec jen rozhodně opřít oběma nohama české logiky. — Návštěva hry ve prospěch pohořelých provedené byla velmi slušna.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 28. září 1867

TŘI FARAONOVÉ
ŽÁDNÝ MUŽ A TOLIK DĚVČAT

Časopisy přinesly zprávu, že Kolár st. sepsal dvě nové hry dramatické, tragedii »Záhuba rodu Smiřických« a veselohru »Tři faraonové«. Na truchlohru onu těšíme se tím více, že jsme při provedených předevčírem »Faraonech« poznali opět, jak Kolár vládne bohatou obrazotvorností, osvědčující se pestrými a smělými situacemi a přející tedy především truchlohře. »Faraonové« nejsou také skutečně žádnou veselohrou, nýbrž fraškou, a ještě líp by se hodili pro nějaké novelisticky zpracované masopustní capriccio. Přes tento vyslovený ráz svůj baví také v dramatickém přístrojí dost a dost a některé jejich situace, které, jednou rozprouděny, skotačivě se splítají a rozplétají, působí platným dojmem novosti. Obsah jejich je pro působivou frašku dobře volen. Tadiáš Masnicius, bývalý profesor archeologie, má vedle bohatého na nesmysly kabinetu starožitnického v majetku svém také mladou a slíčnou dceru Filomenu, do níž je zamilován mladý statkář Markovič. Masnicius hodlá dceru svou dáti jen tomu, kdož sbírky jeho obohatí zvláštním nějakým darem. Především přeje sobě egyptskou mumii, neboť je v domnění, že vynalezl znovu »elixír vitae«, kterýž nejen život lidský prodlužuje, nýbrž i mrtvého člověka vzkřísiti dovede, a toho elixíru chce při mumii, o níž byl již i v časopisech žádost svou rozepsal, užít. Markovič přemluví přítele svého Bobše, herce, aby se tento dal přestrojit za mumii, do

sarkofagu vložit a k Masniciovi dopravit. Bobeš přivolí a nosiči postaví ho přestrojeného do kabinetu starožitníkova, kdež Bobeš s milenkou svou, služkou v domě zde, s famulem Lopatkou a akademickým malířem Kobylkou provádí řadu strašidelných scén, k jejichž konci Kobylku uzavře do prázdného druhého sarkofagu. Mezitím byl přivezl Masniciovi opravdivou mumii Trapoun, obchodnický agent, otec Bobšův, a dal ji donésti taktéž do kabinetu Masniciova. Starožitník provádí zkoušku s elixírem, Bobeš »oživne« a začne mluvit — česky. Tím ovšem je věc přivedena ku koncům svým, vše se vysvětlí, bohatý Markovič obdrží Filomenu za to, že zakoupí Masniciovi nezámožnému drahou tu pravou mumii, a ku konci vystoupí z vězení svého Kobylka, co »třetí farao«. Plno tu arci pravděnepodobností a schválných přehnaností, zvlášť v charakteristice osob, avšak nesmí se s tím přísně oučtovat, — zvýšená vis comica byla předním a hlavním účelem. Mohlo by se také spisovateli vytknout, že by byl hře své prospěl úplným vynecháním předehry, po níž proměna příliš mnoho času žádá; že mohl umístnit vysvětlení doprostřed kusu i začít hned v kabinetu starožitníkově, kdežto by pak dobrovolné obživnutí faraona Bobše mělo tím větší účinek; také snad, že se vylézání a vlézání do sarkofagu trochu opakuje: to ale nechť sobě nyní spisovatel, seznav výsledek, učiní dle svrchované své vůle. Na všechen způsob udrží se »Tři faraonové« dlouho na jevišti a budou bavit tím spíše, čím rychlejší ještě bude hra a čím hladší přednes přesyceného poněkud dialogu, což při provedení prvním nestýkalo se ještě s požadavky přísnějšími. — Novince předcházela opereta »Žádný muž a tolik děvčat«. Po odchodu slečen Ledererovy a Tomíčkovy předstupuje před nás opereta v novém částečně obsazení. Velmi dobře jsou slečna Römerova (Italka) a paní Nedělová (Slovenka) v úlohách svých zaměstnány i platny. Obdržely pochvalu, kteréž se také dostalo slečně Sákově, jež co Angličanka podává obraz zcela charakteristický. Slečna Čermákova přednášela novou jednu deklamaci tak rozkošně, že bychom přáli, aby měla slečna hojně příležitosti vycvičiti nebo spíše již osvědčiti deklamační talent svůj v uměleckých salonech. Slečna Písařovicova dostála co služka Zuzanka zpěvné části úlohy své ovšem dobře; avšak

nevládne oním rozmarem svěžím a nestrojeným, jakého třeba pro obor fraškových subret čili lokálních zpěvaček.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 2. října 1867

SKLENICE VODY

(Třetí pohostinská hra pí Šamberkové)

Třetí vystoupení paní Šamberkové, Marlborough v »Sklenici vody«, nebylo tak rozhodně šťastné jako pokusy předešlé. Jeť to úloha nejširších požadavků, žádající vytříbenost veseloherního tónu, pohyb dokonalý, pointování co nejpodrobnější, zkrátka úloha, na niž se ani nejnadanější začátečnice odvážit nesmí, aby sobě neublížila. Pouhé důsledné dodržení chladného a hladkého tónu základního stojí začátečnici tolik namáhání, že nemůže ani pomyslit, aby opatřila platnost každému obratu přebohatého dialogu, a následek toho je pak všeobecná monotonie, jíž musí být právě Marlborough co nejvzdálenější. Nebylo ale třeba tak odvážného experimentu, který mimo to vyvolává nebezpečné porovnávání s dávnou naší a výtečnou Marlborough Peškovou; také není tento obor úloh oborem, v němž by směla se nyní stát změna nebo jenž by vyžadoval náhrady či jen podpory. Potřebujem hlavně výdatnou sílu novou pro činohru a truchlohru, a paní Šamberková, doufáme, že bude znenáhla výdatnou silou tou, jeť talent její, řekli jsme to již dvakráte, nepopíratelný. Vzdor cizotě a obtížím úlohy objevila se také zde rozumná již deklamace a mnohá jiná přednost pěkná, i doufáme, že opominouc všech zkoušek v oboru posud a snad nadlouho ještě nepřístupném, obrátí se paní Šamberková k oboru jí svědčícímu, k úlohám opravdovým a nešeným. Přejem sobě, aby přišla zase doba dobře pěstované truchlohry, jež je nám pořád ještě stravou jen sváteční, a budem vděčni, získá-li se nám slibná síla alespoň pro jeden z dvou posud neobsazených oborů truchloherních.

Ostatní provedení oblíbené veselohry bylo dosti slabé, jen paní Malá (Králová) a slečna Čermákova (Abigail) držely se na dřívější výši. Pan Bittner hrál Mashama důstojně a živě.

NÁRODNÍ LISTY 5. října 1867

CAREVIČ ALEXEJ

Náš repertoár vykazuje se nyní zajisté samými dobrými hrami, jenže jsou hry ty trochu již dlouho dobry a často vídány. Letní sezóna pohltila celou řadu novinek, na nynějšek zdá se nedostačily přípravy. Vyčkáme řadu blížících se dnů benefičních a vůbec celou zas sezónu zimní, abychom konečný pak vyslovili úsudek svůj o směru, jakým se divadlo naše beře a jenž právě nyní nedovede v obecenstvu jaksi vzbudit ruchu živějšího. Vyčkáme tedy, kdy se objeví trochu dlouho již se vlekoucí »Ivan Hrozný«, kdy uvidíme *novější* hry francouzského repertoáru, kdy se objeví nové oznámené truchlohry Sabinovy, Pflegrovy a Kolárovy, rádi bychom ale viděli přípravu k nim *v pečlivosti*, s jakou se zatím provozují hry starší. Pečlivost ta patrně nevystačuje a musí být zvýšena. Neučení se úlohám rozežírá se v míře povážlivé, takže možno bez zvláštní hyperbole říci, že jsou někteří, kteří vůbec nikdy neumějí úlohu svou správně. Dle nich řídí se pak ostatní. Dostačí zajisté pouhé to poukázání k tomu, aby vlastenecká divadelní správa naše učinila v ohledu tom výdatné nějaké opatření. K témuž obracíme se také se žádostí, aby bylo učiněno konečné opatření, by správnost jazyka nebyla na jevišti našem více ilusorní. Nynější vrchní režisér náš zajisté jest mužem tím, který by dovedl dát opatření takovému důrazu a také výsledku dobyl. Mimo to má p. Kolár starší jinou ještě důležitou a ovšem velmi, velmi těžkou, tím však snad lákavější úlohu, přetvořit totiž deklamaci v truchlohře české, přivést ji vůbec do oné přirozenosti, které se odedávna těší vlastní deklamace p. Kolárova. Posavadním způsobem trpí každá truchlohra, trpělo také nejnovější provedení »Alexeje« Hálkova. Těšili jsme se opravdově na

opakování kusu tak dobrého, původního, těšili jsme se tím více, že spisovatel byl přiložil k plodu svému nově píli a zlepšil jej co do scénického i co do charakteristiky hlavního svého hrdiny. Ubrousil některé přílišnosti hlavně v scénách s Alexejem a v povaze tohoto, Alexej, nepozbyv ničeho na dřívější hloubce své, je nyní průzračnější, přístupnější. »Alexej« obecenstvo velmi zajímal a přáli bychom sobě, aby vedle *nových* tragedií pěstovalo divadlo naše se stálou pietou dobré plody spisovatelů domácích.

NÁRODNÍ LISTY 15. října 1867

ROZERVANEC

Repertoár náš pohybuje se dolíčeným již proudem dál, známé jen hry, aniž by souhra lepší svědčila o nějaké alespoň pilné práci. Máme právě as tak dva neb nejvýš tři herce a herečky, o nichž se může říci, že umějí *vždy* úlohu svou; kdyby nebylo těch, ani bychom nevěděli, čeho vlastně požadovati můžem. K svědomitým těm sílám patří především p. Mošna; ten je vždy »při chuti« a má vždy »svůj den« a obecenstvo se těší již, čte-li jmeno jeho jen na divadelní ceduli. Vlastnosti své pěkné osvědčil p. Mošna opět při provedení Nestroyova »Rozervance«, kteráž fraška udržela se jedině jeho přičiněním. Obecenstvo dokazovalo, že občas rádo má provedení nějaké frašky — ale dobré provedení.

NÁRODNÍ LISTY 23. října 1867

HRABĚ ESSEX

Obecenstvo divadlo nenavštěvující snad že nás viní z indiferentismu naproti činohře, o které přicházejí v listech našich zprávy nyní co nejsporejší; avšak obecenstvo, které samo sleduje, co se na jevišti našem děje i neděje, pochu-

puje zdánlivou naši zdrželivost zajisté dobře. Lhostejnost, ba rozhodná apatie, jaká se zmocnila divadla samého, vyvolává přirozeně lhostejnost i na straně druhé. Lenivý chod repertoáru, chceme-li stále ještě omlouvat, snad že má příčinu svou v olověných střevících, v něž jej obouvá každá nastávající sezóna benefiční. Beneficianti vybírají sobě ku dním svým ze zásoby přijatých a schválených kusů ty, které se jim právě hodí k docílení dobrého příjmu; tím ubývá divadelní správě samé snad většina připraveného materiálu a jediná by byla pomoc, kdyby se ještě *pilněji* a *výdatněji* bylo připravovalo. Avšak neomluvitelno jest, že to, co se *zatím* podává, repertoár ten nenový a známý, není podáváno tak, aby mohlo jen poněkud přísnějšímu obecenstvu vyhověti. Hru veskrz dobrou, totiž pilnou, která by byla svědčila o řádné přípravě, o chuti spoluúčinkujících, o nějakém dohledu, jenž by donutil alespoň k učení se úlohám, takovou hru jsme již hezky dávno neviděli. Nižším se nedivíme, kde se dává shora příklad tak málo k pečlivosti pobádající! Předevčírem, při provedení »Essexe«, pronesl se pilný jeden navštěvovatel: »Snad že přec budou jednou všichni umět úlohy, alespoň z nějaké *demonstrace.*« Provedení »Essexe« zavdaloť opět vhodnou příležitost k satiře té. O vedlejších úlohách nelze tam zvláště se zmiňovat, kde hlavní úlohy zavdávají příčiny již k nadzmíněným, kardinálním výtkám. Vůbec možno říci, že mimo paní Malou (Rutlandova) a pana Kolára ml. (Jonathan) žádný zastupitel přednější úlohy nás neuspokojil. Paní Šamberková nebyla co králová úplně na svém místě. Obor salonních dám v truchlohře, dále obor chladných povah druhu Trčkové, Evy z Losů atp., pro něž jsme sobě paní Šamberkovou přáli a v němž prozatím jedině ve svůj i náš prospěch působiti může, není totožný s oborem úloh tak výslovně charakterních, jako je Laubova králová. Pestrá, ženský vzato i velká povaha ta nespokojí se s všeobecným jen jakýms základním pojmutím, nýbrž žádá vniknutí podrobné, všestrannější individualitu hereckou a rutinu, jíž je poslušen již každý nerv umělcův. Paní Šamberková nestačí, posud alespoň, požadavkům těm i stala se jich obětí, upadnuvši v neodstranitelnou, hluchou monotonii. Tou cestou mohl by se zmařit i největší talent a varujem paní Šamber-

kovou, aby nebrala se oborem jí nesvědčícím, pro nějž musíme se spokojit také nadál obsazováním dřívějším, a především aby hleděla přec deklamovati všude co nejpřirozeněji a jen tam patha přijímala, kde je na svém místě.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 31. října 1867

NOVÝ MONTE-CHRISTO

Rej činoherních benefic je tedy zahájen, příliš skvěle ovšem ne! Pan Kysela obral sobě Kaiserova »Nového Monte-Christa«, jenž byl tenkrát v módě, když Monte-Christové vůbec ještě strašili. Podobné hrůzné, přehnanými efekty přecpané věci konečně se dobře čtou, jsou-li nové, totiž moderní, avšak velmi se protiví na jevišti. Kaiserovo zpracování baví konečně některými alespoň figurami svými, jako Horským, postavou zahradníka atd., jež byly také dobře provedeny. Panu Bittnerovi mělo by se podobných, efektů plných úloh uštědřovat jen pomalu, neboť orgán jeho neopanoval posud jeviště tak, aby namáháním náhle nedrsnatil a se nelámal. Návštěva byla benefičně hojna.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 3. listopadu 1867

PROČ JSTE UMŘEL? — TŘI FARAONOVÉ

Kdyby naše divadlo opravdu konkurovalo novinkami se zdejším divadlem německým, jakž již jednou na prospěch svůj a obecenstva šťastně činilo, nemuseli bychom provedení jednoaktové novinky zaznamenat co zvláštní skoro udalost. Mathewsova jednoaktová veselohra »Proč jste umřel?« znázorňuje zcela dobře boj veselohry anglické vůbec, nemohoucí se vybavit zcela ze širokého svého, k hlubší charakteristice čelícího proudu a hledící se přece sblížit

s pikantními pomůckami veselohry francouzské. Příliš mnoho a příliš málo zároveň, toť hlavní ráz. Základní myšlenka je následující: Ondřej Svoboda (podržení anglických jmen bylo by snad líp sloužilo) platí lidem za mrtvého, jeho žena Karolina za vdovu. V době nevolného svého vdovství bydlí Karolina pospolu s neteří svou Emilií a k této vztahuje každodenní návštěvy mladého advokáta Bedřicha Švarného, jenž, poctivý sic, ale samolibý, vlastně sám neví, kterou z nich miluje, přece ale spíše ke Karolině lnouti se zdá. Do neučité té situace hodí se náhlý návrat Ondřejův, jehož mimo Karolinu nikdo v domě nezná. Následují některé pěkné výjevy vzájemné mužské žárlivosti, jimž učiní Karolina konec listem anonymním, Emilii diktovaným, a trestajícím žárlivost manželovu i samolibost Bedřichovu zároveň. Titul hry značí jen zvědavost Karolininých domestiků a nedojde nijakého rozluštění; opona spadne před vyřknutím příčiny a pomáhá tím hře k pikantnímu jakémus zakončení. Z provedení, kdyby nebylo bývalo zas několik neomluvitelných chyb režisérských či snad spíše inspicientských, byli bychom se opravdu a zcela potěšili. Pan Šamberk (Bedřich) pracoval tentokráte dopodrobna a se šťastným rozměrem i byl veskrz výtečný; pan Kolár ml. působil drastickou svou momentánní veselostí. Paní Pešková nám opatřila opět jednu pochoutku, vidět pravou, jemně drženou úlohu veseloherní; litujem, že nynější proud repertoáru, který méně hledí k nasycení vzbuzené dřív v obecenstvu chuti po jemnější a *nové* veseloherní stravě, nám pochoutek těch nedopřává u větší míře. Také slečny Čermákova a Bollardova pečlivě sehrály úložky své menší. Zkrátka, z drobnosti té musili jsme seznat, že není třeba u nás tak urážlivě nedbalé hry, jaká byla při onehdejší frašce »Chce mít švandu«, kde neumění úloh slavilo svůj triumf a bezohledné bavení se spoluúčinkujících připomínalo nám nezodpovědnost rodinných divadel ochotnických. Po anglické novince následovali účinní Kolárovi »Faraonové«, obecenstvo vždy a vždy zas dobře bavící. Mezi oběma hrami byly tance. Přáli bychom sobě nastudování *nových* tanců sólových, ta věčná »la coquette« a její staré příbuzné nebaví více!

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 9. listopadu 1867

ČAROVNÉ RUCE — PANOŠ ŠIBAL
DÍVČÍ ÚSTAV

Z repris posledních nevyniklo nic tak zvláště, abychom zvláštní úvahou byli provoditi museli. Byli bychom se museli obmezit na kratičké jen poznámky. »Čarovné ruce«, v nichž hlavně vynikla paní Malá a pan Šimanovský, poskytly nám přesvědčení, že síla tak výdatná, jakou je paní Malá, ani tenkráte neunaví, když skoro ob den velkou nějakou úlohu provésti musí. »Panoš šibal« ve zcela *neopraveném* překladu starém ukázal, že se u nás krasochuť divadelního našeho obecenstva valně podceňuje, kterýžto hřích mstí se ostatně sám. »Dívčí ústav« uvedl slečnu Sákovu v novou úlohu, kterou provedla velmi pilně a šťastně. Přáli bychom slečně zaměstnání častější.

NÁRODNÍ LISTY 15. listopadu 1867

ČERNÁ RŮŽE

Karel Sabina náleží k nejzajímavějším povahám literárním. Věčně je mlád, věčně přichystán začít zase od začátku. Ba on jeví v celém svém působení literárním nejen přednosti, nýbrž i vady stálého toho mládí: s jedné strany nepopíratelnou svěžest, kde jsme ji třeba nejméně očekávali, s druhé strany pak překvapenost nebo jakás teprv rudimenta, kde jsme předpokládali najisto již zralost rozhodnou. Po dlouhých letech, ve kterých výhradně se zanášel s písemnictvím nedramatickým, znám hlavně co obratný novelista, romanopisec, literární historik a publicista s rozličným, často ale rozhodným štěstím, vystoupil náhle také co spisovatel dramatický. Libreta operní, veselohry a nyní také truchlohry v krátké době zbásnil v počtu značném a také v oboru tom osvědčily se výhody i ostatní zvláštnosti mladobujného jeho tvoření. »Inserát« na př. byl veselohrou všestranně uspokojující, »Tajný plán« nato pokusem zas

nešťastným. Nyní pokusil se v obtížném oboru truchlohernním. Obral sobě k dolíčení úryvek z historie pánů z Růže, děj to jemu odedávna milý, o nějž se pokusil dříve již formou epickou a tušíme že i romanciérskou. Děj je v truchlohře té přední, vše ostatní až přitlumující věcí, vypravujem jej tedy především.

Vítek z Růže pojal za ženu Silviu, Italku z rodu Ursinův, s níž měl čtyry syny, Jindřicha, Viléma, Smila a Voka. Zpupnou povahou Silviinou brzy odpuzován a urážen, nalezal náhrady u Svatavy, dcery lesníka Samoslava. Svedl ji a unesl na hrad Ústí, kdež mu porodila syna Sezimu. Samoslav přisahal mu věčnou pomstu. První čin Samoslavův byl, že odnesl Vítkovi mladistvou dceř jeho ze Silvie, Milinu, již vyvlekl s sebou do světa a za sebe žebrati nechával. Znenáhla ale sobě ji otcovsky zamiloval i vrátil se s ní po letech do vlasti zpět, kde žil v krumlovských lesích s ní život poustevnický. Milina, nyní Mlada nazývána, chová vzpomínky z prvního dětství svého již jen co neurčitý sen. Mezitím bylo se stále dařilo Vítkovi, že dovedl před chotí utajiti milenku i levobočka svého. Avšak konečně přece odkryl tajemství to Andrea, krajan a důvěrník Silviin. Andrea byl dříve z opravdové lásky následoval Silviu do Čech, nyní při zestárlé přeje sobě jen nabýti z rukou její velkého jmění jejího. Čihá na vracejícího se z Ústí Vítka i porazí ho ze zálohy své šípem. Samoslav dopraví na smrt raněného za pomoci zbrojnoše Jaroše do poustevny své, kdež vyslechne zpověď i závěť jeho. Sem se také dostaví synové Vítkovi se Silviou, Sezima byl zde již dříve náhodou bavil, zamilován jsa do Mlady i od ní milován. Umíraje určuje Vítek synům dědictví i znaky jejich, Sezimovi, jehož odporučuje lásce bratří, určí »růži černou«, zemře ale, než vysloví jmeno statku, jejž Sezimovi zůstaviti chce. Šlechetný Vok, nejmladší Vítkovič, uznává ihned Sezimova práva, Jindřich a Smil však souhlasí s pomstychtivostí Silviinou, slabší povahou svou Vilém podrobuje se rodinné většině. Silvia roztrhne závěť Vítkovu, kterou Sezima dědičné právo své na Ústí dokazuje. Sezima uteče se k Samoslavu, jenž na obranu jeho sežene lid selský, Sezimu proto milující, že byl na Ústí již robotu zničil. Vtom však přichází Jaroš co posel Vokův, aby k tomuto pozval Sezimu.

Ač Samoslav Vokovi nedůvěřuje, přece hodlá sám první k němu se odebrati. Mladu dopraví zatím k Svatavě, již Samoslav po prvé nyní zas vidí a s ní se smíří. Vok uvítá Samoslava upřímně a tento sdělí mu, kde lze nalézt opis závěti. Nalezenou závěť odevzdá Vok Samoslavovi pro Sezimu a Samoslav obdaruje ho za to šípem, jejž byl otci Vítkovi z rány vytáhl, i odkvapí. Mezitím byla Silvia vyslala Andreu na Ústí, aby hradu se zmocnil, Svatavu pak i Sezimu uvěznil i utratil. Andrea zmocní se Ústí a uvrhne Svatavu do hladomorny; Milinu spatří zde po prvé i zamiluje sobě ji, jižto má za dceru Svatavinu, tak, že umíní sobě pojmouti ji za manželku. Z hradu byl unikl jen hradní Lubor, jenž spěchá k Vokovi se zprávou o učiněném útoku. Lubor byl minulé noci spatřil Samoslava u Svatavy a poznal v něm dřívějšího lesníka, jenž byl Vítkovi pomstu přisáhal. Při závěti byl Vok nalezl také zápisky Vítkovy; v nich dočetl se po prvé jmena Samoslav i přísahy pomsty. Domýšlí se ihned, že Samoslav je vlastně vrahem Vítkovým. V důmínce té potvrdí ho, že Lubor poznává ukázaný mu šíp, jejž byl před málo dny prodal neznámému jakémus člověku, snad že spojenci Samoslavovu. Za tímto vyšle Vok ihned žoldnéře své, avšak Sezima ubrání se sedláky svými svázaného již Samoslava. Přec neujde Samoslav svému osudu, neboť za žoldnéři svými kvapící Vok dostihne ho samotna v lese i probodne ho. Umírající Samoslav vyřkne původ Milinin. Mezitím byla pospíšila Silvia sama na Ústí, aby se přesvědčila o činech Andreem vykonaných. Slibujíc Andreovi ruku svou pozoruje na něm chladnost dříve neviděnou; nevědouc o Milině přičítá obrat ten Svatavě. Avšak Svatava v hladomorně již zšílela, a když seznává Silvia konečně Milinu, hodlá i toto »dítě Svatavino« utratiti a zavdá jí jedu. Přikvapivší na Ústí Sezima stane se nástrojem Andreovým proti Silvii; avšak Silvie dovede se i Sezimovi oulisností svou vyhnouti, nástrahy její na život jeho se ale nezdaří. Vtom přikvapí Vok s Vilémem, nabízejíce Sezimovi bratrského svého uznání. Vok zvěstuje, že umírající Milina je sestra jejich; zoufající sobě nad činem svým Silvia odkvapí v samovražedném úmyslu. Lubor poznává v Andreovi muže, jemuž byl smrtonosný šíp prodal, a také tohoto zasáhne tedy spravedlivá pomsta.

Tento vypravovaný námi děj jde převalným proudem kupředu. Co scéna, to skoro veskrz změněná situace. Spisovatel hledí stálým pokrokem, bohatostí děje vůbec nahradit vše ostatní, nevybavil se při dramatisování děje dosti volně z prvotnější své tendence pouze vypravovatelské. Charaktery jsou ovšem vesměs ostry, neboť je poznáváme *výhradně* z činů jejich, avšak činy ty nejsou v dramatické literatuře dosti novy, aby se z nich vytvořily před námi povahy novostí svou snad překvapující, aniž vížou se v průběhu hry na nějakou osobu hlavní, jak vyžaduje truchlohra sama v sobě ukončená, takže povahy vzdor ostrosti své přece neposkytují plastičtějšího, vícestrannějšího dojmu. Jakož se situace co scéna mění, přeskakuje také interes s osoby na osobu, hned je Silvia nebo Samoslav, Sezima nebo Vok neb i Andrea a Milina hlavní osobou, aby zase ustoupili osobě jiné, či vlastně *ději* jinému. Spisovatel působí výhradně dějem, zajímavost děje, založená v *rozmanitosti* jeho, je mu hlavní věcí, platnosti jeho podrobuje platnost jednotlivých osob, ba i květnatou svou a myšlénkami jindy oplývající mluvu svou nutí k střízlivosti, aby jaksi nepřekážela dojmu děje. Děj ten je ale rozhodně rázu romantického a spisovatel vyčerpal skutečně všechny ony pomůcky romantiky, jaké pomáhaly únosy, poustevnami, harfami, levobočky atd. na př. u nás Klicperovi, u Němců spisovatelům předkleistovským k působivým polohistorickým či rytířským hrám. *Nad* hrami těmi stojí »Černá růže« právě tím, že spisovatel nechal veškerý aparát romantický v jediném kuse najednou hrát, pak že žádné jednotlivosti neprovedl snad k unavení, nýbrž v rychlých proměnách uvádí je v pořádku co nejrozmanitějším. Spisovatel *chtěl* právě napsat kus romantický, *chtěl* působiti zaplavujícím tím proudem děje, působí jím také a nelze tedy prozatím vytknout vůli za vadu individualitě, jakou je Sabina, vždy přichystané začít znovu ze samostatných začátků svých. Skokem snad uzříme Sabinu v budoucí práci jeho na pravé výši truchlohry, tvořícího buď plastické povahy, buď líčícího světovější děje. K poslednějšímu učinil již v »Černé růži« jakýs, ač dosti slabý náběh, připomínaje jaksi mimochodem zápas »lidu s pány«, opouštěje ale zas vděčné pole to, aby přivedl situaci a děj nový. Obecenstvo chopilo se

vlastní intence spisovatelovy a přijalo velmi vděčně již první truchloherní tu práci Sabinovu.

Při provedení pečlivějším ovšem by bylo nejspíš mnohé vystouplo šťastněji. Avšak tu jsme již zase s žalobou svou starou, že není piety u nás ke hrám původním, kde by nám byla pieta právě nejplatnější. Poroučení a dohled musí být velmi těžká věc, že v naší »nové éře« zůstalo zase vše při starém a smutném. Dámy spoluoučinkující arci byly také tentokráte svědomity. Slečna Lipšova dokázala co Svatava opět, že nemohou se ani zodpovídat, kdož sílu v truchlohře tak výdatnou k předčasné nečinnosti nutí. Paní Malá dodala Milině krásného poetického nádechu a paní Pešková hrála zcela cizí jí úlohu Silvie tak, že byla vícekráte volána. Nejpříkřejší tragická úloha v rukou dámy zastupující obor charakterů veseloherních! Je vidět, že nám ještě mnoho schází! Vok byl v rukou beneficianta pana Šimanovského a pěkná úloha ta došla tedy plné platnosti, také pánové Chvalovský, Kolár ml. (Andrea), Polák a příčinlivý Pulda uspokojili nás. Úloha Sezimy byla místo ochuravělého pana Bittnera dána p. Budilovi. Začátečník tento jeví nepopíratelný talent při nedostačující arci ještě rutině; jeho deklamace nehledí sobě pathetických výstředností, postava i orgán jeho jsou příjemny, — varujem ho jen před některými jazykovými návyky, na př. před tím, až v pozadí úst tvořeným, tak zvaným moderním »r« a »ř«. Těch, proti kterým máme právě nejvíce výtek, dle obyčeje svého zde nejmenujem.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 16. listopadu 1867

SŇATEK PRO STATEK
TRAMPOTY CHORISTY — JÁ MÁM PŘÍJEM

Kdykoliv oznámí se pro jediný divadelní večer více kusů drobných, jež ovšem hlavně do veseloherního žánru spadají, hledí obecenstvo, oznamuje-li divadelní list mezi spoluúčinkujícími ty, kteří nám humorem svým před jinými

»život oslazují«. Předevčírem byli mimo p. Kolára ml. oznámeni všichni a cedule uváděla v pořádku a výběru dobrém Bauernfeldovu veselohru »Sňatek pro statek«, Levassorův sólový žert »Trampoty choristy« a Šamberkovu veselohru »Já mám příjem«, nyní již i mimo Prahu dávanou. Obecenstvo nesešlo se ovšem příliš hojně, avšak bavilo se elegantní hrou paní Peškové, věčně svěžím a skvělým humorem páně Šamberkovým i neodolatelnou komikou páně Mošnovou výborně. V prvním kuse byl také p. Šimanovský co Alpenský dopodrobna důsledný. Slyšíme, že p. Mošna má celou zásobu neprovozovaných posud her sólových; snad by bylo znenáhlé předvádění jich nyní na čase. Není také nových drobných veseloher po ruce?

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 18. listopadu 1867

RECEPT PROTI TCHYNÍM
OHEŇ V DÍVČÍ ŠKOLE — OPIČKA Z BESEDY

Benefice slečny Čermákovy odbývala se s tím pěkným výsledkem, který jsme předvídali a s kterým také beneficiantka v každém ohledu spokojena býti může. Nebeřem-li ohledu k principu námi vždy zastávanému, aby novinky se uváděly hlavně takové, které také na druhém divadle pražském známy nejsou, a hledíme-li *prostě* na uvedené k nám tři ty nové kousky, lze je vesměs nazvat dobrými. Rozdílnými svými úlohami poskytly především beneficiantce příležitost, aby postavila uměleckou osobnost svou do popředí. Byla velmi přívětivě obecenstvem uznána. Kus první, »Recept proti tchyním«, ze španělského Dona Manuela Juana Diany nejprv samým králem bavorským na německá jeviště uvedený a dle nepopíratelných známek na češtinu ze španělštiny *německé* přeložený, je hrou zcela dobrou. Základní myšlenka jest, že nejlepší, ba jediný prostředek proti tchyním a jich mísení se do života mladomanželů — provdají-li se samy ještě jednou. Dle toho pravidla provdají se zde matka i babička. K pikantní té myšlénce

přibráno něco vzájemného nedorozumění, něco obligátního veseloherního spletení, avšak málo jen a v rozumném rozměru, aby se pouze naznačovalo, nikoli unavilo. Proto také je obecenstvo i soud přísnější ku konci hry spokojen, zvlášť sehraje-li se vše s takou hladkostí, jakou veškeří spoluučinkující zde věnovali. Druhý kus je hříčka v psychologickém pitvání sobě libující, víc novela než dramatická hra. Ukládá dvěma osobám v napínavé jedné, ale trochu dlouhé scéně mnoho němé hry, mnoho obratného vyplňování trefně držených pausami a významnými posuňky. Nápis »Oheň v dívčí škole« naznačuje vlastně udalost, která se stala *před* početím děje. Ze shořelé dívčí školy přichází šestnáctiletá dcera náhle k svému otci domů, který byl na ni skoro zapomněl, s demimondem se zapletl a právě nyní k souboji jíti má. Prostomilost děvčete vzpamatuje lehkomyslného otce, otec je polepšen dítětem, ba jím i šťastně oženěn. Rozumí se samo sebou, že v odměnu musí také šestnáctileté děvče to dostat svého ženicha, a tím stane se přítel otcův, nezcela mladý, avšak nezkaženější, než se sám domýšlí; otec byl zdravé jeho jádro poznal a svěřuje, jda k souboji, dceru ochraně jeho, jakož ho i určuje být jejím poručníkem, kdyby padnouti měl. Pan Šimanovský a slečna Čermákova měli dle úloh svých hlavní zásluhu o výsledek a byli podporováni pány Šamberkem a Chvalovským, jenž poslednější konečně zas platnějšího zaměstnání dochází. Zakončující hrou byla fraška »Opička z besedy«, svařenina to z Görnera, Benedixe, ba i Kotzebua, ale svařenina snesitelná. Ve společenských scénách poskytovala pánům Kolárovi ml. a Šamberkovi příležitost k působivé hře a oba jmenovaní pánové vzbudili rozmar všeobecný.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 2. prosince 1867

KNĚZ A VOJÁK

Stará fraška Kaiserova »Kněz a voják«, jež v novém zpracování nyní německé divadlo pražské již po mnohý večer naplnila, dávala se, nebo vlastně opakovala se také na českém divadle v minulé nedělní odpůldne. Hra pana Šamberka, hlavně ale nevyčerpatelný humor pana Mošny a jeho pěkné kuplety bavily četné obecenstvo výborně — avšak o tom novém zpracování a nových těch časových přídavcích, které jinde tak se líbí, ničeho jsme nezvěděli. Načpak také!

NÁRODNÍ LISTY 3. prosince 1867

MARIA STUARTKA

V pevně zavřeném a určitém kruhu truchloherního našeho repertoáru, do něhož se nepřipouští žádný doplněk odkudkoli, došli jsme šťastně zase k Schillerově »Stuartce«. Máme pro titulní úlohu v paní Malé representantku tak výtečnou, že ovšem rádi občas vidíme kus samý i pokroky naší tragédky v úloze té. Postava Stuartky, básníkem místy až příliš patheticky držená, obdržuje paní Malou vždy víc a více reálního, tím i dojemného podkladu. Proti navyklému deklamování úlohy té zdá se pak ovšem, že někde klesá síla herečky, že tam, kde jsme zvykli slyšet vrcholení vášně i dle odstupňování tónu, nevystačuje snad orgán na důraz žádoucí; avšak okamžik nato podává nám plný proud téhož orgánu nový důkaz své výdatnosti a také ten pozná úmysl, kdož méně dovnitř charakteru hledí, kdežto přísnější pozorovatel již dříve s napnutím sledoval větu za větou, z nešeného patha do přirozené mohútně tragické pravdivosti přecházející. Dojem ten měli jsme zvlášť v krásné zahradní scéně, při jejímž zakončení stála Stuartka v plném slova smyslu v *ženské*, životní své síle před námi, jak sobě jí také spisovatelova ostře vyznačující slova zde přejí. Naproti Stuartce paní Malé stála dobrá Alžběta paní Šamberkové. Tournura paní Šamberkové zde úplně vystačovala, a třeba

některé momenty v aktu předešlém byly mrtvě odplynuly, v nepoměru s ostatními šťastnějšími, zde nalezla mladá herečka zas úplně platný tón, dosti potřebné ostrosti i chladně vyměřeného odstupňování. Ohnivý Mortimer páně Šamberkův zakulatil velký ten akt v celek velmi zdařilý. Provedení kusu v ostatním je u nás takto dostatečně známo.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 4. prosince 1867

ŽÁDNÝ MUŽ A TOLIK DĚVČAT
PIEROT A VIOLETA

Benefice pana Mošny naplnila divadlo ve všech místnostech. Beneficiant sobě byl zvolil, jak známo, mimo oblíbenou operetu »Tolik děvčat a žádný muž« také operetní novinku (pro nás) »Pierot a Violeta« s hudbou od Adama. Z hojných těch dvojsmyslů, které se zde jen hemží a častou svou až přílišnou »nehledaností« urážejí, nečiníme překladatele zodpovědna, honorár překladateli dávaný nesahá asi až na náhradu za vtipy původní, jež by postavil na místo prostě přenešených. Ale ty slyšené přenešené povstaly nejspíše v také době, jaká je as co do divadelní censury doba naše nynější a o které vídenský jeden kritik nedávno řekl: »Wo das politische Wort unbarmherzig verfolgt wird, wuchert die Zote immer üppig.« Lidský duch vře celkem vždy stejně silně, a přidržen-li na jedné straně, vybuchne tím silněji druhou. U nás má censuru především slavná policie a ta od těch dob, co převzala obec část starostí o mravnost, je velmi liberální v censurování divadelních kusů a ještě se snad ani nestalo, aby sebe makavější dvojsmysl byla svou hrudkou poctila. Zato sobě to nahradí in politicis. O obsahu Adamovy operety těžko mluvit, je to nesmysl v samém sobě si vědomě libující a proto také bavící každého, kdož zasmát se dovede. Jděte a poslyšte, čarodějník Bumbeliáš (pan Mošna) sám se vám představí a Pierot

(slečna Sákova) s Violetou (slečna Písařovicova) vám tu lehkou, až trochu příliš lehkou hudbu dobře zazpívají!

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 8. prosince 1867

KOUZELNICE ČERNOBORKA A KUTNOHORSKÝ KAT
DON CÉSAR A SPANILÁ MAGELONA

Provedení Šantlovy »Černoborky« a Kolárovy »Magelony« dalo nám příležitost, abychom pozorovali paní Šamberkovou ve dvou zase větších úlohách. V prvějším kuse hrála úlohu titulní, v poslednějším úlohu Evy z Losů. Úsudek náš dříve již nabytý a vyslovený oběma hrami nanovo se stvrdil. Máme v paní Šamberkové talent mnohoslibný, již nyní pro jisté úlohy skoro zcela vystačující, pro budoucnost pak zajisté velmi úrodný, podrobí-li se píli neunavné a upřímné. Nepopíratelně lne celá individualita umělecké té naší noviciátky k povahám chladným, odměřeným, svou ledovou démoničností velkým. Avšak úlohy ty svádějí snadno k pathu, u nás beztoho přespříliš a nesmyslně kvetoucímu, a mají-li nabýt ráz umělecké přirozenosti, je právě třeba studia co nejpilnějšího. K přirozenosti povah těch ale velmi přispívá pravé a působivé akcentuování oněch napohled malých a méně patrných, jediným často slovem vyjádřených momentů, které svědčí o vlastní lidskosti povahy i nejdémoničtější a onou červenou nití jsou, jež konečnou katastrofu vysvětluje. Tyto momenty, jež nazvali bychom živým zrakem kamenných soch, byly u Evy z Losů ještě nedostatečně vyznačeny, zato byla příkrá stránka úlohy k platnosti skoro již plné přivedena. Větší rozpor byl v ohledu tom při Černoborce, — avšak, co je nám Černoborka! Obecenstvo sleduje kroky paní Šamberkové s patrnou přízní. Co do celého provedení »Magelony«, vlastně do ostatních její jednotlivých úloh, je výtečné obsazení dávno známo a oceněno. Rudolf, Lomnický, Mage-

lona dobyli sobě nejpevnější půdy a zvláště Magelona (paní Malé) náleží k nejvybranějším estetickým pochoutkám, jichž nám naše jeviště poskytuje.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 11. prosince 1867

ZÁPISKY DONJUANOVY
BLÁZINEC V PRVNÍM POSCHODÍ
TŘINÁCT DĚVČAT VE VOJENSKÝCH ŠATECH

Předevčírem provozovaly se ve prospěch pana Šamberka dvě veseloherní novinky. První z nich, »Zápisky donjuanovy«, přenesla se k nám opět teprv ze zahrádky zdejšího německého divadla, kdež kvetla i odkvetla, nevíme ani již pod jakým jmenem. Líbila se tam prý víc než u nás; třeba by byly rozhodující zde mužské úlohy bývaly v rukou k individualisování způsobilých (pánové Kolár ml. a Šamberk měli úlohy ty v moci své), přece nevládl celkem taký lehký a rozmarný duch, jakého podobným, povahopisně i situačně smělým a hravým maličkostem k úspěchu vždy je třeba. V kousku tom jedná se opět o to, aby nějaký mužský »originál« právě takovým počtem kotrmelců, mnoho-li se jich do jednoho aktu vejde, pomohl sobě k ženě. Tím originálem je zde Damby, Pařížan co do lehkosti své, Angličan svou dlouhou chvílí. Nalézl tobolku jistého Braziliána, který na vše zapomíná, čeho sobě nezapíše v agendu pro den příští, a tedy také sobě do tobolky zaznamenati musil, kdy ucházeti se chce o ruku mladé vdovy Tennisseové. Damby sobě umíní, že bude po jeden den vše to činit, co sobě onen zapomenutec byl zaznamenal. Dle přísného programu koupí na burse čtyřicet pytlů kávy, navštíví baletnici, jde pak také k paní Tennisseové, aby ji poprosil o ruku její. Paní ta ale zalíbí se mu opravdově, ze žertu stane se pravda a vdovička, pohnuta nalehavým humorem Dambyho a úsilovným jeho ucházením se, konečně svolí. Strýc panin, americký kapitán Bombier, byl sobě ho již dříve oblíbil pro »ráznost«, kterou Damby po příkladu jeho v roztlou-

kání nádobí, v klení atd. objevil. Úlohu Tennisseové hrála paní Šamberková, avšak nikoli s lehkou tou elegancí, jaké je zde rozhodně potřebí. Důležitější a také celkem šťastnější byl pro nás výsledek novinky druhé, Šamberkovy jednoaktové frašky »Blázinec v 1. poschodí«. Titul ten je nahodilý, mohl z toho být také »blázinec v 2. poschodí« nebo i »v přízemí«, jakož vůbec spisovatel ten nezaujímá v plodech svých žádného přísnějšího stanoviska, zvoliv sobě za heslo: »bavit a *jenom* bavit«. To se mu při jeho znalosti divadelních zvláštností podařilo také zde úplně, vzdor tomu, že hlavní pointa hříčky není zcela nova. Jedná se zde zase o zapletení pomocí mystifikace té, že naznačí se jedna osoba osobě druhé co duševně chorá, načež zase osoba první upadá v přirozené domnění, že vlastně ta druhá je chorá. Nové je zde při tom, že za prvé nejedná se o žádnou spletku milostnou a za druhé že základem je kousek sociálních poměrů. Mystifikace zde slouží totiž k tomu, aby vyhojena byla mladá, zámožná choť lékařova z moderních panských choutek, jichž prvním ovocem bylo najmutí galonovaného lokaje. Třeba by bylo velmi smělé nechat manžela sáhnout k tomu, že lokajovi vlastní choť svou naznačí co šílenou, třeba by také celé vyhojení z choutek mohlo se vztahovat takto spíš k lokajovi in specie než in genere, k reflexím těm přece nepřicházíme pro rychlý postup hříčky, jejíž hlavní přednost je ta, že nikde k unavení se nerozpřádá a dialogem živě dále se vede, tím pak také pro budoucnost se udrží. Přední zásluhu o výsledek hry své měl její spisovatel sám co lokaj Josef; jemu hlavně pak pomáhaly paní Malá a slečna Čermákova. Této stává se nyní často, že v rozhodnějším okamžiku vynutí z ní situace neb drastičnost spoluherce nevčasný úsměv, přirozená to sice věc, ale *mimo* jeviště jen! — Nakonec provozovala se již v staré aréně promrskaná fraška »Třináct děvčat ve vojenských šatech«. Fraška ta nebyla nikomu k potěše a mnohému se přímo již druh ten zprotivil. Obecenstvo přichází k samostatnému rozumu.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 14. prosince 1867

NÁPADY — KOUZELNÝ ZÁVOJ Z DOBY KOTILIONŮV

Reprisy posledních dnů neposkytují příležitosti k zvláštním poznámkám, ač nechcem-li zajít do podrobností přílišných a připomenout na př. panu Mošnovi, že jeho úloha v »Nápadech« nabývá sice mnoho nových drastických posuňků, že by ale menší počet jich pravé komice líp posloužil. — »Kouzelný závoj« poutal hlavně známou hudbou Titlovou. Provozován jest ve prospěch slečny Hentzovy, jejíž tanec elegantní vynikl o sobě daleko nad cenu těch tanečních skupení a tanců sborových, jež se vyznamenávaly starobylostí svou. Úloha hospodské byla dána paní Šamberkové — nevyzpytatelný to věhlas divadelní správy, jemuž snad teprv příští věkové porozumějí! Takovou všestranností a cestou à la Šamberk nedostane se paní Šamberková *na výši* tragedie neb umělecké hry vůbec. — Bozděchova veselohra »Z doby kotilionův« šla v hlavních úlohách šťastně jako vždy. Jen ta nehoda vládla kusem, že se v něm jako v známé národní písni české mluvilo mnoho na »o«, slyšeli jsme místo »společníkem« — »společnokom« atp.

NÁRODNÍ LISTY 20. prosince 1867

ON NEŽÁRLÍ — PIEROT A VIOLETA

Včerejší představení odpolední v Prozatimním divadle trvalo proti všem zákonům divadelním pouze půl druhé hodiny. Oznámeny byly »kvůli rozmanitosti« *opět* dva drobné kusy, »Tři faraonové« a »Pierot a Violeta«. S prvějšího kusu sešlo pro náhlé (sic!) ochuravění p. Šamberka, jež bylo sice již *ráno* známo, přece ale představení zmařilo, poněvadž podivně praktickým způsobem není ani jediného kusu skoro, ve kterém by nebyl p. Šamberk důležitě zaměstnán. Kratičké »On nežárlí« nastouplo místo »Faraonů« a obecenstvo odpolední, pro něž by se mělo tolik zvláštních

ohledů mít, šlo as právě tak spokojeno domů jako v minulý týden abonenti naši večerní, když v osmi dnech viděli »Kouzelný závoj« po *třetí!*

NÁRODNÍ LISTY 27. prosince 1867

NÁMĚSTEK BENGÁLSKÝ

Laubův »Náměstek bengálský« byl jaksi státnickým kouskem Laubovým a pochoval ho co ředitele dvorského divadla vídeňského, jako pochoval již tak mnohý jiný kousek státnický původce svého. Laube, třeba by co producent nemohl se měřit s nynějším vládcem dvorského divadla Halmem silou svou básnickou, překonává tohoto přec zase rozhledem společenským a rozumem časovým. Vlastnosti ty ho přiměly, že snažil se repertoáru jím určovanému dodat vedle péče o kusy vůbec klasické také rozhodný ráz časový, že uváděl vynikající socialistické hry francouzské a sám psal hry, ve kterých politická tendence sobě dosti směle pohrávala. To vyvolalo boj, v němž Laube klesl a ustoupiti musil konservativnímu Halmovi. Jedním z kopí jeho byl také »Náměstek«, zároveň však též hřebem rakve, do níž ředitelskou činnost svou uložiti musil. Časovost každá má pro nás, jimž pro rozvin národnosti čas vůbec je věcí tak důležitou, mnohem větší význam než pro německé naše krajany a protož jsme také panu Koláru staršímu velmi za to povděčni, že k benefici své upravil nám překlad Laubova »Náměstka«, třeba bychom principielně také zde lítovali, že jsme provedením nepředešli pražské divadlo německé. Vzdor leckterým přednostem svým není nový ten kus Laubův žádným kusem rozhodně a všestranně dobrým; až pomine působivost časových jeho narážek a politická jeho paralela nynější až sklesne na čáru prostou, která sama o sobě působiti má, bude třeba velkých a obratných zkrácenin, aby neunavoval ještě více, než nyní již unavuje. Laube obral sobě za předmět svého »Náměstka« státníka anglického Filipa Francise, jehož Ruge naznačuje co *domnělého* spisovatele pověstných politických listů *Juniových*, také českému čtenářstvu částečně známých. Fran-

cise staví Laube určitě co spisovatele listů těch a pseudonym jeho vysvětluje tajnou jeho láskou k Junii Graftonově, neteři lorda Graftona, proti jehož na záhubu anglické ústavy pracujícímu ministerstvu právě veškerá příkrost listů v »Obecním oznamovateli« vycházejících čelí. Avšak i Francise i Junii nechává Laube co do dramatického v stálém jen pozadí, jemu šlo hlavně o vylíčení dojmu, jaký měly Juniovy listy na třídy vládnoucí, a o vylíčení *honby* za nebezpečným pseudonymem. Paralelně s honbou tou vede děje kandidatury na náměstnictví v Bengálsku, o něž uchází se tré kandidátův, sir Filip Francis sám, lord Waterford a sir Blunt. Kandidáti mají se na návrh lorda Chathama, jenž representuje ústavověrnou šlechtu, podrobit práci písemné i oustnímu pak kolokvium před ministerstvem. Lord Waterford, manžel duchaplné Sáry, sestry Graftonovy, zamilované do Francise, dá sobě pomocí společnice choti své, slečny Estery, vypracovat písemní svou předlohu. Tato užije k práci té mladého tajemníka Francisova, jenž kvůli tomu, že rukou jeho opisují se listy Juniovy, platí v domě Graftonově za člověka neumějícího ani psát. Grafton sám, naplněn záští k nepohodlnému Juniovi, myslí jen na odhalení tohoto a úkolem tím obmyslil hlavně spisovatele Swinneye, jenž mu slibuje za tisíc liber opatřit rukopis jednoho Juniova listu. Sběratelé notic Shoking a Sweep uvazují se, mnohem arci laciněji, v tutéž práci. Při zmíněném již kolokvium, jež je vlastním vrcholem kusu, při němž Francis pronáší politické náhledy své, a my jen litujem, že odtud nedovedem rozeznat, zdali a které nynější osobnosti Laube kreslil svým Waterfordem a Bluntem, přijde rukopis jednoho listu Juniova. Rukopis je týž co na písemní předloze Waterfordově a duševně nebohý tento lord přichází tím do nařknutí, že on je Juniem. Blunt má se stát náměstkem bengálským, zároveň také manželem Juniiným, která sice Francise miluje, za to však, že píše proti strýci jejímu, aniž by se osmělil jmeno své podepisovat, přece se mu vyhýbá. Francis odhodlá se vystoupit zřejmě co Junius a zdrží ho od toho jen pád lorda Graftona, jenž snažením se po zrušení poroty, porušováním habeas-corpus-akty atd. vyvolává napnutou činnost lorda Chathama, jenž krále přemluví k utvoření nového ministerstva, Graftona v plném proudu reakcionářské jeho činnosti

zadrží a vedle toho, tak mimochodem a jen kvůli divadelní tradici, také Francisovi k náměstnictví a nevěstě pomůže. K hlavně politické tendenci kusu toho přineslo sobě obecenstvo naše porozumění dostatečné, ovšem zas své tendenční, na které Laube ani nepomyslil. Při ostatním dramatickém přídavku, jenž má přídavkovitost svou příliš zřejmou, zůstávalo obecenstvo chladnější i tam, kde vybroušená hra snažila se dodat barvitosti jednotlivým postavám. Snaha ta byla skoro všeobecna. Hlavní úlohy mužské vesměs byly působivy. V jednotlivém zdálo se nám, že na př. p. Kolár st. vzal Chathama trochu bonvivantsky a že by byl naproti více vyznačené zešlosti věkové scénu, kdy náhle pro ústavu se nadchne, ještě více povznesl, dále že by pan Kolár ml. Waterfordovi pouhou *flegmou* byl rovněž dobře posloužil nebo že by i p. Šamberk co Swinney nebyl musil vystupovat sama ze sebe a z obvyklé své elegantní, lehké hry; avšak nechcem právě tvrdit, že prohřešili se proti vlastní intenci spisovatelově, a rozhodně uznáváme, že v jednou založeném směru zůstali důsledni a podali něco zcela samostatného a vděčného. Při úloze Swinneye také snad zavádí portrétní věrnost, s jakou Laube kreslil ve figuře té nynější domýšlivé a arogantní žurnalisty vídeňské. Francis je postava chudá, šablonovitá a pan Šimanovský učinil s ní, co právě možno bylo; rovněž se přičinil p. Polák s Graftonem. Velmi dobří byli také v episodkách svých p. Mošna co Shoking, p. Pulda co tiskař a měšťan Woodfall a p. Chvalovský co Blunt. Dámské úlohy jsou málo vděčny, jediná Sára má větší jednu scénu, kterou paní Pešková ovšem krásně provedla. Paní Malá (Junia) a slečna Čermákova (Estera) věnovaly malým úlohám upřímnou péči. Režie byla bezúhonna. — Návštěva byla až na galerie hojna a oblíbený beneficiant vyznamenán vavřínovým věncem.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 30. prosince 1867

Některé pražské žurnály spustily se do neplodné dle našeho náhledu polemiky o českém divadle s Tagesbotem, který dokazuje to, co byl už často dokazoval, že totiž pro Prahu je německé divadlo ovšem nutností, české ale nic. Ano nutností prý bylo německé divadlo pro Prahu před nějakým stoletím, praví Tagesbote, sic prý by byli tenkrát stavové vystavili divadlo české a nikoli německé. Čtouce takového něco, ovšem nevíme, zůstal-li nám či Tagesbotu rozum stát. Před německým bylo divadlo *italské* v Praze, žádala toho tenkráte snad italská národnost a čistě a vybroušeně italská vzdělanost Pražanů? Před sto lety nebylo žádných českých škol a žádného českého úřadu v zemi — nemělo snad obyvatelstvo české národnosti žádné »potřeby« škol a úřadů? Před patnácti lety zakázáno Bachem všeliké koncesionování nových kočujících českých společností divadelních — snad proto, že nebyla jich »potřeba«? Zakázané v českém překladu knihy byly v témže čase dovoleny v německém originále — snad kvůli větší duševní potřebě Němců? Kdyby byli před sto lety stavové zřídili také zemskou jízdárnu s paňáci po německu vtipkujícími, mohlo by se nyní říci: »Už před sto lety bylo *německé* paňácovství potřebou« —? Umučená logiko, která bys z fakta, že před čtyrmi sty lety němečtí studující byli z Čech vyhnáni, snad ihned také z *německého* stanoviska dokázala, že právě *nebylo* potřeby německých buršů tenkrát — a není nyní! — Divadlo je velkému městu *vždy* potřebou, právě tak jako koncertní a bálová síň i jiné místnosti zábavné. Povstanou-li v jednom městě divadla dvě, musí každé způsobem *svým* obecenstva sobě dobývat. České divadlo ale nemá úkol druhého divadla, musí s německým divadlem jíti mutatis mutandis *touže* cestou, musí mít, aby s výsledkem konkurovalo, tedy také *tytéž* prostředky. Když země vystavěla první samostatné české divadlo, nynější to Prozatímní, měla mu dát alespoň právě tak velké prostředky jako stojícímu již německému, a v náhradu, že německé užívalo monopolu a sílilo se jím již po celé století, že miliony a miliony již spolklo, měla se po Čechách vystavět a peněžně založit hned *čtyry* alespoň

česká divadla, aby nové pražské mohlo časem obnovovat se z nich, jako se odjinud obnovuje německé. Německé divadlo má velkou, bohatě upravenou místnost, prostranné jeviště, skvělou mašinerii, která ob rok zemi vždy zase nových dvacet tisíc stojí, atd. České divadlo je maličké, uvnitř chudé, s jevištěm malým, mašinerií pražádnou — a má konkurovat! Mnohý řekne: Nechť se drží výtečně, bude vždy plno! Zajisté — ale i to má své blízké meze. Máme na jevišti svém leckterou sílu, která daleko předčí síly německé, dovedli bychom sobě získat i *podržet* síly vesměs výtečné, kdy malá místnost z větších příjmů vynesla by na větší gáže pro činohru, operu i balet, což vše malé divadlo české právě tak míti musí jako velké německé. A pak — jak četný je houfec (nejen u nás, nýbrž v celém světě) těch, kteří baží vždy jen po něčem »klasickém«, a kam by došlo německé divadlo, kdyby při všech prostředcích svých provozovalo třeba vzorně *jenom* Schillera a Shakespeara a »nemastilo« repertoár svůj »gerolsteinkami« a jinými oplzlostmi, jichž ovšem moderní obecenstvo žádá! Čtli jsme již dosti často nářky německých listů na prázdnotu divadelních místností, kdykoliv se bez hosta neb nové mladé a dle pověsti hezké nebo alespoň foremně přitloustlé herečky dávalo takového něco klasického. Velké obecenstvo chce vidět *komedii* v divadle, buď dekoletovanou krásu na jevišti nebo v lóžích. Dejte stejné prostředky a uvidíme výsledek. Jednou jsme jej už viděli; bylo to za Liegerta. Tenkrát naplnila českým textem sprovázená a v prostranném divadle Novoměstském provozovaná »Kouzelná nožka« třicet dní po sobě české divadlo, a těchže třicet dní bylo v německém divadle jakoby po vymření. Přestala tenkrát snad náhle ta divoucí potřeba německého obecenstva?

NÁRODNÍ LISTY 10. ledna 1868

TANEČNÍ SCÉNA Z OPERY ROBERT ĎÁBEL
(První pohostinská hra Boženy Jungmannové)
POD STŘECHOU

Slečna Božena Jungmannova, v pravém slova smyslu česká *prima* »primabalerina«, vystoupla předevčírem pohostinsku na českém jevišti. Nebylo to ovšem první vystoupení její na jevišti tom. Před čtyrmi již lety zalíbila se zde svým tancem »s hrdličkami« a jinými ještě, dětskému věku slušícími tanci; tenkrát ještě to byla tanečnice klesavého kroku a jiných ještě z nevalné školy plynoucích vlastností. Od té doby ovšem nezestárla, slečna je právě ještě v oněch letech, po nichž první mládí všechen pel svůj rozestírá, jimž tanec co produkce rozhodně sluší a nad něž tanec příliš dlouho trvati nesmí, aby to, co z poesie ubývá, nemusil nahražovat pouhou již gymnastikou. Ale za několik těch let pokročila slečna skutečně výdatně. Krok její je pevný, tělo nabylo plné vlády a jistoty, ohebnost je znamenita a obtížné »pas prstové«, conditio sine qua non každé moderní tanečnice, dostouplo na bezúhonnost a značnou vytrvalost. V elegantním pohybu a vůbec v celém tanci ukazuje slečna zřejmý znak klidností svou a měruplností se vyznamenávající baletní školy vídeňské, upomínajíc nyní již v leckterém ohledu na přednosti oblíbené Lannerovy. Škola ta hlavně vychovává dobré Heleny pro hřbitovní scénu »Roberta«, nejtěžší to úkol, jakýž operistická literatura klade balerinám. Snad že právě proto zvolila sobě slečna scénu tu pro první svoje vystoupení. Helena žádá ale také velmi, velmi výmluvnou mimiku, na kterou první mládí ani pilným učením nedosáhne, a z té stránky arci pohřešovali jsme lecčeho, co vyznamenávalo na př. Friedbergovu, pravzor všech Helen. Avšak v ostatním nás slečna zcela uspokojila i překvapila a obecenstvo vyznamenalo ji hojně kytkami i potleskem. Podporována byla slečna naším sborem baletním ještě jakž takž, až na ty pekelné duchy, kteří by se nebyli snad ani objevili, kdyby jim nebylo výdatné »heraus« konečně z vazby pomohlo. Pan Lukes zpíval Roberta, pan Paleček Bertrama s pílí uznání hodnou. — Z provázejících drobných kusů uvádíme jen novinku »Pod střechou«, prý z anglického přeloženou. Kousek

to čistě masopustní práce i tendence, bavící ostatně rychlou změnou situac dost a dost. Základ svůj má v povaze dobrotiska Žabky, amanuensa tajně ženatého a bydlícího v několikátém patře právě »pod střechou«. Spolehaje se na pověst dobrého srdce Žabkova, dá sobě v jeho bytu jakýs Čermák, právě když Žabka svou ženu k hostině očekává, rendezvous s paní, již má Čermák za vdovu, kteráž ho ale jen k tomu užívá, aby se pomocí jeho na redutě dnešní noci sešla se svou taktéž provdanou sestrou. Tím seštve Čermák Žabkovi oba manžely na krk, rozhněvá ho s vlastní jeho ženou, až se konečně vše tak lehce a nahodile rozuzlí, jak se bylo zauzlilo. Scény veškeré oživil pan Šamberk svým nevyčerpatelným rozmarem a byl pány Chvalovským a Kaškou dobře podporován. Některé dámy naše po delší již dobu jeví na jevišti vždy veselost neukrotitelnou a smějí se při komické situaci hned místo obecenstva — patrno, že jim důstojnost divadla tuze na srdci leží.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 11. ledna 1868

DĚTSKÁ PŘEDSTAVENÍ

Na Josefovském divadle ve Vídni kvetou zvláštní představení divadelní, ovšemže občasné. Hrajíť *děti* pro obecenstvo *dětské* a repertoár je také dle toho volen a pěstován. Jak pěkná to myšlénka, jíž by se měla uchopit také česká Praha! Obecenstva by bylo jednou za čtrnácte dní nebo třeba i za čtyry neděle zajisté dost, ale nalézti musil by se muž láskyplný pro návod režisérský a spisovatelé pro překlady, zpracování a původní výmysl. *Kouble* začal již vydávati takovou bibliotéku dětských her a slyšíme, že ve svém vůkolí působí dětským divadlem velmi šťastně.

NÁRODNÍ LISTY 11. ledna 1868

KRÁL LEAR

Dojde-li v historickém, »ode věků nezměnitelném« pořádku našich truchloher konečně také na »Leara«, je svátek. Pro titulní úlohu máme pana Kolára staršího a nedivíme se, že jsou mnozí navštěvovatelé českého divadla, kteří vidí v Koláru, ať již hraje cokoli, vždy jen výtečného představovatele Leara, jenž jediným tím mocným plus vyrovná jim každé jindy se snad objevující minus. Lear, básníkem v nejmarkantnějších konturách držený, skoro stále již v plném výkvětu náruživosti se pohybující, patrně pana Kolára velmi těší a také velmi mu sluší. Každá ta básněná kontura zjevuje se před námi v reálně úchvatném oživení, každý ten náruživý výraz je prochvěn ohněm a krví. Také ale některé ty výjevy, které obsahují něco prostředkujících přechodů, ovšem vždy ještě o sobě dosti plně působících, na př. hlášení se prvních známek šílenosti, jsou mistrny. Obecenstvo při Learu jásá, vidíť postavu v zevnější plastičnosti i vnitřní propracovanosti bezúhonnou. Ostatní obsazení až na malou jen nějakou výminku zůstalo staré a nemůže se právě říci, že by se byla »většina« namáhala pro slušný rámec k vévodící hlavní postavě. Jen veskrz originální, dojemnou, bolestnou satirickostí svou působící šašek pana Kolára ml. a živoucím dechem poesie sprovázená Kordelie paní Malé stojí zcela důstojně na svém místě. Proč se paní Šamberkové nesvěřila jedna z ostatních dvou úloh dámských, jež obě rozhodně do jejího oboru patří?

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 13. ledna 1868

NA HLAVĚ SNÍH A V SRDCI KVĚT
ROMEO V PÍSÁRNĚ
MONSIEUR A MADAME DENIS

Zvláštní dramatické poměry, z jakých se naše jeviště »těší«, nechávají beneficianty sáhat obyčejně k výboru kusů malých. Také pan Chramosta kráčel cestou tou a zvolil dva kousky veselohern a jednu operetu. První kus, »Na hlavě sníh a v srdci květ« od Lorina (překlad od E. Z. — vlastně od Elišky Peškové, od kteréž neunavné paní toliko za *nynější* správy dávalo se již *dvěmecítma* překladů, v pečlivou, nikoli vždy samou překladatelkou zamyšlenou anonymnost halených), náleží ke kusům, jimž provedení jediné úlohy hlavní všeho dodati, všeho ale také odníti může. Desoin — tak se nazývá zde zástupce hlavní úlohy — musil by v rukou pana Kolára mladšího rozhodně prospět, panu Chramostovi schází lehká pointa a dar přímého oživení. V přiměřenou sobě úlohu postavil se pan Chramosta v kuse druhém, Wehlově »Romeo v písárně«. Také tato fraška visí na humoru jednotlivcově, jednotlivcem dotýčným byl zde ale pan Šamberk, který v úloze mu přiměřené, lehce a bujně pracované, má vždy nazbyt humoru. Proto také se Romeo líbil rozhodně. Dobrý, ano šťastný byl též p. Pulda v pramalé úložce sluhy směnečního soudu. Panu Budilovi dává se patrně s tendencí chvályhodnou příležitost, aby na jevišti zdomácněl. Ačkoli s principem úplně souhlasíme, v praxi musíme přec radit k *pravému* výboru. Jako na př. bytost pana Bittnera pramálo se hodí prozatím pro nešenou pathetičnost kothurnu, ve veselohře ale dobře se osvědčuje, takž zase nemá p. Budil onoho naprosto dobrácky naivního tónu, jakého vyžaduje malá třeba úložka dobráka Kobylky. V těch i jiných ještě úlohách nerádi pohřešujem posud p. Seiferta. Rovněž jsme byli připomenuti v následující nato Offenbachově operetě, že nám ještě někdo schází, kdo by tu mohl být, — totiž slečna Ledererova. »Monsieur a Madame Denis« musí působit subretně lehkým a obratným provedením *veškerých* úloh. Třeba se slečny Písařovicova, Rückaufova a Sákova, dále pan Šebesta s uznání hodnou pílí byli svým úlohám věnovali, v kruhu tom scházel přece někdo, kdo by byl celému

živosti a svěžesti dodal, scházel zkrátka onen žertovný šašek, jehož Offenbachovi je především třeba. Hudba operety té nemá zvláště vynikajících čísel sólových, ani obligátní pijácká píseň nevábí; v dvojzpěvu a sboru je zato ledacos dobrého, poslednější se také precisním svým provedením líbil. Při pěkně instrumentované ouvertuře vzdychl sobě někdo nad jistými motivy: »Kdyby byl Strauss žil v Paříži, moh být šťasten!« Šťastnější alespoň než pan Chramosta, který nedocílil zvláště plného domu!

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 17. ledna 1868

BARON GOERTZ

Truchlohra v pěti dějstvích od Emanuela Bozděcha

Bozděch má tři vlastnosti, jež mu každý záviděti může, komu snad záleží mnoho na všelikých osobnostech a pranic na pravém prospěchu domácího našeho písemnictví. Za prvé rozhodný, až instinktivně mocný talent pro dramatičnost samu, kterému přidávat slovo »nepopíratelný« neb epitheton jiné bylo by pouhou hříčkou. »Je víc dramatikem než poetou,« vyřknul někdo a měl zpolovice pravdu, jenže bude Bozděch vždy opravdovým, rozhodně působivým poetou, kdykoliv bude chtít — popřáti vlastní myšlénce času a klidu na dozrání. Za druhé a za třetí: Bozděch má dostatečné vzdělání, aby užíti mohl všech prostředků vhodných k cíli svému, aby byl po případu sobě autokritikem a po případu uvážil i nejpřísnější slovo jiných; dále ale má i dostatečnou vůli být prvním mezi prvními, podat něco veskrz a naskrz dokonalého. S takovým mužem může se mluvit.

První kus Bozděchův byla veselohra »Z doby kotilionův«, druhý je nynější truchlohra »Baron Goertz« — přáli bychom sobě, aby druhý byl prvním býval. Dramatickou *sílu*, mnohostrannou a původní, ovšem Bozděch také v svém novém kuse dokázal; avšak důkazem tím nám nepomohl a jemu

samému ho nebylo třeba. V Bozděchově »Goertzi« je síla motivů, zanikajících ale jako nepropracovaný hudební motiv po několika hned taktech, síla povahopisných kresb, ale jen započatých, je v něm mnoho, velmi mnoho dramatického *hnutí*, ale není v něm *jednotnosti* uměleckého plodu, bez níž umělecký, především k mohútné *harmonii* čelící plod ani obstát nemůže. »Goertz« není poetickým *celkem*, nemáť jednotného, vše s sebou strhujícího, sobě podmaňujícího proudu, neshromažďuje paprsky naší pozornosti v jediném bodu, nýbrž rozptyluje, rozdrobuje ji. Není ovládán jednou myšlénkou a jednou vůlí, velkou a mocnou, nechť již v dobrém nebo ve zlém, není také ovládán jedinou osobností hlavní, nechť již vznešenou neb podlou, velkou v útisku neb snášení, příkladnou neb odpuzující. Kus by se mohl nazvat tímtéž právem »Ribbing« nebo »Siquier« nebo »Ebba«, a ještě větším právem »Ulrika Eleonora« nebo »Olaf Knudson«. Není to jediný obraz, nýbrž řada samostatných fresk z téže doby, nebo spíše řada ilustrac ku knize dějin, ale ilustrac dřevorytin, držených sice v pevných těch obrysech dřevoryteckých, málokde ale také obmyšlených významnou plastickou měkkostí jejich.

Z toho také plyne pro nás nutnost, abychom se spíše zanášeli s osobami jednotlivými, jak vystupují a zanikají, než s dějem samým.

Ulrika Eleonora, sestra švédského krále, vystupuje před nás s hotovou, dávno již vykysalou záští proti bratrovi, jehož dědičkou státi se má, jenž ale na radu Goertzovu zasnoubiti se hodlá s princeznou ruskou, mimo to ale také popudem téhož více princi holštýnskému co dědici švédského trůnu přeje. Ulrika přemítala také nejspíš již dostatkem o bratrovraždě, neboť k Siquierovi, francouzskému vojínu ve službách švédských, jenž žádaje za šlechtictví švédské byl králem citelně uražen, přistupuje s návrhem již hotovým. Hned nato Ulrika z dějiště zmizí, aby se objevila až někdy v aktu čtvrtém, zvěst o smrti bratrově vyslechla, ihned vlásti začala, pak ale z domyšlených práv svých panovnických jen proto část na sněm přenesla, aby korunu sobě zachovala. Avšak korunou tou je odměněna *přece*. Snad chtěl Bozděch vyhnout se zdání, že uznává pravidlo o »spravedlnosti« v dramatu a tragedii, pak to ale neučinil dost plasticky; snad

chtěl ad absurdum přivést frázi o »spravedlivosti v dějinách«, o spravedlivém zákonu jich, pak by to byl ale musil provést nápadněji, výdatněji.

Karel XII. zjevuje se v postavě co nejurčitější; třeba mu spisovatel nebyl nikde dodal ozdobných přívěšků, je nám povaha králova zde z mužských povah přec nejpříjemnější. Několika větami líčí povahu svou podrobně sám: nade vše jde mu válečný život, válku vede kvůli válce, Goertze miluje jen proto, že mu opatřuje peníze k ní, sněmu nepřeje jen proto, že mu zrazuje z ní, z ostatních lidí uráží každého, kdo nevydobyl ještě praporů nebo neztekl hradeb. Přece však je něco poutavého v postavě té, z jeho nadšení pro hrdinnou smrt hrdiny lützenského dýše kus poesie činu, a když padne v třetím aktu Bozděchovy hry zákeřnickou kulí Knudsonovou, je nám, jako by také hra celá se byla dovršila a zde skončiti měla.

Goertz je postavou naprosto záhadnou, třeba bychom nemohli Bozděchovi vinu z toho vyčíst, že byl k němu nemilosrdnější ještě než nejpřísnější dějepisci. Rozumíme jen tomu, že se chce udržet v křesle ministerském, o jeho politických zásadách dovídáme se jen z protivné mu strany, že jest neoblíben pro podporování války, pro vydání papírových peněz a že je »zásadný« nepřítel lidu co cizinec Holštýnák. Sám se nám nepředvádí ani co muž duchaplnější, ba nevyniká ani v *jediné* své větší scéně, když vidí se totiž již ztracena. Vidíme ho vůbec jen dvakráte, v aktu prvním a čtvrtém, aniž by kde vyniknul. Přece již pouhá bytost jeho dodává celé hře výraz časovosti, spisovatelem ostatně zajisté nezamyšlené. Po nejvyšším toužící a vznešeného schopný básník nevyhledá sobě zúmyslna příležitost, jež příliš blízkou paralelou budí upomínky zvracející estetický zájem na zájem *pouze* časový, ba nepůsobí pouhou historickou paralelou, kde má nasadit ovoce vlastního ducha svého.

Ne Ulrika, ne Karel, ne Goertz, ne Ribbing co maršálek opositního, práva země a lidu chránícího sněmu, ne lid sám pomohou ději dál, činem samým zasáhne teprv jakýs bohoslovec Olaf Knudson, *nahodile* stávajícím poměrům, jež tu zastávají místo dramatického uzle, stane se Alexandrem a změní nahodilé poměry zas jen na jiné *nahodilé* týž Olaf Knudson tím, že sobě krále zastřelí pro radost svou jako

pytlák srnu. A kdo je Olaf Knudson? Bojíme se rozboru povahy jeho nyní, jak jsme se báli samé povahy jeho na jevišti; nevíme, dán-li zde úkol psychologický či snad psychiatrický, nenáležející v dosahu tom ani na jeviště. V druhém aktu vidíme ho přicházet bledého, usouženého. Má nesmírnou touhu stát se slavným, vlastně ne slavným, ale třeba s kletbami na slovo vzatým, jmenovaným, nezapomenutelným. Ale jen lacině, bez práce, činem jediným! Za ten čin by ovšem dal ihned třeba život, kterýž život by beztoho stál později snad zase — práci. V pološílené dumě té vzdal se Olaf pilných studií, dumá prázdně a hluše. Jen jeden má ideál — — čin Herostratův!! Chce něco vyvést, co by se rovnalo zničení efezského chrámu, a tu mu napadne, že by se rovnala mu snad kralovražda. Obdivuje se arci přednostem Karlovým, ale Herostrat snad se obdivoval také chrámu, jejž zničil. Miluje ovšem Ebbu a chce sobě ji vzíti za ženu, ale Ebba »by ho milovala, kdyby byl i vrahem«, Ebba je vůbec povaha pasivní, která mu vadit ani nemůže, povaha tak nemocná, že musí buď štěstím, buď neštěstím brzy zaniknout, takže je nám pro nutnost tu skoro lhostejno, když zoufalá uvrhne se do jezera. Olaf dá se k vojsku a zastřelí krále před Frederikstenem, čímž ovšem dává se historickému případu příliš určitý osobní výklad. Avšak kopii nedaří se jako originálu, Olafu ne jako Herostratovi. Ionští pomohli Herostratovi k věčnosti tím, že pod trestem hrdla zapověděli vyslovit jmeno jeho, to dalo Bozděchovi myšlenku původní — Olafa, hlásícího se k svému činu, odvedou do blázince. Třeba by se právem říci mohlo, že do blázince už dávno Olaf patřil, přec je v tom obratu mnoho úchvatného, rozhodně na jevišti nového.

Je to něco, ale něco ještě příliš skrovného na celou truchlohru, v níž Olaf není ani osobou hlavní, v níž jen akt druhý plní, v třetím vzdor činu svému již jen v druhé, v čtvrtém již jen as v páté řadě stojí, aby teprv na konec celé truchlohry platně zas vystoupil. I na odvážnou krátkou noveletku bylo by Olafa při zvláštní, duševně chudé jednostrannosti jeho málo! Stojíme vůbec před Olafem jako před celou Bozděchovou tragedií co před nějakou hádankou — ač nepustíme-li se zřetele ani na okamžik spisovatelův talent a držíme-li se stále zásady, že Bozděch také *musí* chtít podat

»něco«. Co chtěl Bozděch s truchlohrou touto? Proč nepropracoval jednu základní, poutavou myšlenku, proč pozornost naši nezajal jedinou propracovanou osobou hlavní? Ovšem, suverenita spisovatelská může říci, že právě nechtěla jít jinou cestou, vést proudem jinakým, přidat té či oné osobě víc, — ano, ale *pak* není žádná osoba nic, děj celkem také nic, umění nespokojeno, i pozornost obecenstva rozdrobena a výsledek dle toho! Proč nenechal kralovraždu vykvést v ohnivějším, rozechvěném mozku Olafově co výsledek oposice všeobecné proti králi Karlovi, aby neměl čin rázu tak příliš chudé subjektivity? Proč vůbec nedal oposici širší pole a odbyl i výjevy z lidu způsobem tak povrchně obyčejným? Proč nezapředl nějakých intrik Goertzových nebo Ulričiných? Proč vůbec ve všem všude ta náhoda, vylučující i rozpočet spisovatele umělce samého? Jedno jediné tane nám na mysli. Snad chtěl spisovatel příkladem historickým naznačit (osud Ulričin by k tomu směřoval), že dějiny byly, jsou a dlouho snad ještě budou kobkou pouze knížat, knížata že se vymanila ze zákonů obecných, jim že platí zákony jiné a lid že je při všem vždy jen tak věcí vedlejší. Snad také chtěl nějaké memento v čelo napsat těm, kdož na historii hledí jiným okem než fatalistickým, snad chtěl obrázek podat těm, kdož doufají, že záhy již půjde historie tak, jak sobě ji učiní uvědomělá součinnost celého lidstva, tedy i vlastního lidu. Ale kdyby byl chtěl ukázat všemohoucnost náhody v dějinách, byl by, aby myšlénka ta vynikla, musil hříčce náhody té podrobit přec jen *větší* a *mohútnější* povahy a také dialog — tentokráte málo skvělý — byl by musil nasycen být myšlénkami podobnými, velkými, třeba bolně říznými!

Prvním, odvěčným a dověčným pravidlem pro každé umělecké dílo jest, že z *jedné* myšlénky základní musí vykvést v celek ve všech částech svých harmonický. K našim otázkám odpoví nám Bozděch zajisté dílem novým, v němž, nechť již ukáže vládu nějaké myšlénky všeobecné nebo velkou nějakou povahu jednotlivou, dostojí plně pravidlu tomu a podá nám něco skutečně úplného, jednotného, zkrátka *promyšleného* a uměleckého.

K zevnějšímu výsledku hry Bozděchovy mimo paní Malou, slečnu Lipšovou, pány Šimanovského, Šamberka a Mošnu

ostatní pramálo se přičinili. Arciť — vždyť se hrála jen původní česká hra na jevišti českém, proč by čeští herci atd.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 22. ledna 1868

REÁLNOST NA JEVIŠTI

△

Kdyby umění mělo a mohlo působit jen na nedorostlé neb dorostlé děti, bylo by sice snadné, nebylo by ale uměním, každý by je mohl provozovat, umělcem by ale ještě nebyl. Dětem se ovšem vyhoví snadno, třeba jim podat pouhého jen popudu, dotknouti se jen té či oné stránky obrazotvornosti a ostatní sobě již přičiní všechno samy. Ve vycpané princezně Alcesce s krásně fermežovaným obličejem vidí dítě tím spíše život a pravdu, ano dovede i v pouhém dřívku vidět generála; chraptivému sopránu věří tím spíše, že je hrdinným velitelským basem, ano věří i vlastnímu hlásku, že dojmem hrdinným působí na ty vystřihané papírové vojáky. Obrazotvornost jeho dovede sobě každý nedostatek *nahradit* a vše vůbec *doplnit* na obraz plně působivý. A takž také člověk dorostlý, pokud vůbec zůstal dítětem, totiž pokud obrazotvornost jeho podržela původní svůj vliv. V krajinách, kde se posud mysterie provozují, pohne za sv. Máří Majdalenu přestrojený sedlák veškeré selské shromáždění až k slzám právě tak jak anděl »gloria« své drobné obecenstvo jeslíčkové.

Pojem »krásy« je právě rozdílný. »Je to krásné,« řekne člověk obyčejně, když něco úplně a *stejnou* měrou uspokojuje cit i rozum jeho. Pokračuje-li člověk u vzdělanosti, záleží procedura ta v tom, že cit jeho je zušlechťován, rozum bystřen; bystření rozumu zdá se že děje se na útraty prvotní síly citu, rozum jaksi se šíří, cit ouží, řečiště citu je upraveno, vyčištěno, někdy i jiným směrem vedeno, než jakým prvotně šlo, prvotní potůček rozumu rozšířen zato na obsáhlost světového moře. Pravá vzdělanost, kterou jen jednostranní knihaři kladou v *masu* vědomostí, záleží ko-

nečně přec jen v úplně nabyté rovnováze mezi citem a rozumem. Výsledkem nejvyšším této pravé vzdělanosti je umění a proto také uzná pravý vzdělanec jen ten plod za umělecký, který, aniž by rozumu jen pouhého nějakého popudu dodal k vytýkavé neb jen pochybující reflexi, cit jeho zároveň plně ukájí. Pravý vzdělanec žádá na uměleckém plodu, aby »krásně« vzrušil cit jeho, zároveň aby ale také byl *zcela pravdivý*, bez výtky co do reálního podkladu i věcných pomůcek jeho.

S takovým požadavkem vstupuje pravý vzdělanec na př. také do divadla, kde se mu podává umění dramatické. Umění toho není, jak mnohý se domýšlí, předním faktorem herectví, nýbrž vždy a věčně dramatické básnictví samo. Herectví je ovšem hlavním a předním pomocníkem dramatického básnictví, dodává mu nesmírné působivosti, oživuje jeho výtvory, je prostředníkem mezi ním a obecenstvem. Má-li reproduktivní úloze té úplně dostát, musí v plastickém předvádění hledět k tomu, aby básněný plod umělecký působil také z jeviště plnou pravdou a krásou svou. Kdyby seděli v divadle samí jen praví vzdělanci, nehodlající pouze zabíjet čas, nýbrž dojít dojmu rozhodně uměleckého, museli by být samí také dobří herci na jevišti a špatní by hráli prázdným jen lavicím. Že špatní herci přece nehrávají prázdným jen lavicím, tím vinna zábavychtivost či to zabíjení času nebo i poměrná dětinskost obecenstva, která nepovažuje plod umělecký za něco, co je mimo ně a od čeho *celý* dojem teprv obdržeti musí, nýbrž která je *součinna*, doplňujíc sobě vše, co schází, sama. Důvodem neb jen omluvou ona špatnému herectví není, neboť divadlo nemá úkol jen zábavný, nýbrž zábavně-poučný, vzdělávací, nesmí se poddat *jakémukoli* proudu obecenstva, nýbrž povznést je na stupeň pravé vzdělanosti, povznést k porozumění uměleckých plodů, třebaby jen k porozumění instinktivnímu.*)

*) Úkol ten mají umělecké plody vůbec vzhledem k mase lidstva. K porozumění uvědomělému ji ovšem nepřivedou, nemohouť *o sobě* vykonat celý již úkol vzdělanostní, že ale obecného porozumění instinktivního dosíci lze, viděli jsme již na starém Řecku. Krásná veřejná budova, pěkná malba a socha, dobrá hudba a báseň dovedou krasochuť lidu právě tak zušlechtit, jak opak dovede ji zkazit.

Dramatické básnictví bráno vždy za vrchol básnictví. Není divu, že tím více hledělo lidstvo z něho vykořístit, čím více poskytovalo básnictví to prostředků ku kořístění. Dramatické herectví povstalo as zároveň s dramatickým básnictvím, čím dokonalejší stávalo se toto u jednotlivých národů, tím větší reální požadavky činěny na dovednost hereckou, pravdu a krásu básnickou měl herec učinit pravdou a krásou oživenou. Dlouho se spokojilo lidstvo s tělesnými prostředky herců, dovršujíc obraz, kdekoli třeba, vlastní obrazotvorností svou. Žádali jen reálnosti osob, nikoli reálnosti obklopujícího je světa. Ještě za Shakespeara, jak vůbec známo, nebylo jeviště ničím jiným než spoustou prken, pokrytých nanejvýš kusem sukna, na něž sobě obrazotvornost namalovala poušť, les, moře neb zahradu, čeho právě potřebovala. Záhy přibrána také hudba, ale velmi pozdě, teprv as od Glucka, žádána také na hudbě reálnost, dramatičnost. Velmi pozdě přivoláno umění výtvarné ku pomoci, velmi pozdě žádala toho vzdělanost, aby součinnost obecenstva *zcela* obmezena a obrazotvornosti jeho vykázána byla ve všem dráha určitá.

Všech svých prostředků ovšem umění výtvarné nemůže užít nikdy ve prospěch umění dramatického, vždyť i herectví samo má své meze. Malba může učinit mnoho, sochařství již méně, nejméně architektura, kteráž ani v největších a nejbohatších amfitheatrech nestačila by ve všem všudy požadavkům codenní hry.

Avšak mnoho se může ještě docílit, čeho posud nedocíleno. Na jevištích anglických dostoupli nejdál, a třeba by také tam bylo posud, jako bude vždy a všude, divadlo »na čtvrt snem a na čtvrt hrou«, přístupné polovice zmocnili se přece již úplně, a kde vůbec je možna, docílena a způsobena tam úplná *reálnost*.

Abychom již dostali se k praktickým příkladům a výsledkům! Pražské divadlo české zajisté není z těch, která se těší prostředkům výdatným, a přec učiněn ve smyslu našem zde za doby nejnovější pokrok rozhodný. Nové dekorace snaží se obyčejně vyhovět požadavkům uměleckým, hraje-li kus v salonu, je tu opravdově salonní nářadí, pěkné koberce, sochy, živé květiny atd. To svědčí o pečlivosti, a protož můžem žádat, aby pečlivost ta byla ještě

zvýšena, aby z kulis nečouhala do salonu sprostá střecha, do pouště palác, do pozdější scény dekorace scény předešlé. Lisbon ovšem nelze na jevišti vystavět a spokojíme se vždy s perspektivně *dobrým* obrazem jeho; nechť ale nečiní obraz ten víc, než činit má; když na jevišti děj se proudí vždy dál a dál, působí to rozhodně komicky, že v pozadí jeviště namalované ty lodě s plně nadouvanými plachtami ani z místa se nehnou. Zahrada neb les se také nemůže na jevišti vysázet, má-li ale jeviště obrazit krajinu, lze krajině té dobře vypracovanými jednotlivostmi, větevnatými jednotlivými strůmky a keři dodat vzduchu a tedy reální pravdy. *Maličkostí* vůbec třeba dbáti víc. Okna mají alespoň v popředí mít vždy opravdové sklo a nevypadat jako tlustý podešev; nyní na př., spatříme-li kus opravdového skla na jevišti, víme také již napřed, že spisovatel chce, aby bylo rozbito. Skály, jichž vypukliny velmi snadno lze plasticky napodobit, vypadají jako splasklý ošumělý šat, — nejkomičtěji ale vypadají ty staré dekorace s namalovanými zrcadly, před nimiž celý pluk bez strachu před zradou manévrovat může, se stoly, které by se patrně samy rády někam na stůl položily, a se sedadly, na něž nikdo sednout nemůže. Chce-li švitořivá služka Molièrova »Nemocného z dumy« sednout si ke dveřům, musí si tam zanést sedadla, ač tam již čtyry namalovány jsou. Tímtéž právem mohli by být i statisté jen namalováni, ředitelstvo by alespoň ušetřilo.

Nechť nikdo nenamítne, dekorace že je právě jen dekorací a zde že se žádá trochu mnoho. Nežádá se právě víc než ve *všem* pečlivá pozornost a rozvaha, jež v jednotlivém již zde jest. Lepší na př. žádná než špatná hudba, a když se sáhá již k prostředkům reálním, nechť se ty prostředky také vyčerpají. Vždyť bychom mohli být konečně i bez divadla, číst si Shakespeara doma a myslet si to všechno *velmi* krásně!

NÁRODNÍ LISTY 31. ledna 1868

KRÁL LEAR

Na včerejší odpůldne oznámen v divadle Prozatímním Shakespearův »Král Lear«. Uvítali jsme oznámení to co důkaz, že se konečně pomýšleti začíná i na to, aby se obecenstvu odpoledním, u nás tak hojnému, poskytovala zábava vyšší. Snaha ta je povinností naší divadelní správy a my uznáváme milerádi každé upřímné plnění povinností. K Shakespearu může se dle našeho náhledu při hrách odpoledních tím šťastněji občas sáhnout, čím zdravá reálnost Shakespearova a životní síla jeho zdravému obecenstvu bližší jest než nemocně zpotvořená kresba vídenských frašek.

NÁRODNÍ LISTY 3. února 1868

STRAKONICKÝ DUDÁK
BLÁZINEC V PRVNÍM POSCHODÍ
TANEČNICE SESTRY JUNGMANNOVY

Po dosti dlouhou řadu dnů nemohli jsme podat divadelního referátu, nechtíce se obmezit na pouhý opis divadelní oznamní cedule. Nepřinese-li nám ta která benefice nějakou novinku, vidíme reprisy, neobmyšlené ale dostatečnou pečlivostí. Co konečný čin musíme však naznačit, že vzpomnělo sobě ředitelstvo na Tylovy narozeniny a oslavilo je provedením výtečné frašky jeho »Strakonický dudák«. Čin ten musíme tím více uznat, čím spíše přiznati se musíme zároveň, že velké zásluhy Tylovy o divadlo české posud nejsou řádně oceněny. Fraška zmíněná jest u nás velmi dobře obsazena i mohlo se stát představení skutečně slavnostním, kdyby dobrá vůle spoluúčinkujících neb dohled nad dobrou vůlí tou byl vystačil. Jakkoliv uznáváme zde dobrý a působivý rozmar, tam i opravdivější snahu jednotlivcovu, vcelku nebyl výsledek přec bezúhonný. Neučení se úlohám neb opakování jich vadilo také v malých hrách, provozovaných při dalším pohostinském vystoupení slečen Jungmannových. Zvláště v Šamberkově »Blázinec v prvním po-

schodí« mluvila slečna komorná tak divně spletené věci, že konečně i sama nad tím ustrnula. Zato líbila se tím rozhodněji zas Blodkova opereta »V studni«, v níž nám p. Paleček z Janka utvořil novou typickou postavu. Slečny Jungmannovy opět velmi se líbily. Mladší z nich ovšem posud dojímá víc svým dětinným, pěkným zjevem než uměním již nabytým, zato ale osvědčuje starší z nich, slečna Božena, vždy nově zas, že jsme se nemýlili, přiřknuvše jí školu již úplnou. Hlavní její předností, již všude uznají, je elegance pohybu, jenž vždy a ve všem je okrouhlý, krásný. Tentokráte opakovala slečna také baletní tanec »ruský«. Prostě uvedený název ten opatřil slečně nějakou výtku, avšak nemá slečna viny v tom. Choreografie skutečně užívá názvů »mazur«, »polský salonní mazur«, »*ruský* salonní mazur«, jakož užívá i jiných ještě názvů ledabyle volených.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 6. února 1868

ELIŠKA PŘEMYSLOVNA

Poslední opakování Vlčkovy »Elišky Přemyslovny« opět dokázalo, že kusem tím získali jsme obohacení stálého repertoáru svému a týž že zůstane pro dlouhou dobu hrou, ku které se občasně vždy zase šťastně sáhnouti může. Avšak ráz kusu, na mnohých místech čistě deklamatorní, vyžaduje se strany herců vroucího citu pro úlohy jim svěřené, upřímnou snahu, aby part svůj nejen oddeklamovali, nýbrž i jej prodchli živoucí silou, což je jediná a vlastní úloha herecova, kteréž nevyhoví-li, neučinil vůbec ničeho. Avšak, zde jsme již zase se starým steskem svým, také při Vlčkově kuse ukázalo se zas, že máme herce, kteří neznajíce takřka ani z polovice úlohy své, vystupují, hru kazí, obecenstvo urážejí. Tu musíme pak opět přímo se ptát, jakž jsme se již několikrát ptali přímo: Což není u nás nikoho, kdo má moc trestat povrchnost takovou? Není divu, že rozmrzelost jedním či druhým vzbuzená dotkne se pak i výkonů ostatních, že posuzovatel přenáší trpkost tam, kam nepatří. Tak na př.

přiznáváme se, že vzdor tomu, že při paní Malé uznávali jsme větu za větou deklamaci co nejrozumnější, analyticky přísnou, přec se nám zdálo, jako by tentokráte nedodávala celku slušné vřelosti, že dále dělo se nám podobně i s paní Šamberkovou, ač bychom úlohu »druhé« Elišky vždy a dle nejlepšího svědomí svého přisoudili jen zas paní Šamberkové v plném přesvědčení, že jí dojde pravé své platnosti. Nechcem v dojmu tom snad délkou vlády některých, snadno odstranitelných nešvárů, již na roztrpčenost zmnoženém rozebírat jednotlivé úkony, nechcem jmenovitě uvádět jednotlivce, což by mohlo jako vždy posud zůstat bez výsledku, nýbrž vyzýváme jen generálně *k dohledu co nejpřísnějšímu*, jenž tu jedině pomoci může. — Podotýkáme nakonec, že spisovatel byl po efektních scénách volán.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 8. února 1868

PRAVZOR TARTUFFA

Při málo systematickém pěstování výdatných novinek na jevišti našem — systém obmezuje se na snahu beneficiantův — sáhá se takřka instinktivně, kvůli jakémus vyrovnání a náhradě, tak hojně ke kusům velkým z repertoáru staršího, že bychom to nazvali takřka hrou se samými mohútnými skalami. Hra ta nebývá vždy tak nebezpečna, nemíníť se vždycky opravdově, spoluúčinkující lehkou měrou nás někdy přesvědčují, že se nejedná o boj titánský, nýbrž jen o skály dekorativně mohútné. Někdy ale přec, a poměrně na štěstí posud ještě dosti často, zdaří se taková hra, zvlášť těší-li se starému dobrému obsazení. Takž jsme se opravdově podivili i potěšili, že velmi obtížný kus »Pravzor Tartuffa«, vzdor tomu, že jen jaksi prý náhodou vřaděn býti musil, sehrán jest celkovitě bez valnějších poklesků co do souhry, jednotlivě že objevil staré známé, o sobě i výtečné výkony. Hlavní úlohy, především Molière, Tartuffe či Lamoignon, Armande, Madeleine, jsou v nejlepších rukou a krásně již propraco-

vány, ostatní úlohy pak až na malé výjimky slušně a pečlivě vedeny. Dojem večera byl rozhodně příjemný, vzdor některému tomu slovnímu přeřeknutí se a několika pronešeným kvetoucím nesmyslům, bez nichž to už jednou nejde.

NÁRODNÍ LISTY 10. února 1868

KOMEDIE V KOMEDII
FAUST A MARKÉTKA
(Parodie)
PES A KOČKA — ŽENA PUTIFAROVA A DVA EGYPTŠTÍ JOSÍFKOVÉ

Tajemník pan Sklenář, jemuž nyní při divadle českém dáno působiště širší, stará se o rozkvět repertoáru tím, že začíná objednávat kusy jinde osvědčilé. To je také skutečně jediná cesta k zvelebení našeho repertoáru (ovšem mimo produkci původní, jíž právě dirigovat nelze); často jsme již k ní poukázali. Ovoce z práce té ovšem posud nevyšlo, avšak chcem vyčkat a přejem divadelní správě důslednosti a píle neunavné. Do nynějška přinášely nám novinky jen benefice. Avšak, jakkoli bývaly kdys novinkami svými benefice české slavny, jakkoli byl tu krásný zápas jednou mezi beneficianty vzdor tomu, že tenkráte veškerý příjem českého herce skládal se skoro jen z tohoto příjmu z »příjmu«, — do nynějška snaha ta nevytrvala. Ovšem podnes přináší beneficiant rád něco nového, spokojí se ale s výborem kusů, jež právě najde v divadelní kanceláři »připraveny« či přečteny. Takž také pan Kolár ml. předstoupil o předvčerejší benefici své hned s čtyřmi novinkami před nás, jimiž ale repertoáru valně nepomohl. První z nich, »Komedie v komedii«, dle Fourniera, obehrává staré thema, že herečka neb herec má uměním divadelním z lásky vyhojit toho zas, kdo se právě pro toto umění do něho zamiloval, — tedy obdoba Garricka. Františce Dumesnil, divadelní herečce pařížské, podaří se, že skutečně v mladém Dupuis »vzbudí ošklivost« k osobě její. Mezitím se ale do

pěkných jeho vlastností, do velkého jeho poetického talentu (o němž, mimochodem řečeno, valných důkazů neobdržujem), do jeho mužné statečnosti sama zamiluje, náhle hraje »komedii v komedii« i pohne filistra otce (v známém rozkošném žánru pana Kolára ml.), že svolí k sňatku. Osud celého kusu, nejlepšího z předvedených nám přeložených, visí na obraznosti herečky představující Františku; paní Pešková vyhověla požadavkům všem a udržela kus v živém proudu. Dobrá byla také slečna Čermákova co komorná a kmotřenka hereččina, ale přáli bychom sobě, aby někdy dovedla být také *jinou*, ovšem rovněž dobrou. — Druhým číslem byl »Faust a Markétka«, *parodie* od Jindřicha Böhma. Je to sólová scéna, v níž vypravuje se parodistickým způsobem obsah opery Gounodovy; parodií vlastní ale to přece ovšem není, nýbrž sólovou scénou, jakých v literatuře sólových scén více známe (»Němá z Portici«, »Po hugenotech«). Obratnost jistá musí se spisovateli přiznat, zvláště ale humór v užívání daných *hudebních* momentů, jehož škoda že se ještě více nevyčerpalo. Zato bychom milerádi byli neslyšeli vtipy druhu onoho, který libuje sobě v zahrávání se sprostým výrazem německým a nyní už jen od kupletních společností se pěstuje. Panu Böhmovi není té praprosté pomůcky potřebí. Pan Mošna provedl scénu vzdor délce její se živostí neunavující. — Následoval dialogisovaný příběh o »Psu a kočce« od Wehla, příběh velmi všední, který spoluúčinkujícím ani nestál za zvláštní namáhání. — Nakonec provedena Görnerova fraška »Žena Putifarova a dva egyptští Josífkové«, kus to jen ve vzduchu masopustním snesitelný, poskytující ale pp. Mošnovi a Šamberkovi příležitost k šaržím rozkošným, — za něž spisovatel arci nic nemůže. Paní Pešková v kuse tom nebyla dostatečně mocna slova, což mimo rozpředenost kusu také vadilo. Ale nedbalý je překlad toho kusu nade všechno pomýšlení! Rádi bychom věděli, kdo u nás kusy čte a kdo nesmysl jako »bublinu berlínského modra« (»eine *Blase* [měchýř] Berlinerblau«) státi nechává. — Návštěva byla velmi hojna.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 16. února 1868

FLÁMSKÉ DIVADLO

Národek flámský se činí, »flámské hnutí« roste v Belgii vždy dál. Němci píší o hnutí tom, že »přec jsou ještě někteří Nizozemčané, kteří nepamětlivi vlastních velkých dějů národních, nad jazyk mateřský staví jazyk cizinců (Francouzů)«; vyslovují však naději, že dlouho tomu již nebude tak a že vzpamatuje se celé Nizozemí. O českém hnutí ještě nevyslovili podobné naděje — to ale nám neškodí. Flámové dobře pochopují, že *jedinou* garancií pro udržení jich národnosti jest obecná vzdělanost lidu, hledí s pílí nejopravdovější k rozvinu i podpoře literatury své, zřídili sobě v Bruselu také flámské své divadlo, jež pěstují s tendencí vznešenou, s nadšením vlasteneckým a ne pro pouhou povrchně vedenou zábavu, jakou se maří drahý čas jiných divadel národních. O divadlo flámské velmi záslužnými učinili se ředitel Mülders a hudební skladatel Emanuel Hiel. Dne 21. ledna dávali lyrické drama »Frans Ackerman« ve prospěch tenoristy Warnotse, hlavní to podpory výkonné divadla flámského. Warnots byl na samém jevišti velmi slaven, i deputace dělnické v modrých bluzách přišly a podaly mu adresu, jejíž začátek zněl: »Wij zijn jongens nit het volk en komen hier op in naam van de werkende klas.« (Jsme hoši z lidu a přicházíme sem ve jmenu třídy dělnické.) Na oslavu ředitele Mülderse ale bude konána dne 24. února slavnost velká, k níž se spojily veškeré literární a umělecké notability bruselské, antverpenské i jiných měst předních.

NÁRODNÍ LISTY 18. února 1868

ŽIŽKOVA SMRT

Druhá zimní benefice p. Kolára staršího přinesla nám téhož truchlohru »Žižkova smrt«. S dobrým taktem nečinil p. Kolár k benefici své žádného zvláštního pozvání, divadlo *musilo* být přeplněno a bylo. Žižka, Hus, vůbec každé jmeno, každá událost s nejslavnějšími dějinami českými,

s velkým naším stoletím 15. spojená má nesmírný, neodolatelný půvab pro naše obecenstvo. Nejlíp o tom svědčí samy dějiny Kolárovy truchlohry. Dávala se, »časově přistřihnuta«, po prvé v době obležení, pod censurou tedy vojenskou. Vojenský soudce a zároveň censor, major Franz, seděl ve své lóži a čekal s klidnou myslí na průběh hry, věda, že v ní není nic provokativního. Avšak jakmile vystoupili hned v prvním aktu čeští poslanci, jakmile obecenstvo spatřilo prapor jejich a na něm znak vítězného kalicha, zahučel v jásavé vítání hrom potlesku ohlušující — major-auditor vyšel ven i zabědoval trpce: »*Tak* jsem si to nemyslel!« Co to bylo platno, že truchlohra jest zapovězena! Dávejte ji — ne po decenniích, nýbrž po celých staletích zase, dávejte jiný kus z doby té české, obecenstvo se přihrne, co se mu z jeviště neřekne, toho se tím bystřeji samo domyslí, i bude zde stát s obnaženou hlavou, uvedeno myšlénkami svými do velebného chrámu české slávy. Takž bylo také středu minulou, obecenstvo se dostavilo a bylo to obecenstvo jiné, s naladěním svátečním; potlesk nebyl opět jen hlučný, nýbrž přímo hřímavý, místo »výborně«, platícího umění, provoláváno »sláva«, platící národu. Při takových okolnostech vymyká se sám kus (censurou tentokrát již až přespříliš zeškrtaný) poznámkám kritickým. Jeho četné efekty ukázaly se opět býti působivy a litovali jsme jen nedostatečných rozměrů našeho jeviště, bez kterých by působivost ta byla ještě nepoměrně zvýšena. Četné nedostatky komparsní snad v téže lokální příčině se kořenily a dlouhý osobní seznam v divadelní ceduli nutil k takému obsazení menších úloh, že vadilo nápadně. Nemáme právě dosti sil dobrých pro úlohy takové, a to je vada velká. Zato rozjařovaly úlohy přední svým pěkným provedením a oba páni Kolárové, p. Šimanovský a paní Malá vynikali rozhodně.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 21. února 1868

I

»Všeobecný obdiv vzbudila na plesu „krásná Helena" slečna...; na prsou měla sponku, obrovskou včelu představující, dar to Vídeňáka..., složenou z démantů a rubínů; ve vlasech její skvělo se mistrně pracované hádě démantové, dar to peštského kavalíra..., velkého ctitele divadla a kněžek jeho« — vypravují svědomití kronikáři časopisečtí po nějakém bále.

»Jeviště bylo pokryto věnci a kytkami tak, že dvacet lidí bylo třeba k rychlému poklízení, a beneficiantka našla v garderobě své darů za 30 000 rublů« — čtem v novinách jiných.

Tak mnohá čtenářka zpráv podobných, je-li méně znalá poměrů, myslí sobě as, že jen mohutnému duchu, bohatě tvořivému citu dostává se skvělých těch odměn, i těší se snad uznání tomu, jakého dostává se na zápasišti umělcem pohlaví ženskému; jiná, poměrů více znalá, podívá se s dobrým taktem do zrcadla a pomyslí sobě, kdyby vychování její nebylo mělo úzkostlivě na zřeteli budoucí »ženu« nebo kdyby ke *všemu* na světě nepatřilo štěstí a zvláštní přízeň i rozvin poměrů, také ona by ty houfy kytek a těch 30 000 rublů a tu sponku a to hádě — —. A čtenář zas cítí buď světovou nadvládu krásy nad rozumem i dává ochotně zvláštní rozum svůj pod závoru, nebo sobě kavalírsky myslí, že kdyby jen měl ty kapitály, také by tomu onomu divadelnímu ideálu svému nakoupil věcí podobných, ba ještě lepších.

Divadlo náleží nyní ženám a stalo se jim zlatonosnou Kalifornií. Ne snad že by sobě byly dobyly nadvlády duchem, přirozeným oním talentem svým, jímž tak lehce a tak vroucně dovedou porozumět i přilnout k intencím lidí jiných, což přirozenější již měrou, jakž na každém divadle diletantském vidíme, činí je schopny reprodukovat také plody spisovatelů dramatických, — v tomto, *čistě* divadelním ohledu nedosáhla na př. ani Ristorka, ani Janouškova na své pouti po jevištích amerických větších prá-

vě výsledků a odměn než muž Dawison. V ohledu tom *čistě* divadelním vynikne hned Rachelka, hned Garrick, hned žena, hned muž jen právě dle míry svého talentu. V ohledu tom činí jen talent *všechno*, tělesné vnady, ba i stáří jsou věcí vedlejší: Janouškova a Seebachova neblížily se co do vnad svých nikdy stupni, na kterém začíná akademická krása, Ristorka dávno své mládí překonala a s mládím i bývalou krásu svou, osmdesátiletá Francouzka Dejazetová hrála do nedávna úlohy naivních milovnic slavně, Angličanka lady Richbor hrála do dvacátého pátého roku svého, pak odpočívala celých šedesát let, a když co stařena skoro devadesátiletá znovu na jeviště vyšla, líbila se opět nesmírně.

Genius ženský podléhá náhodám *geniů vůbec*, a tyto náhody bývají obyčejně truchlé, jako by osud sám sobě v jakés divoké romantice liboval; Ristorek, které se těší přeskvostným palácům na nejkrásnějších místech »božské« Italie co majetku svému, napočetli bychom velmi málo, mnoho bychom ale mohli hned zde jmenovat velkých hereček, které bídně zhynuly v chudobinci nebo obecním špitále. Divadlo nenáleží ženským geniům, nýbrž ženám co *ženám*. Zkrátka již, toho obecenstva, které v ženě na jevišti jen geniu holduje, je právě tak málo jako vůbec obecenstva hledícího *vždy* na požitek čistě estetický. Moderní divadlo vyprostilo se již naprosto z pout středověké úzkoprsosti, avšak moderní vzdělanost neproniká ještě všechny vrstvy obecenstva stejně, aby vzdělanost udržela každého jednotlivce v rovnováze a chránila ho před výstředností druhou. Smyslnost byla dříve na divadle úzkostlivě potlačována, nyní je opanovala, žena dříve na jevišti ani nesměla, nyní v pomstu jakous opanovala je, posila je ohnivým květem a naplnila nejsmyslnější vůní. Ba není to ani radost *z krásy* samé, která masu diváků přivádí někdy až k výskotu, ba až k výjevům o samu satyriasi zavazujícím; ba jistá jen dráždivá hezkost, nebo i originální, zároveň ale pikantní ošklivost, pro niž má Francouz duchaplný výraz »beauté du diable« a Italián negalantní výraz »bellezza del asino«, způsobí mnohem víc než nejpravidelnější krása sama, dovede-li jen z jeviště smyslnost parteru rozehřát. Jakož kvůli jedinému židu, jehož předkové bývali v temných stoletích nespravedlivě sužováni, nyní, kdykoliv

mu někdo jen náhodou na nohu šlápne, v historickou jaksi pomstu ihned rovněž nespravedlivě celým světem vzdělaným míchati se začíná, takž přebírá na jevišti nyní mnohá obyzdná Fryna úkol podobné pomsty historické a provádí úkol ten co nejobratněji.

U svého českého divadla v Praze ještě nemáme moderního toho proudu, obecenstvo nemá se k němu v kavalírsko-galantním poměru. Tím není snad vinna zázračná solidnost a ctnota našich divadelních dam, jakkoliv hlavně kvůli měšťanským kruhům, s nimiž divadlo české u přátelském a přímém je spojení, velice upřímně sobě toho vážiti musíme, že ony dámy našeho divadla, na kterých skutečně něco záleží, také solidností svou rozhodně vynikají. Jakmile by divadelní *poměry* naše staly se vůbec jiné, splákl by se šmahem ráz ten dosavadní; solidní povaha zůstala by sice u nás solidní povahou, jako zůstává u divadel jiných, neodepřelo by se povaze patřičného uznání, avšak úcty zjevné dostalo by se jen dle míry skutečného talentu, úcty to ve klidných jen vždy mezech se pohybující, a vedle té »ctnosti v pozadí« rozeskvěla by se jako jinde mnohá individualita sice třeba prázdná, avšak smyslně působící, se skvělými mimořádnými příjmy, s vyhlídkou na sňatek s nějakým hrabětem atd. Posud jsme měli u svého divadla málo těch, o kterých se mohlo říci: »Dovede sobě svou dvacetizlatovou gáži tak dobře rozdělit, že jí vystačí i na ekypáži.« Byli to jen tažní ptáci, odjinud přilítlí, záhy zas jinam čelící, z onoho sboru »dramatických« talentů, které působí bez rozdílu národností, na francouzském i čínském jevišti vždy stejným a stejně hotovým, trikotem totiž a sukněmi »uvědomělé nedostatečnosti«.

Na českém divadle je ještě solidnost, bohudík i bohužel! V obou ohledech je české divadlo rázem svým nevinno. Osudy dramatického umění českého co do mravního a tendenčního nešeny byly vždy proudem evropským, všeobecným, a nechal-li je ten proud ležet náhodou stranou, nu leželo tedy stranou a vyčkalo nového příboje. Bylo-li po celé Evropě nemravno, aby ženy spoluúčinkovaly na jevištích, hráli u nás v mysteriích a martyrologiích hoši jako všude jinde úlohy ženské a poslouchali jsme kastráty jako všude jinde. Když byl předsudek zrušen, ani se nás to ne-

tklo; byl' život našeho dramatického umění příliš slabý, nezúčastnil se *činně* na revoluci divadelní, mlčky přijal ženy mezi »kněze« své, a kdežto jinde v letopisech slavně zaznamenáno, že žena mohla se stát i divadelní ředitelkou, u našich kočujících společností přijalo se to co něco pranenápadného. A nyní, když za vůdcovstvím smyslného divadla francouzského a realismu dbajícího divadla anglického hlavně jen smyslnost ve všech obdobách svých jevištím evropským vévodí, leží v ohledu tom divadlo naše stranou a nemůže zase za to. V tom počasném zátiší mohlo by se mu ovšem dařit dobře a byli bychom tomu nesmírně povděčni, kdyby co jediný volný a samostatný náš ústav národní, nedbajíc lesku smyslného a moderního, tedy jen dočasného, hledělo sobě rozhodně jen života *duševního*, kdyby bylo skvělým obrazem ducha vznešeně dramatického, jak kde se rozvinul v básnictví jiných národů, kdyby předvádějíc vzory cizí pilně, s neunavnou snahou a nadšením, stalo se tím pečlivou matkou produkci domácí, ba středem vznešenějších literárních našich snah. K tomu by bylo ale potřebí železné vůle, plného uvědomění cíle, opravdového nadšení — čehož právě všeho postrádáme. A takž nezbývá než částečná lítost, že divadlo naše, jemuž když již ne samostatný duševní život, tedy alespoň konkurence obchodnická měla by býti úkolem, ani nemůže sobě hledět moderní divadelní smyslnosti, aby alespoň v jednom směru prospívalo. V moderním tom směru nemůže ale divadlo naše působit pro nedostačující své *místní* poměry. Vše, co jinde na smyslnost působí velkostí svou, velký balet, velké dekorace, velká mašinerie, odpadá u nás samo sebou, protože máme divadlo jen malé, nedosti pak také výnosné, aby se to, co již jednou malého, podalo aspoň v »kabinetní« dokonalosti. Musíme, hozeni stranou tím proudem evropským, právě vyčkat, až začne buď divadlo naše pracovat do duševní hloubky nebo až lokálně vzroste do šířky.

II

Trvalo to velmi, velmi dlouho, než žena obdržela na jevišti plné právo. Nyní ovšem dovede sobě jen ten myslit

jeviště bez žen, Magelonu nebo Markétku představovanou hochem neb dobře oholeným mladým mužem, kdož viděl někdy v mýtinách krkonošských provozovat selské martyrologie a poznal, že osud Maří Majdaleny i tenkráte obecenstvo jisté k slzám pohnouti může, když hraje Maří Majdalenu selský výrostek. Nás Pražany by ovšem již nepohnul, leda k smíchu.

V starých Athénách, kdež žádné počestné děvče divadlo navštěvovati nesmělo, byly ženy na jevišti připouštěny; byly ale otrokyněmi, právě tak jak římské soudružky jejich. Zvláště slavných hereček nezachovalo se nám z té doby jmeno žádné, se slávou vyhlašovaného Roscia nemůže se nějaká Arbuscula, která prý ve hrách Pompejových vynikala, nikterak měřit. V poměru svém společenském stály na roveň s ženštinami nejopovrženějšími a mnohé z nich již proto později přešly na víru křesťanskou, že tato s nich sňala kletbu otroctví. Ani však co křesťanky nepožívaly herečky zvláštní hned úcty, trvalo to celá tisíciletí, než ženy domohly se na jevišti vážnosti, než povstala co do úcty k nim nynější výstřední protiva. Vzdor té nynější výstřednosti ale, vzdor tomu, že veškerá vzdělanost novověká zasazovala se již za společenské právo herečky, není v ohledu tom vítězství přece ještě úplné. Právě to, že kultus ženského *talentu* daleko se nerovná kultu *smyslného dojmu*, způsobuje výstřednost ta *neumělecká* zkrátka na jevišti i v životě, že posud celý ženský svět divadelní mnohým se zdá hraničit s jakous demimonde. Jsme v tom ohledu, mnohdy ale z důvodů nenepodstatných, posud jako copatí obyvatelé čínské říše, kteří se vyhýbají posud důsledně každému styku s herečkami.*) A jako v Japonsku děvčata jen tenkráte na jevišti vystupují, když *trest* za nějaké provinění jim to co zahanbení veřejné, co jakýs pranýř určuje, také u nás jen málokdy lze mluvit o »povolání«, o vyšší snaze, a nutnost volit sobě dráhu divadelní je také u nás jakýmsi trestem za nezaviněný dědičný hřích, kletbou chudoby.

*) Čínský úřadník, ožení-li se s herečkou, ztratí úřad svůj, obdrží padesát ran holí a žena jeho musí k rodičům svým zpět, aniž by dále herectví oddávati se směla.

Mladé náboženství křesťanské a staré divadlo pohanské zápasily spolu, až toto podlehlo. Církev horlila vůbec proti divadlu, zvláště ale proti vystupování hereček na jevišti. Pokud křesťanství nenadvládlo, nemělo horlení účinku; teprv když roku 305 po Kr. Constantinus Chlorus sobě co ochrance víry nové počínal, zvítězili protivníci divadla. Hercům i herečkám, neodřekli-li se svého zaměstnání, bylo zapovězeno přikročit i k stolu Páně. Boj byl zuřivý. Kartagenský presbyter Tertullian, Cyprian, Clemens Alexandrinský nazývali jeviště místem nemravným, hříšným, dráždivým, opovržení hodným — ale obliba her divadelních byla tak velika, že koncíl elvírský dovolil přec návštěvu divadla za jistými podmínkami. Církev činila divadlu koncese, zároveň ale podnikla toho, aby jeviště užila »mysteriemi« a »moralitami« ve prospěch *svůj*. Mladí kněží, hoši a klešťenci hráli úlohy ženské, ženy na jevišti nesměly. Rozumí se samo sebou, že přitom přihodilo se dost a dost směšnosti. V Londýně byl kdys jistý Edward Kynnaston co »milovnice« oblíben; jednou se přihodilo, že ředitel musil shromážděnému obecenstvu oznámit: »Začátek hry zdržuje se jen tím, že ‚královna' (Kynnaston) není ještě oholena.« Mnozí ještě jiní muži byli svého času slavení co představovatelé úloh ženských; jistý Valentinus Zink na př. hrával po Německu výtečně »svatou Dorotu« a dostával od magistrátů městských značné peněžité odměny.

V době té, ve které divadlo s církví bylo úzce spojeno, jen někdy objevily se ženy na jevišti, po celých patnácte věkův byly to případy velmi, velmi řídké. Zvláštní výminkou jest událost, že r. 1468 v holandském Rysselu spoluúčinkovaly »tři nahaté ženštiny« co bohyně v mysteriu jednom.

III

Uvádění žen na jeviště začalo počátkem šestnáctého věku v Italii. Dávno sobě tam již libovali v operách, v nichž úlohy ženské bývaly pro klešťence zřízeny. Naléháním kardinála Battiho měl se kdys v Římě dávat »Orfeus«; posavadní pomůcky však nestačily a na všeobecný obdiv vystouply před obecenstvo opravdové, skutečné zpěvačky;

tím získán ženám přístup k jevišti italskému. Kleštěnství přece se však uchovalo až po konec 18. století, v míře ovšem již ubývající. V sedmnáctém věku bylo v Italii přes čtyři tisíce hochů vykleštěno, většina jich vyšla sobě co »zpěvačky« do světa a vrátila se bohata slávou i penězi. Gaetano Caffarelli na př. vydělal sobě co zpěvačka roční příjem 12 000 dukátů a pozemky v objemu celého vévodství. Farinelli měl v Londýně 50 000 zl. ročně. Jiní známí kastráti byli Bernardi, Francesco, Giovanni Carestini, Lenesino, Veluto atd.

Také italské zpěvačky rozšířily se brzy světem, i zakládaly ve velkých městech stálá divadla italská, kteráž se v Paříži, v Petrohradě, Vídni posud udržela. Dějiny operní uvádějí mnohé zpěvačky, které se velmi proslavily, takž: Isabella Andreini, Catarina Biancolelli, Baletti Riccoboni, Margherita de Lalicola, Martinelli, Vittoria Tesi, Francesca Landoni, Celesta Cottelini, Catalani; zpěvačku Faustinu Bordoni opěvovali básníci současní písněmi tisícerými; ano i celé *rodiny* zpěvaček vyšly z Italie, jako sestry Gabrielli, Lessi a j. Z Italie vycházejí stále ještě slavné zpěvačky jinam, takž v novější době Pasta, Malibranova a sestra její Viardot-Garcia, sestry Giulia a Giuditta Grisi, Persiani, Alboni, Trezzolini, za dnů našich Trebelli. Ano tak vábivý byl titul »zpěvačky italské«, že tvářily se býti Italkami i Neitalky, na př. Němkyně Marra. Češky (židovky pražské) sestry Marchisiovy.

Čím větší slávu získaly sobě Italky v opeře, tím chudší je sláva jejich v činohře. Jediná Ristori je italským velikánem činoherním, zato ale velikánem rozhodným. Ristori sama stačí na representaci zvláštní italské *školy*.

IV

Zároveň pak s pokrokem v Italii začala se emancipace vzmáhat i jinde. Ze Španělska máme o herečkách zprávy z r. 1534. Téhož času vyhazovaly herečky tam již tolik peněz na kostymy, že Filip II. zapověděl vystupování žen vůbec. Zákazu toho dbáno však jen po čas krátký, již roku 1580 mluví se zas o herečkách španělských.

O Portugalech víme jen to, že první herečka, která tam veřejně vystoupla, jmenovala se Rosa de Agujar. Letopočet se tu neudává.

Nejdéle bránila se přísná Anglie, nepřipouštějíc na jeviště žen. Z mužů, kteří se prováděním úloh ženských oslavili tam, jmenovali jsme již Edwarda Kynnastona, nyní uvádíme ještě Richarda Estcourta a Alexandra Cooka. Obecenstvo se s nimi spokojilo, a když r. 1629 tlupa francouzská přišla do Londýna ku hrám pohostinským, vysyčelo spoluúčinkující ženské a poházelo je skořápkami z vajec a slupinami z jablek. Roku 1635 přišla tam zas tlupa španělská; tentokráte sice už herečky tlupy té nevysyčeli, odbývali je ale němým pohrzením. Pravou bouři však vzbudilo, když londýnský divadelní ředitel William d'Avenant vystoupiti nechal rodilou Augličanku, miss Colemanovu. Lid by ji byl snad roztrhal, kdyby nebylo bývalo ochrany královy. Jistý právník, jmenem William Pryne, nazval ji veřejně »netvorem«; byl ale za to odsouzen ku ztrátě obou uší, k peněžité pokutě 5000 zl., ku pranýři a mimo to dal král všechny spisy jeho veřejně spáliti. Jakž by se hercům našim srdce smálo, kdyby kritikové jejich přicházeli o uši, musili na pranýř atd.! V touze po té pěkné dávnověkosti stanou se snad tuhými přívrženci historického práva, ač snad nepůjdou v právech těch zpět až do starobylosti, kdy obecenstvo samo kritiku vykonávalo a herce, který se nelíbil, ihned sobě pro zábavu kamenovalo! — I Angličané smířili se konečně s novotou a měli potud herečky mnohé výtečné.

Ve Francii velmi rychle ženy na jevišti zdomácněly. V jistém ohledu je tu Francie opakem Italie, i zde mnoho zpěvaček a málo hereček, tam zas víc hereček než zpěvaček. Kdybychom všechny značné herečky francouzské jmenovati chtěli, nestačila by obšírná kniha. Alžběta Béjartova (Molièrova první manželka), Marie Demaresova, Adrienna Lecouvreurova, Gaussinova, Hyppolita de la Inde, sestry Seinvalovy, subrety Famierovy, Hyppolita Marsova, Rachelka, Virginie Dejazetova — jsou některá z těch jmen, která sobě historie zapsala pro věčnost.

Také v Německu od počátku věku minulého vychováno mnoho značných zpěvaček a hereček, jichž jména jsou tak-

též dostatečně známa od Gottschedovy přítelkyně Karoliny Neuberovy po Seebachovu, Janouškovu, Gossmannovu atd.

Také o českém divadle nelze nám se zde šířit. Řekli jsme již, že posud samorostle sobě počínati nemohlo, že bylo vždy ohlasem hlasů cizích, a to ohlasem dosti slabým a opatrným. Co se týče ale jednotlivých divadelních talentů ženských, bylo by velmi zbytečno připomínat osoby a věci každému známé.

V

Kněžstvo ovšem, vzdor emancipaci již rozhodnuté, přece ještě mnohý podniklo zápas s divadlem moderním co s mravním jakýms bludištěm. Slavné Adrienně Lecouvreur odepřeli absoluci a musila někam do koutu zapomenutého pohřbena být; na Adrienny našich dnů dívají se modlářky posud co na tvory prokleté. Ba vzdor tomu, že na př. svatý otec sám má své »papežské divadlo« v Římě, používají nyní ještě jezovitští kněží kazatelen i škol veřejných a spolků soukromých, aby horlili proti divadlu. Obecenstva nynějšího však více nepředělají.

Hledíme-li všeobecně k výsledku, plynoucímu ze součinnosti žen při divadle, musíme se vyznati, že způsobily mnoho, mnoho dobrého. Prospívají tvořivosti básníkově, dávají poetickým dojmům tvar určitý, mírnější méně něžné slovo básníkovo, které by v ústech mužských znělo hrubě a urážlivě. Jeviště je jim za mnohé povděčno a ze vděčnosti té také částečně pochází přehnaný kultus nynější. Hlavně ale pochází kultus dojmu smyslného, jenž jest větší než kultus dramatického genia ženského, z výstředního směru, do kterého se divadlo moderní dostalo pro nedostatečnou a nestejnou ještě vzdělanost obecenstva vůbec, jakž jsme již na počátku tohoto článku rozvedli. Ovšem, kultus ten smyslný došel velmi daleko a dostupuje vždy ještě dál a dál.

V minulém století byly mužské spodky ještě částí toalety, ku kteréž herečka nesměla se veřejně vůbec ani hlásit; před málo desitiletími přikázáno kdesi baletu ještě, aby tančil v širokých zelených, až po kotník sahajících spod-

cích; před desítiletím by byla slavná naše policie jistě ještě zapověděla »Ovčí nožku«, kterou již před pětiletím zapovědět více se neodvážila: dekoletáže a denudace jde vždy dál a dál, mnohé herečky nechtějí již ani hrát v úlohách jiných než tak zvaných »kalhotkových« a z Paříže se píše, že baletnice nemívají tam již jiného šatu než — křidélka na zádech.

Dál už to ovšem nemůže jít a musí přijít tedy reakce, která uvede vše na míru pravou. Tím, že pak *hrubé* spekulování na smyslnost nebude se více brát za jakés umění dramatické, že básnictví nebude pouhou dohazovačkou, že krása ženská tak dobře *sloužiti* bude musit poesii jako mužská statnost, neubéře se zajisté dojmu kráse ženské, nýbrž tato se tím ještě zvýší a zušlechtí, prodchne se poesií, a kdekoliv bude žena ve službě poesie musit vyniknout též plastičností svých forem, bude to ušlechtilé, čisté, jako bylo čisté a nevinné, když kdysi sto nejkrásnějších panen athénských obětovalo se sloužiti za model sochaři, aby vytvořiti mohl důstojný obraz ochranitelky věčných Athén. Krása tělesná neztratí žádného z přirozených práv svých, ale krása duševní, síla talentu, nezůstane v nynějším nepřirozeně nevděčném poměru ku kráse oné!

J. N.

KVĚTY 27. února, 5. a 12. března 1868

MŮJ SYN

Konečně nějaká novinka, jednoaktová — »kapka na žhavou skálu«. A k tomu opět z repertoáru německého a k tomu vybráno z prací Schlesingrových, obyčejně duchaplných, právě to, co je snad nejméně duchaplné a co žádá *neobyčejnou* bystrost hry, na niž nelze se právě spolehnout s jistotou. Základ hry je také zde originální. Otec vidí v synu svém ideál, »můj syn« je nejpyšnější jeho frází a láska jeho hrozí být »opičí« i v smutném smyslu. Vyjede sobě s ním k zámožné rodině na svatební výhledy. Ač syn stará se o to, aby otec s nikým dříve nemluvil a směšným ho

chválou svou učiniti nemohl, přece sejde se otec nešťastnou náhodou s tchánem in spe i dcerou jeho, a když syn přikvapí, vidí, jak otec — sbírá na zemi školská vysvědčení, která byl presentoval na důkaz výtečnosti svého syna. Povedlo se otci co nejdůkladněji učinit syna svého směšným, takže tento u děvčete, jež se mu tuze líbí, vidí všechny naděje zmařeny. Domnívá se, že děvčeti zalíbí se jakás lehkomyslnost mužská, chce tuto strojit hlavně kvůli »slušnému odchodu«, ač vedle této vůle chová i naději, že vzbudí přece lásku, kterouž pak ovšem odmítne, jakž již vůbec podobné sny bývají. Ani tím by však u děvčete ničeho nevyzískal, kdyby ji nepohnula zoufalost otce nad synem domněle změněným, kdyby nebyla raněna výčitkou synovou, jenž jen jakémus lehkomyslnému výroku jejímu přičítá bolest otcovu a z níž poznává hluboký cit jeho, a kdyby pozorujíc hru jeho nebyla poznala, že právě jen hraje, a sice kvůli *ní samé*. Vše to poslednější spisovatel naznačil jen velmi běžně, hru mladíkovu k tomu také přímo šablonovitě, takže není-li nejvybroušenější souhry, hlavně ale nevyznačí-li herečka pozorlivost nejbystřejší a napnuté sledování každého slova a každého hnutí, diváci ani nepoznají, proč a jak se to vlastně vše končilo.

Diváci čeští nepřišli k poznání. Zato ale propracoval spisovatel tím šťastněji a výdatněji úlohu originálního otce, rozvinul ji úplně v první hned scéně téhož a pan Kolár ml. provedl ji rozkošně.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 7. března 1868

KUPEC BENÁTSKÝ — ROMEO A JULIE

Posledním důležitějším hrám přála šťastná hvězda. Dávány Shakespearovy hry se zvláštní pietou, tedy také dobře; co jim scházelo do dokonalosti absolutní, nahraženo vřelým dechem oním, jaký sprovází každou snahu opravdovou a jakýž přejem, aby ovíval veškeré počínání našeho ústavu stejně, vytrvale. Historie benátského kupce a

historie veroneských milenců byly v Shakespearově věčně krásné úpravě poetické předvedeny v několika málo dnech po sobě. Avšak provedení truchlohry »Romeo a Julie«, typické té truchlohry lásky, jest nám o to důležitější, oč »Romeo a Julie« všeobecnějším stala se majetkem vzdělaného světa. Pro úlohu Julie máme v paní Malé interpretku vskutku milostnou. Duševním fondem svým ovládá myšlénkový obsah úlohy své, bohaté na život a protivy, úplně; žádná věta neztratí se při deklamaci tak vzorné, tak bystře věcnatý akcent pochopující i podávající. Tímž fondem ovládá rovněž zjevy klidnou poesií prodchnuté, jako obrazy krvavě živé náruživosti, kdežto zas vytříbené rutině není třeba nechat padnout ani ony v úloze roztroušené hravé jiskry, jež svědčí, že Julie vzdor své láskou rychle nabyté zralosti je přec ještě dítětem, jarním poupětem. Promyšlena byla Julie paní Malé dokonale, dle toho také podána. Jen kvůli vždy možnému ještě požitku většímu podotýkáme, že bychom přáli reprisám úlohy kvůli tomu, aby to, co posud přesně myšleno i provedeno, někde, na řídkých ovšem místech, bylo prodchnuto ještě více rázem plného, právě teprv se rozvinujícího života. Aby se nám dobře porozumělo, poukazujem na př. na scénu, kdy se dovídá Julie o smrti Tybaltově. Zde je takřka obrovské množství nejrozmanitějších, nejprotivnějších sobě dojmů, jež se rychle, často i beze všeho zprostředkování střídají. Velkého a pilného studia je k tomu potřebí, aby vše zde bylo herečkou jen vytknuto, což pak arci samo sebou činí ze scény celek již úchvatný; avšak úchvatnost ta zvýší se o to, o co je dojem jednotlivý pro sebe silnější, totiž *bezprostřednější*, živější, čehož lze právě docílit jen hrou vícekráte opakovanou. Paní Malá nám zajisté v tom rozumí a ví, že přání takové není nižádná výtka, že přitom uznáváme zcela Julii její, jak *hotově* přenesla ji ze studií svých na jeviště, ba připojujem, že její Julii s Kolárovým Learem stavíme v popředí všech tragických postav, jež jsme kdy spatřili na českém jevišti. Romea hrál p. Bittner. Myslíme dle hmotných prostředků, jakož i dle talentu mladého toho herce ovšem, že příští obor jeho je zcela jiný a že k němu hlavně kráčeti musí prozatím kusy konversačními, avšak prozatím máme právě tedy jeho pokus co Romea před sebou. Na všechen způsob

mohou se mu vytknout všechny vady, jež se vůbec začátečníkům vytýkají: přechvatná někdy mluva, příliš pohyblivá mimika, zbytečně bohatá akce. Avšak rovněž se musí uznat přirozenost mluvy a snaha po pravém akcentu, jenž se mu zdařil na četných místech a z Romea jeho, třeba byl tento podobnější milovníku konversačních kusů než navyklým u nás formám milovníka tragického, učinil přec postavu, jež co první pokus je mladému začátečníku rozhodně čestna. Paní Hynková co kojná Juliina došla po výtečné své »vějířové scéně«, jak ji němečtí estetikové nazývají, zaslouženého opětného vyvolání. Připojujeme-li, že Mercutio pana Šimanovského byl tentokráte ještě říznější než jindy, že pánové Polák, Šamberk, Kolár ml., sl. Lipšova atd. vesměs úlohy své platně provedli, zbývá nám toliko ještě konstatování, že Lorenzo hrou pana Kolára st. po prvé nabyl na jevišti českém samostatného významu. Z počátku veden tónem trochu hrdinným, nabyl brzy nato pravé vřelosti a působivé hloubky. Obecenstvo přehojně shromážděné sledovalo hru s velkou napnutostí i vděčností. — Stran »Kupce benátského«, dávaného v obsazení známém a u nás nyní jedině možném, podotýkáme jen, že sehrán jest pečlivě. Hlavní úloha nabývá v rukou p. Kolára st. vždy větší hloubky, p. Kolár působí »kupcem« nyní o to mohútněji, oč mu přeje víc náruživosti a živosti. Také představení toto bylo pěkně navštíveno.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 11. března 1868

NA KOVÁRNĚ

Fraška má v obecenstvu našem mnoho přívržencův. Tvrzení to slyšíme po každé, když nějaká otřelá již fraška přece obstojně ještě divadlo naplnila. Rovným právem by se mohlo mluvit o přívržencích opery, truchlohry, veselohry, ale *dobré* veselohry, atd. Jenže má fraška výhodu pro sebe, že i při nedostatečném provedení vždy ještě poněkud baví, že je mnoho těch, kteří se rádi baví lehce a také jen

lehké požadavky činí. O tolik však, oč se divadelní správa snaží dodat frašce všeho, čeho jí třeba, o to zvýší zálibu obecenstva a prospěje příjmům svým. Viděli jsme to při předvčerejším provedení Feldmannovy frašky »Die beiden Fassbinder«, z bednářské němčiny na místy dobře okovanou češtinu co »Na kovárně« převedené. Na původní Feldmannově frašce není přec pranic, scény holé, děj žádný, dialog dvě hodiny trvající s velkým namáháním sklepe as dva opravdové vtipy; ale prostory a příležitosti v ní dost a dost na úpravu bohatých průvodů, rozmanitých tanců atd., oko a sluch může zde mít svůj kaviár, mezitím co duch klímá v snu. Divadelní správa naše tomu porozuměla, vstrčila celý operní sbor ženský do mužských kalhotek, rozmnožila k půvabné polonéze balet členy nebaletními, získala zvláštní dobrý orkestr (chovance ústavu pro hudbu vojenskou) pro hudební produkci nahoře na jevišti, upravila barevné lampiony, bengálský plamen atd. a výsledek byl dobrý. Hlavní zásluhu o zevnější výsledek ten má pan Chramosta co režisér, jemuž se zvláště pochod a skupení na konci druhého jednání zdařily vzdor nepřízni skrovné místnosti, pak slečna Hentzova co velitelka pěkně spořádaných tanců. Rovněž přispěl p. Mošna celistvě dobrou osobou hlavní, v níž hleděl stejně k pobavení lehčímu jako ku charakteristice přísné, pak p. Šamberk episodkou svou, v níž působil hlavně komickou vybranou maskou. Ostatní bylo tak, jak to právě jest u nás, kde ani co nejméně nevadí, že nemáme lokální zpěvačky, ba pražádné, jen špetkou zdravého humóru nadané náhrady za ni, a kde o nějakou alespoň budoucí náhradu právě tak málo staráno jako o nějakého mladého milovníka opravdového — snad proto, že to nejsou obory důležité! České zpracování, i když nemáme ohledu na šťastné příměsky časové, je rozhodně lepší a obsažnější než originál, takže nám divno, proč vzdělavatel nezahodil celý Feldmannův rámec a nesbil sobě jiný, což přec je velmi lacino. I forma původních českých nápadů je dosti epigramatická — jen kdyby těch vtroušených německých slov nebylo, ty nám připadají a urážejí nás jako sprosté hansjörglovství. Podobně šťastně dařilo se české obdobě hudby Suppéovy, jež takměř jen v ouverturním a meziaktním zůstala nezměněna. Co pan kapelník Čech čes-

kého a místního k hudební části připojil, voleno a upraveno vesměs působivě. Obecenstvo opouštělo místnost divadelní zcela uspokojeno.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 13. března 1868

PAVEL FORESTIER

Je to dramatická *poesie*, co nám podávají nejoblíbenější spisovatelé francouzští? Zajisté že není, právě tak ne, jako fotografovaný obraz není dílem uměleckým. Máme odvrhnout fotografii *proto*, že není tím uměleckým dílem? Zajisté že ne; ona zprostředkuje nám obrazné seznání věcí, jichž bychom velikými jen oběťmi takto seznávati mohli. Francouzští nynější spisovatelé dramatičtí podávají nám fotografie moderních společenských poměrů (do slova »poměry« zabíráme také *názory* moderního člověka ovládající), jež jsou nyní již v daném okamžiku po celém vzdělaném světě stejny; seznáváme ty fotografie rádi pro poučnost jich život náš vlastní zrcadlící, musíme je uvádět na divadlo naše české, poněvadž jsou ukázkami důležité vždy a velké činnosti dramatiky francouzské a poněvadž má právě divadlo české úkol výhradní, aby nás seznamovalo se *všemi* úkazy důležitými v oboru jemu přislušícím. Pouhý nebo hlavní zřetel k líčení *poměrů* nevede ale *k poesii dramatické*, k té je potřebí *povah*, které třeba poměrům podlehají, avšak jim podlehají právě činy svými, vůbec tím, *čím* vlastně jsou. Pouhý zřetel k poměrům nahodilým vedl by as jen k poesii lyrické, nebo by sobě utvořil druh nějaký nový, jako se v malbě vyvinulo krajinářství na větev samostatnou, přestavši sloužit ději, osobám, ba i myšlenkám. Francouzské divadlo nynější je jen pokračováním doby Scribovy, doby situačních her; Scribe a škola jeho působili situacemi libovolně vytvořenými, novější škola béře situace ze společenských poměrů, při obou školách byly a jsou osoby a povahy faktorem podřízeným, jemuž se ovšem hledí dodat něco novosti i pestrosti, avšak jen proto, aby *celý* obraz byl pestřejší. Důsledně líčená po-

vaha mocnější přervala by snad poměry ty, jako je přerývá v životě, toho ale nemůže francouzský dramaturg nynější potřebovat, ergo nemůže potřebovat také povah velkých. V jeho kusech vidíme samé lidi obyčejné, samé povahy prostřední, které sebou nechají házet sem a tam, kam jich právě dramaturg pro efekt potřebuje. V tak zvané střední třídě společenské nejvíc se takových osob nalezá, proto také ty předměty a osoby skoro výhradně čerpány z kruhů těch. Nejsou to osoby a povahy ani dobré ani zlé: pokud moderní vzdělanost fermež humanity klade na všechno, pokud utvořila jisté zákony společenské mravnosti (ve smyslu všeobecném), mají také osoby tyto »zásady« své a jsou dobrými; pokud společenské poměry a zásady mohou se překrucovat bez velkého namáhání a nebezpečí, jsou jiné zlými, jeden ovšem víc, druhý míň, jako v životě. Jen ta »šestnáctiletá dívčí nevinnost«, na níž se právě nic měnit nemůže, aby zůstala, čím je, jest zde výminkou, jen pomocí té vloudí se do moderních francouzských kusů povaha, která je povahou celou a tedy někdy i poetickým, ač nenovým výtvorem, k němuž pro přirozenou láci jeho francouzští dramatikové skoro vždy také sahají. Ale nemáš tu žádné velké srdce Learovo, které musí a musí důsledně puknout, nemáš Richarda, velkého a důsledného ve zlém, Hamleta, velkého a důsledného v neurčitosti, Shylocka, velkého a důsledného v nenávisti, Falstaffa, velkého a důsledného v směšné samolibosti, máš samou svařeninu, prostřednost. Vezmi nejurčitější povahu z plodů nových, železného Montjoye; ku konci hry je ti jako při čtení mravné, vše vyrovnávající povídky Kryštofa Schmida! Tím ale vším není snad řečeno, že by neměly ty nejnovější plody francouzské, tyto fotografie plny pravdy, živosti a úchvatu cenu svou, ba velkou cenu. Nemohou být v malbě samí Veronesové a v poesii samí Strat-ford'ané; na uměleckém plodu můžem se vzdělávat, zrcadlo nám ale také slouží k mnohému dobrému: nevylučujem-li toto ze svých bytů, nemůžem »komedie« francouzských spisovatelů vyloučit z jeviště, ba vděčni musíme být i za ně, hlavně ale musíme uznat, že jsou *dobry*, mistrně broušeny. Jednu takovou novou hru viděli jsme nyní zase na jevišti svém; Augierův »Pavel Forestier« v Paříži na divadlech slavený a s kazatelen proklínaný, na českém jevišti proveden

nejdřív ze všech jevišť mimofrancouzských, což by *o sobě* bylo dosti značnou zásluhou divadelní naší správy. »Pavel Forestier« vzbudil stran mravní stránky své vydatné hádky, o nichž v listech těchto bylo dosti zpráv podáno. Konečně není kus ten o nic lepší a o nic horší než jiné kusy nové z téže školy, ba může se říci, že nejpikantnější scény jeho krotší jsou než odpovídající jim scény »Starých mládenců«, »Pokuty ženy« atd. Solidní překlad český vyrovnal také mnohé a česká ouzkostlivost dramaturgická pokračovala u vyrovnání tom ještě dále než právě třeba. »Pavel Forestier« je čistě plodem novější školy poscribovské, jížto Augier je spolutvůrcem; co jsme řekli o škole té vůbec, platí plně o kuse tom, co jsme řekli o moderní poetičnosti vůbec, o kreslení povah atd., musili neb mohli bychom zde opakovat. Mohlo by se tu zvolat: Sto zlatých za jednoho celého člověka, vyjímaje ovšem povahu Kamily, jež spadá do oboru výše zmíněných čistých dušiček. Otec Forestier dovolí sobě vzdor vyslovené přísnosti a »mramorové pevnosti« své také tak lecjakou partyku: Lea je ženou konečně dost hodnou, dost dobrou, dost velkomyslnou, ale všeho jen tak právě dost, aby dostačilo na potřebné efekty; Beaubourg je dost skromný, aby ani nečinil nároků na osobní zvláštnost. A hlavní hrdina Pavel, jenž je na konec čtvrtého jednání napraven, je as velmi rád, že není ještě akt pátý, v němž by utekl nejspíš přec od ženy a za Leou. Obsah hry byl již jednou v listech těchto obšírně vypravován (číslo 35 dne 5. února), dostačí tedy krátké jen résumé. Otec Forestier chce, aby syn Pavel vzal sobě Kamilu za ženu. Pavel je zamilován do Ley, rozvedené s mužem nehodným. Otec přemluví Leu, aby na zkoušku lásky Pavlovy odebrala se na nějaký čas z Paříže. Za její vzdálenosti vezme sobě Pavel Kamilu. Lea zvěděvši o tom v svatební noc Pavlovu, klesne do náručí Beaubourgova, který nato se do ní opravdu zamiluje, za choť ji pojmout chce a opět až do Paříže nazpět pronásleduje. Zde zví Pavel o úpadku Ley, zví ale také od ní, že učinila tak zklamána a ze zoufalství. Láska dávná znovu v něm vzplane, chce utéci ženě a jít za Leou. Kamila vidí v životě svém jedinou překážku, že Pavel a příbuzná jí Lea nemohou být spolu šťastni, chce sobě i jim pomoci samovraždou a hrdinná odvaha ta překoná Pavla tak, že — zůstane, ubezpečuje

Kamilu znovu svou láskou. Je to tedy historie *mužské* slabosti.

Patrno, že při tak mimořádných poměrech, do jakých Augier nejnověji duchaplné své marionety postavil, nechají se vyvést scény a situace zcela zvláštní, napínavé, rozechvívavé pro jeviště, ač by v novele s psychologickými hříčkami zacházející ještě mnohem úspěšněji byly na místě svém. A že Augier zbytečně sobě ty poměry neupravil, že jich vyčerpal všestranně, rozumí se samo sebou. Jsou tu situace velmi působivé: Lea přivolující ke zkoušce lásky Pavlovy, Lea přicházející do příbytku šťastných novomanželů, Lea velkodušně s Beaubourgovou láskou zápasící a konečně zcela Kamile ustupující, Kamila sobě zoufající, otec a syn v zápasu, Pavel odhodlaný k roztrhnutí svazku manželského, pak váhající, pak zas překonaný, — to vše *může* na jevišti velice působit. K tomu se pojí dialog ostře pointovaný, duchaplný, který posluchače místy unést *může*. Avšak co se státi mohlo, nestalo se. Pravíme krátce: takovou hrou pohřbí se kus *každý*; za cenu hry té nechceme sobě koupit provedení kusů nových. V samém obsazení již staly se chyby valné, snad jen zčásti nedostatečností personálu našeho omluvitelné. Když již nemáme herečky charakterní a když již nesmí a nesmí paní Pešková dostat úlohu v nějakém novém kuse, nezbývalo, než aby paní Malá hrála Leu. Pak ovšem by byla slečna Čermákova musila hrát Kamilu, neboť marně se dovoláváme nějaké druhé milovnice tragické. Zajisté, že sobě s úlohou tou dala paní Šamberková velkou práci, avšak paní Šamberkové talent je prozatím poukázán na povahy příkře chladné a Lea je samý náruživý žár. Zato arci Kamila v rukou paní Malé povznesla se v důležitosti nad Leu. Z mužských úloh došla jen úloha Beaubourga (p. Šamberk) zevnějšího výsledku. Třeba bychom říci musili, že to nebyl Beaubourg Augierův, ba že byl někdy v přímém odporu se slovy, jimiž sebe sama kreslí, přec to bylo podání celistvé, v směru svém výtečné. Pan Kolár starší zápasil se vším všudy, čeho k platnému provedení úlohy potřebí. Pan Šimanovský patrně neporozuměl bujné a náruživé povaze Pavlově. Zevnější úprava kusu byla skvostná.

NÁRODNÍ LISTY 19. a 20. března 1868

MARNOTRATNÍK

(Benefice paní Hynkové)

Nové ve scénu uvedení Raimundova »Marnotratníka« nepomůže kusu tomu k novému životu, leč by chtěl každý spoluúčinkující upřímně se úloze své ještě přiučit, čehož při nynějším dohledu neočekáváme. Nejvíce dle úloh neb dle přičinění svého vynikli paní beneficiantka Hynková, pan Paleček, jenž zpěvné části Azura dodal půvabu vskutku nového, pan Mošna a slečna Ledererova. Poslednější vystoupila po delší době, již z větší části strávila u divadla plzeňského, po prvé opět před nás co host. Patrně byla vystoupením prvním sklíčena a hra i hlas postrádaly něco dřívější svěžesti. Přece se nám ale zdá, že prozatím je slečna Ledererova jedinou slušnou zastupitelkou oboru lokálního pro nás a že by mohla nám prospět, bude-li pilnější, než byla dřív.

NÁRODNÍ LISTY 25. března 1868

POSLANCŮV TAJEMNÍK

Německá sjednocenost, velká, jednotná německá říš nemůže být Francouzům nikterak po chuti, překáží jim ve všem všudy. Ta poznámka politická není zde, v referátu divadelním, od místa. Také francouzská divadelní censura je censurou se všemi příslušnými nepříjemnostmi svými. A kdykoliv chtěl francouzský spisovatel líčit veseloherně diplomaty a politiky, vyhnul se posud všem rekriminacím kteréhokoliv vyslanectva v Paříži prostě tím, že sobě dal utvořit nějaké jméno à la Bückebergwalde« (což spáchal Dumas st.) a prostě je vřadil mezi to půlsto německých státíků, — proč by také nebylo jmeno to mezi nimi, nevyslovitelné je k tomu dost! Kdyby ale nastala úplná německá jednota, kdyby všechno splynulo takhle ve velkou La Prusse, odkud by pak nechávali francouzští veseloherní spisovatelé přicházet ještě neohrabané ty diplomaty, chtíce přec pořád ještě brát lidi aspoň z »polobarbarů«? Ledaže by psali vese-

lohry samé polohistorické — ne, Francouz nemůže v žádném ohledu být pro německou jednotnost! K těmto úvodněčlánkovým úvahám přiměla nás po prvé nyní u nás představovaná Meilhacova veselohra »Vyslancův příručí (attaché)«, postavená právě na tu vyznačenou půdu, hrající sobě s diplomaty jisté německé země, jejíž jmeno nikdo sobě pamatovat nemusí. Vzorem diplomatů pitomých, sloužících k tomu, aby domácí esprit francouzský pocítil vedle nich teprv plnou cenu svou, je zde vyslanec baron Scarpa (ani v německých jmenech není Meilhac příliš ouzkostlivý). Nejvyšším ideálem je mu jeho kníže pán, který »má ku všemu možnému talent«, nejpevnějším článkem diplomatické jeho víry je mu vlastní jeho bystrozrak, vyznamenávající se tím, že mu ujde *vše*, i to, že vlastní choť jeho v platonické lásce žije s mladým, poctivým šlechticem francouzským. Co »zlatý límec« přidán k vyslanectvu tomu mladý hrabě Prax a vyhovuje úkolu tomu úplně. Prax má mnohé dobré vlastnosti — takých neupírá Francouz vlastně nikomu —, má také jistou společenskou obratnost, vždyť je již několik let v Paříži, ale mnoho se pere a ještě víc pije — Meilhac mu musí něco »německého« přivěsit. Prax je povaha lehkomyslná, nebo jak bychom to řekli, ušlapanou, pro všechny určenou cestou nejde, nýbrž »skáče pořád přes zábradlí«. Prax je ale lepší než pověst jeho, ba on má i zalíbení v tajně vyváděných dobrých skutcích. Pak je tu ještě z téže německé zemičky mladá vdova Palmerová, bohatá krásou i duchem, ale ještě bohatší miliony, tak sice, že kdo ji dostane, ovládl by celým tím knížetstvím. Baron Scarpa nechce, aby sobě vzala Francouze, a přiřkne Praxovi úkol ten diplomatický, aby všechny četné nápadníky její odstranil. Prax uváže se v práci tu, ubezpečiv dřív úkolu jeho ovšem netušící Palmerovou, že on sám zamilovat se do ní ani nemůže, už pro její dvacet miliónů ne, pro něž jí beztoho žádný poctivý muž lásku svou ani vyznat nemůže, již ze strachu, že by ho snadno mohla podezřít ze ziskuchtivosti. Šťastně se mu podaří intrikami, ano i soubojem, že odstraní všechny nápadníky, při čemž se ale dle předpisů slušné francouzské veselohry ovšem sám do ní zamiluje. Nastávají boje duševní, přecházení z protivy do protivy, až vše dle těchže předpisů skončí tak, jak každý uhodne, svatbou mezi Praxem a Palmerovou. Mezi tím se

proplítá trochu pikantního tajemnůstkářství, trochu pikantní manželské nevěrnosti, děj rychle se mění, takže nemůžem jej zde podrobně sledovat, ano takové sledování děje ve francouzské veselohře je aspoň tolik, jako psaní několikaarchové povídky. Avšak tolik je jisto, že všeho možného koření zde užito i že užito šťastně a Meilhacův »Příručí vyslanců« že je zcela dobrým plodem žánru francouzského. Jenže se zdá, že šťastná doba pro veselohry francouzské prozatím alespoň na našem jevišti vypršela, stojíť veselohra ta u nás jen jakoby na jedné noze. Máme nyní, jak obsazování se děje, když je ještě nejšťastnější, jen v *mužském* personálu síly *úplně* dostatečné, pana Kolára ml. a pana Šamberka. Ti také tentokráte jedině rozhodli osud novinky ve prospěch její; prvější hrál výtečně Scarpu, tento Praxa. Prax je úloha hlavní, na níž visí osud celého večera. Jen některé byly momenty v dialogu, jež bychom byli sobě přáli uslyšet v živější a pravdivější bezprostřednosti; co však zde scházelo, přičísti dlužno při velké úloze na vrub *prvního* představení vůbec. Takto bylo celé počínání sobě pana Šamberka mistrovské, zůstavujíc celistvě milý, krásný dojem. Také podřízenější mužské úložky kusu byly dobře obsazeny, jen pro kavalírskou úlohu Ramseye přáli bychom sobě herce s pohybem i mluvou rutinovanější. Velmi šťastně sobě počínal pilný pan Pulda v dosti obtížné úložce sluhy Fippa. Úlohy ženské byly také zde »slabším pohlavím«. Paní Šamberková hrála úlohu Palmerové. Hrála ji s uznání hodnou svědomitostí, obezřetně a pilně, a ledaco se jí také podařilo. Avšak Palmerovou musí a musí hrát herečka charakterní, kteráž má salonní lehký tón, jemné odstiňování vtipu a citu úplně ve své moci. Sice se setře všechen francouzský pel s francouzské úlohy té a na mnohých místech působí tato pak kostnatě a nesympaticky. Paní Šamberková, jež v jedině jí příslušném oboru *chladné tragiky* dle našeho přesvědčení znenáhla by sobě sympatie obecenstva příště dobýti mohla, nemůže za to, že úloha jako Palmerová je i jí samé apatická.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 28. března 1868

LOUPEŽNÍCI

(Pohostinské vystoupení pana Anbelanga)

Pro včerejší odpůldne náhle se vyskytli Schillerovi »Loupežníci«, na kteréž se myslívá jen v době Novoměstského divadla. Příčinou jejich objevení se byla pohostinská hra jistého pána, jenž v úloze France vystoupil snad co kandidát pro nějaké místo charakterního herce. Výsledek byl velmi chudý. Ani jsme nedovedli rozeznat, rozumí-li pán ten úloze své vůbec. Je možno, že jí skutečně rozumí, možno i, že mu v sluchu jeho zvoní vlastní deklamace dosti důmyslně, avšak obecenstvo nedovede on přivést k porozumění ani jediné věty. Schází mu úplně vláda nad prostředky, jak se zdá málo půvabnými, nedovede ovládat situaci posud tónem svým, nedovede pravý akcent myšlénkový klást, nedovede ovládat smysl mluveného ani jej vyznačit posuňkem, vše je posud úplně neladné chaos, začátečnictví na nejprvnějším stupni. Takové »pokusy« nejsou pro jiné divadlo než nějaké domácí, kde konečně vše baví a původci nezamýšlené snad zábavy nic neškodí. Ale diviti se musíme, že v artistickém řízení našem není přec více taktu a obezřetnosti a že podobné pokusy mohou se skutečně dostat na jeviště v čas, kdy se *platí vstupné.* Je to nešetrnost k obecenstvu, které tím odvyká tragedii i divadlu vůbec, také ale nešetrnost k začátečníku samému, jenž snad přece má jasné vědomí jakého vyššího cíle, náhle ale postaven v úloze nadmíru obtížné na jeviště a všanc dán spravedlivému arci sykotu obecenstva, prodlouho musí ztratit důvěru a zápasit s nejtrapnější nejistotou. Jako by se vše to nemohlo již při zkoušce poznat! — Jsou to ty naše »pokroky«?

NÁRODNÍ LISTY 30. března 1868

STAŘÍ MLÁDENCI

S dávněji již na našem jevišti se nalezajícími veselohrami francouzskými má se to jako s upomínkami na krásné dojmy: kde jsi dobyl dojmu jakéhos rozhodně tobě příjemného, nejdi tam více, dojem druhý bývá vždy slabší a možno, že ti zničí vzpomínku prvější úplně. Na »Staré mládence« vždy jsme se rozhodně těšívali, nyní se budem těšit vždy rozhodně méně. Opakování jich ve prospěch paní Peškové bylo značně rozervané. Sama vážená paní beneficiantka, jejíhož nynějšího nepatrného a řídkého jen zaměstnání upřímně ve prospěch divadla lítujem a k níž obecenstvo velkou náklonnost svou opět věnci a přivítáním vřelým dokázalo, nebyla při úloze jejím schopnostem úplně svědčící ani zúplna slova mocna. Tutéž vadu zpozorovali jsme bohužel také na zástupci Mortimera, p. Koláru ml., a opět to v úloze, v níž druhdy všestranně vynikal a co do základů povahopisných posud vyniká. Zato byly vedlejší úlohy pečlivější a pan Šamberk co Veaucourtois přímo rozkošný. Částečně novým obsazením hledělo se staré hře dodat nového půvabu. Co Antoinetta vystoupla po prvé Pražanka slečna Pštrosova, na jejíž talent byli jsme již dříve rozmanitými časopiseckými zprávami upozorněni. Jistý talent divadelní musí se slečně přiřknout, avšak spíše snad pro některý obor deklamace suché, kde dělanost méně překáží, ač nepřičítáme-li zde ledacos talentu, co patří na vrub jakés již rutiny. Tón *naivní* musí být vrozený, tomu nelze se přiučit; právě proto, že musí na obecenstvo působit *co nejpřirozeněji,* vymezuje se z něho všechna, ať již jakákoli dělanost, ano tato působí i nepříjemně. Při začátečnici, kandidátce pro odbor naivní, spíše svědčí o budoucnosti ostýchavá jakás nehotovost než ona sebevědomá hotovost v každé větě, která z pravého citu nemá pak ani známky zevnější. Slečna Pštrosova musila také zápasit s porovnáním se slečnou Čermákovou, v té právě úloze právem oblíbenou. Přes to přese vše pomohla rutina slečně přece k šťastnému výsledku zevnějšímu, takže obecenstvo volalo ji i bouřlivě. Vyčkáme nějaké další úlohy, než směr talentu slečnina ostřeji naznačíme, podotýkáme však slečně hned, že chce-li pokračovat drahou divadelní,

především zbaviti se musí všeho svémraví jazykového. Může se jí to povést vzdor tomu, že při našem divadle je svémravně, ba česky až nemravně mluvících »vzorů« mnohem víc než vzorů dobrých (k těmto čítáme na př. paní Malou, pana Poláka). Slečna Ledererova převzala nyní již jí cizejší úlohu Niny i provedla ji, vyjma některou přílišnost, dobře. De Nantya hrál pan Bittner — všechna čest panu Bittnerovi, objeví-li nám budoucně vždy taký pokrok jako zde!

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 3. dubna 1868

Z TOBOLKY JEDNOHO VELMI SOUŽENÉHO VÝBORA

I

Vážený pane!

Osměluju se sděliti Vašnosti plán zejtřejších schůzí. A sice:

Dopoledne. O 4½ hodině. Porada subkomitétu »pro udržení slavnostního pořádku«. Odbývá se kvůli panujícímu pěknému počasí procházkou po Nábřeží a Příkopech.

O 6. hodině. Porada subkomitétu »pro okrášlení Prahy«. V místnostech Francouzské kavárny.

Od 7.—1. hodiny s poledne ráčí být na Vás řada sedět v kanceláři subkomitétu č. XXI, kdež budete přijímat návrhy z obecenstva vycházející na rozšíření slavnostního programu.

Odpůldne. O 12½ hodině. Porada subkomitétu »pro zkoumání plánů na divácké tribuny«.

O 2. hodině. Porada subkomitétu »pro zkoumání dřeva na divácké tribuny«.

O 4. hodině. Porada subkomitétu »pro určení vstupného na divácké tribuny«. — Tři ty schůze odbývají se v místnostech Umělecké besedy.

O 6. hodině. Porada prvních třiceti subkomitétů kvůli tomu, aby byly vyřízeny myšlenky tak volné a návrhy tak neurčité, že nelze je přikázat žádnému subkomitétu jednot-

livému, ač vlastně každému z nich patří. V místnostech Besedy měšťanské.

O 8. hodině. Valná hromada subkomitétů *všech* kvůli vypracování generální zprávy na slavnostní výbor o pokrocích téhož dne učiněných. Ve velké zasedací síni na Staroměstské radnici.

O 10. hodině. Valná hromada všech subkomitétů, slavnostního výboru, stavebního odboru a ústředního výboru divadelního. Sál Žofínského ostrova.

NB. Žádá se *snažně*, abyste ráčil **najisto** dostavit se do schůzí zmíněných. Klade se také k Vašnosti slušný dotaz, zda byste nechtěl převzít předsednictví právě se tvořícího subkomitétu číslo 211 »pro noční dohled na koně venkovských banderií«.

Jednatel č. 13.

II

Slavný výbore!

Velice litujem, že teprv zvláště připomínat musíme, co pro svou spravedlivost samo by mělo napadnout každého, komu záleží upřímně na zdaru vlasti a ne na zájmech pouze osobních, ano osobních! My divadelní napovědové čeští nemáme zajisté nejmenších právě zásluh o rozkvět umění divadelního, každý to po léta ví a denně slyší. Není žádná pochybnost, že i nadál bude se od nás žádat, abychom působili co duše uměleckých snah a řídili pokroky národa na cestě k osvětě. Když se žádá, ať se dává! Chcem být zastoupeni (vždyť je nás as 20 v Čechách a na Moravě) samostatně při slavnosti, chcem si klepnout a doufáme, že nás nesmísíte libovolně se zástupci herců kočujících, na kteréž abyste taktéž řádný ohled vzali, upřímně radíme. Jeť vždy možno, že z nich vyjde nějaká podpora budoucího divadla Národního, a pak je jich na 180 a mohou Vám škodit, považte!

Jeden nápověda
ve jmenu ostatních.

III

V Praze dne 31. března.

Slavnému výboru zdá se že schází paměť — nedivíme se, jak může být paměť, kde schází hlava! Každému je známo, že Čechové američtí a neméně i Čechové v Kairu žijící přispěli ochotně k fondu Národního divadla a potěšili jsme se svého času upřímně z toho. Pochybuju, že výbor sobě na ně vzpomněl a pozváním že jim umožnil, aby sdíleli se banderiemi, káblovými telegramy nebo jakkoliv by chtěli. Může se to ještě napravit — ne-li, uděláme Vám veřejný skandál, neboť bude vidět, že jste straničtí.

Douška. Což — nevyzvete *německé* naše krajany k spoluúčinkování?

Douška druhá. Nebylo by slušno pozvat také pana gubernátora krajiny na Amuru, když se tam chce zřídit nová vlast?!

IV

Slavný výbore!

Roger, Vitali, Murská, Marchisio, Bignio, Stéger, Carrion roznesli slávu českého divadla po širém světě.

Bylo by *velmi* slušno, kdybychom je pozvali.

Roznášeli by slávu nanovo.

Divadelní abonent.

V

Výboru slavnostnímu!

A což — divadelní abonenti nic? Jejich peníze nejsou nic? Ti nemají žádných zásluh? Na ty se pro budoucnost nepočítá?

Ať se to napraví! Když ne, dáme vás do novin, vy už víte do kterých.

Jeden za všechny.

VI

Veleváženi pánové!

Dovídám se z novin, že utvořen při slavnostním výboru zvláštní odbor okrašlovací. Ta práce a úkol ten měl být svěřen rukoum něžným, citu jemnějšímu. Proto však se naše pleť nerozhorší a přispěje i pomůže, pokud možno.

Ajta myšlénka! Do Prahy přibude síla milých našich venkovanů a těm musí být uchystáno překvapení nějaké zvláštní. Nechť se tedy smluví odbor s vůbec známým fángličkářem, který umí vrabce žlutou hlínkou natřít tak, že vypadají jako nejkrásnější kanárci, a ať mu uloží, aby umění své provedl na *všech* vrabcích pražských. O slavnosti by se pak mohlo jim sypat drobtů a milým našim venkovanům nebude jinak, než jako by byli na šťastných ostrovech Kanárských a ne jen v kamenné matičce Praze!

Také by bylo záhodno (bývá prý tak obyčejem při slavnostech velkých), aby o sv. Janě teklo něco do kašen. Jen ne plzeňské pivo, neboť při něm by mužští dostali chuť na kouření a dámy některé nesnesou kouře.

Božepora Vlastivěra Pražanka

P. S. Na *zemřelé* buditele českého národa vůbec při slavnostním programu zapomenuto!!! A přec — kde bychom byli nyní, kdyby nebylo bývalo jich! Navrhovala bych, aby z nich byl vybrán jeden, jeho umělecky vyvedená podobizna aby byla nad základní kámen vyvýšena a někdo, kohož by mohli přísežní lékařové určit, aby klepal ve jmenu jeho. Ale ať se z mrtvých vybere ten pravý, ne snad ten as před třemi lety zemřelý; za prvé nebyl tuze hezký a za druhé byl zůřivý mladočech. Mladočeši mají sice posud největší zásluhu o divadlo Národní, ale můj bratranec říká, že mají být skromni a mají mít už na zásluhách svých dost. Můj bratranec dává hodiny na piano, ale má jich málo, — nevíte žádnou?

VII

Slavný výbore!

Chci mluvit velmi krátce, ale *jasně*. Pánové, nenavrhuju jiného, než abychom slavnosti vůbec nechali. *Důvody*: Diplomati se potud nebojí lidu, pokud tento žije v hlučných radovánkách, ba nebojí se ani lidu, pokud vůbec hlasitě křičí, třeba by křičel ze zlosti. Když ale lid úplně mlčí, ahá to je jiná! Když vůbec nešpetnem, uslyší nás celý svět — ani nemůžem politiku pasivnosti slavnostněji zahájit!

N. N.

VIII

Výbore tak zvaný národní!

Pořád to do Vás melem, že nemáte být stranni, a o slavnostním programu pořád nic! Žádám co neurčitěji, aby výslovně přijat byl do programu paragraf: »*Všechny strany se zúčastňují*«. Sic udělám »zasláno« a vezmou mně je, kdybych chtěl, třeba hned pod telegramy, a uspořím i insertní kolek. Pozor!

NÁRODNÍ LISTY 5. dubna 1868

ŽÁDNÝ MUŽ A TOLIK DĚVČAT — NÁPADY

Opakování vaudevilla »Žádný muž a tolik děvčat« přišlo obecenstvu vhod. Provedení bylo velmi slušné. Pan Mošna kypěl rozmarem, slečna Ledererova měla zas dávnou svou úlohu, slečny Pisařovicova, Sákova a Čermákova, pak paní Nedělová přednášely svá sóla šťastně jako vždy a rovněž líbily se krátké tance slečen Hentzovy a Krausovy. Předcházející vaudevillu veselohra »Nápady« souhrou pánů Bittnera a Mošny taktéž opět bavila. Doufáme, že nám letní sezóna opatří brzy také nějaké novinky, a přejem divadelní správě, aby repertoární návrhy její nebyly rušeny nepříznivými náhodami.

NÁRODNÍ LISTY 16. dubna 1868

Novější dramatikové francouzští mají vždy alespoň něco pro sebe: sociální tendenci, jež jest nesmírně mnohým nesmírně nepohodlna, a živou, obsažnou myšlénku, jež jest mnohým přímo protivna. Arci se jim daří prarozdílně, nejenže i u spisovatelů jednotlivých jednou je peruť mocnější a podruhé slabší, ale francouzská censura sama přihlíží k tomu, aby nemaloval mravokárce francouzské poměry společenské příliš černě či pravdivě, vnutí k volným čtyrem aktům »Montjoye« jezovitský akt pátý nebo stísní celý proud kusu tak, že vypadá lživě, souchotinářsky. Chorobnost ta, v chvění zimničné slabosti, značí také Feuilletovu »Zakletou slečnu« (La belle au bois dormant), ač nevzal sobě zde Feuillet předmět bezprostředně z politiky nynější vlády plynoucí. Feuillet sáhl do kruhu širšího, do historie neodolatelného pokroku lidského vůbec. Chtěl vylíčit boj vzmahajícího se měšťanstva s klesajícím šlechtictvem, boj příkrých (ve formě své) ideí moderních s příkrými předsudky dávných věků, vlastně následky boje, pokud lidské city odvěčné s ním souviseti, jím drceny býti i krváceti mohou. Vedle sebe stojí tu rodiny dvě, továrník Georges Morel se sestrou svou Louisou, markýz de Guy Châtel se sestrou svou Blankou. Prvější vzmáhají se neodolatelně činností svou, druzí, zapředení v snech svých aristokratických, propadávají finančně hloub a hloub, až na dno miziny. Děj se koná v staré Bretagni a obyvatelstvo dějiště rovněž je rozštípeno na dví, jedni obdržujíce výživu a všelikou humánní podporu od továrníka, jsou proti šlechtě, druzí jsou jejími přívrženci pro staleté vzpomínky, pro dobrodiní posud proukazovaná. Neboť dobrota srdce a bohatost citu vůbec je u obou vládnoucích hlav, jenže šlechtic koná vše z kavalírské milosti, z pudu, u továrníka ale pojí se cit s rozumem, plyne skutek z přesvědčení. Morel je od dětinstva zamilován do Blanky, láska zůstává tajena, pozorována jen Hoelem, sedlákem bretoňským, jenž se má za bohem povolaného strážce rodiny šlechtické. Často hleděl Morel, vida úpadek Guy Châtelů, přimět mladého hraběte k tomu, aby se s ním spolčil pro podniky průmyslné. Výzvy jeho byly

marny. Aby sám nedošel škody, skoupil veškeré dluhy hraběcí, i došlo tam, že náhle veškeré jmění mladého hraběte stalo se jměním Morelovým. Hraběcí rodina musí opustit zámek, Blanka jde do kláštera, vysvobodivši dříve ještě Morela, jehož tajně také miluje, z vražedných rukou Hoelových. Ale markýz de Guy Châtel byl se již také zamiloval do Louisy a láska jeho je opětována. Bratra jejího byl proto, že tento sestru jeho vyznáním lásky »urazil«, vyzval na souboj. Hutníci a dělníci Morelovi shluknou se proti hraběti, Louisa spěchá ho zachránit. Přitom zví hrabě, že Morel mu byl statek přeplatil značně, jen aby ho zachránil před mizinou úplnou. A když Morel sám objeví se v okamžiku rozhodném, aby bouři proti hraběti utišil, uzavře se pevné přátelství mezi oběma protivníky. Schází jen, aby Blanka svolila k sňatku s Morelem, jehož beztoho již dávno miluje. Avšak zde zavedla Feuilleta choutka po efektech příliš daleko; Blanka svým stálým, neženským, v pouhých rodinných předsudcích kořenícím se odporem stává se diváku až odpornou. Ani to jí nepohne, že Morel chce se života zbavit, nechává bratra svého darmo prosit, sestru jeho se po zemi šmýkat, konečně z milosti svolí a zachrání Morela v okamžiku tomž, když tento chce se již vrhat do strojů svých továrních. Efekt jde ve hře té za efektem, jde tu vzdech za vzdechem, zápas za zápasem, šlechetnost za šlechetností. Třetí akt by zcela dobře mohl skončit hru celou a základní myšlénku, smíření staré doby s novou, co nejjasněji nechat vítězit, avšak francouzskému spisovateli bylo toho napnutí málo, obecenstvo musí se chvít ještě po dva akty dále, a je věru zas obratnosti francouzského spisovatele potřebí k tomu, aby obecenstvo se neunavilo. Obratnost tu ale osvědčil Feuillet zde zase v míře značné. Provedení hry bylo šťastné. Morely hráli pan Šimanovský a paní Malá, hrabata pan Šamberk a paní Šamberková. Ani jedna z hlavních scén neminula se s výsledkem poměrně pěkným. Avšak dvě musíme přec věci poznamenat, za prvé pánům tu nepochopitelně zvláštní mimiku novější, při níž se hrají někdy celé scény se *zavřenýma* očima, pak paní Šamberkové, jejíž zjev byl tentokráte okouzlující, onen tón deklamace veskrz suché, jaká v úloze *opravdové* vždy vadí. Právě v úlohách chladného rázu musí lehký ten záchvěv

citu, který i nejpříkřejší povahu právě tak probíhá, jako krev živé tělo každé, být velmi platně vyznačen, nechť již je herci vrozen nebo nastudován. *O větší či menší míru* citu se jedná, ne o cit vůbec, nebo bez citu vůbec vidíme pak před sebou jen sochy, krásné snad, dramaticky ale mrtvé. Po zcela důkladných studiích může se také paní Šamberkové zdařit, že neujde jí pak žádný moment povahy. Kusu Feuilletovu valně také prospělo dokonalé skoro provedení úloh episodních. Na prvním místě jmenujem tu zas pana Kolára st. (Hoel) a Kolára ml., pak sl. Lipšovu, pp. Bittnera, Chvalovského a Budila. — Obecenstvo dosti četně zastoupené bavilo se dobře.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 21. dubna 1868

KRÁL LEAR

Shakespearovy narozeniny nelze u nás věru důstojněji oslavit než provedením »Leara«. O sobě již, co do poetické i myšlenkové síly velikán, Lear je zároveň nejpyšnějším skvostem hereckého českého umění. Spatříme-li p. Kolára st., prvního tragéda svého, v obrovské té úloze, jsme pyšni na talent český, a cokoliv tu ještě v podrobnosti úplně nedohlazeného, musíme celistvě složit na účet poměrů, které ještě nebyly nám dosti příznivy, aby byly vpravily proud českého umění dramatického v meze zcela klidné a určité, a jednotlivcem příliš zmítaly, než aby byl mohl užít pro umění své výhod, jinde jednotlivcům prospívajících. Páně Kolárův Lear má obrovskou sílu životní, v něm proudí se celé moře náruživosti opravdové, základy povahy kresleny jsou co nejurčitěji, jednotlivosti působí na nás bezprostřední a úchvatnou reálností. Uznali jsme to již často a netřeba než znovu zaznamenati, že slavnostní představení potěšilo nás opět. Litujem, že není celý kus u nás z jedné litiny, někde že se příčí jakás nechuť, někde zas nedostatek síly že poněkud vadí při úlohách menších Leara. Ostatně je známo, že máme v paní Malé výtečnou Kordelii, v p. Koláru

ml. zcela původně sobě počínajícího šaška atd. Goneril hrála místo paní Peškové po prvé paní Šamberková. Co do nejzevnější representace úloha ta něco získala tím, co do oduševnění přáli bychom paní Šamberkové pro budoucí reprise deklamaci ještě jasnější, stupňovanější; na všechen způsob patří úloha ta paní Šamberkové rozhodně a paní ta v ní záhy zdomácní. — Obecenstva bylo hojně a po větších výjevech byl potlesk až nadšený.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 25. dubna 1868

NĚCO MALÉHO — MARNOTRATNÍK

(Pan Budkowski)

Včerejší odpůldne přineslo nám co novinku Kaiserův obraz ze života »Něco malého«. Je to dosti obyčejná svařenina dávno známého druhu Kaiserových »obrazů«, trochu dobrých, trochu špatných a trochu přihlouplých povah dle šablony, některá dobrá situace vypočtěná na dobré srdce p. t. váženého obecenstva a některý vtip, jejž povedlo se překladateli dobře zčeštit. Vůbec je překlad co překlad pro jistou přesnost svou vlastně nejlepší stránkou na novince té. Držitelé celé hry jsou tři osoby hlavní. O jednu z nich postarala se slč. Bollardova takou zásobou působivého citu, jakému jsme při ní právě posud nenavykli. Pánové Mošna a Šamberk nebyli úloh svých úplně mocni. Litovali jsme toho u pana Šamberka, poněvadž v prvním aktu velmi pěkně individualisoval a dle nejnovějších jeho šťastných pokroků v přísném charakterisování i z této své úlohy trochu povšechné něco zcela zajímavého vytvořiti mohl. Páně Mošnovy kuplety, nové opět a pikantní, líbily se jako vždy. V druhém aktu spoluúčinkoval také dobrý konterfej nových pražských kandelábrů. — Předevčírem provozován »Marnotratník« — s pořádnými překážkami, jež byly sice již při zkoušce dle doslechu tytéž, do večera se ale přece neodstranily. Mezi akty vystoupil zas varšavský tanečník pan Budkowski. Tan-

čil Styriennu a Mazur, jejž byl s baletním sborem naším sám nastudoval. Tanečník ten nevyniká ani tak lehkým a půvabným krokem, jako spíše šťastným podáním národního rázu každého tance.

NÁRODNÍ LISTY 27. dubna 1868

BOŽENA OD KLICPERY
UČEDNÍK NAD MISTRA — V STUDNI

Pan Stankovský dosti se namáhá, aby nám vzal naši víru v jeho talent, totiž v schopnost jeho, že vyvede něco myšlénkově hlubšího, závažnějšího. Jsme vzdor namáhání jeho přesvědčeni, že může dospět na plody pěkně krystalisované, jen když vehloubá se v sebe sama, když sebere pozorováním a čtením názory, jež zpracuje sobě v myšlénky původní; avšak nepopřává sobě času, pracuje nepoměrně víc do šířky než hloubky — a taková hra nemůže déle trvat, aby nebyla opravdově rozhodnou pro celý život. Škoda by bylo jeho talentu a skoro jsme měli chuť pomlčet vzhledem k tomu přesvědčení svému naprosto o hříčce, která se s firmou jeho dostala nyní na jeviště. Snad má mezi pracemi svými četnými něco přec lepšího a volba nebyla dobrá. Hra provozovaná, »Božena od Klicpery«, má myšlénku nenovou, nejnověji Rosenem a předtím již stokrát jinými zpracovanou. Krátký, chudý děj a co nejprůhlednější spletení jeho zakládá se na tom, že kněhkupec principál a kněhkupec mládenec ucházejí se o Boženu Klicperovu, dcera kněhkupcova že se jmenuje Božena a k této zas že vztahuje otec žádost »notickáře a spisovatele« za jeden exemplář »Boženy« — od Klicpery. Děj se obmezuje na hádku mezi otcem a spisovatelem, kterouž pp. Chramosta a Mošna provedli co nejživěji a na velký prospěch hry. Dialog je opravdu chudý a »humor« v něm vládnoucí dotýká se nepříjemné, plané dělanosti. Očekávali jsme od pana Stankovského již něco zralejšího, nechť nás nezklame alespoň příštím plodem svým. — Na předcházejícím anglickém »Učedník nad mistra« bylo patrno, že příprava nebyla vydatna. Ku konci musila opět

vypomoci Blodkova opereta »V studni« a rozjařit obecenstvo jako vždy.

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 29. dubna 1868

DÍBLÍK

Slečna Pštrosova, již jsme po prvé spatřili v Sardouově veselohře, ku druhému vystoupení svému zvolila sobě »Díblíka«. Zevnější výsledek byl pro slečnu velmi čestný, po každé důležitější scéně byla třeba opětně volána. Vcelku učinila slečna na nás dojem týž co po prvé. Že je slečna rozhodný talent, o tom nelze pochybovat, ba zdálo se nám, že i dostatek citu má, jenže stopy jeho lze posud pozorovat jen oku zkušenějšímu. Myslíme, že slečna dříve přikročila k úlohám velkým, než v úlohách menších dostatkem mohla sobě osvojit všechny potřebné pomůcky technické; z toho plyne pak neurčitost v charakteristice, herec sobě dovede úlohu třeba nepoměrně líp myslit než ji podat, schází právě obratnost, bez níž herec nemůže pracovat do hloubky, to jest individualisovat. V takovém případu nezbývá než začít hezky zas od počátků. Záleží nám na zachování talentu slečnina a proto bychom jí radili, aby vzdala se na čas úloh větších a hleděla názor s provedením přivést v soulad v úlohách menších, co možná nejrozdílnějšího druhu. Provedení »Díblíka« bylo celkem zdařilé. Stará Votřebalka paní Hynkové je známa co typická, důsledně provedená. Pan Šamberk měl pro úlohu Pavla dostatečnou vřelost a Víta hrál pan Seifert. Chopil se té úlohy sice trochu příliš ohnivě, avšak dokázal, že jsme v něm získali sobě zpět sílu, jíž možno velmi platně užít pro repertoár náš. Pan Seifert bude co naivní milovník mít nejvděčnější své i šťastné působiště, máť i zdravé jádro humóru, pravou míru v něm a zcela přirozený tón. Byl taktéž volán. Některé menší úložky ženské působily trefným svým obsazením výdatně. *J. N.*

NÁRODNÍ LISTY 5. května 1868

ŠTĚDRÝ DEN

Barona Villaniho veselohra »Štědrý den« měla výsledek estimní. Intence spisovatelova byla na všechen způsob obsáhlá, až příliš obsáhlá na zvolený děj. Dotknuto zde poměrů mezi aristokracií a peněžnictvem, dotknuto politického utrpení i policejní podezřívavosti, do kruhu tří krátkých jednání zabíhají paprsky skoro všech duševních součinitelů, které tvoří společenský život nynějška, jsou tu i obyčejnější motivy veseloherní, láska, přátelství, vzdělanost zápasící s nevzdělaností, atd.; avšak všeho jakoby dotknuto jen dechem lehkým, jednotlivé ty paprsky nejsou dost mocny, aby úplně osvítily tu onu stránku, aby ji rozehřály na působivější dramatický život, místo plastičnosti je rovina. Děje je voleno jen málo, spisovatel zmýlil se počítaje na dosah výjevů skoro paralelních, jen lehce se někdy křížujících. Zato věnoval jazykové formě mnoho péče (veselohra je rýmována) a pečlivost tu i lahodu z ní vyplývající ocenilo obecenstvo všestranně. Spoluúčinkující síly herecké počínaly sobě solidně.

NÁRODNÍ LISTY 6. května 1868

ORFEUS V PODSVĚTÍ — MLHOVÉ OBRAZY

Poslední hry šly v pořádku repertoárně nepředvídaném a provedení jich svědčilo o zkouškách rozervaných, jež tentokráte mají omluvu svou v přípravách k svatojanské slavnosti. Ostrovem se měla stát benefice p. Mošnova, jež přinesla Offenbachova »Orfea«, a sice ve zcela »nové úpravě«. Ta nová »úprava« obmezila se na propravu textu, jemuž se přidalo časových narážek a několik vtipů. V každém jiném kuse veselém spíš by ty dodatky byly na svém místě než v tom francouzském »Orfeu«, kde kvete šampaňský rozmar a sebevědomý, pikantní nesmysl. Časová narážka, byť i vtipná, zavazuje u nás vždy o záležitosti tak opravdové, že divně se odráží od prvotního vtipu francouzského, nám tento zkalí a sama nás také do rozmarného proudu nepřivádí. To

jako by byli cítili sami zastupitelé hlavních úloh, sám pan beneficiant, jenž přec vždy vládne pravou měrou, tonul v namáhání a zápasil s přílišností. Jen p. Šamberk zůstal nedotknutý hlodavým zubem časovým a zůstal právě starým dobrým princem. Fámu hrála slečna Slavinská s dobrým úspěchem, rovněž Merkura p. Chvalkovský; méně dařilo se paní Šamberkové co Junoně. — Předevčírem viděli jsme v Novoměstském divadle mlhové obrazy, »mramorové sochy« v elektrickém osvětlení a krásné vodotrysky, známé v Praze již kalospintochromokrené. Poslednější líbily se nejvíc, prvější valně trpěly tím, že neučiněna se zrcadly jich dříve nová místní zkouška.

NÁRODNÍ LISTY 13. května 1868

VÍTÁME VÁS!

Host do domu, bůh do domu.
Staročeské přísloví

△

Hoj což jste se slétli jako orli k horám, vlašťovky jak k jaru, jak slavíci k lásce! Kdo Vás viděl u veselém, chvatném letu, rolník střežící si kypré luhy, měšťák připoutaný k palné výhni, ustál od práce, povznesl svou hlavu, do prsou mu skanulo stříbro Vašich hlasů a třpyt Vašich perutí s tak mocným jasem, že musil radostně si sáhnout k srdci a že zvolal: Nesou jaro šťastné zemi!

Ano *šťastné zemi nesete jaro!* S ním květ i zpěv, s ním naději na splnění nejkrásnějších tužeb, s ním život — život nový, bujný, krásný!

Co už spáleno slovanských kmenů zimním mrazem, co jich pohrobeno pod ledovými krami cizáctva dřív, než květem a ovocem svým mohly přispět ku blahu lidstva, než mohly sdílet se u všeobecném duševním lidstva zápasu za pokrok a blaho všeobecné, za všeobecnou svobodu! Tolik — tolik je těch chýží slovanských, před jichž prahem již po staletí stojí smuteční vrba a leží zasypaný hrob! Národ Husa a Komenského byl šťastnější. Měl již jednou kypící jaro své, ba kráčel sám již v čele lidstva, pokrok lidstva nesl na obrov-

ských bedrách svých, život svůj nasadil a krev svou cedil za nejčistší myšlénky, za lidskost nejvznešenější. Byl umořen a ukřižován, stihnul ho osud všech velkých vykupitelův. Avšak myšlénky, pro něž se byl zakrvácel, byly příliš velky a mocny, než aby byly mohly sklesnout do hrobů, a když se ve světě zaklíčily, když začaly vítězit, jarní svou silou rozproudily dřímající krev a vzkřísily také národ náš ze snů polomrtvých.

Radovali jsme se, ale vždy jen na okamžik třpytila se radost v oku, okamžik nato byla v něm již slza kalné tesknoty. Radost naše byla jako to slunko dubnové: vyskočí si náhle zpod mraků, zlatý paprslek jeho běží polem, ale za paprskem žene se již zase po mladém osení mrak a místo zvonivých písní skřiváncích třesou se vzduchem chladné hvězdičky sněhové, děsivě připomínající zimní smrt. Nyní — nyní oddychujem volně, a je-li slza v oku, radost ji pláče! Vždyť jste se již slétli ze všech krajů českých s jarními písněmi v prsou a jarními paprsky v zraku, vždyť jste se již slétli ze všech, ze všech krajů slovanských, k nimž tak dlouho srdce naše stonalo, vždyť jste rozsili radost po kamenných lících matičky Prahy, že rozkvetla jako ta jarní lučina! Je všude, všude jaro po širém slovanském světě a v tom velkém slovanském jaru zabezpečen také květ života českého. Slavíme zasnoubení své s životem lidstva, jemuž dá Slovanstvo nové písně, nové touhy i širší cíl, a Vy jste se slétli k svatbě té jak ptactvo nebes v krásné slovanské báji k svatbě mladého bohatýra, nesouc dary: orel svou sílu, vlašťovka svou obezřetnost, slavík zpěvnou horoucnost své lásky. Díky za dary Vaše, cítíme již rámě pružné, zrak již pevně měří budoucnost a pevně vineme Vás k prsoum svým, abyste poznali dle bušení našeho srdce, jak horoucně Vás milujem!

Vzduch je naplněn libým šumem a hlaholem, matička Praha se rozzvučela prvním políbením slunce života jako socha Memnonova. Kdož by nebyl šťasten v zpěvném tom proudu! Mateřština je srdcem národa, v něm je láska i život jeho uschován, z něho proudí se vláha, teplo i síla po těle celém. A každý národ slovanský poslal nám sem to drahé srdce své a ucho naše slouchá tomu čarokrásnému souzvuku a tone v blaženosti. Jak rozmanitě krásni jste vy

zvukové slovanští! Jsme tím tónem jediným, základním a prvotním, avšak jste pouhými obdobami jeho, z něho jste se rozvinuli a na základě jeho tvoříte onen souzvuk nebeský, při němž se srdce chvěje.

A dějiny zaznamenají, že souzvuk ten opanoval také všechnu slovanskou práci, kterou již podnikáme na spásu svou i na spásu lidstva! Kusy budou od pracovníků rozmanitých, celek bude jednotným, ušlechtilým pomníkem slovanské velikosti. Pracovníci, my Čechové, kteří sobě krvavým potem svým vydobyli již čestného názvu »národa práce«, na několik slavnostních hodin odkládáme práci stranou, abychom Vám podati mohli odhodlanou pravici svou na uvítání k práci společné. *Stisknem sobě pravice pevně, ať seznáme, jakou kdo přispět může silou k dílu společnému!*

Avšak máme před sebou práci velkou, víme, že často budem při ní stát v stínu způsobeném sršícími šípy našich nepřátel, víme, že bude tuhá a velká práce a že jsme teprv při její počátcích — v prvních červáncích velkého slovanského dne. Žádný ale den nezrodil se z noci náhle a v plném jasu a ve svitání nejlíp prý se to modlí: slyšíť modlitbu i strážní duchové hvězdnaté noci i andělé bílého dne. Naše modlitba je láska, naše modlitba má jen málo slov — ruce své kladem, bratři slovanští, do rukou Vašich, tisknem Vás k prsoum svým tlukoucím, rty naše splývají s Vašimi v horoucí políbení a šeptáme modlitbu: *Bratři, milujte nás, jak my milujem Vás!*

NÁRODNÍ LISTY 16. května 1868

BARON GOERTZ
(Slečna Horská)
ŽIŽKOVA SMRT

Nahodilá okolnost, že paní Malá zaneprázdněna byla v slavnostním Kolárově proslově, opatřila nám příležitost spatřili v Bozděchově »Goertzi« co Ebbu slečnu Horskou, žákyni paní Malé. Úloha ta podává začátečnici málo prospěchů, žádajíc v pasivních svých, rychle se objevujících a zas mizících obrysech herečku, již beze všeho ostychu a co

nejpůsobivěji každou větu ovládající. Začátečnice učiní tu již dost, dovede-li vyznačit vše jen všeobecně. To se povedlo sice slečně Horské, nepodalo nám ale ještě dostatečných pomůcek k posouzení jejího talentu. Proto také nevyslovujem určitě své tušení, že slečna by as v úlohách čistě sentimentálních úspěchu nějakého nejspíše docházela. V jednotlivých větách její zachvěl se opravdový cit, jenž by jinde došel snad výrazu plného. Slečna má velmi pěknou postavu, opravdového výrazu schopný obličej a zvučný, příjemný hlas. Proto bychom také rádi ji spatřili v úloze některé jiné, kde širším proudem deklamace nebo podrobnějším vypracováním povahy dokázati by mohla, jak daleko nadání její sahá a jakým směrem by as bráti se měla. Vlastní počátek jejího divadelního působení kladem tedy teprv do příštího jejího vystoupení. — Slavnostní hry činoherní vesměs se těšily valné návštěvě a vděčnému obecenstvu. Zvlášť »Žižkova smrt« činila divy.

NÁRODNÍ LISTY 19. května 1868

SLAVNOST JE SKONČENA

△ V Praze 19. května.

Je nám jako šťastným lidem v básni: chodíme rozechvělí a se zrakem zářícím, prsa naše jsou jasně průhledná jako křišťál, druh druhu vidí až na dno srdce a vidí v něm samou, klidným svatým ohněm plápolající radost, a rty naše šeptají: »Pohlédli jsme do otevřeného nebe — pochváleno budiž to nebe naše!« Úchvatně básnické dojmy a přece žádná báseň, všude plno poesie a přec samá skutečnost! Byl velký jeden okamžik zas v dějinách českých: *každý byl šťasten!*

Ani se nám nechce zas do všedního života, ani se nám nechce z báječně krásného kruhu vzpomínek, nemáme touhy než kolébat se na těch zlatých paprscích minulých právě dnů. Však také nemusíme z tepla a světla do chladu a stínu, ba ani nesmíme. Jsmeť na cestě, kterou jsme dříve již kráčeli, jenže cesta je nyní širší a jasnější, pokračujem tam, kde jsme kvůli svátku v práci ustáli, jenže posilněni zdra-

vým kvasem i nabytým vědomím, že práci svou také dokonáme.

Vyjde prý popis nebo dějepis našeho svátku — nemůže se psát než perem v nach a zlato namočeným a dopsán bude dithyrambou. První sloka — snivě okouzlující regata, druhá sloka — sváteční píseň národa, třetí, čtvrtá, pátá — snoubení se přítomnosti s budoucností.

Nebylo momentu v celé slavnosti, který by nebyl býval v každém ohledu skvělý, i ta krvavá zášť našich nepřátel skvěla se alespoň křídovou náhle bledostí svou.

Ba i nebe rozmysliv̌ši sobě to, že zkazit by nám ničeho nemohlo, rozhodlo se, že raděj pomůže oslavovat; obléklo svůj nejsvátečnější kabát šmolkové barvy, navěsilo na sebe všechen možný sluneční skvost a usmívalo se jako svatební host. Mohlo to sice snadno učinit, neboť nepředkládá své barvy ni úsměvu nějaké censuře ouřadní, která by mu byla třeba divnou škrabošku dala, avšak jsme mu přece velmi vděčni a uznáváme laskavé jeho spolupůsobení. Rovněž jsme vděčni hodnostářům, kteří, ač přijali zdvořilé pozvání, přece nepřišli. Čech je člověk velmi zdvořilý, má radost z hostí, kteří přijdou, i z těch, kteří nepřijdou, jen když pošlou nějaké přátelské vzkázáníčko. Krátké: »Nemohu, protože atd.« dostačí tím spíše, čím »odůvodněnější« je pak takové »atd.«. Slavnost naše vypadala bez ouřadního zalemování také pěkně, třeba by byl buclatý ten národ náš vypadal přitom jako dítě, s kterým beztoho »ničeho se nesvede«, které se tedy zůstaví samo sobě. Z takových dětí bývá nejvíc, pravil někdo a pohladil se přitom po tváři.

Němci praví, že jsme to velmi chytře navlékli, že jsme zvolili k slavnosti právě dny svatojanské. Skutečně, velmi chytře! Sv. Jan je Čech a pranic sobě z toho nedělal, že několik hodin jemu patřících zajal si národ pro sebe a proud, který jindy širokými ulicemi k Hradčanům postupoval, že bral se tentokráte s Hradčan dolů. Zatím vyslechl to troje neb čtvero procesí německé, jichž dialekty potřebují nějaký čas. Pak také praví Němci, že prý český národ sám sobě provolával slávu; ale kdo mu ji měl provolávat, když veškeří Němci pražští, počtem 41, odešli do Litoměřic, Liberce a Budějovic!?

Veškeří přece ne, zůstala tu as dvě neb tři nemluvňata

s německou trikolorní páskou přes prsa; chodila po ulicích jako pitomá a každému jich bylo líto.

Ano, národ provolával sobě slávu, vůbec celá slavnost měla ráz *»národ sobě«*. Národ dělal slavnostní průvod a národ se díval na slavnostní průvod, ti, kteří šli, jásali nad těmi, kteří stáli, a ti, kteří stáli, jásali nad těmi, kteří šli. Národ zde i národ tam, pojem obecenstva zmizel. Co je komu jinému po tom, že byl jásot zde i jásot tam! Dejme ale přec nějakému ideálnímu pojmu obecenstva, nuž tedy se s ním zajisté zacházelo jako s dámou obecenstvem, *galantně*: neslyšela ničeho, co by slyšet nechtěla, a nespatřila ničeho, co by nechtěla vidět. Mohl někdo zkusit předvést nám něco neslavnostního! Naši počestní jirchářі nechali se slavnostního vozu svého vlát vydělanou kůži s červeným nápisem: »Za právo a pravdu«. Národ český už často vydělával kůže za právo a pravdu a vždy je vydělal dobře, až do červena. Stateční jirchářі vezli na voze svém nápad nesmrtelný!

Slavnost je skončena. Slovanští hosté se s námi již rozloučili a odjeli do vzdálených vlastí svých; doufáme, že nezapomenou matičky Prahy a národa sbratřeného. Venkované již se vrátili k domácímu zaměstnání svému, studující zabral se již zase do svého povolání, řemeslník a dělník svlékl již slavnostní svůj šat a také my, stále k zápasu připravený cech žurnalistický a literární, pokračujem již tam, kde jsme stanuli před dny slavnostními. *Všichni* máme stejnou práci a stejný účel: dodat národu uvědomění národní i všeobecně lidské, pevný základ mravní, hlubokou, obsáhlou vzdělanost. Kdyby v národní roli naší nebylo bývalo seto čisté símě duševní, nebylo by vzešlo skvělých dnů letošních. V duševní vzdělanosti národa leží jeho budoucnost, jen ta mu dá sílu i vědomí síly té a uvede ho k vrcholu slávy!

NÁRODNÍ LISTY 20. května 1868

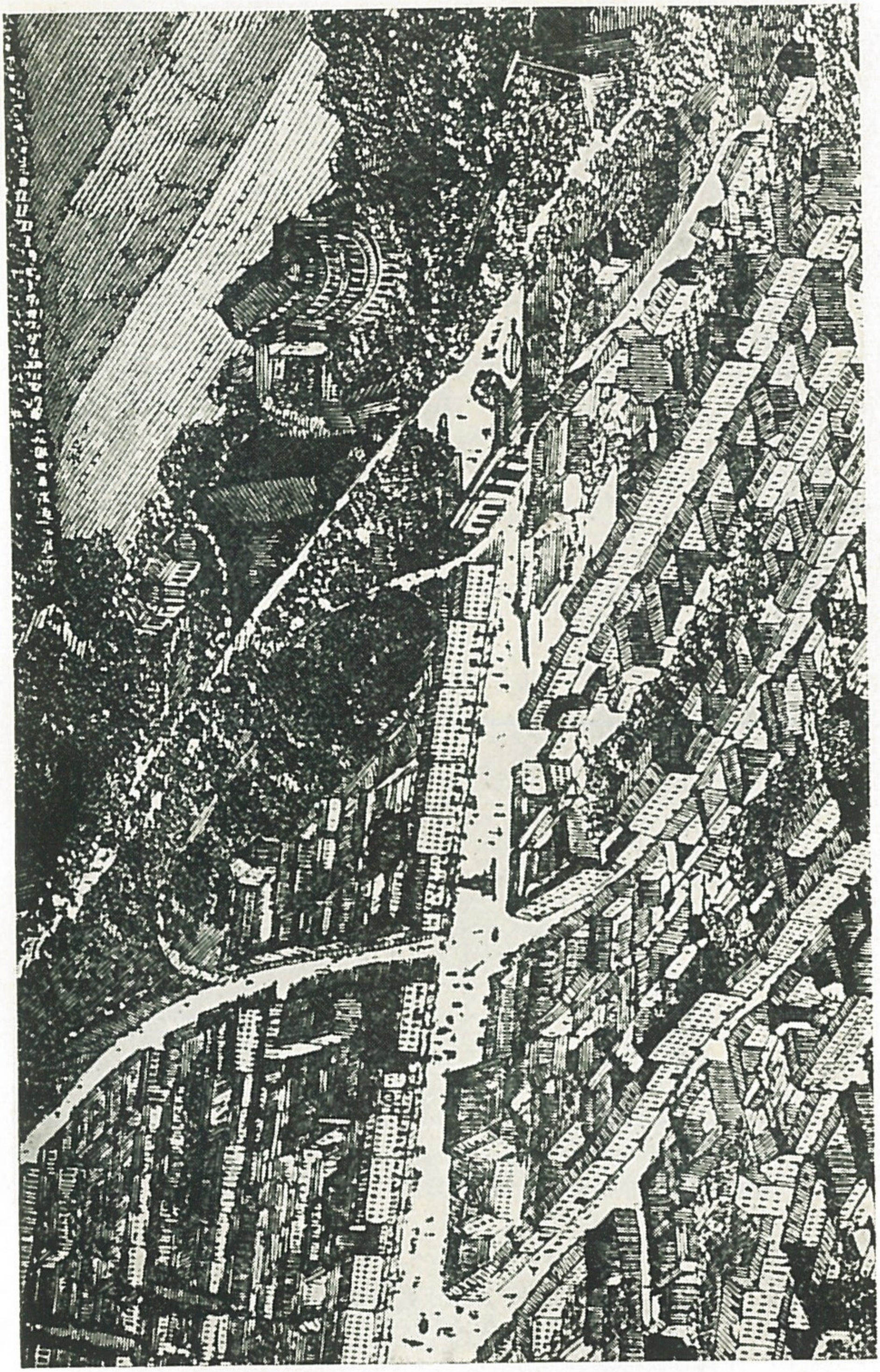

1. POHLED NA VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ (S BÝVALOU KOŇSKOU BRÁNOU) A NA NOVOMĚSTSKÉ DIVADLO

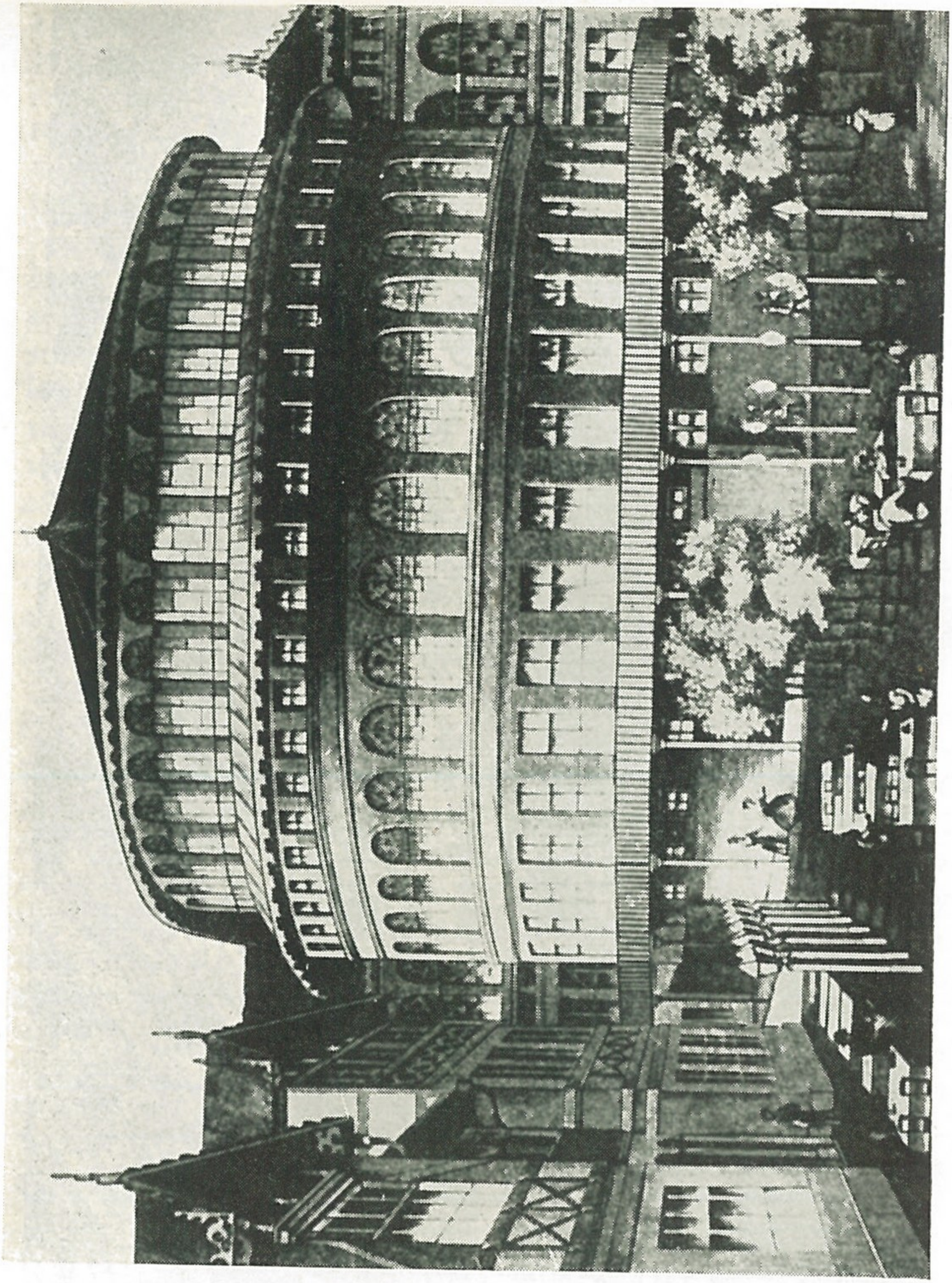

2. NOVOMĖSTSKĖ DIVADLO

3. ZÁVODĚNÍ O MÍSTO DIVADELNÍHO ŘEDITELE

4. OTILIE SKLENÁŘOVÁ-MALÁ V ÚLOZE MARKÉTY

5. ADELAIDE RISTORI V ÚLOZE MEDEY

6. JOSEFINA ČERMÁKOVÁ

7. MOLIÈRE PŘEDNÁŠÍ TARTUFFA
U NINON DE L'ENCLOS

8. FRANTIŠEK KOLÁR
JAKO KLUBKO VE »SNU NOCI SVATOJANSKÉ«

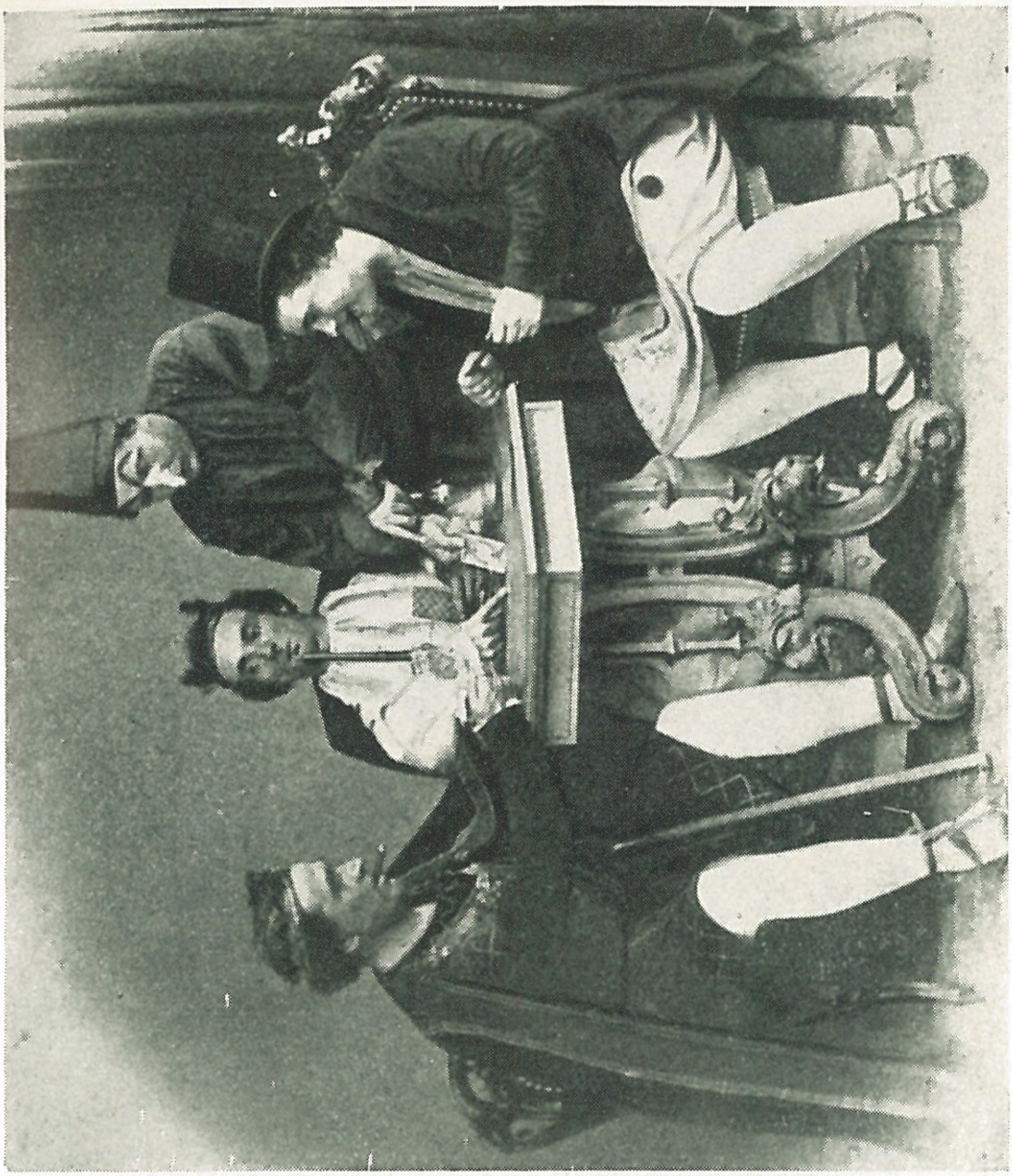

9. SKUPINA HERCŮ
Z OFFENBACHOVA »ORFEA V PODSVĚTÍ«

10. BOUCHARON

11. JOSEF CHRAMOSTA

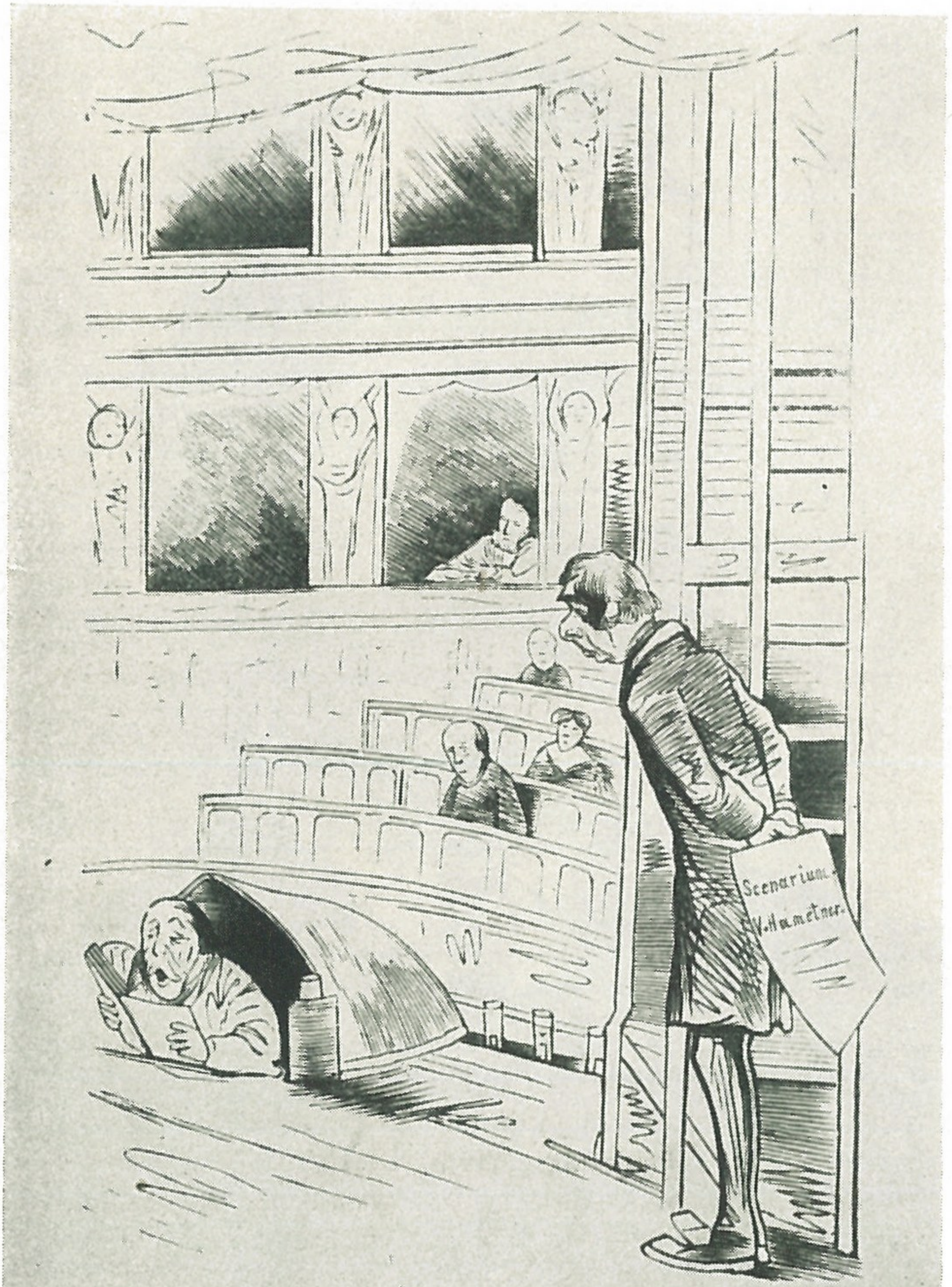

Inspicient. Už tam dole zase vidím mnoho těch, kteří tu nejsou!

12. LETNÍHO DNE V PRAŽSKÉM DIVADLE

13. EMIL ZILLICH: ŽIŽKOVA SMRT

16. MAGDALENA HYNKOVÁ

17. JINDŘIŠKA SLAVINSKÁ

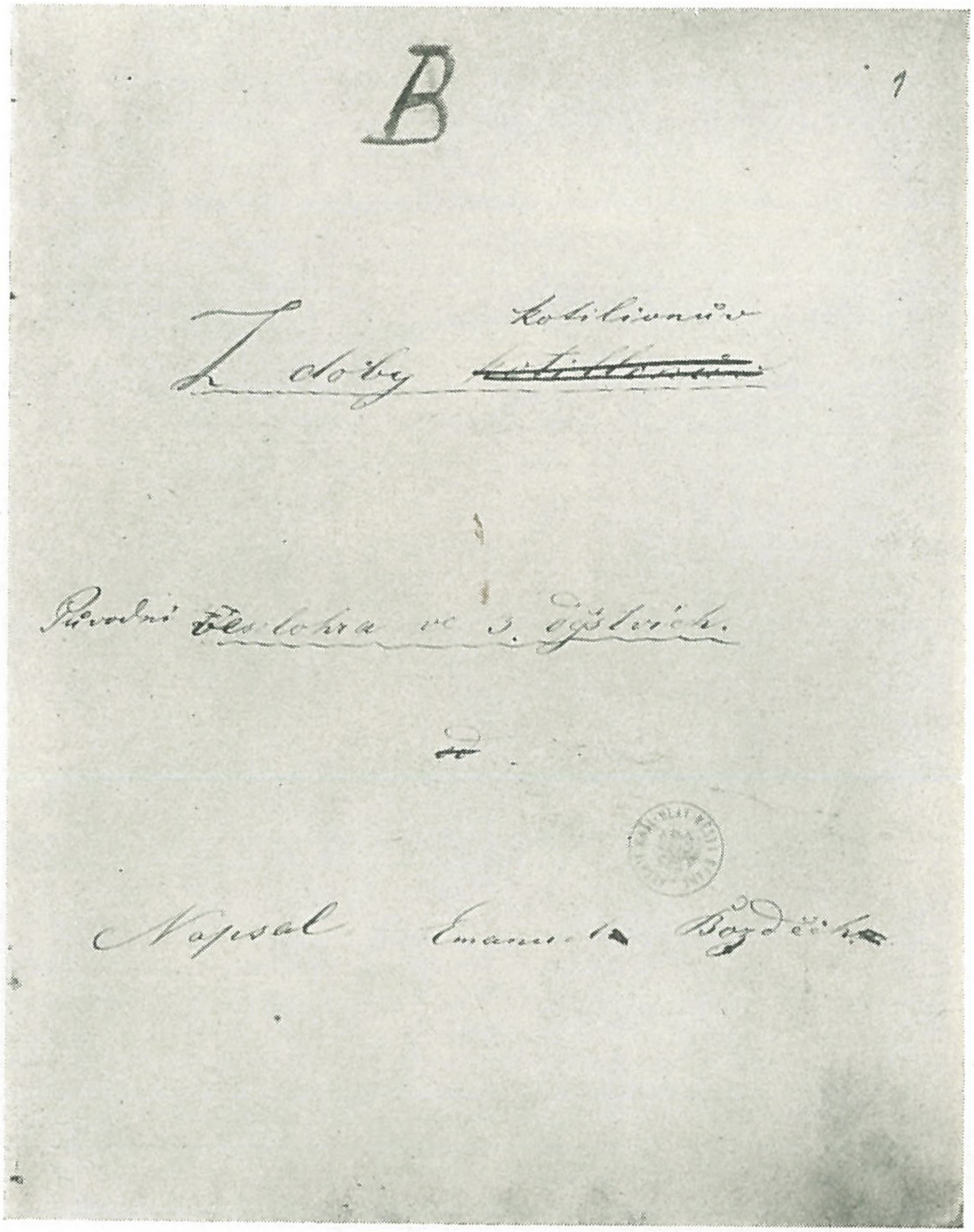

20. BOZDĚCHŮV RUKOPIS
TITULNÍHO LISTU DIVADELNÍ HRY

21. CEDULE K PRAŽSKÉ PREMIÉŘE

Král. zemské české divadlo v Praze.

Dnes ve středu dne 26. června 1867. (195. hra v předplacení.)

Poprvé:

Chudoba cti netratí.

Veselohra ve 3 dějstvích od A. J. Ostrovského z ruského přeložil E. Vávra.

OSOBY:

Gurkij Karpyč Torcov, bohatý ruský kupec	pan Chramosta.	Mara,	slečna Petrač.ova.
Pelagie Jegorovna, jeho choť	paní Hynkova j. h.	Lisa,	slečna Fricova.
Lubov Gurdejevna, jejich dcera	slečna Pleskova.	Jegoruška, bratr přísaný Torcovův	slečna Bellardova.
Ludam Karpyč Torcov, jeho bratr	pan Sinsmovsky.	Arina, bývalá chůva Lubovi Gurdejevny	paní Petrášková.
Afrikan Petrič Korsunov, továrník	pan Kolar ml.	Starec	pan Mašil.
Mita, správce u Torcova	pan Seifert.	Vodič maškar	pan Bušinsky.
Jasa, čeledín, synovec Torcovův	pan Tors.		
Grisa Bastalajev, příbuzný kupec	pan Chvalovsky.	Hosté, tanečnice, maškary, chůvy.	
Anna Ivanovna, mladá vdova	slečna Slavinska.	Děj v domě kupce Torcova v malém ruském městečku.	

Na to:

Jenom 5 zlatých aneb: Mnoho lásky málo peněz

Veselohra v 1 jednání. Zčeštil J. K. Zhrastavský.

Pavel Sojka, cukrobrk u železné dráhy	pan Šamberk.	Julius Levenbrodsky	pan Seifert.	Jan, první	pan Klim.
Pan Hromotic, podplukovník u husarů	pan Chramosta.	pan Stork	pan Chvalovsky.	Karel, druhý	pan Jira.
Anička, jeho choť	slečna Bellardova.	Borek, hospodský	pan Pulda.		
Leontina z Hromotic, jeho svagrová	slečna Slavinska.			Hosté. Sloužící.	

Režii má pan Kolár ml.

Začátek o 7. — konec po 9. hodině. Pan K. Polák a sl. Rückaufova jsou na dovolené.

Lístky a sedadla lze dostati od 9—2 hodin odpoledne a od 6 hodin večer u denní kasy královského zemského českého divadla.

Níže psané ředitelství uvádí P. T. p. předplatitelům ve známost, že 1. července 1867 čtvrté čtvrtletní předplacení započne. Předplatné peníze přijímají se u kasy král. z. česk. divadla. **Ředitelství král. zem. česk. divadla.**

Ve čtvrtek dne 27. června 1867. (196. hra v předplacení.) V divadle Novoměstském.

Třetí pohostinská hra pana a paní van Hamme prvních tanečníků národního divadla v Amsterodamě.

Poprvé: **Žádný muž a tolik děvčat.**

22. DAVID KUH V KARIKATUŘE HUMORISTICKÝCH LISTŮ

23. JULIE ŠAMBERKOVÁ

24. PRAŽSKÉ NĚMECKÉ NOVINY ÚTOČÍ NA NÁRODNÍ DIVADLO (SOUDOBÁ KARIKATURA)

25. JIŘÍ BITTNER V ÚLOZE ROMEA

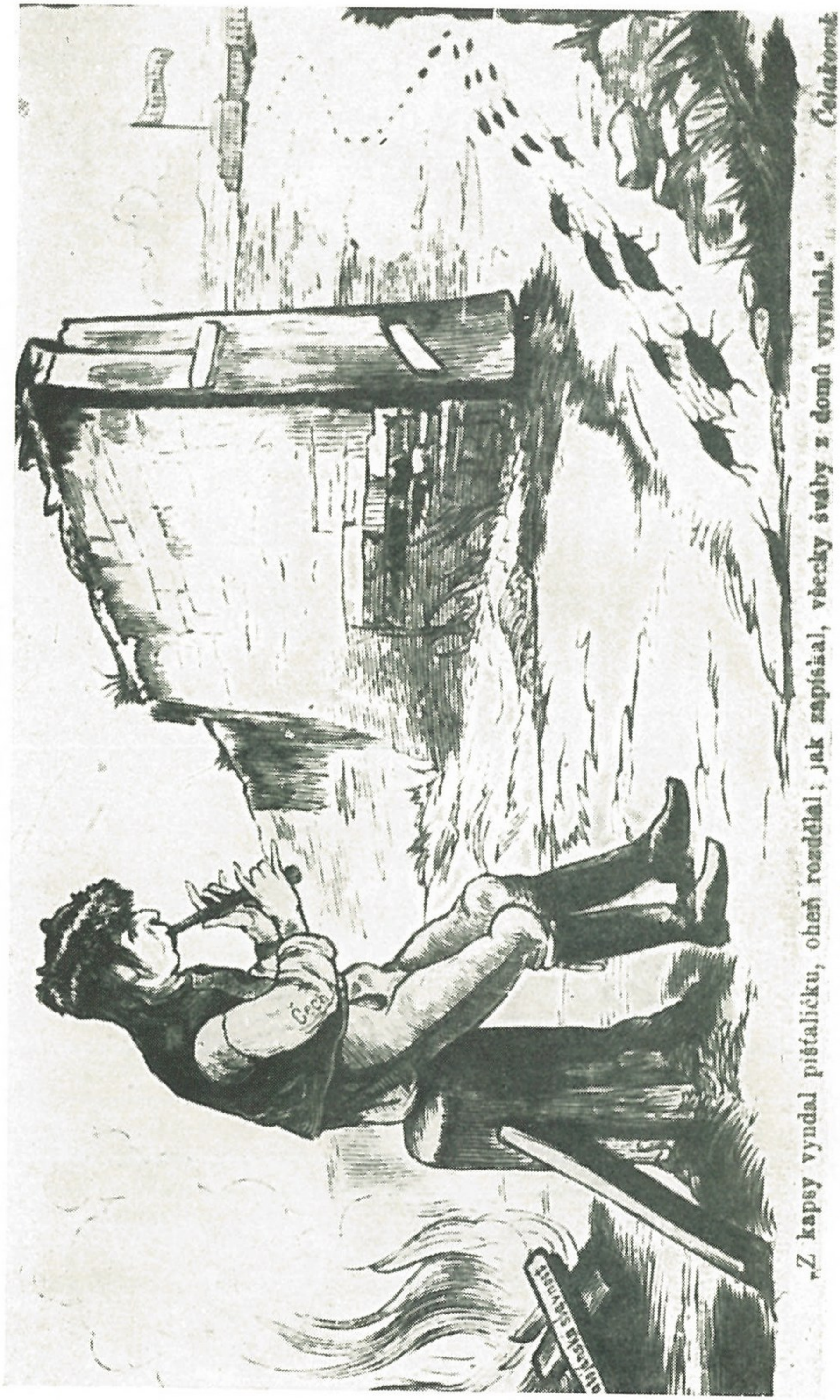

26. PRAŽŠTÍ NĚMCI ODCHODEM DO LITOMĚŘIC IGNOROVALI KVĚTNOVÉ SLAVNOSTI V PRAZE R. 1868

27. PŘEDSTAVITELÉ ČESKÉHO DIVADELNÍHO SVĚTA V SLAVNOSTNÍM PRŮVODU O KVĚTNOVÝCH SLAVNOSTECH (SOUDOBÁ KARIKATURA)

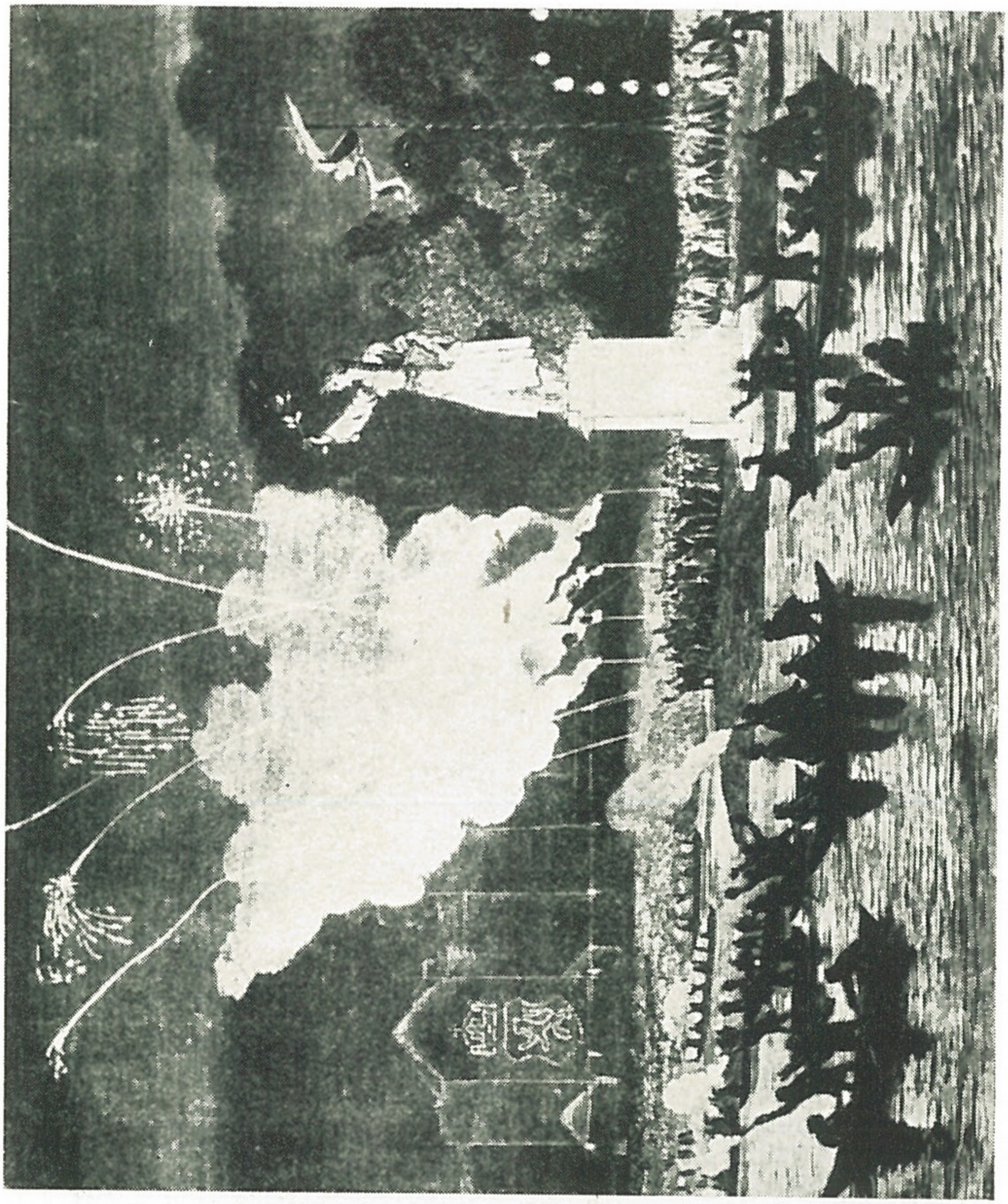

28. OHŇOSTROJ NA VLTAVĚ
O KVĚTNOVÝCH SLAVNOSTECH V PRAZE R. 1868

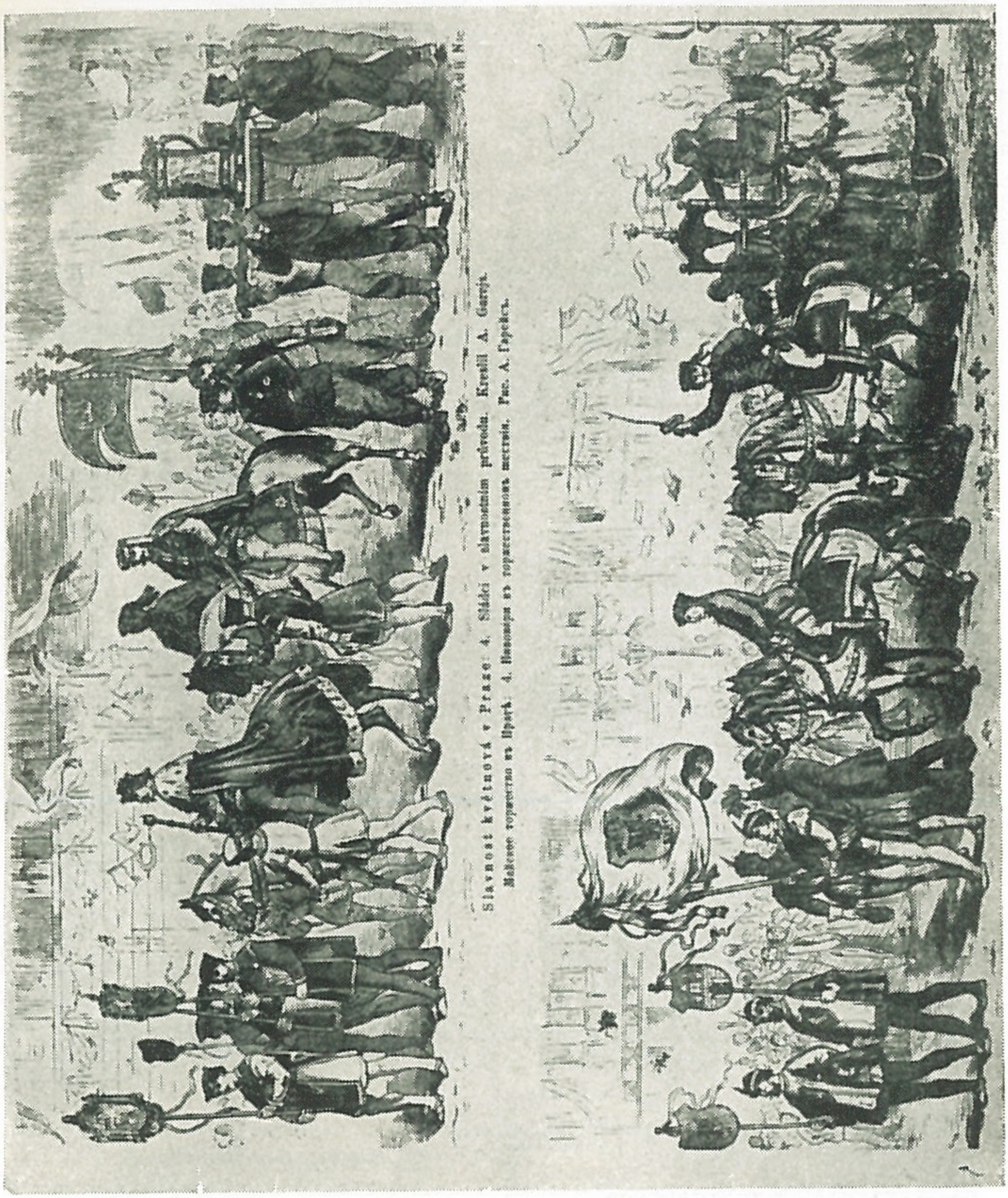

29. SLÁDCI A TYPOGRAFOVÉ V SLAVNOSTNÍM PRŮVODU

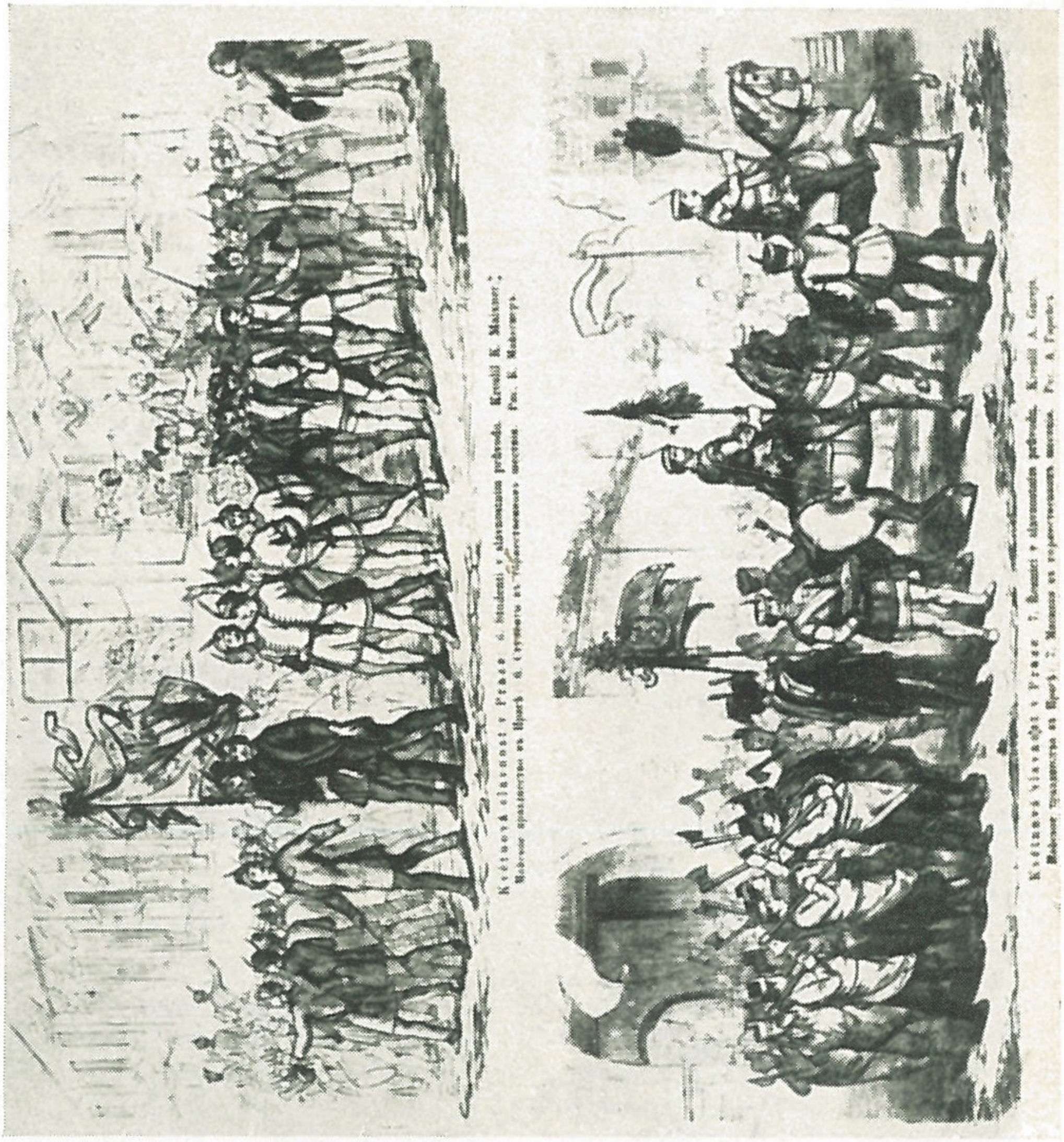

30. STUDENTI A ŘEZNÍCI V SLAVNOSTNÍM PRŮVODU

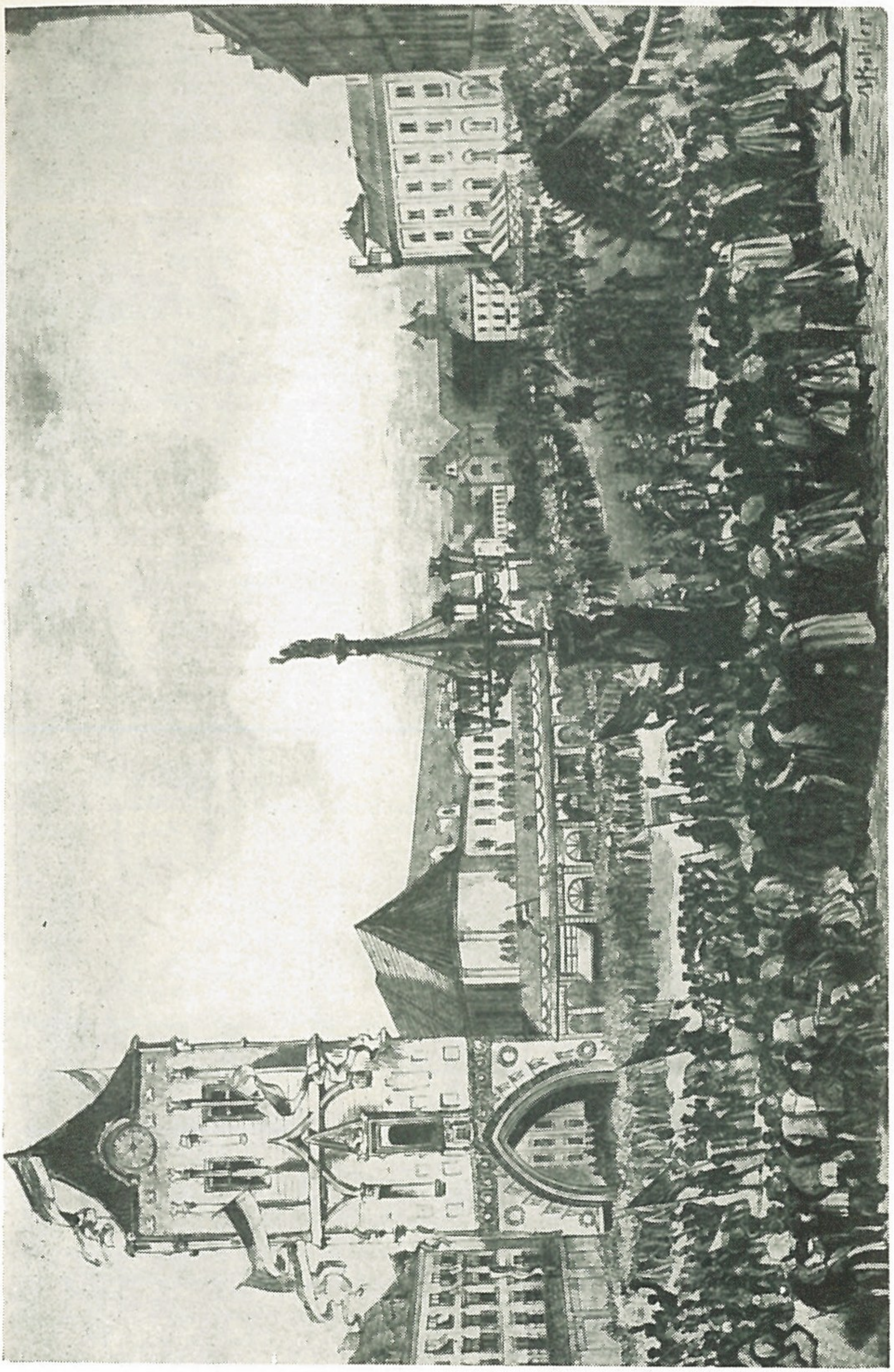

31. SLAVNOSTNÍ PRŮVOD
UBÍRAJÍCÍ SE KOLEM PRAŠNE BRÁNY 16. KVĚTNA 1868

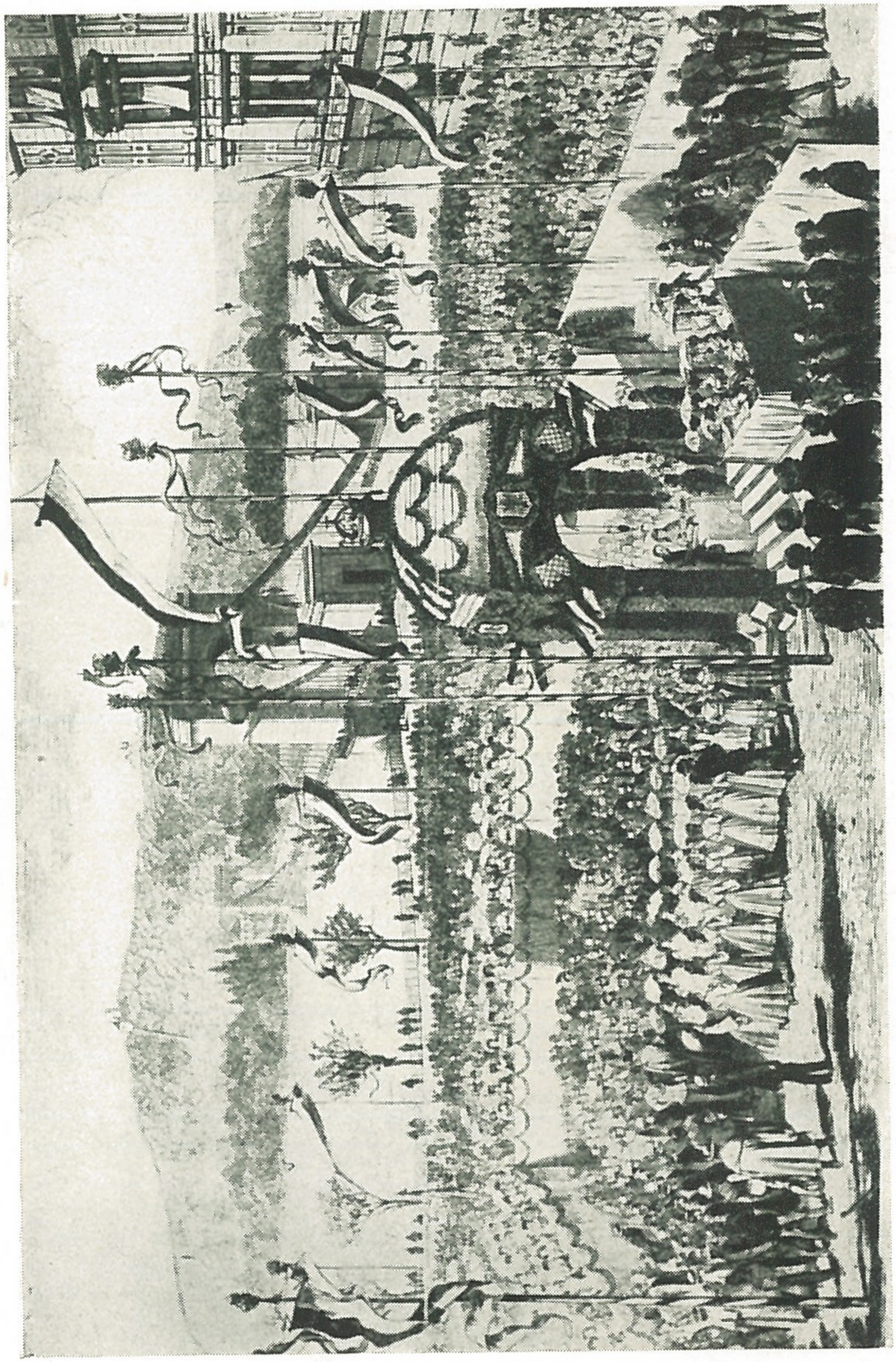

32. NA STAVENIŠTI NÁRODNÍHO DIVADLA V DEN POLOŽENÍ ZÁKLADNÍHO KAMENE 16. KVĚTNA 1868

EDIČNÍ POZNÁMKY

Svazek *České divadlo III* navazuje časově na svazek České divadlo II, vydaný v roce 1951. Zahrnuje Nerudovy divadelní studie, referáty, zprávy a feuilletony od druhé poloviny roku 1865 (od 29. června) až do první poloviny roku 1868 (do 20. května).

Kromě pěti studií uveřejněných v Literárních listech (*Vděčné a nevděčné úlohy*, z 1. července 1865, *Pospíšilova Divadelní bibliotéka*, z 15. července 1865, *Jaký význam má pro nás repertoár národní*, z 9. září 1865) a v Květech (*Tajomluvy*, ze 14. prosince 1865, *Ženy na jevišti*, z 5. března a z 12. března 1867) napsal Neruda všechny ostatní zde otištěné články pro Národní listy, jichž byl redaktorem a divadelním referentem v letech 1865—1891.

Za Beustovy vlády (v letech 1867—1871), která přinesla zostřenou persekuci českého tisku, byly Národní listy v r. 1867 od 1. května do 3. července na tři měsíce zastaveny. Místo nich vycházely Národní noviny, do nichž rovněž napsal Neruda řadu divadelních referátů podepsaných značkou J. N. nebo otištěných anonymně a několik feuilletonů, označených nikoliv obvyklou značkou △ jako v Národních listech, nýbrž značkou štíra (viz zde str. 221, feuilleton *O bazaru*).

Nerudovy stati obsažené v tomto svazku vydal již Ladislav Quis u F. Topiče ve výboru v l. 1907—1908 a Miloslav Novotný v souborném vydání Nerudova díla u Kvasničky a Hampla v r. 1924—1925.

Po prvé otiskujeme v našem vydání 21 článků z Národních listů, podepsaných značkou J. N., a 37 článků anonymních, u nichž důkazem Nerudova autorství jsou nám důvody myšlenkové i formální.

Jsou to tyto články (u článků podepsaných připojujeme N):

1866 Milenka na střeše — Ona chce něco zvláštního (N)
Čertova bařina (N)
Letní sezóna divadelní
Německé oznamování her
Česko-německé oznamování her českých
»Oslí kůže« německy
Uskrovňování gáží
Účast českého orchestru při německých představeních
Ředitelé českého divadla

Pan Šamberk pokračuje...
Sklenice vody — Večer tříkrálový (N)
Orfeus v podsvětí — Žurnalisté (N)
Magelona — Návrat Karla XII. do vlasti — Dívčí ústav — Útěk do Afriky (N)
Orfeus v podsvětí — Posluhovač číslo 28
Monika
Anna plačící a Anna smějící se
Ďáblův cop
Orfeus v podsvětí — Hloupá a učená — Den po svatbě (N)

1867 Kupec benátský (N)
Marie Stuartovna (N)
Dalibor Čermák
Nalezenec (N)
Ďáblův podíl
Zvoník notredamský (N)
Adrienna Lecouvreurová — Výtečníci
Sklenice vody
Jenom pět zlatých (N)
Recept lásky — Nesnáze tanečního mistra — Nápady
Ouklady a láska (N)
Tajné spiknutí za časů republiky — Brute, pusť Caesara
Strakonický dudák — Návyky
Slavnost nalezení rukopisu Kralodvorského
Jiříkovo vidění
Rozervanec
Nový Monte Christo (N)
Čarovné ruce — Panoš šibal — Dívčí ústav
Sňatek pro statek — Trampoty choristy — Já mám příjem (N)
Kněz a voják
Maria Stuartka (N)
Žádný muž a tolik děvčat — Pierot a Violeta (N)
Nápady — Kouzelný závoj — Z doby kotilionův
On nežárlí — Pierot a Violeta

1868 České a německé divadlo v Praze
Dětská představení
Na hlavě sníh a v srdci květ — Romeo v písárně — Monsieur a madame Denis (N)
Král Lear
Strakonický dudák — Blázinec v prvním poschodí — Tanečnice sestry Jungmannovy (N)
Eliška Přemyslovna (N)
Pravzor Tartuffa

Flámské divadlo
Marnotratník
Loupežníci
Staří mládenci (N)
Žádný muž a tolik děvčat — Nápady
Něco malého — Marnotratník
Díblík (N)
Štědrý den
Orfeus v podsvětí — Mlhové obrazy

Nerudovy divadelní stati otiskujeme s původními názvy, a jen tam, kde je nad Nerudovým textem konvenční časopisecké označení rubriky (na př. Divadlo, České divadlo, Prozatimní divadlo atp.), vytváříme název sami; zpravidla je to název divadelní hry. Rozlišení Nerudových a našich názvů je vyznačeno v obsahu; názvy označené hvězdičkou jsou původní názvy Nerudovy.

Články z Národních listů, u nichž jsme pro Nerudovo autorství neměli dostatečných důkazů (i když můžeme předpokládat, že vyšly s Nerudovým souhlasem, nebo i když nesou znaky jeho možných redakčních zásahů), jsme do naší edice nepojali. Pro úplnost však uvádíme jejich seznam:

1865 6/7 Pan Vecko, zrušiv smlouvu...
13/7 V divadelních kruzích českých i německých ...
26/7 Sbíráme na velké Národní divadlo!
3/8 Divadelním ředitelem českým stal se p. Thomé...
4/8 Nový ředitel českého Prozatimního divadla...
19/11 Blondinovy produkce v Novoměstském divadle
28/11 Nedělní představení p. Blondinovo...
1866 8/1 Blondinovy produkce
25/1 Česká spořitelna a Národní divadlo
27/2 Salon Agoston
4/4 Pan Donati...
19/6 Pověsti o blízkém zavření zdejších divadel...
2/7 České divadlo jest včera na neurčitou dobu zavřeno
3/7 V záležitosti českého divadla
5/7 V záležitosti českého divadla
6/7 K záležitosti českého divadla
7/7 Členům českého divadla
12/7 Čeští herci hodlají...
16/7 Členové českého divadla
17/7 Udalosti divadelní
27/7 K záležitosti pensijního fondu českého divadla
5/8 Kolárova Žižkova smrt

20/9 Připraviti vše k otevření českého divadla
1/10 Před začátkem včerejšího představení...
1867 1/2 Ku kronice divadelní censury
30/3 Divadlo na Smíchově
6/4 Divadlo na Smíchově
16/4 Nedovolený kus
20/4 Paní Pešková zadala k divadelnímu družstvu...
27/4 Paní Pešková zůstane...
30/4 Divadlo na Smíchově
23/5 Základní kámen pro divadlo Národní
30/5 Dnes není žádné odpolední představení...
6/10 Josef Jiří Kolár, po dvě leta...
7/10 Včerejší představení Valdštejnovy smrti...
13/10 Ochotnické divadlo v Karlíně
13/11 Ochotnické divadlo na Smíchově
15/11 Operní naši zpěváci těší se z... přízně c. k. policie...
9/12 Repertoár českého divadla policejně zadržen
22/12 Češka Janouškova...
31/12 Zvláštní list o pražských divadlech přináší stará »Presse«
1868 15/2 Předvčerejší představení divadelní
17/3 Augierova výtečná hra Paul Forestier
25/3 Paní Hynková slavila předevčírem paměť 35letého spoluúčinkování — —
24/4 Pan Ryksi, tenorový elév české opery

Dále jsme nepojali do naší edice některé běžné novinářské zprávy, referující bez kritického stanoviska, které jsou otištěny ve vydání M. Novotného. Jsou to:

1865 22/10 Dawison †
24/10 Zpráva o smrti Dawisonově
7/11 Divadelní správu naši upozorňujem...
13/11 Mellesville †
1866 6/1 Pan Kaška má ve středu...
13/1 Pan F. V. Jeřábek dokončil...
24/1 Sardouova nejnovější hra...
16/3 Letní sezóna českého divadla...
18/8 Divadelní hry z husitských dob
26/8 Z českého divadla
3/9 České divadlo je již zase zastaveno...
20/9 Nová česká divadelní společnost

Vyloučili jsme: anonymní článek *Sbírky na Národní divadlo,* ze 6. srpna 1865, poněvadž tento článek je v Národních listech nad čarou a tam psávali zásadní články o divadle i političtí redaktoři Národních listů, především Karel Sladkovský; anonymní článek *V předvečer narozenin Jeho veličenstva krále našeho Františka Josefa I.,* z 18. srpna 1866, jako pro Nerudu nepříznačný, a anonymní stať *Švanda v českém divadle,* z 12. srpna 1868, protože projevená zde antipatie k Pavlu Švandovi je spolu s odsouzením jeho činnosti v rozporu s Nerudovým stanoviskem; srovnej zde str. 145 a České divadlo II, 546. Článek *Zapovězené cesty — Boucharon,* z 26. května 1866, bude pro svůj obsah přeřazen do jiného svazku.

Základem pro naše vydání jsou časopisecké otisky. Jako ve svazcích dosud vydaných řídili jsme se při úpravě textu akademickými edičními zásadami z r. 1947, edičními zkušenostmi Národní knihovny a zkušenostmi získanými při vydávání Spisů Jana Nerudy.

Zachováváme tedy původní délku samohlásek ve slovech jako *čihá, díblík, jesličkový, knihovna, třiaktový* a pod., kolísání ve dvojicích jako *balvan — balván, litovat — lítovat* a pod.; upravujeme kvantitu ve slovech *odstín, při prácičkách, zabíjet* (místo *odstin, při pracičkách* 137, *zabijet*) a v množném čísle podst. jména *dáma* (na př. *dámám* místo *damám*). Podle autora píšeme důsledně *slečna Čermákova* a pod. s krátkým koncovým *-a*, ojedinělé délky vyrovnáváme.

Psaní předpon ve slovech jako *zušlechtit, zobjektivovat* normalisujeme. Sjednocujeme psaní *z jeviště* místo kolísání po předložce *s — z*. Upravujeme *synfonický* na *symfonický*.

Jména osobní upravujeme na jejich správnou formu. Na rozdíl od svazku České divadlo II píšeme podle většiny případů *Slavinská, Velinská* (u autora je kolísání *i — í*).

Jinak hláskoslovnou podobu slov neměníme (zůstává tedy na př. *rozplamenující*, slečně *Lipšově* i *Lipšové* a pod.).

Přejatá cizí slova píšeme tam, kde to současná norma připouští, v podobě obrážející výslovnost (na př. *repertoár* místo pův. *repertoir*). Slova jako *abonnement, arrangement, engagement* ponecháváme však v původní francouzské podobě, protože způsob, jak Neruda taková slova přepisuje a skloňuje, nelze sjednotit. Cizí slova a jména píšeme podle dnešního způsobu obvyklého v příslušném jazyku.

Proti svazku České divadlo II píšeme názvy jako *Národní divadlo, Prozatímní divadlo, Novoměstské divadlo* s velkým počá-

tečním písmenem, a to i tehdy, jde-li o Národní divadlo jako o kulturní instituci, o jejíž vytvoření se teprve usiluje.

Z vydání L Quise a M. Novotného jsme převzali důležitější opravy na těchto stránkách:

9: každého vévody českého *trnů* plná úloha m. ... *trůnu* ...;
21: Klasicita jmena spisovatelova budí u *provozujících* jistou pietu m. ... u *probuzujících* ...;
47: předvádění nových veseloherních plodů *pařížských* m. ... *pražských*;
49: *Žebrá-li* Medea m. *Žebrák* Medea;
71: posměch Goethovu »Faustu« *lidstvu* činěný m. posměch ... *lidstvem* činěný;
108: vždy když *tautologie* musí paměti ku pomoci m. ... *taktologie* ...;
178: láska *manželčina* neb matčina m. ... *matčina* neb matčina;
228: Na *neučení* se úlohám m. Na *naučení* se ...;
264: místo *ochuravělého* pana Bittnera m. ... *uchuravělého* ...;
316: všem *rekriminacím* m. ... *rekrimineracím*;
318: *podrobně* sledovat m. *podobně* ...;
335: Úloha ta podává *začátečnici* málo prospěchů m. ... *začátnici* ...;

Jiné textové změny jsme provedli na těchto stránkách:

45: tón ten dodržený až po konec, *byl mohl* m. ... *by mohl*;
50: jsou vesměs a samými Voltairy *připravujícími* m. ... *připravující*;
54: jsme *unešeni* pravdou m. ... *usnešeni* ...;
119: neboť *i* komorná Helenina ... m. neboť *ani* komorná Helenina ...;
170: až na virtuositu ... *přivedenými*, m. ... *přivedeným*;
226: *V největší nesnázi* přijde mu do rukou m. *Největší nesnází* ...;
306: ohlasem dosti *opatrným* m. ... *neopatrným*;
317: má také jistou společenskou *obratnost* m. ... *obraznost.*

Kromě toho na str. 319 přidáváme podle smyslu celého článku otazník: Jsou to ty naše »pokroky«? Na str. 175 doplnili jsme text, který je ve všech dosažitelných exemplářích Národních listů vadný. Po srovnání několika exemplářů a s přihlédnutím k Nerudovu způsobu vyjadřování čteme tam takto: ... *souboru) pro menší obor tenora buffa při větší ucelenosti v* ... Nejspornější je výraz »ucelenosti«.

Za pomoc, kterou mi při práci poskytli, děkuji dr. Rudolfu Havlovi, dr. Miroslavu Heřmanovi, dr. Josefu Moravcovi, dr. Jaroslavu Nečasovi, dr. Karlu Polákovi, prof. dr. Albertu Pražákovi, prof. Rudolfu Skřečkovi, dr. Julii Štěpánkové, dr. Jarmile Víškové a prof. Věře Vrzalové.

Anna Karasová

VYSVĚTLIVKY

Str.

7: *Sedlnický* — Josef S. (1778—1855), president rakouského nejvyššího dvorního úřadu policejního v letech 1817—1848, pověstný přísnými opatřeními censurními;

8: *Augsb. Allg. Ztg* — Augsburger Allgemeine Zeitung, politický deník, který založil r. 1798 J. F. Cotta; *omissis deletis* (lat.) — s vynecháním vyškrtnutých míst; *correctis corrigendis* (lat.) — po provedení nařízených oprav; *žofínské divadlo* — ředitel Fr. Liegert zřídil r. 1865 v sále budovy na Žofíně letní divadlo, které mělo odlehčit v letní době provozu Prozatímního divadla. Hrálo se v něm od 14. května do 31. srpna 1865; *Divotvorný klobouk* — veselohra od Václava Klimenta Klicpery; *Boleslavci* — spr. Boleslavovci; premiéra byla 11. listopadu 1855 ve Stavovském divadle. Knižně vyšli v VIII. díle Spisů V. K. Klicpery, 1863;

9: *Soběslav* — premiéra byla ve Stavovském divadle 6. ledna 1839, v novém zpracování se pak hrála tamtéž 5. dubna 1858. Knižně v I. díle Spisů V. K. Klicpery, 1862, z rukopisu beze škrtů v Šubertově vydání Klicperových dramat, II, 1907; *Angelo* — týká se tragedie V. Huga Angelo, vladař padovanský. Po prvé ve Stavovském divadle 26. 2. 1860, viz Č. div. II*, 112, 130, 241; *Sklenice vody* — veselohra od fr. dramatika Eugèna Scriba, přel. S. Podlipská. Po prvé v Novoměstském divadle 24. 6. 1862; *Tři Maupinové* — (Trois Maupins) veselohra od E. Scriba, přel. J. Zelenka. Po prvé v Prozatímním divadle 20. 12. 1864. Viz Č. div. II, 497; *Staří mládenci* — (Les vieux garçons) veselohra od fr. dramatika Victoriena Sardoua, přeložil J. V. Frič. Po prvé v Prozatímním divadle 24. března 1865. Viz Č. div. II, 553, 565, 570; *Hříšná láska* — fraška od Gustava Mosera, přeložil J. Oktáv. Po prvé v Prozatímním divadle 6. dubna 1865. Viz Č. div. II, 578, 600; *jmenovat jinak než Vaněk* — narážka na JUDra Wenzela Waňku (1798—1872), který byl pražským purkmistrem v letech 1840—1861; *gurmánství* (z franc.) — labužnictví; *liberálnost* — zde shovívavost; *renomé* (franc.) — proslulost;

* Zkratkami *Č. div.* a *Č. spol.* odkazujeme na svazky *České divadlo* a *Česká společnost* ve Spisech Jana Nerudy.

12: *Posa* — hrabě Posa, jedna z hlavních postav Schillerovy tragedie Don Carlos; *Pan Liegert* — František L. (1803 až 1881), Němec, byl prvním samostatným ředitelem českého divadla v l. 1864—1865. Ředitelství se však vzdal již po roce pro velké finanční ztráty. Viz Č. div. II, 154, 474, 618;

13: *Máme nyní dobu divadelního mezivládí* — české divadlo řídili v době od 1. července do 1. září 1865 správci ustanovení zemským výborem, Jan Nepomuk Maýr a Pavel Švanda ze Semčic; *přijde nový ředitel* — ředitelem se stal proti očekávání Nerudovu bývalý ředitel Prozatímního divadla František Thomé, který vedl Prozatímní divadlo současně s pražským divadlem německým již v l. 1862—1864; nyní převzal opět vedení po Fr. Liegertovi od 2. září 1865 do r. 1866; viz str. 140—141;

16: *Pospíšilova Divadelní bibliotéka* — vycházela z podnětu Riegrova v l. 1851—1895; celkem bylo vydáno 188 svazků; *Mikuláše Boleslavského Divadelní ochotník* — sbírka divadelních her vycházející v l. 1861—1867. V r. 1867 byla založena nová řada, která vycházela do r. 1881;

17: *Fredro* — Alexander F. (1793—1876), polský dramatik, tvůrce národní polské komedie. Po vzoru Molièrově vybíral si s oblibou jako hrdiny svých četných veseloher typy lakomců, licoměrníků, svatoušků a hašteřivých žen. Jeho komedie mají však charakter ryze polský; záhy pronikly i do ciziny. U nás vyšla v překladu Fr. Pravoslava Voláka veselohra Dámy a husaři (Pospíšilova Divadelní bibliotéka 1851, 2. vyd. 1864), po prvé v Aréně ve Pštrosce 16. července 1851, a jednoaktovka Pan Čapek aneb Cožpak mne nikdo nezná? v překladu F. L. Riegra (Pospíšilova D. b. 1862); *Korzeniowski* — Józef K. (1797—1863), básník, povídkář a dramatik polský. Psal hojně kusy historické, nejúčinnější jsou však jeho dramata ze soudobého života. V Pospíšilově D. b. byly vydány a v době Nerudově v Praze provedeny jeho hry: Obžínky, přel. H. Zapová, v Aréně ve Pštrosce 13. července 1852, knižně 1853; Stará místo mladé, v orig. Qui pro quo, přel. H. Zapová, knižně 1853, 2. vyd. 1865; Dříve matka, knižně 1854, 2. vyd. 1866; Starý manžel, přel. Jaroslav Pospíšil, v Aréně ve Pštrosce 22. srpna 1861, knižně 1861; Poštovní štace v Hulči, přel. Emil Herrmann, knižně 1864; Paní kastelánová, knižně 1865; *Weissenthurnová* — Johanna Franul von W. (1773—1847), něm. herečka a dram. spisovatelka. V Pospíšilově D. b. byla vydána její veselohra Statek Lhota, přel. J. Vávra-Lomnický 1854, 2. vyd. 1867; po prvé v Aréně ve Pštrosce 1. září 1853; *Birchpfeifferová* — Charlotte B.

(1800—1868), něm. dram. spisovatelka a herečka, ředitelka divadla v Curychu a j. K nejznámějším jejím hrám patří Sirotek lowoodský (viz str. 30), přel. J. Vávra-Lomnický, v Pospíšilově D. b. 1855, po prvé ve Stavovském divadle 9. dubna 1855. Podle Birchpfeifferové napsal Tyl činohru Sládkova dcera, po prvé ve Stavovském divadle 20. ledna 1850, vyd. v Pospíšilově D. b. 1856. Jiným častěji provozovaným kusem Birchpfeifferové byl Diblík, šotek z hor, obraz o pěti jednáních podle románu G. Sandové La petite Fadette, v Pospíšilově D. b. v překl. J. V. Friče 1861, 2. vyd. 1871; po prvé ve Stavovském divadle 18. února 1858; *Mosenthal* — Salomon Hermann von M. (1821—1877), něm. dramatik a libretista. Nejznámějším jeho dílem je drama Debora, které do češtiny přeložil J. J. Kolár. Po prvé ve Stavovském divadle 3. března 1850, vyd. v Pospíšilově D. b. 1852, 2. vyd. 1864; *Benedix* — Roderich B. (1811—1873), něm. dramatik, herec a operní pěvec, režisér a intendant něm. divadel, autor více než 100 veseloher. V Pospíšilově D. b. byly vydány: Vězení, v překladu J. Vávry-Lomnického 1853, 2. vyd. 1866, po prvé ve Stavovském divadle 13. března 1853: Pan strejček 1853, 2. vyd. 1866, po prvé v Aréně ve Pštrosce 26. srpna 1852; Svéhlavost (Eigensinn), v překladu A. V. Maxy 1855, 2. vyd. 1866, po prvé ve Stavovském divadle 24. dubna 1853, viz str. 90; Čeleď (jednoaktovka), 1865, po prvé v Prozatímním divadle 14. března 1863; Ženit nebo neženit?, v překladu J. Vávry-Lomnického 1865, po prvé v Aréně Na hradbách 23. 6. 1871; První den po svatbě (Die Hochzeitsreise), přel. Fr. Venkryl (= Fr. Vinkler) 1865, po prvé v Prozatímním divadle 15. 1. 1863; *Kotzebue* — August von K. (1761—1819), něm. dramatik. Napsal přes 200 divadelních her, jejich úspěch byl však dočasný. V Pospíšilově D. b. byly vydány hry Roztržití, v překladu J. Havelky 1853, 2. vyd. 1866, po prvé ve Stavovském divadle r. 1833; Liška nad lišku (Blind geladen), v překladu Václava Špinky 1854, 2. vyd. 1866, ve Stavovském divadle 1833, a Veselohra u okna (známá též pod názvy Zazděné okýnko a Zazděné okno), v překladu J. G. Loučovského 1858; *Raupach* — Ernst R. (1784—1852), velmi plodný a svého času oblíbený něm. dramatik. Téměř všemi německými, ale hojně i cizími scénami prošlo jeho pověstné drama Mlynář a jeho dítě (srv. Žerty, str. 155). V Pospíšilově D. b. byla vydána v době Nerudově fraška Duch času v překladu Jos. Pečírky, 1853, 2. vyd. 1867. Na scénu se však dostala již 29. listopadu 1842, v divadle v Růžové ulici v Praze; *Halm* — Friedrich H., vl. jm. Eligius

von Münch-Bellinghausen (1806—1871), něm. dramatik a novelista, rakouský politik a kustod vídeňské dvorní knihovny; v l. 1867—1870 intendant Dvorního divadla. Pro Stavovské divadlo přeložil J. J. Kolár jeho dramatickou báseň Griselda; byla hrána 21. listopadu 1852, knižně v Pospíšilově D. b. 1855, 2. vyd. 1866; *Blum* — Karl Ludwig B. (1786—1844), něm. herec a zpěvák, hudební skladatel a dramatik, libretista a upravovatel franc. vaudevillů. V Pospíšilově D. b. vydána jeho veselohra Výroční trh v Miloticích v překladu J. Vávry-Lomnického, 1855, po prvé v Aréně ve Pštrosce 21. června 1855; *Wilhelmi* — Alexander W. (1817—1877), něm. herec a autor komedií. Z jeho veseloher se hrála 22. října 1854 ve Stavovském divadle jednoaktovka Jeden z nás se musí oženit! Vyšla v Pospíšilově D. b. r. 1855 nebo 1856; *Töpfer* — Karl T. (1792—1871), berlínský herec a dramatik. V Pospíšilově D. b. byla vydána jeho nejúspěšnější veselohra Pěnkava a Čížek, přeložená J. K. Tylem. Po prvé ve Stavovském divadle 24. března 1856; *Castelli* — Ignaz Franz C. (1781—1862), vídeňský spisovatel a divadelník. V Pospíšilově D. b. vyšla jeho veselohra Petr a Pavel v překladu J. Vávry-Lomnického 1856 a byla po prvé hrána v Aréně ve Pštrosce 17. července 1856; *Hopp* — Friedrich H. (1789—1869), vídeňský herec a spisovatel lidových veseloher. Jeho fraška Doktora Fausta domácí čepička se hrála ve Stavovském divadle v Praze již 7. února 1841; byla vydána v Pospíšilově D. b. 1856 (2. vyd. 1866); *Schiller* — v Pospíšilově D. b. vyšla tragedie Ouklady a láska r. 1859 (2. vyd. 1890) v překl. J. J. Kolára, když předtím již byla hrána ve Stavovském divadle 23. listopadu 1851; *Görner* — Karl August G. (1806—1884), něm herec, dramatik a divadelník, posléze režisér divadla v Hamburku. V Pospíšilově D. b. byla vydána jeho fraška Manžel bez ženy 1856, v Aréně ve Pštrosce 21. srpna 1856, jakož i jednoaktovky: Černý Petr (v překladu Vl. Venkryla 1863, po prvé ve Stavovském divadle 26. ledna 1862) a Ženské slzy (knižně 1865, v Novoměstském divadle 26. června 1862); *Brachvogel* — Albert Emil B. (1824—1878), něm. sochař, od r. 1845 herec, posléze spisovatel. Jeho účinné drama Narcis vyšlo česky v překladu J. J. Kolára v Pospíšilově D. b. 1859 (2. vyd. 1867, 3. vyd. 1890); po prvé ve Stavovském divadle 21. listopadu 1858. Viz Č. div. II, 487—488, 609; *Häckländer* — Friedrich Wilhelm von H. (1816—1877), něm. romanopisec, povídkář a oblíbený autor komedií, též novinář a válečný zpravodaj ze severoitalských bojišť. V Pospíšilově D. b. vyšla r. 1865 jeho jednoaktová fraška Náměsíč-

ník; *Pohl* — Emil P. (1824—1901), něm. herec, dramatik a div. ředitel v Brémách a Rize, dramatisátor Sienkiewiczova románu Quo vadis, autor četných lidových frašek, z nichž česky vyšel v překladu J. Grunerta Hluchý podomek (Pospíšilova D. b. 1865); *Rosier* — Joseph Bernard R. (1804 až 1880), franc. dramatik, autor duchaplných komedií a vaudevillů. Do češ. přel. J. J. Kolár jeho jednoaktovou veselohru Brute, pusť Caesara, která byla vydána r. 1851 v Pospíšilově D. b. (2. vyd. 1864), když již dříve byla hrána ve Stavovském divadle 6. prosince 1849; *Scribe* — Eugène S. (1791 až 1861), úspěšný, velmi plodný franc. dramatik. V Pospíšilově D. b. byla vydána jeho jednoaktová veselohra Milován býti nebo umříti v překl. J. Palackého (1851), dále Ďáblův podíl, obraz se zpěvy v překl. Josefa Jaromíra Litněnského (1852, 2. vyd. 1865, hráno po prvé ve Stavovském divadle 6. března 1853), a dvouaktová činohra Učenec (podle Scriba a Morvella pro české divadlo vzdělal J. A. G. Loučovský) 1862; *Molière* — v Pospíšilově D. b. vyšel 1852 jeho Lakomec v překladu Jakuba Malého; *Lockroy* — Joseph Philippe L. (1803—1891), franc. dramatický spisovatel a herec různých pařížských divadel. (U Nerudy Lacroix, Lecroy.) V Pospíšilově D. b. vyšla jeho veselohra Komandant na útěku, přel. K. Havlíček, hráno ve Stavovském divadle 13. prosince 1849; *Anicet-Bourgeois* — Auguste A.-B. (1806—1871), fr. autor četných veseloher, vaudevillů, melodramat i operních libret. Spolupracoval též s Lockroyem, s nímž m. j. napsal jednoaktový vaudeville Passé minuit (1835). Česky vyšlo pod názvem Po půlnoci v Pospíšilově D. b. 1852 (2. vyd. 1862) a hráno bylo ve Stavovském divadle 12. října 1856; *Pyat* — Félix P. (1810—1889), franc. socialista a dramatik. Pro své revoluční smýšlení byl stíhán a žil ve vyhnanství ve Švýcarsku, v Belgii a Londýně. V březnu 1871 byl členem Pařížské komuny, po zásahu vládního vojska uprchl však znovu do Londýna. Za své nepřítomnosti byl v Paříži r. 1873 odsouzen k smrti. Do Paříže se vrátil po amnestii r. 1880. Z jeho úspěšných dramat byl hrán 11. ledna 1852 Hadrník pařížský ve Stavovském divadle. Překlad J. Kašky Zbraslavského vyšel v Pospíšilově D. b. 1854. Viz str. 89; *Bayard* — Jean François Alfred B. (1796—1853), franc. dramatik a libretista, jeden z hlavních spolupracovníků Scribových. Z jeho 225 komedií, vaudevillů a veseloher je nejznámější komedie Le gamin de Paris (1836). V Pospíšilově D. b. vydáno: Vicomte z Letorièru aneb Jak se přízeň získá, v překl. J. Vávry-Lomnického, 1854, po prvé v Aréně ve Pštrosce 2. června

1854, a Husička z Podháje, 1857, 2. vyd. 1866, po prvé ve Stavovském divadle 23. září 1855; *Lefeuvre* — V. L., francouzský dramatik 19. st., v Pospíšilově D. b. vyšla jeho fraška Dvě postele v jednom pokoji, přeložená J. K. Zbraslavským. Po prvé ve Stavovském divadle 22. února 1857; *Dědkův kalmuk* — veselohra od Karla Šimůnka, zpracovaná podle humoresky J. Arbesa, knižně jako 45. svazek Pospíšilovy D. b. U Nerudy chybně D. Š. místo K. Š.;

18: *Prager Zeitung* — konservativní vládní deník vycházející od r. 1744 v Praze; *tenore buffo* — zpěvák, jehož hlas zabarvením a přednesem je vhodný k zpívání komických úloh; *Lindweich* — jde o žurnalistu dr. Václava Linharta, referenta listů Politik a Prager Zeitung; *Liegert* — František L., viz str. 12;

19: *fakule* — pochodeň; *Vecko* — Čeněk V. (1834—1874), hrdinný tenor Prozatímního divadla. Jako představitel velkých tenorových rolí byl platnou a přitažlivou silou českého divadla. V červenci r. 1865 odešel však k německému divadlu, kde mu byla nabídnuta vysoká gáže. Jeho odchod byl mu vytýkán mimo jiné i J. Nerudou jako zrada českého národa. Viz Č. div. II, 602—606; *Stradella* — pěvec Stradella je titulní role z opery Alessandro Stradella od Friedricha Flotowa. *Barbarino* je jméno bandity z téže opery; *Oj kde huláte nyní* — kde se touláte; zkomolenina z rus. slova guljať;

20: *Katynka Heilbronská* — (Käthchen von Heilbronn) divadelní hra od Heinricha Kleista (1777—1811) z r. 1810, přel. Frant. Doucha, po prvé ve Stavovském divadle 22. 11. 1857;

21: *Katynce ... něco bodavého »padlo do oka«* — z 12. výstupu V. jednání v českém překladě Fr. Douchy (vyd. z r. 1867). Katynka se dala při líčení Strahlova sňatku do pláče, protože netušila, že nevěstou bude sama; Strahl jí slzy slíbal; *somnambulismus* — náměsíčnost; *Mnoho povyku pro nic a za nic* — viz Č. div. II, 23, 134, 286;

22: *Don Carlos, infant španělský* — dramatická báseň Friedricha Schillera, do češtiny přel. Kliment Püner; po prvé ve Stavovském divadle 6. list. 1853; *Heintzova* — Albína H., česká herečka, žačka E. Peškové. Hrála nejprve ve Stavovském divadle, později se uplatnila na německých scénách ve Štyrském Hradci a v Mnichově; *p. Blanický* — absolvovaný filosof pražské university Ladislav Blanický, před svým prvním vystoupením v Donu Carlosu podrobil se úspěšné zkoušce před intendantem Fr. L. Riegrem a režisérem Pavlem Švandou. V letech šedesátých přispíval jako krajinský dopisovatel z Pacovska různými referáty do Lumíra;

23: *dietetické prostředky* — prostředky správné životosprávy (diety); *Filip, Eližběta, Posa,* — hlavní postavy Schillerovy tragedie; Filipa II., krále španělského, hrál J. J. Kolár, jeho manželku Alžbětu z Valois Otilie Sklenářová-Malá, Posu Karel Šimanovský; *dle Raupacha* — viz str. 17; *kousky starého Desavského* — Der alte Dessauer, historická postava, německý vojevůdce, kníže Leopold I. (1676—1747), vládce vévodství Anhaltského s hlavním městem Dessava. Byl pověstný svou výstředností, získal si však obliby svými osobními vlastnostmi, spravedlností, přímostí, porozuměním pro potřeby lidu a jednoduchým způsobem života;

24: *Monsieur Hercules* — Pan Herkules, napsal Georges Belly, přel. V. Beníšek; *Le supplice d'une femme* — Pokuta ženy, drama od franc. dramatika Emila Girardina, přel. J. Počátecký (= Jakub Škoda). Pražská premiéra byla nedlouho po světové premiéře v Paříži na divadle Théâtre Français 1. května 1865; *substituovati* — nahraditi, dosaditi;

28: *Richard III.* — Život a smrt krále Richarda III., tragedie od Williama Shakespeara, přel. František Doucha, po prvé ve Stavovském divadle 19. března 1854; *Gloster* — plným jménem Richard vévoda Gloster (též nezkráceně Gloucester), později anglický král Richard III.; *portament hlasu* — pone-

náhlé spojování tónů různých výšek (it. portamento);

29: *tremolo* (it.) — rozechvívání zpívaného tónu, které je do jisté míry přípustné; ve větší míře je hlasovou závadou; *zastupiteli Clarence* — Clarence hrál F. F. Šamberk; *sen Clarencův* — Richard Gloster, bratr anglického krále Edvarda IV., vězní svého bratra George vévodu Clarence, který překáží jeho ctižádostivým úmyslům, a dá ho ve vězení najatými vrahy zabíti. Ve čtvrtém výjevu I. jednání vypravuje Clarence před svým zavražděním svůj sen Robertu Brakenburymu, dozorci věznice v Toweru. Clarencovi se zdálo, že se plavil na lodi se svým bratrem. Gloster kráčeje po palubě klopýtl a strhl s sebou do mořské hlubiny Clarence. Clarence počal tonouti a přitom se mu zjevovaly postavy, na nichž se za života prohřešil, a vyčítaly mu jeho zločiny; *sen Valdštýnův* — scéna z Schillerovy tragedie Valdštýnova smrt (poslední díl trilogie Valdštýn), v níž ve třetím výstupu II. dějství líčí Valdštýn maršálu Illovi svůj sen. Jednou žádal osud o znamení, kdo z jeho přátel nejvěrněji při něm vytrvá. Usnul a zdálo se mu, že ho z bitevní vřavy vysvobodila rada Octavia Piccolominiho; *renomovaný* — vyhlášený, proslulý; *Sklenice čaje* — jednoaktová veselohra od L. Thibousta (1826—1867); Neruda má na mysli

značně volnou úpravu Ferd. Rolla, jež byla hrána 29. července 1865 v divadle na Žofíně. Později veselohru znovu přeložil Josef Jiří Stankovský; *lascivní* — kluzký, choulostivý;

30: *Ďáblův podíl* — napsal E. Scribe; viz str. 17; *Smůla* — aneb Čím dál tím hůř, fraška od něm. spisovatele Aloise Berly, přel. Václav Svoboda, knižně v Pospíšilově D. b. r. 1864; *Pan Herkules* — viz str. 24; *persiflující* — zesměšňující; *Roderigo a Isabella* — tragedie od polského dramatika Józefa Korzeniowského, přel. František Fišer, viz str. 17; *circulus* (lat.) — kruh; *Panna Orleánská* — tragedie Schillerova; *Sirotek lowoodský* (Die Waise aus Lowood) — činohra Karoliny Birchpfeifferové, dramatické zpracování románu Jane Eyre od angl. spisovatelky Currer-Bellové, vl. jm. Charlotty Brontëové (1816—1854). Přel. J. V. Lomnický (Jan Vávra), po prvé ve Stavovském divadle 9. dubna 1855. Viz str. 17 a Č. div. II, 438; *začátečnice slečna Dvorská* — jde pravděpodobně o herečku Luisu Dvorskou, později provdanou za divadelního ředitele Jaroslava Hofa, u jehož společnosti působila;

31: *Okovy Scribovy* — hra Une chaîne byla po prvé provedena v Paříži v r. 1841; *nivelující* — zde stírající; *pointování* — záměrné vyznačování, zdůrazňování, zahrocení; od franc. slova pointe — hrot, ostří; přeneseně vyhrocení vtipu, též smysl myšlenky; *situační hra* — hra založená na střídání nepředvídaných situací; *chevalerie* (fr.) — rytířskost;

32: *Kalb* — postava ze Schillerovy tragedie Úklady a láska;

33: *v předvečer narozenin císaře pána* — František Josef I. narodil se 18. srpna r. 1830. Jeho chotí byla Alžběta Bavorská; *národní hymna* — rozumí se zde hymna rakouská Gott erhalte (Zachovej nám, Hospodine), která se zpívala na skladbu Franze Josefa Haydna z r. 1797. Na oslavu sňatku Františka Josefa I. r. 1854 složil na tento původní nápěv rakouský básník J. G. Seidl nový text, který byl vzápětí přeložen do češtiny; *za panování Liegertova* — viz str. 12; *za nynějšího panování bůhvíkoho* — viz str. 13; *panování Thoméovo* — viz str. 13; *Ďáblův cop* — fraška od K. Juina a R. Flerxe. Po prvé ve Stavovském divadle 6. ledna 1859; *Ďáblův podíl* — viz str. 17, 30; *Šedivé domy* — Nestroyova fraška Tajnosti šedivého domu; *Jidáš ve fraku* — též »Jidáš od roku 1741«, činohra od Antona Langera, přel. J. Sl. Haštalský (= Vincenc Vávra). Po prvé ve Stavovském divadle 17. ledna 1858. Viz str. 187 a Č. div. II, 175;

34: *naše provisorium již doklepává* — viz str. 13; *artistický*

ředitel — umělecký ředitel, kterým byl v tomto období Pavel Švanda ze Semčic; *kontraktně* — smluvně; *Pan Thomé nastoupil* — viz str. 13; *z pera jisté české dámy* — autorkou veselohry byla Eliška Pešková (pseudonym F. F. Jedlička). Viz str. 68;

35: *Gefährliche Tante* — (Nebezpečná teta) německá veselohra od Johanna Meddela (1777—1838), který psal své působivé divadelní hry pod jménem Alloni;

37: *étudiant* (franc.) — studující na vysoké škole; *exekutivní* — výkonný; *exekutiva* — výkonná moc, správa;

38: *Wetter von Strahl* — postava z Kleistovy hry Katynka Heilbronská; viz str. 20; *retuš* (franc.) — úprava, poopravení;

40: *Výroční trh v Miloticích* — veselohra od Karla Bluma, přel. J. V. Lomnický. Po prvé v Areně ve Pštrosce již 21. června 1855; viz též str. 17; *Zaklený princ* — dramatický šprým od J. Plötze, přel. A. Hák. Po prvé ve Stavovském divadle 29. září 1852; *Píseň pana Fortunia* — text od H. Crémieuxe a C. Halévyho, přel. Jindřich Böhm. Po prvé v Prozatímním divadle 6. října 1865;

41: *Krejčí co lékař* — fraška od Bedřicha Kaisera, přel. J. J. A. Po prvé v Aréně ve Pštrosce 24. července 1856; *Dalibor Čermák* — veselohra od Rodericha Benedixe, pro české divadlo upravil V. Vinkler. Po prvé v Prozatímním divadle 21. září 1866. Viz str. 17, 197; *akreditovaný* — osvědčený, obecně uznávaný; *Montjoye* — franc. komedie z r. 1863 od Octava Feuilleta, přel. J. Zelenka; po prvé v Prozatímním divadle 21. července 1864. Viz str. 50, 158 a Č. div. II, 383;

42: *heterogenní* — ne tejný, různorodý, rozmanitý;

43: *Ženský boj* — napsali Eugène Scribe a Ernest Legouvé. Po prvé ve Stavovském divadle 2. března 1862 v překladu Elišky Peškové; *Staří mládenci* — viz str. 9; *slečna Čermákova* — Josefina Č. (1849—1895), provdaná za hraběte Václava Kounice, byla žačkou E. Peškové, O. Sklenářové-Malé a Julie Šamberkové. Po prvé vystoupila v Prozatímním divadle v Tylově Nalezenci; viz Č. div. II, 281. Hrála zejména v rolích naivních a sentimentálních. Později působila v Německu na jevišti divadla výmarského; *lokální barvy* — zde pro úlohu přiléhavější barvy;

44: *pokusí-li se pan Kolár* — Mefista hrál tentokrát František Kolár; *Davison* — Bogumil D. (1818—1872), německý herec polskožidovského původu; působil ve dvorní opeře vídeňské, později drážďanské a r. 1866 podnikl turné po Americe. Byl vynikajícím představitelem Shakespearových postav;

45: *skandování* — důrazné přednášení podle rytmu, aby vynikl

básnický rozměr; *jambus* (lat.) — jamb, dvojslabičná stopa veršová, v níž je první slabika nepřízvučná, druhá přízvučná; *trochaeus* (lat.) — trochej, dvojslabičná stopa veršová, v níž je první slabika přízvučná, druhá nepřízvučná. Český přízvuk je na první slabice, proto je trochej češtině přiměřenější než jamb; *part* — zde herecká úloha; *Posové* — viz str. 12;

46: *analoga* — obdobné případy; *sensitivnost* — výjimečná citlivost; *Auerbachův sklep* — známá hostinská místnost v Lipsku. Odtud podle podání kronik podnikl doktor Faust, legendární černokněžník, svou pověstnou projížďku na sudě. V Goethově tragedii popíjí tu se studenty; *famulus* (lat.) — sluha, pomocník; v Goethově tragedii Wagner, typ lživědeckého hnidopicha;

47: *vaudeville* — původně satirická nebo bujně veselá píseň. Jméno je odvozeno od francouzského městečka Vaux-de-Vire, kde tento druh lidové poesie začal pěstovat Olivier Basselin v XV. stol. Později byla tímto názvem označována lidová hra, fraška nebo veselohra, v níž je dialog zpestřen písněmi, zpívanými zpravidla na snadný nebo známý nápěv; *recit* — druh přednesu, mluvený zpěv, herecká forma zpěvného tónu, uplatňovaná zvl. též ve vaudevillu; *Dívčí ústav* — komická zpěvohra od Fr. Suppé; český text zpracoval Jindřich Böhm; viz str. 162, 164, 260; *Orfeus* — viz str. 87; *Svatba při svítilnách* (Die Verlobung bei der Laterne) — komická opereta mladistvého Offenbacha; přel. J. Böhm. Po prvé v divadle na Žofíně 20. 5. 1865; viz Č. div. II, 607;

48: *Ristori* — Adelaide R. (1822—1906), vynikající italská herečka, představitelka klasických postav světového repertoáru; *Medea* — francouzská tragedie od Ernesta Legouvé. Do italštiny ji přeložil Josef Montanelli. Tato látka byla ve starověku dramaticky zpracována řeckým tragikem Euripidem (480—406 př. n. l.). Medea je postava z řeckého bájesloví; je to krásná, vášnivá žena. Svému choti Jasonovi pomohla kouzelnickým uměním k zlatému rounu (ovčí vlna spojená ještě s kůží). Jason se však časem Medei zpronevěřil. Medeina láska se pak zvrhla v nenávist a pomstychtivost. Zaslanými dary usmrtila Kreusu, Jasonovu nevěstu, zavraždila své děti, jichž byl Jason otcem, a na dračím Heliově voze prchla do Athén;

49: *heterogenní* — viz str. 42; *summum* (lat.) — největší možný souhrn, vrchol;

50: *Meilhac* — Henri M. (1831—1897), franc. dramatik, oblíbený dodavatel nejrůznějších kusů bulvárním divadlům paříž-

ským; spolupracoval převážně s Ludovicem Halévym, s nímž napsal řadu zdařilých veseloher, operetních i operních libret, m. j. k Bizetově Carmen; *Feuillet* — Octave F. (1821—1890), franc. romanopisec a dramatik líčící většinou život šlechty a měšťanstva; u nás známý zejména svým dramatem Montjoye z r. 1863; viz str. 41; *Augier* — Emile A. (1820—1889), francouzský dramatik, vedle A. Dumase ml. a V. Sardoua nejvýznamnější představitel měšťanské komedie realistické ve Francii v 2. polovině XIX. stol. Ethické zaměření mají zvl. jeho hry s problematikou manželskou a sociální. Jeho dramata Le gendre de M. Poirier (1854), Un beau mariage (1859), Les Fourchambaults (1878) a j. pronikly záhy do ciziny a byly hojně hrány také v Čechách a na Moravě; *Sardou* — Victorien S. (1831—1908), franc. dramatik, autor četných scénicky účinných dramat ze života soudobé společnosti. K nejznámějším patří komedie La famille Benoiton (1865), Nos bons villageois (1866), Divorçons (1883) a j.; *Les diables noirs* — Černí ďáblové, drama od V. Sardoua. Hrálo se u nás v překladu Roberta Nápravníka až v r. 1876, v Prozatímním divadle 21. listopadu;

51: *point* (fr.) — viz str. 31; *parter* — obecenstvo v přízemí; *episodní šarže* — výrazná vedlejší úloha; *interpretka* — zde představitelka;

52: *Damböckova* — Marie D.-Strassmannová (1827—1892), německá herečka. Působila od r. 1850 v Mnichově, kde patřila po léta k nejlepším tragédkám. Od r. 1870 působila ve vídeňském Dvorním divadle; *Seebachová* — Marie S. (1829 až 1897), německá herečka. V l. 1856—66 byla členkou Dvorního divadla v Hannoveru, od r. 1878 byla angažována ve Dvorním divadle berlínském. Byla jednou z nejlepších představitelek dobového dívčího typu; *Devrient* — Ludwig D. (1784 až 1832), nejslavnější příslušník německé herecké rodiny Devrientů, člen královské činohry v Berlíně; *Davison* — viz str. 44;

53: *klatební výjev na hřbitově* — Debora v 8. výstupu III. jednání proklíná rychtářova syna Josefa, který podlehnuv naléhání svého otce oženil se s jinou dívkou, neboť mylně uvěřil, že Debora od něho upustila za peněžitou odměnu; *Debora* — drama od něm. spisovatele Salomona Mosenthala. V Praze bylo dáváno 9. listopadu 1866 s Adelaidou Ristori v titulní úloze v italském překladu Gaetana Cerriho; viz str. 17 a Č. div. II, 152, 206, 307, 342; *koncese* — zde ústupek; *auerbacho-mosenthaliáda* — divadelní hra mající charakteristické znaky prací německých dramatiků Auer-

bacha a Mosenthala. *Berthold Auerbach* (1812—1882), německý autor četných povídek, z nichž mnohé byly dramatisovány. *Salomon Mosenthal* — viz str. 17;

55: *sufita* — technické zařízení jevištní, horní jevištní závěs; *Hametner* — Václav H. (1814—1869), herec, zpěvák a posléze inspicient českého divadla. Byl nejstarším členem prvního souboru divadla Prozatímního; *Ira Aldridge* (1804—1857), americký herec, černoch, žák Edmunda Keana, byl nazýván africký Roscius. V letech 1853—1858 vystupoval v Praze; *David Kuh* (1818—1878), německý žurnalista a politik židovského původu. Byl redaktorem politického listu Tagesbote aus Böhmen. Zprvu se účastnil národního ruchu českého, později byl odpůrcem českého národa;

56: *Galotti* — Emilia G., tragedie napsaná r. 1772 Gottholdem Ephraimem Lessingem (1729—1781), kritikem, básníkem a dramatickým spisovatelem německým; *Na nábřeží* — rozumí se v divadle Prozatímním; *vyprubovaná reskonda* — osvědčené číslo losu; dosl. loterní stvrzenka, los; *Hentzova* — Marie H., sólová tanečnice, později ředitelka baletu při českém divadle; viz str. 72;

57: *makama* (arabsky) — shromáždění, beseda, schůze; v orientálních literaturách oblíbený druh krátkých, zábavných próz, zpravidla rýmovaných nebo alespoň psaných v určitém rytmu; *Ďáblovy námluvy* (Des Teufels Brautfahrt) — od něm. spisovatele Karla Elmara, přel. J. K. Zbraslavský; *Blázinec v Dijonu* — franc. hra nezjištěného autora. V úpravě J. N. Štěpánka hrála se již r. 1834 ve Stavovském divadle. Tiskem vydána nebyla;

58: *poesie prostor kartouzských* — t. j. klášterních; kartouzové, kartuziáni — příslušníci přísného mnišského řádu; *Návrat z hrobu* — veselohra od Delphiny Girardinové; přel. E. Špindler. Po prvé v Prozatímním divadle 20. listopadu 1865; *larmoyantní* — přecitlivělý, plačtivý; *šarže* — viz str. 51; *Brute, pusť Caesara* — napsal J. B. Rosier; viz str. 17;

59: *Při klavíru* — jednoaktová veselohra od Théodora Barrièra a J. Lorina; přel. Emanuel Vávra; *les aparts* (fr.) — slova pronesená na jevišti stranou, pro sebe, samomluvy v dialogu, t. j. pasáže v dramatickém dialogu, jež mají býti proneseny tlumeně, aby je neslyšel partner, protože vysvětlují skutečnou situaci nebo prozrazují plány do budoucna. Viz str. 64—66; *Bergenova ... hra* — Alexander Bergen (1812—1863), vl. jm. Marie Gordonová, něm. spisovatelka, překladatelka a upravovatelka francouzských a anglických her; autorka značného počtu her původních; *deus ex machina* (lat.) —

původně postava boha, která se objevovala na antických jevištích pomocí stroje, aby rozřešila dramatickou zápletku; v přeneseném smyslu náhlé, násilné rozřešení dramatické zápletky nečekaným činitelem;

60: *Zrzavé vlasy* — fraška se zpěvy od Johanna Nestroye, přel. J. K. Zbraslavský. Po prvé ve Stavovském divadle 1. ledna 1858. Viz Č. div. II, 155; *úlohy subretní* — ženské hlavní role v operetách; *úlohy recitativní* — viz str. 47; *serieusní* — vážný, opravdový, seriosní;

61: *Kieselack und seine Nichte* — fraška od A. Weiraucha, přel. Emanuel Züngel; *německá aréna za Koňskou branou* — nazývaná též Aréna ve Pštrosce, letní divadlo, které dal postaviti ředitel Stavovského divadla J. Hoffmann a jež bylo otevřeno 11. srpna 1849 Tylovým proslovem a prvním provedením jeho Jiříkova vidění. Zprvu se zde hrálo často česky, později, když českému divadlu byla odňata subvence, většinou německy. Aréna ve Pštrosce byla zbořena r. 1861; *Pokuta muže* (Le supplice d'un homme) — franc. hra od E. Grangéa a L. Thibousta; přel. J. Počátecký. Po prvé v Prozatímním divadle 2. prosince 1865;

62: *Musí na venek* (Le mari à la campagne) — veselohra od Jeana Bayarda, přel. Jan Strakatý. Po prvé v Novoměstském divadle 15. července 1862. Viz str. 17 a Č. div. II, 67, 478;

63: *Bois de Boulogne* (fr.) — lesík Bouloňský, oblíbený pařížský park. Původně rozsáhlý královský les; *Ouklady a láska* (Kabale und Liebe) — Schillerova tragedie z r. 1782; byla uvedena na jeviště v Národním divadle v Mannheimu 15. dubna 1784. Do č štiny přeložil J. J. Kolár, po prvé ve Stavovském divadle 23. listopadu 1851; viz str. 17;

64: *créer un rôle* (fr.) — vytvořit roli;

65: *aperçu* (z fr.) — krátký přehled;

66: *sylaba* (z řec.) — slabika;

67: *E. Z.* — Tartuffa přeložil Emanuel Züngel, vyšel jako 54. sv. Pospíšilovy Divadelní bibliotéky. Viz str. 86; *klasicismus* — umělecký směr usilující o dosažení dokonalosti antických děl;

68: *Jen žádnou od divadla* — hlavní úlohu, herečku Marii Lažanskou, hrála autorka Eliška Pešková; viz str. 34; *Taras Bulba* — po prvé ve Stavovském divadle 15. února 1857;

69: *Zde ... na tomto královském divadélku* — divadlo Petit-Bourbon, v němž hrál Molière od r. 1658 pod záštitou krále Ludvíka XIV.; *Théâtre Français* — Divadlo francouzské, nazývané též Comédie Française, je hlavní francouzské činoherní divadlo v Paříži, které vzniklo z divadelní společnosti

Molièrovy. Ludvíkem XVI. bylo nadáno r. 1760 výsadou hráti komedie a tragedie; *Impromptu de Versailles* — (Versaillské impromptu) Molièrova jednoaktová hra v próze z r. 1663, kritisující nedosti vyspělé výkony některých pařížských herců (impromptu znamená bez přípravy vytvořenou věc, též vtipný nápad); *s přítelem Fričem* — Josef Václav F. (1829—1891), pokrokový český básník, dramatický spisovatel, překladatel a politik; byl pro účast na revoluci v r. 1848 vězněn a od r. 1858 do r. 1879 policejně vypovězen z vlasti. Paříž, kde ho navštívil v r. 1863 Neruda, mu byla dočasným útulkem v jeho vyhnanství; *odepřel mu farář hrob* — Molière byl teprve po zakročení krále tajně v noci bez obřadů pochován na monmartreském hřbitově v Paříži;

70: *Le Malade imaginaire* — tři akty v próze z r. 1673, do češtiny překládáno Zdravý nemocný, Domněle nemocný, též Nemocný z dumy; *na smrt nemocen* — zemřel stižen chrlením krve po představení Zdravého nemocného 17. února 1673 ve věku 51 let; *juro* (lat.) — přísahám, vysloví třikrát Zdravý nemocný jako bakalář při parodii promoce v 3. dějství. Je to odpověď na tři obřadní formule o plnění předepsaných doktorských povinností; *Lafontaine* — Jean de La Fontaine (1621—1695), proslulý francouzský básník bajek; *les apartés* — viz str. 59, 64—66;

71: *reflektovaný* — odvozený; *Misanthrope* — pětiaktová veršová hra z r. 1666; viz str. 74; *zobjektivovat* — zpředmětnit; *Laun* — Friedrich L., vl. jm. Friedrich August Schulze (1770 až 1849), něm. spisovatel, autor literárně historicky zajímavých pamětí (Memoiren, 3 sv., 1837); *Mademoiselle Molière* — Molière se oženil r. 1662 s Armandou Béjartovou (1645—1700), dcerou své přítelkyně Madelainy Béjartové. Armande byla z nejlepších hereček divadelní společnosti Molièrovy a vystupovala pod jménem mademoiselle Molière (slečna Molièrova); *Ze ševce doktor* — do češtiny přel. B. Čanda. Po prvé v Prozatímním divadle 1. prosince 1864 (dnes překládané Lékařem proti své vůli). Viz Č. div. II, 490, 614; *Les femmes savantes* — Učené ženy, veršovaná komedie z r. 1672; *Le Tartuffe* — viz str. 67; *hautes comédies* — komedie ze šlechtického života;

72: *Hentzova* — viz str. 56; *spektákul* — (lat. spectaculum) podívaná, divadlo; *Čarovný závoj* — báchorka od Fr. Tolda s hudbou Antonína Titla. Byla dávána po prvé v překladu J. K. Tyla v divadle v Růžové ulici 2. září 1843;

73: *Scribe* — Eugène S., viz str. 17; *Dumas starší* — Alexandre D. (1803—1870), franc. romanopisec a dramatik, autor

populárních románů Tři mušketýři, Hrabě Monte Christo, Paměti lékařovy a j. a oblíbených divadelních her; *historické divadlo* — A. Dumas starší si založil r. 1847 v Paříži divadlo Théâtre historique, na němž předváděl většinou vlastní dramata; *Mademoiselle de Belle-Isle* — komedie Dumasova z r. 1839, přel. Eliška Pešková;

74: *Le Misanthrope* — misanthrop (řecky misanthropos), škarohlíd, mrzout, člověk, který nenávidí lidi; *Le Malade imaginaire* — viz str. 70; *Le Médecin malgré lui* — v čes. překladu Lékařem proti své vůli, viz str. 71; *jubileum Molièrovo* — v r. 1866 uplynulo 200 let od vytvoření Misanthropa, pětiaktové veršované hry Molièrovy z r. 1666; *nonchalance* — nenucenost, nedbalost; *Když jsme Shakespeara a Dante proslavili včera* — oslavy Shakespearovy konaly se r. 1864 u příležitosti třístého výročí jeho narození (viz Č. div. II, 297), znovu pak r. 1866, kdy uplynulo 250 let od Shakespearovy smrti (William Shakespeare, 1564—1616). Šestistého výročí Dantova narození bylo vzpomínáno r. 1865 (Alighieri Dante 1265—1321); k tomu uvádíme nepodepsanou noticku publikovanou v Národních listech 6. ledna 1866: Ve včerejším referátě divadelním citován zpaměti a s výslovným přídavkem slova »asi« konec prologu, mluveného před slavnostním provedením Molièrova Misanthropa. Spisovatel prologu pan Züngel žádá nás, abychom opravili a sdělili, že konec onen zní doslovně takto: My neznáme rodu, pak ni víry, | kdy slavit máme ducha bohatýry, | a jako Shakespeara neb Dante včera, | slavíme dnes velkého Molièra; *Děržavinova světoznámá óda* — Neruda má pravděpodobně na zřeteli slavnou ódu Bůh (z r. 1784) od ruského básníka Gavrily Romanoviče Děržavina (1743—1816), přeloženou do češtiny Jos. Vlast. Kamarýtem; *reflexivní kusy* — hry problémové;

75: *Sofoklova tragedie* — do r. 1866 byla hrána v českém překladu Františka Šohaje; Antigona (vyd. 1851) a Edip král (vyd. 1856); *zastupitel služebnické úložky Dubois* — úlohu služebníka Duboise hrál Jindřich Mošna; *comédie sans comédie* — komedie bez komedie, t. j. komedie bez komického děje; *reflexí* — reflexe, úvaha, přemítání, zde promyšlenost;

76: *Boileau* — Nicolas Boileau Despréaux (1636—1711), francouzský kritik. Jeho dílem L'Art poétique (Umění básnické) se řídili básníci v období klasicismu; *E. Herold* — Eduard H. (1820—1895), akademický malíř, krajinář, žák Antonína Mánesa, spisovatel romantických povídek z českých dějin

a autor spisů: Malebné cesty po Čechách (1861) a Malebné cesty po Praze (1885). Byl též divadelním dekoratérem a vytvořil zejména v letech šedesátých řadu návrhů dekorací pro české divadlo;

78: *Paragrafy pana Puškvorce* — veselohra od Elišky Peškové, po prvé hrána v Prozatímním divadle 13. listopadu 1864; viz Č. div. II, 479, 480; *frivolní* — kluzký; *Čelakovský nazývá to při epigramu ... »náhodou«* — Neruda má pravděpodobně na mysli Čelakovského epigram nadepsaný Theorie epigramů, který Čelakovský poslal Josefu Krasoslavu Chmelenskému v dopise z 19. října 1838. Epigram zní (n e n a d á n í = náhoda):

Pouhý nápad k epigramu nestačí,
jemu-li nadání cestu neznačí.

Leč nadání opět není dosti,
pakli n e n a d á n í k němu nepřihostí.

Posléz i to žádám, ať jest cele
chuti navinulé nebo zaostřelé.

(Srv. Básnické spisy F. L. Čelakovského, vyd. K. Dvořák, 1950, str. 292, pod názvem Čeho tu třeba.)

80: *Mendelssohnova unášející hudba* — Neruda má na mysli proslulou ouverturu a svatební pochod zkomponovaný šestnáctiletým Felixem Mendelssohnem-Bartholdym r. 1826 k Shakespearově hře Sen noci svatojanské; *Sardou* — Victorien S., viz str. 50; *Obsah ... byl v listu našem sdělen* — Národní listy přinesly 7. listopadu 1865 feuilleton podepsaný značkou P. S. s názvem: Nejnovější veselohra od Viktora Sardoua;

82: *larmoyantní* — viz str. 58; *ekarté* (z franc.) — francouzská hra v karty pro dvě osoby; *zahrada tuilerijská* — zahrada někdejšího pařížského paláce Tuileries, který býval sídlem francouzských králů; *tant de bruit* — tolik hluku, franc. úsloví; pravděpodobně narážka na zvolání franc. básníka Desbarreaux (zemřel 1675), který si objednal v pátek nepostní jídlo, masitou omeletu. Když viděl neochotu a obavy hostinského, vyhodil omeletu oknem se slovy »tant de bruit pour une omelette« (tolik hluku pro omeletu);

83: *jako její Matylda* — Neruda míní zde úlohu O. Malé v dramatě E. Girardina Pokuta ženy; *jerišská růže* — též choulivka jerišská, bylina rostoucí v suchých, písčitých krajinách; za sucha se její listy seschnou a schoulí v klubko, za deště se opět rozloží;

84: *původce »Figarovy svatby«* — francouzský spisovatel Pierre Beaumarchais (1732—1799); *konstelovaný* — utvářený, sestavený;

85: *pan Kysela* — Josef K. (1839—1904), herec a zpěvák, později též režisér Prozatímního divadla, představitel Vaška při prvním provedení Prodané nevěsty 30. května 1866; *vaudeville* — viz str. 47; *item* — (lat.) rovněž; *Zvonařova opera »Záboj«* — je složena na motiv hrdiny a pěvce Záboje z rukopisu Královédvorského; Josef Leopold Zvonař (1824 až 1865) byl hudební theoretik a skladatel písní, sborů a klavírních skladeb; *»Česnekem páchnoucí redakce«* — Neruda míní nejspíše redakci politického listu Der Tagesbote aus Böhmen a jejího redaktora Davida Kuha. Viz str. 55; *hrozby šlesvik-holštýnské* — týká se kampaně o připojení Šlesvicka-Holštýnska k Prusku. Česká veřejnost sympatisovala s Dánskem, jemuž Šlesvicko a Holštýnsko původně patřilo. Viz Č. spol. I, 37; *reduta* — maškarní ples, zde společenská zábava; *buntovní vojsko* — byla společná armáda německého Bundu (spolku), t. j. mezinárodního svazku, který tvořily v l. 1815—1866 německé státy spolu s Rakouskem; *infámní* — hanebný, nectný; *z dopuštění Schmerlingovy vlády* — Anton Ritter von Schmerling (1805—1893), státní rakouský ministr známý svou centralisační a germanisační politikou; *klar und wohlgesetzt* (něm.) — jasný a dobře sestavený;

86: *Emanuel Züngel* (1840—1895), český spisovatel, překladatel mnohých divadelních her a operních textů (též autor libreta Smetanových Dvou vdov), spolupracovník a redaktor Humoristických listů. Byl zejména obratným pisatelem příležitostných vážných i humorných deklamací, proslovů, kupletů a oslavných básní; *Thalia* — v řeckém bájesloví Musa dramatického umění, přeneseně dramatická poesie; *Gustav Freytag* (1816—1895), něm. dramatik; oblíbena byla jeho veselohra Žurnalisté z r. 1854; viz str. 157 a Č. div. II, 58;

87: *kothurn* — obuv s vysokým podpatkem, užívaná starověkými herci pro zvýšení postavy; zde v přeneseném smyslu tragedie, tragický sloh; *Deborah* — viz str. 53—54; *a kdyby sebevíce vrchních ... režisérů obdrželo* — týká se Pavla Švandy; viz str. 141; *Orfeus v podsvětí* — opereta od J. J. Offenbacha; viz Č. div. II, 399 a zde str. 157, 167, 174, 237, 332; *Styx* — postava komického starce z Offenbachovy operety Orfeus v podsvětí;

88: *Raimund* — Ferdinand R. (1790—1836), vídeňský herec, autor kouzelných her a báchorek. Romantická veselohra Krakonoš a nevlídník (Der Alpenkönig und der Menschenfeind), pře-

ložená Václavem Filípkem, byla po prvé hrána ve Stavovském divadle 9. dubna 1837;

89: *cum annexis* (lat.) — doplň: rebus; doslova s připojenými věcmi, zde se vším všudy; *P. Javůrek* — pseudonym Elišky Peškové; *Sheridan* — Richard Sh. (1751—1816), anglický politik a dramatik, autor mravoličných komedií; *hlavní ... úlohu v Hadrníku* — v dramatě Felixe Pyata hrála Malá Marii Didierovou, schovanku hadrníka Jeana. Viz str. 17 a Č. div. II, 436; *Fenella* — mimická role v Auberově opeře Němá z Portici;

90: *Eigensinn* — viz str. 17; *J. Skr.* — Eliška Pešková;

91: *pan Sák* — František S., basista, původně člen německého divadla pražského. V r. 1862 přešel k divadlu českému a působil zde jako herec i zpěvák, později též jako operní režisér; *proverb* — krátká hra; *Kaván* — František K. (1818 až 1896), hudební skladatel; *Křížkovský* — Pavel K. (1820 až 1885), skladatel četných sborů, komponovaných zejména na texty lidových písní; *Pivoda* — František P. (1824—1898), hudební skladatel a pedagog, odpůrce Smetanův; *Tovačovský* — Arnošt Förchtgott-T. (1825—1874), český zpěvák a skladatel, autor kdysi oblíbených písní Přijde jaro, přijde a Husitská; *Conradi* — August C. (1821—1873), něm. hudební skladatel, autor opery Rübezahl (Krakonoš) a j.; *lokalisovati* (z lat.) — umístiti do domácího prostředí; *kobold* — skřítek, šotek; *subretka* — viz str. 60; *Pan Kysela* — viz str. 85; *trieblerovské reminiscence* — Triebler byl pověstný komik berlínský; *Doktor Žvanil* — fraška zpracovaná podle něm. hry Davida Kalische (1820—1872) J. K. Zbraslavským. Viz Č. div. II, 181, 312;

92: *boucharon* — původně hřmotivý předmět, puška, dělo; přeneseně člověk, jenž nadělá mnoho hluku; též ve smyslu politické přezdívky křikloun, demagog. Tak v Riegrově článku Boucharóni, uveřejněném v Národě 15. ledna 1865 a namířeném proti mladočechům. Naproti tomu nazývá Neruda konservativní staročechy věhlašáky; viz Č. spol. I, str. 296; *in figura* (lat.) — ve skutečné podobě; *pretense* (z lat.) — nárok; *Der Rechnungsrat und seine Töchter* — Účetní rada a jeho dcery, veselohra od něm. dramatika Leopolda Feldmanna (1802—1882), viz Č. div. II, 161, 318;

93: *Wehl* — Theodor W. (1821—1890), něm. veseloherní autor zde uvedené hry Ein Bräutigam, der seine Braut verheiratet; *Komandant na útěku* — viz str. 17; *tanečník Donati ... učitel pověstného Donata* — Španěl Manuel Donati byl učitelem jednonohého španělského tanečníka Juliana Donata,

který v Praze vystupoval v srpnu a v září 1864. Viz Č. div. II, 410;

94: *Pokuta muže* — fraška od L. Grangéa a L. Thibousta, viz str. 61; *divadlo městské* — Neruda někdy nazývá divadlo Prozatímní divadlem městským a divadlo Novoměstské divadlem zábranským; *Wirsing* — Rudolf W., v této době ředitel německého divadla; *František Thomé* — v této době ředitel divadla českého; viz str. 13; *via Strassbourg* — přes Strassbourg; *Milenka na střeše* — opereta od J. Nessla, hudba od Conradiho. Po prvé v Prozatímním divadle 3. dubna 1866;

95: *kvartetový refrén* — refrén zpívá čtverozpěv hlasů, kdežto sloky jsou sólové; *Ona chce něco zvláštního* — viz str. 178; *Holteiova úprava Shakespearovy Komedie plné omylů ...* — upravovatelem byl německý herec, režisér, divadelní ředitel a dramatik Karl Holtei (1797—1880);

96: *Magelona* — tragedie od J. J. Kolára z r. 1852 s látkou z doby Rudolfa II. Viz str. 164 a Č. div. II, 347;

97: *akcesit* — cena udělovaná při soutěži; zde se týká cen založených Ferdinandem Náprstkem; *Molenda* — Václav M., narozený 1840 v Písku, policejní úředník, byl též literárně činný; *sujet* — zde děj (jako v sovětské literární vědě);

98: *Schmid* — Hermann Theodor von S. (1815—1880), něm. romanopisec a dramatik, divadelní ředitel a profesor německé literatury na konservatoři v Mnichově, autor historických kusů a prostonárodních her. Jeho málo hraná tragedie Bratislav (Břetislav Bezejmenný) byla vydána v Lipsku r. 1853;

100: *Spanilá Savojanka* aneb Mateřské požehnání — podle franc. předlohy upravil J. K. Tyl; po prvé ve Stavovském divadle 11. října 1846;

101: *Promluveno v těchto listech s jiné strany* — premiéra veselohry Fr. V. Jeřábka Cesty veřejného mínění byla 14. března 1866. Národní listy přinesly referát od Ferdinanda Schulze 16 a 17. března; *z osobních příčin* — od počátku literární činnosti byli Neruda a F. V. Jeřábek názorů tak rozdílných, že se mezi nimi vytvořilo trvalé napětí; *Benedix* — viz str. 17; *v první jeho veselohře* — Neruda míní divadelní hru F. V. Jeřábka, nazvanou Veselohra a dávanou po prvé ve Stavovském divadle 12. ledna 1862; viz Č. div. II, 467;

102: *exekutivní* (z lat.) — výkonný; *Čertova bařina* (La mâre au diable) — hra podle povídky Georges Sandové; viz Č. div. II, 500;

103: *ciselování* — vypracování do jemností;

104: *féerie* — výpravná divadelní hra s balety a s častými pro-

měnami; *Kouzelná nožka* — jest velká fantastická hra od francouzských autorů Cogniarda a Crémieuxe. Po prvé v Novoměstském divadle 17. července 1864; viz Č. div. II, str. 377, 382, 390; *Oslí kůže* — čtyraktová výpravná hra se zpěvy a tanci s hudbou od Adolfa Müllera;

105: *Roderigo a Isabella* — viz str. 17, 30 a Č. div. II, 397; *Chudí hračkáři* — franc. činohra Mellesvillova, po prvé ve Stavovském divadle 10. dubna 1859; *utrakvistický* — zde dvojjazyčný;

107: *Roger* — Gustave Hippolyte R. (1815—1879), významný franc. tenorista. Zpíval v Prozatímním divadle v Boieldieuově opeře Jan z Paříže (Jean de Paris). Do franc. textu zpěvohry vkládal česká slova; *Brisebarre* — Eduard B. (1817 až 1871), franc. dramatik, autor a spoluautor řady divadelních her;

108: *maison dorée* (fr.) — zde vybraný pařížský restaurant; *tautologie* (řec.) — vyjadřování myšlenky slovy týmiž nebo podobnými; *Milenka na střeše* — viz str. 94; *Terenc* — Publius Terentius Afer (asi 190—159), římský skladatel veseloher s látkami řeckými; *Plautus* — Titus Maccius P. (254 až 184), největší římský básník komedií. Čerpali z něho na př. Shakespeare v Komedii plné omylů, Molière v Lakomci a j.; *dramaturgie* (z řec.) — zde ve smyslu původním spisování dramat, dramatická tvorba;

109: *Menandros* (342—291), slavný řecký básník dramatický. Byl napodoben zejména Terentiem a Plautem; *Einsiedel* — Friedrich E. (1750—1828), něm. spisovatel. Ve funkci výmarského hofmistra byl obratným pořadatelem divadelních zábav doby Goethovy a upravovatelem veseloher Terentiových; *faktotum* — člověk, jehož lze ke všemu užíti, pravá ruka, důležitý pomocník; *Hrabě Essex* — Graf Essex, do češ. přel. Fr. Vinkler. Ve svém dramatě Laube zachytil zajímavou postavu Roberta Devereux z Essexu (1567—1601), známého válečníka a oblíbence královny Alžběty. Essex se pokusil ve spojení se skotským králem Jakubem II. o vzpouru, byl však zatčen a v 31 letech popraven. Viz str. 256 a Č. div. II, 550—552;

111: *noremní den* — církevní svátek, ve který bylo zapovězeno pořádati veřejné zábavy; toho dne nebyla konána ani divadelní představení. Byly to mezi jinými také velikonoce; r. 1866 připadla velikonoční neděle (hod Boží) na 20. května;

112: *Klicperův syn* — beletrista Ivan Klicpera (1846—1881); »*Marengo*« — scénické předvedení bitvy u Marenga v severní Italii r. 1800, v níž zvítězil Napoleon I. nad Rakouskem;

Sbory ... řízeny ... p. Kolárem — režii měl František Kolár;

113: *profesor Vogl* — František V. (1821—1891), český hudební skladatel a profesor sborového zpěvu na pražské konservatoři; *list náš podá o skladbách těch* — referát o hudební části představení Soběslava byl uveřejněn v Národních listech 24. května 1866; psal jej pravděpodobně hudební referent Národních listů Ludevít Procházka;

114: *Narcis* — úspěšné pětiaktové drama něm. spisovatele Alberta Emila Brachvogela; viz str. 17, 219 a Č. div. II, 487; *facета* — původně broušená plocha drahokamu; *Doktora Fausta domácí čepička* čili Hospoda v lese (Dr Faustus' Hauskäppchen oder die Herberge im Walde) — fraška se zpěvy od něm. dramatika Friedricha Hoppa. Viz str. 17 a Č. div. II, 455;

115: *alias* — jinak; *Turgeněv* — Ivan Sergějevič T. (1818—1883), ruský realistický romanopisec; pokusil se též o tvorbu dramatickou. Venkovanka (v orig. Provincialka) je z r. 1851;

117: *veselohra charakterní* — předvádí osoby, které jsou komické samy sebou, svým vzhledem a povahou, bez ohledu na děj; *veselohra situační* — předvádí komické situace, do nichž přicházejí i osoby vážné;

118: *spekulativní* — vypočítavý;

119: *slečna Kubíčkova* — Anna K. (1845—1906), česká herečka, žačka E. Peškové, členka divadelních společností Zöllnerovy a Kramuelovy, od r. 1863 Prozatímního divadla v Praze. Provdala se za herce Josefa Frankovského;

121: *Slečna Ledererova ... propuštěna od divadla* — herečka a zpěvačka Terezie Ledererová (1844—1914), angažovaná k divadlu Prozatímnímu v r. 1862, později provdaná za herce Jakuba Seiferta. Podle Nerudova referátu z 8. srpna 1866 T. Ledererová od divadla propuštěna nebyla; *nonchalance* — viz str. 74; *Börne* — Ludwig B. (1786—1837), novinář Mladého Německa, kritik německé společnosti;

122: *flota* — z něm. die Flotte, loďstvo; *ut supra* (lat.) — jak je nahoře (svrchu) řečeno;

123: *jak to bylo na panu Herbstovi ošklivé* — Eduard Herbst (1820—1892), rakouský ministr spravedlnosti, urputný nepřítel českého národa, profesor trestního práva, od r. 1861 poslanec zemského sněmu v Praze. 1. října 1866 nazval ve sněmovně »luzou« české občanstvo vyčkávající v počtu as 2000 rozhodnutí sněmu o zrovnoprávnění české university pražské s německou;

124: *časové relutum* — zde dočasný zákaz vystupovati na jevišti;

v redakci Tagesbote — viz str. 55, 85; *v redakci Morgenpostu* — Prager Morgenpost, deník vycházející v l. 1858—1864 za redakce Heinricha Schindlera, později Jana Ohérala; *Pan Kysela* — viz str. 85; *Roger* — viz str. 107; *Pan Sák* — viz str. 91; *Bartolo, Almaviva* — postavy z Beaumarchaisovy hry a Rossiniho opery Lazebník sevillský; ... *že krade stříbro* — týká se rozvětveného, 20 let prováděného zpronevěřování stříbra z příbramských dolů, které bylo právě v této době odhaleno; *měšťanosta saardamský* — komická postava purkmistra van Betta z Lortzingovy opery Car a tesař; *Kieslův proces ... prorok Nael* — narážka na vyděračský proces, v němž obžalovaným byl kromě jiných Josef Kiesl, inspektor statků hrabat Kolowrata a Lützowa, jako oběť MUDr Františka Horsta, který používal podvodně spiritismu a pomocí příkazů, dávaných domnělým archandělem Naelem prostřednictvím medií, vylákal na inspektoru Kieslovi celý jeho majetek i další veliké peněžité částky, které Kiesl zpronevěřoval. (Národní listy 4.—15. května 1866: Magnetisér v Praze);

125: *slečna Kubíčkova* — viz str. 119; *Sirotek lowoodský* — viz str. 17, 30;

127: *»kvůli udalostem válečným« ... divadlo zavřeno jest* — za pruské okupace zastavil ředitel František Thomé činnost českého divadla a oznámil hercům, že je propouští k 1. červenci 1866; *aby splynulo české divadlo s divadlem německým ..., k čemuž se již nyní pracuje s jisté strany* — výrok je namířen proti Thomému a proti intendantu českého divadla F. L. Riegrovi;

128: *Památný postrach dne 1. července* — 1. července 1866 rozšířily se v Praze pověsti, že Prusové záhy vtrhnou do Prahy. Již předtím se nejvyšší státní a zemské úřady přestěhovaly z Prahy do Plzně a nyní i mnozí občané kvapně opouštěli Prahu; *efemerka* — věc krátce trvající, umělecké dílo nevalné ceny;

129: *Divadlo zavřeli, členům jeho dali ...* — zemský výbor povolil částku 1200 zl. k podpoře členů českého divadla, jimž po zavření divadla v r. 1866 nebyly vyplaceny gáže; *Jedni hledí udržet se pohromadě, aranžujíce koncerty ...* — po uzavření českého divadla v r. 1866 uspořádali členové orchestru čes. div. několik koncertů na Střeleckém ostrově, na Žofíně a ve Stromovce za řízení kapelníka Karla Šebora;

130: *jedná se ... prý o úmluvu s ředitelem německého divadla pražského* — ředitele něm. div. Wirsinga navštívila v polovině července 1866 deputace českých herců (Sák, Kysela a

Šimanovský) se žádostí, aby se ujal vedení čes. divadla. Neruda nesouhlasil s tímto počinem. O tom podrobně v Národních listech 17. července 1866; *přivésti ad absurdum* (z lat.) — přivésti až k nesmyslnosti, pošetilosti;

131: *suspendovati* — zde na čas propustiti;

132: *opalisování* — hraní duhovými barvami jako opál;

134: *Hry paní Meliš-Körschnerové* — Antonie Melišová-Körschnerová (1833—1894) psala básně, povídky a divadelní hry; byla chotí Emanuela Meliše, zakladatele i redaktora prvního českého hudebního listu Dalibora. Časopis Lada, který Melišová vydávala a redigovala od 8. dubna 1861, zanikl pro nedostatek odběratelů 16. března 1866; *fait accompli* (fr.) — hotová věc, daný stav;

135: *trichin* — cizopasní červi vyskytující se nejčastěji v mase vepřů; přenesou-li se na člověka, způsobují u něho těžká i smrtelná střevní onemocnění;

136: *Kolárovou Žižkovou smrtí zahájeno jest* — za pruské okupace, v červenci 1866, uzavřel ředitel Thomé Prozatímní divadlo a propustil herce. Opuštěnému ensemblu postavili se v čelo herci Chramosta a Šimanovský a vymohli povolení konati divadelní představení na svůj vrub v Novoměstském divadle. Tehdy byla provedena dramata do té doby censurou zakázaná: Kolárova tragedie Žižkova smrt (9. srpna) a Tylův Jan Hus (12. srpna). Kromě těchto dvou bylo uspořádáno ještě šestnáct činoherních a operních představení; *Král Rudolf* — k provozování tragedie Vítězslava Hálka, ohlášenému na 19. a 24. srpen, nedošlo. Bylo by bývalo demonstrací proti pruským okupantům a proti vídeňské vládě císařské, neboť tragedie jedná o českém králi; *in genere* (lat.) — povšechně, vůbec;

137: *hry žánru rytířského* — viz str. 263; *komparsní* — komparsy jsou divadelní výpomocné síly, statisté, představitelé němých úloh; *Zpěvné sbory* — hudbu k Žižkově smrti komponoval Frant. Škroup; *Krásné Gruzinky* — komická opera od J. J. Offenbacha. Do češ. přel. Bedřich Peška. Po prvé v Prozatímním divadle 4. února 1866;

139: *interregnum* (lat.) — mezivládí;

140: *hlas Kassandřin* — neblahý, zlověstný hlas; Kassandra — řecká mythická věštkyně neštěstí;

141: *vrchní režisér neměl času pro Prahu* — byl to Pavel Švanda ze Semčic, který měl pronajato městské divadlo v Plzni;

144: *zadřimnul si bonus Homerus* — vztahuje se k lat. přísloví: Etiam bonus Homerus aliquando dormitat, česky: I dobrý Homér si někdy zdřímne. Srv. české přísloví: I mistr tesař

se utne; *Le roi est mort* (fr.) — doplň vive le roi; král je mrtev — ať žije král! Těmito slovy bývala oficiálně ohlašována ve Francii smrt krále a současně pozdraven jeho nástupce; *Valdštýnův tábor* — jednoaktová dramatická báseň od Friedricha Schillera, první část trilogie o Valdštýnovi, která bývala hrána též samostatně; viz str. 152 a Č. div. II, 495, 511; *Rozpustilí kluci* — fraška od Johanna Nestroye; viz Č. div. II, 515, 517; *Povídky královny navarrské* (Les contes de la reine de Navarre) — pětiaktová veselohra od E. Scriba a E. Legouvé. Viz Č. div. II, 29, 259;

146: *paní Körschnerová* — viz str. 134; *Boucharon* — viz str. 92; *situační fraška* — viz str. 31;

147: *nové ředitelstvo* — představoval je výbor divadelního družstva složený z Fr. Pštrossa, J. S. Skrejšovského, Julia Grégra, Antonína Čížka. Ředitelské funkce se ujal místopředseda družstva J. S. Skrejšovský;

148: *slečna Kubíčkova a ... pan Frankovský divadlu našemu ...* — odešli ke společnosti Švandově; viz str. 119; *jistý pán* — Ferdinand Šamberk (hrál roli barona Šlechty z Vitoraz); *omen* (lat.) — osudné znamení, neštěstí;

149: *id est* (lat.) — to jest; *sekretář divadelní* — Josef Sklenář, manžel Otilie Malé;

150: *Solný* (Salzdirektor) — veselohra od něm. dramatika Gustava Heinricha Putlitze (1821—1889); viz Č. div. II, 44, 175, 578; *renitent* (z lat.) — odbojník; *Vecko* — viz str. 19;

152: *Kolárovým přistoupením* — J. J. Kolár odešel r. 1864 za ředitelství J. Liegerta z českého divadla. Vrátil se po dvou letech r. 1866 jako vrchní režisér, když správa divadla přešla do rukou divadelního družstva;

153: *pronunciace* (z lat.) — výslovnost; *reussovati* (z fr.) — míti úspěch;

154: *náhledy o nenahraditelnosti* — týká se F. Šamberka (viz str. 149, 150); *pan Pulda* — Antonín P. (1840—1894), k Prozatímnímu divadlu přišel s nevelkou praxí bývalého divadelního ochotníka smíchovského. Pro své značné theoretické vědomosti se později uplatnil jako režisér;

155: *Sardouovi Nos bons villageois* — viz str. 50, 189; *Hamlet* — viz Č. div. II, 52, 83, 151, 325, 506; *Vicomte z Letorièru* — veselohra od J. Bayarda a K. Bluma; viz str. 17 a Č. div. II, 89;

156: *slečna Čermákova* — viz str. 43;

157: *Styx* — viz str. 87; *Žurnalisté* — čtyraktová veselohra z r. 1853 od Gustava Freytaga; viz str. 86 a Č. div. II, 58—61;

158: *Montjoye* — viz str. 41, 313; *konkluse* — důsledek; *Růžena*

a Růženka — veselohra od Charlotty Birchpfeifferové; viz Č. div. II, 56, 125, 263;

159: *p. Bittner* — Jiří B. (1846—1903), před vystoupením v Prozatímním divadle byl členem kočujících společností Kramuelovy a Čížkovy; *výrok Ben Akibův* — Všecko tu již bylo (něm.: Alles schon dagewesen), tak odpovídá na vše v rozmanitých obměnách rabbi Ben Akiba ve hře Uriel Acosta z r. 1847 od Karla Gutzkowa. Ben Akiba byl učený rabbi, který žil koncem prvního a začátkem druhého stol. n. l. Časem se stal legendární postavou; *Bharata* — podle tradice zakladatel indického dramatu a spisovatel rozsáhlého theoretického díla o divadelním umění Gandharvaveda; *Kálidás* — indický básník žijící v 6. st. n. l., autor slavných dramat Málaviká a Agnimitras, Sakuntálá, Urvšií (Urvaší);

160: *Aristodémos* — tragéd athénský; žil ve 4. stol. př. n. l. Účastnil se také politického života jako přívrženec strany makedonské; *Neoptolemos* — týká se pravděpodobně proslulého řečníka Neoptolema, báječného hrdiny trojského; *Talma* — François Joseph T. (1763—1826), vynikající francouzský herec z doby Napoleona I.; *Samojlov* — jméno herecké rodiny ruské, z níž vynikli Vasilij Michajlovič Samojlov (1782 až 1839), přední člen carské opery, a jeho syn herec Vasilij Vasiljevič Samojlov (1813—1887);

161: *Roscius* — Quintus Roscius Gallus (134—61), znamenitý herec římský, jehož jméno se stalo příslovečným pro označení mistra. Pro své procítěné výkony byl oslavován svými nejlepšími vrstevníky, jmenovitě Ciceronem; *O herci potlesk ... kulisními ... prostředky ... vynucujícím ... Hamlet praví* — Neruda má na mysli 2. výjev II. jednání Shakespearovy tragedie Hamlet. Hamlet rozmlouvá s dvořany Rosenkrancem a Guildersternem o příchodu herců na královský dvůr. Rosenkranc kritisuje výkony chlapců vokalistů na Dětském divadle protežovaném králem. Dostává se jim »přeukrutného potlesku« (překlad J. J. Kolára z r. 1855), zatím co výkony herců z povolání nejsou oceňovány; *Menandros* — viz str. 109; *Aristotelovo pravidlo o jednotě* — Aristoteles požadoval pro drama jednotu místa, času a děje;

162: *Akiba* — viz str. 159; *od pohostinské hry ... paní Fišrové nedávané* — Veselé ženy windsorské byly hrány naposled 17. října 1861;

163: *Revisor* — veselohra z r. 1835 od Nikolaje Vasiljeviče Gogola; viz Č. div. II, 586—590; *Doktor Robin* — veselohra od franc. dramatika Julia Premarya s námětem ze života

slavného anglického herce Davida Garricka (1717—1779). Pro českou scénu upravil J. Počátecký; viz Č. div. II, 73, 75, 265;

164: *Útěk do Afriky* — podle něm. předlohy napsal Louis Angely (1787—1835); viz Č. div. II, 319;

165: *brevi manu* (lat.) — krátce, bez dlouhých okolků;

166: *Lembert* — Wenzel L. (1780 — asi 1838), něm. dramatik a herec pražského původu; napsal množství bujných lidových veseloher a frašek, upravených též podle francouzských vzorů a předloh. Jeho fraška Ženských se štítí (přel. Kl. Püner) se hrála po prvé v divadle v Růžové ulici 8. června 1843;

167: *u p. Chramosty ondy v Roderigo a Isabella* — drama Korzeniowského bylo dáváno v Prozatímním divadle v překladu F. Fischera 6. listopadu 1866. Josef Chramosta hrál šlechtice Don Pedra d'Ayamonte; *Čeněk Pilulka* — pseudonym Emanuela Züngla;

168: *Anna plačící a Anna smějící se* — napsal franc. autor veseloher Eugène Labiche (1815—1891); viz Č. div. II, 169;

169: *Koriolán* — římská tragedie Shakespearova z r. 1610; viz Č. div. II, 209, 290; *Král Lear* — pětiaktová Shakespearova tragedie z r. 1604. Přel. Ladislav Čelakovský; po prvé ve Stavovském divadle 5. ledna 1856; viz Č. div. II, 182;

170: *virtuosita receptivní* — virtuosita ve vnímání; *ossianská postava* — Ossian je báječný pěvec starých Keltů skotských, vymyšlený skotským básníkem Jamesem Macphersonem (1737—1796), autorem proslulých literárních padělků, t. zv. Zpěvů Ossianových; *karton Cornelia* — Peter Cornelius (1783—1867), něm. malíř, autor velkých kartonů, které jako freskové cykly zdobí monumentální stavby německé;

171: *Při klavíru* — viz str. 58; *blueta* (z fr.) — dramatická drobotina; *Sňatek z násilí* (Le mariage forcé) — jednoaktová veselohra Molièrova z r. 1664; přel. V. Pražský. Po prvé ve Stavovském divadle 13. ledna 1861;

172: *Johana D'Arc* — (fr. Jeanne D'Arc) historická tragedie od Viléma Gablera (1821—1897). Nápěvy k písním složil Leopold Zvonař podle národních písní francouzských. V Uměl. besedě bylo předčítáno v lednu 1865 I. a II. jednání, v Pospíšilově D. b. vyšla ve sv. 61; *estimační* (z fr.) — ocenění vyplývající z úcty k autorovi; Gabler byl uctíván jako politik z r. 1848;

173: *antipod* — protichůdce;

174: *Brioschi* — Carlo B. (1826—1895), ital. malíř, dekoratér vídeňského Dvorního divadla; *Herold* — viz str. 76; *Ďáblův*

cop — Des Teufels Zopf z r. 1852, od vídeňského dramatika Karla Juina; po prvé bylo provedeno ve Stavovském divadle 6. ledna 1859; *Maison neuve* (fr.) — znamená přijetí nového služebnictva, všeobecná výpověď; *Nos bon villageois* — Bodří venkované, viz str. 50, 189; *Hloupá a učená* — veselohra od něm. spisovatele Johanna Plötze (1786—1856), viz Č. div. II, 265; *Den po svatbě* — Benedixova veselohra První den po svatbě; přel. Fr. Venkryl; viz str. 17;

175: *obor tenora buffa* — viz str. 18;

176: *německý Wichsier* — zde švihák; *famulus* — viz str. 46; *Eliška Přemyslovna sprhla Šachy a restituovala ...* — premiéra nezdařilé Vlčkovy veselohry Šachy byla v Prozatímním divadle 9. května 1864. Viz Č. div. II, 321. Tragedie Eliška Přemyslovna získala v soutěži 1. cenu Náprstkovu;

177: *martyrologium* (lat.) — mučednictví;

178: *poslední předvedení Solného* — v Prozatímním divadle 2. října 1866, viz str. 150; *abusus* (lat.) — zlořád, zneužití; *Je živ? Zaplať pánbůh!* — franc. veselohra od Rocheforta a Verona. Přel. J. Zelenka. Po prvé v Prozatímním divadle 20. prosince 1866; *Po půlnoci* — napsali J. Lockroy a Anicet-Bourgeois, viz str. 17; *Chce něco zvláštního* — franc. veselohra, po prvé v Prozatímním divadle 20. října 1866; viz Č. div. II, 467;

179: *Je hluchý* — veselohra od Th. Danise. Přel. J. V. Lomnický. Po prvé v Prozatímním divadle 22. září 1863; *Vražda na Uhelném trhu* (Der Mord in der Kohlmessergasse) — napsala r. 1860 Marie Gordon pod pseudonymem Alexander Bergen (viz str. 59), do češtiny přel. J. K. Zbraslavský; *Damoklův meč* (Das Schwert des Damokles) — dramatický žert od Gustava Putlitze; přel. G. B. Miškovský;

180: *Poslední orebita* — historická povídka (bez milostného příběhu) z r. 1832 od Jana Erazima Vocela (1802—1871). Děj je vzat z bojů Uhrů proti Turkům v 15. st.; *Vychovatel v čepci* — něm. divadelní hra od Karla Aug. Görnera; viz str. 17;

181: *Davison* — viz str. 44; *Auerbachův sklep* — viz str. 46; *Manžel v bavlnce* — dramatický žert od francouzského dramatika, herce Lamberta Thibousta (1827—1867), přel. Jar. Počátecký; *amazonka* — bojovná žena, mužatka;

182: *Ženský pláč* — veselohra od Karla Aug. Görnera, přel. J. Novotný; viz Č. div. II, 42, 128, 511; *Nos bons villageois* — viz str. 189; *entreakt* (z fr.) — meziaktí, název hudební vložky, zpěvu, baletu, pantominy, jež vyplňuje meziaktí, t. j. dobu (přestávku) mezi jednotlivými jednáními;

183: *úloha Shylocka* — viz o tom podrobně Č. div. II, 294; *Lessing* — Gotthold Ephraim L. (1729—1781), něm. básník, dramatik a zakladatel moderní kritiky. Proti antisemitismu bojoval hlavně dramatem Nathan der Weise (Nathan Moudrý); *Iffland* — August Wilhelm I. (1759—1814), něm. herec a dramatik, představitel měšťanského dramatu, ředitel berlínského divadla v době klasiků; *kaustický* — kousavý, jizlivý;

184: *záhy zemřelý Sekyra* — komik Josef S. zemřel 2. února 1864; viz Č. div. II, 219, 222; *reflexivně* — uvážlivě; reflexe — úvaha, přemítání; *Stankovský* — Josef Jiří S. (1844 až 1879), dramatik, romanopisec a divadelní kronikář, autor divadelního románu Vlastencové z Boudy a Divadelního slovníku. Jeho chotí byla dcera Elišky Peškové a Pavla Švandy ze Semčic;

186: *obslovní* — každé druhé slovo;

187: *Zwei Mann von Hess* — dva muži patřící k vojenskému útvaru rakouského vojevůdce Heinricha Hesse (1788—1870); hru napsal typický vídeňský literát Anton Langer (1824 až 1879); *Osmnáctá chasa* — tak byl nazýván za války prusko-rakouské v r. 1866 XVIII. prapor myslivců, z Prahy doplňovaný; *u Podolí* — bitva u Podolí byla 26. června 1866; *povrchnost langer-bergovská* — vztahuje se na německé autory frašek nevalné ceny, psaných většinou pro předměstská divadla vídeňská; na žurnalistu Antona Langera a O. F. Berga (vl. jm. Ebersberg, 1833—1866); *anti-hamerníkovská zvláštnost* — profesor MUDr Josef Hamerník (1810—1887) nevěřil v účinnost ochranného očkování proti neštovicím;

188: *nevypolérovaná* — nedostatečně nacvičená;

189: *retuš* — viz str. 38; *pan Pulda* — viz str. 154; *kdy snad již více místa bude pro udalosti nepolitické* — rozpuštění českého sněmu a vypsání nových voleb plní v této době noviny; *udáním dávného dátum* — v Paříži provozována veselohra Nos bons villageois 3. října 1866; *Kramuele* — Josef Emil K. (1826—1884), herec a div. ředitel. Hrál původně v čes. i něm. představeních ve Stavovském divadle v Praze a později u různých kočujících div. společností. R. 1863 získal koncesi pro vlastní společnost, s níž působil zejm. v Čes. Budějovicích. R. 1868 zřídil si letní divadlo v zahradní restauraci Kravíně na Vinohradech;

190: *povaha ta, Sardouem pikantnosti přímo obětovaná* — Šimanovský hrál v Bodrých venkovanech úlohu Jindřicha Morrissona;

192: *tři figury* — Flaupina hrál Josef Chramosta, Grinchua Jindřich Mošna, Tetilarda Jan Kaška;

195: *Královec* — nyní Kaliningrad v SSSR; *Dessoir* — Ludvík D. (1809—1874), vynikající německý herec, představitel postav Shakespearových, který r. 1837 též vystupoval v Praze; *Lewinsky* — Josef L. (1835—1907), něm. herec, působil posléze ve Dvorním divadle vídeňském, kde se uplatnil také jako režisér;

196: *hra melodramatická* — hra doprovázená hudbou; Neruda zde však nepochybně myslí na sólový recitativ nebo pantomimický akt, který by byl podbarven hudbou;

197: *Shakespearův známý »český nesmysl«* — ve hře Pohádka zimního večera, vzniklé kolem r. 1610, mluví Shakespeare o Čechách jako o zemi ležící u moře. Vystupuje zde český král Polixenes a český králevic Florizel; *Flotow* — Friedrich von F. (1812—1883), něm. hudební skladatel, zvláště operní. Pronikl do ciziny operami Alessandro Stradella (1844) a Martha (1847); *komposice Mendelssohnova* — viz str. 80; *Enšpigl* — fraška od Johanna Nestroye, přel. J. K. Tyl; viz Č. div. II, 224, 549; *Dalibor Čermák* — viz str. 41; *radomontáda* (fr. rodomontade) — chvástání; vzniklo podle pyšného pohanského hrdiny Rodomonta z eposu Zuřivý Roland (Orlando furioso) od Ludovica Ariosta (1474—1533); *portretující přídavky* — Šamberk zpravidla extemporováním napodobil známé osoby;

198: *tant de bruit* — viz str. 82; *asekurace* — pojištění;

199: *imprimatur* (lat.) — doslovně: nechť se tiskne, povolení k tisku; *wird gestattet* — povoluje se; *Hej Slované* — karlínský okresní úřad zapověděl zpívati tamějším divadelním ochotníkům při provozování dramatického žertu od J. J. Stankovského tuto píseň na jevišti; *p. Duffek* — Mikuláš Duffek, narozený r. 1833 v Praze, zemřel r. 1892 v Gorici. Po absolvování práv vstoupil k policii a působil v l. 1860 až 1866 v tiskovém a spolkovém oddělení policejního ředitelství pražského. Pod pseudonymem Julius Rosen psal obratně sestavené, na laciný úspěch vypočítané divadelní kusy. Tento německý spisovatel redigoval též od r. 1862 pražský německý beletristický časopis Erinnerungen; *vídenská Debatta* — časopis Die Debatte, známý literární a divadelní rubrikou;

200: *Petrburské vědomosti* — Sankt-Petěrburgskije vědomosti, starý ruský časopis; vycházel od r. 1702 jako vládní orgán, od r. 1728 se stal listem petrohradské Akademie nauk, od r. 1875 časopisem ministerstva osvěty. Zanikl za revoluce

r. 1917; *Translajtánie* — Zalitavsko, uherské země v bývalém Rakousku-Uhersku, ležící východně za řekou Litavou; *z řad dřívější policie státní* — po válce prusko-rakouské byla ustavena v Praze obecní policie v náhradu za dosavadní státní pražskou policii, která Prahu s ostatními úřady r. 1866 opustila. (Viz str. 128.) Obec převzala velkou část zaměstnanců dřívější státní policie;

201: *Nalezenec* — veselohra od J. K. Tyla; viz Č. div. II, 281;

202: *Politika v lese* — veselohra od G. Putlitze; viz Č. div. II, 40, 402; *Stálé kalamity naší opery* — týká se pravděpodobně takřka současného onemocnění několika čelných členů opery (Lev, Jelínková, Rückaufová a j.); *Ďáblův podíl* — napsal E. Scribe; viz str. 17; *Zvoník notredamský* — romantická činohra podle románu Victora Huga Notre-Dame de Paris, zpracovala Charlotte Birchpfeifferová; přel. Václav Filípek; viz Č. div. II, 489; *Antonie Bollardova* — byla nejprve členkou ochotnického divadla smíchovského, později divadelní společnosti Kramuelovy; *Odpolední hry* — Zvoník notredamský se hrál jako nedělní odpolední představení (v 15.45 hod.) v Prozatímním divadle 24. března 1867;

204: *Adrienna Lecouvrerová* — drama od Eugèna Scriba a E. Legouvé; viz str. 305, 306; *Výtečníci* (La camaraderie) — pětiaktová veselohra od E. Scriba, přel. J. Zelenka;

205: *Pygmalion* — jinoch z řeckého bájesloví; zamiloval se do sochy dívky, kterou si sám vyhotovil ze slonové kosti. Vyprosil si pak na bohyni Afroditě její obživnutí; *Wenzig* — Josef W. (1807—1876), pedagog, spisovatel a dramatik, kulturní pracovník a organisátor, propagátor české literatury mezi Němci. Byl též jedním ze zakladatelů Umělecké besedy a jejím prvním předsedou v l. 1863—1869. Je autorem libret ke Smetanovým operám Dalibor a Libuše (přeložil do češtiny Ervín Špindler); *Děj veselohry ... odjinud znám* — Česká včela 1867, 2, str. 5: Nové veselohry české; *misogyn* (z řec.) — nepřítel žen; *zahrada Kanálská* — rozprostírala se na Vinohradech, v sousedství nynější Stalinovy třídy (založil ji koncem 18. stol. hrabě Josef Canal);

206: *Bertrand et Raton ou l'art de conspirer* — premiéra této hry byla v Paříži v divadle Comédie Française r. 1833. Je to první z politicko-historických komedií Scribových; *dr. J. P.* — dr. Jan Palacký (1830—1908), zeměpisec, národohospodář a politik, syn Františka Palackého. Přeložil několik francouzských veseloher;

207: *Proteus* — v řeckých bájích mořský stařec, který se dovedl proměňovati v různé podoby; *bonhomní šarže* — charak-

terní role, představující postavu prostého, bodrého člověka; *Po představení sobotním zaznamenali jsme* — v sobotu 30. března 1867 dávána Wenzigova veselohra Malíř co Pygmalion, v níž hrála Eliška Pešková komornou Markytu; viz str. 205; *Po představení předvčerejším* — týká se úterního představení 2. dubna 1867, o němž Neruda referuje v tomto článku;

210: *Sirka mezi jiskrami* — sólový žert od Edvarda Justa, provozovaný ve čtvrtek 4. dubna 1867. Viz Č. div. II, 99, 161; *Narcis* — viz str. 17, 113; *Jen mimochodem* — veselohra, podle franc. předlohy vzdělala Eliška Pešková. Viz Č. div. II, 495, 511; *Klobouk* — veselohra od Delfíny Girardinové, přel. Fr. Venkryl; *Poněvadž paní Pešková* — Eliška P. (1833 až 1895), česká herečka a spisovatelka, choť Pavla Švandy ze Semčic (1825—1891), dramaturga a vrchního režiséra Prozatímního divadla v l. 1863—66. Mezi E. Peškovou a vrchním režisérem J. J. Kolárem bylo napětí pro dřívější neshody Kolárovy se Švandou. Časté pohostinské hry Peškové u společnosti Švandovy na venkově a zřízení konkurenční arény Švandovy ve Pštrosce tyto téměř nepřátelské vztahy ještě více jitřily, až v r. 1870 byla E. Pešková ze svazku Prozatímního divadla propuštěna; *něco à la Vecko* — viz str. 19;

212: *Novoměstské divadlo* — stálo v letech 1859—1885 za Koňskou branou (odtud pojmenování divadlo zábranské). Hrálo se v něm česky i německy. Mělo ulehčit zejména v době letní provozu divadla Stavovského a divadla Prozatímního; *féerie* — viz str. 104;

213: *elév* (z franc.) — žák; *pan Budil* — Vendelín B. (1847—1928), vynikající český herec, v l. 1867—69 člen Prozatímního divadla. Později si vybudoval vlastní arénu v Plzni; v l. 1902 až 1912 byl ředitelem plzeňského divadla; *komparserie* — viz str. 137;

214: *Tarent* — město na jihoitalském pobřeží, založené v 8. stol. před n. l.; *dumaví pythagorejci* — žáci a pokračovatelé starověkého filosofa Pythagora (571—497), zakladatele pythagorejského sdružení, které bylo reakčním politickým činitelem v dějinách třídního boje řeckých měst Italie; *intrikantní Orsinovci* — starý římský knížecí rod, jehož majetek vzrostl zejména ve 13. stol. diplomatickými i válečnými činy a výhodnými sňatky;

215: *smířit mány* — stíny zemřelých předků;

217: *Panu Šamberkovi ... přestal obor tragický svědčit* — F. Šamberk hrál Manuela;

218: *Jenom pět zlatých* — veselohra přeložená J. K. Zbraslavským; viz Č. div. II, 73; *Hentzova a Krausova* — první sólové tanečnice Prozatímního divadla. Marie Hentzova stala se později baletní mistryní a ředitelkou baletní školy zřízené r. 1868; *Nesnáze tanečního mistra* — franc. veselohra, přel. V. Římovský; *Nápady* — angl. veselohra od T. Egertona Wilkse, česky zpracoval J. R. Novotný, vyd. r. 1869;

219: *ballabile* — balet, jímž se zpravidla zpestřoval nebo doplňoval děj divadelní hry nebo opery; *grand ballabile* — velký ballabile; *Brachvogel zasáhl Narcisem ...* — Brachvogel líčí v Narcisu rozervaného, úpadkového aristokrata z doby francouzské revoluce; viz str. 114; *nivelace* — setření osobitého rázu;

220: *Choiseul* — ministerský předseda francouzský Étienne François Choiseul de Stainville (1719—1785), chráněnec markýzy Pompadourové, milostnice krále Ludvíka XV.;

221: *provedení ... přišlo ... do ... mrtvé sezóny* — pravděpodobně přičiněním J. J. Kolára, který v té době řídil českou činohru a žárlil na Bozděchovy dramatické úspěchy. Hru Z doby kotilionů prohlašoval za plagiát her francouzských a španělských; *podloubí tarmarkské* — původně tandlmarkské čili vetešnické, z něm. Tandelmarkt (vetešnictví, trh); bylo to tržiště umístěné proti kotcům; *budky »kotce«* — řada krámků, které stávaly v Praze na Havelském trhu; *chán* — tatarský nebo mongolský vladař;

222: *kalif* — (arab. chalífa, t. j. nástupce) název mohamedánských vladařů; *z Prahy do sálu žofínského* — bazar ve prospěch stavby Národního divadla byl otevřen v neděli 12. května 1867 v sále budovy na Žofíně a trval do 19. května. Čistý výtěžek z prodeje věcí a ze vstupného činil 5870 zl. Bazar se měl konat o rok dříve. Pro válku rakousko-pruskou bylo otevření odloženo; *segment* — úsek; *mnichovská ... galerie »nejkrásnějších žen«* — obrazárna v národním museu v Mnichově; *heinovská lehkomyslnost* — jde o něm. básníka Heinricha Heina (1797—1856);

223: *galanthomme* (fr.) — zdvořilý muž, zejména k ženám; *kasejovický petrolej* — v Kasejovicích, malém městě ležícím na západ od Blatné, vyskytl se ve strouze v dubnu r. 1867 petrolej. Kasejovičtí občané oslavili výskyt tohoto domnělého přírodního bohatství a zorganisovali hledání petrolejového ložiska. Věc objasnilo zjištění geologa profesora Jana Krejčího. Ve sklepě místního obchodníka vytekl totiž ze sudů petrolej, který zemí prosakoval do nedaleké strouhy; viz Nerudův feuilleton, Národní noviny 12. května 1867;

224: *en masse* (fr.) — hromadně, vcelku; *Apage, myšlénko!* (lat.) — Odstup ode mne, myšlenko! Vzato z bible. Kristus pravil k ďáblu: »Apage, satanas« — »Odejdi, satane« (Matoušovo evangelium 4, 10); *Wenzig* — viz str. 205;

225: *A. Suchovo-Kobylin* — Alexander Vasiljevič S.-K. (1817 až 1903), ruský dramatik, jehož komedie Svatba Krečinského (Svad'ba Krečinskago) patří dnes ke klasickým kusům světového repertoáru. Suchovo-Kobylin zde zpracoval známou tehdy moskevskou anekdotu o podvodníku, jenž získal u pokoutního bankéře velkou částku za falešný šperk;

227: *komedie Kean* — byla po prvé dávána v Paříži r. 1836. Hrdinou hry Alexandra Dumase staršího je slavný anglický herec Edmond Kean (1777—1833), jenž proslul zejména jako představitel postav Shakespearových. Narážka na bývalého paňácu týká se Keanových začátků u různých kočujících společností před r. 1814; *tournura* (z fr.) — způsoby, chování; *princ waleský* — titul následníka anglického trůnu;

228: *veto* (lat.) — zákaz, nesouhlas (doslovně zakazuji);

229: *starší hrabě Fredro* — t. j. polský dramatik Alexander Fredro (viz zde str. 17), otec Fredra mladšího, Jana Alexandra (1829—1891), plodného dramatika polského, rovněž později do češtiny překládaného; *německý Scheva* — Schewa (hebr. žid), hrdina v Německu často hrané veselohry angl. dramatika Richarda Cumberlanda (1732—1811) The Jew (žid) z r. 1794; viz Č. div. II, 622;

231: *Fiesko* (Die Verschwörung des Fiesco zu Genua) — historické drama Schillerovo z r. 1782, přel. J. Sl. Haštalský. Viz Č. div. II, 469;

233: *suspendu* — doplň abonnement suspendu (fr.), hra mimo předplacení; *do omrzení zabředlý recitativ* — narážka na dřívější malou repertoární pestrost a zbytečné opakování kusů, které málo dávaly herci i divákovi; *Chudoba cti netratí* (Bědnosť ně porok) — tato veselohra Ostrovského byla po prvé hrána r. 1854 v Moskvě;

234: *Emanuel Vávra* (1839—1891), čes. spisovatel a novinář Hlasu a Národních listů. Žurnalisticky působil pak v Rize, kde redigoval rusky psaný Rižskij věstnik, posléze byl prof. gymnasia v Jerevanu, kde též zemřel. Byl pilný a úspěšný překladatel ze slovanských jazyků a z francouzštiny a uvedl do Čech řadu cizích dramatických děl, m. j. Fredrovy Panenské sliby, Ostrovského Bouři, Výnosné místo, Chudoba cti netratí, Sardouovu Vlast a Molièrova Nevlídníka (Misanthropa); *pan Kysela provedl ... úlohu* — hrál zvěrolékaře Bořivoje Parise;

235: *pan a paní Hamme* — byli prvními tanečníky Národního divadla v Rize; *Friedbergova* — Kateřina F., první tanečnice Dvorního divadla v Petrohradě; u nás vystoupila po prvé r. 1863; *Lannerova* — Katharine L., něm. tanečnice, dcera vídeňského skladatele valčíků. Vystupovala od r. 1861 pohostinsky též v Praze; *první režisér* — J. J. Kolár;

236: *kothurn* — viz str. 87; *pan intendant náš* — F. L. Rieger; *paní Šamberková* — Julie Š. (1847—1892), česká dramatická umělkyně, choť herce a dramatika Fr. Ferd. Šamberka. R. 1865 po prvé vystoupila jako operní pěvkyně, ale po necelých dvou letech přešla k činohře. Od 14. září 1867 byla angažována v Prozatímním divadle; hrála též v divadle Národním. Zemřela v Hamburku sebevraždou;

238: *Mellesville*, vl. jm. Anne Honoré Joseph Duveyrier (1787 až 1865), plodný franc. dramatik, spolupracovník Scribův a j. autorů; sám, většinou však s jinými napsal přes 300 kusů, z nichž mnohé byly hrány i za hranicemi. Tajné spiknutí za časů republiky vyšlo jako 6. sv. Divadelního ochotníka. Po prvé v Prozatímním divadle 8. srpna 1867; *za doby prvního konsula* — období let 1799—1804. Za Velké revoluce francouzské byl ve Francii po svržení výkonného direktoria r. 1799 zřízen konsulát, jemuž svěřena výkonná moc. Prvním konsulem byl Napoleon Bonaparte;

240: *Lapil* — Jan L., vl. jm. Roštlapil, narozený r. 1816 v Kostelci nad Orlicí, byl český herec a deklamátor, povoláním řezník. Hrál od r. 1842 v divadle Stavovském, později v Prozatímním. Naposled vystoupil v r. 1866 za pruské okupace v Kolárově Žižkově smrti, kdy herci bez ředitele sami vedli české divadlo. Zemřel »na ochrnutí mozku« 11. srpna 1867 v Praze. Pohřeb se konal ve středu 18. srpna. Viz též Č. div. II, 417—420; *potomstvo nemá věnců pro herce* — citát z Schillerova prologu k Valdštejnovu táboru. V originále: »Dem Mimen flicht die Nachwelt keine Kränze«;

241: *Lapil vystoupil ... po prvé* — ve Stögrově divadle v Růžové ulici v r. 1842; *Miller* — postava nešťastného otce z Schillerovy tragedie Úklady a láska; *otec Moor* — nešťastný stařec z Schillerova dramatu Loupežníci; otec bratří Karla a Franze Moorů; *Quasimodo* — zvoník z romantické činohry Zvoník notredamský; viz str. 202; *Otrepěv* — Lžidimitrij Ondřej Otrepěv z Mikovcovy tragedie Dimitr Ivanovič z r. 1856; *Z loňského bojiště* — z války prusko-rakouské r. 1866 v oblasti kolem Jičína a Hradce Králové; *Na návsi jednoho místa ... poblíž Skalice* — 27. a 28. června r. 1866 byla bitva u Skalice;

242: *I. Cor. v 35. Der Tod ist verschlungen in den Sieg* — Smrt je pohlcena ve vítězství (citát z bible, první epištola sv. Pavla ke Korintským, kapitola 15, verš 35 — správně však verš 54, ve verši 35 je jenom nápověď), také: Smrt je vpletena ve vítězství; *Praha a Vídeň jsou na pěkné rovině* — narážka na loyalitu vůdců české politiky v Praze k vídeňské vládě; *responsorium* (lat.) — sborové odpovědi na zpěv kněze při bohoslužbě; zde odpověď;

243: *Domácí špehoun* (Der Hausspion) — napsal r. 1864 Siegmund Schlesinger (1832—1918), vídeňský novinář a dramatik. Po prvé v Prozatímním divadle 10. září 1867; *Třicátý listopad* — veselohra od Gustava Putlitze, upravila Eliška Pešková. Po prvé v divadle na Žofíně 23. srpna 1865;

244: *Kvůli čemu* — místodržitelství uložilo pražskému magistrátu, aby nedovoloval započíti se stavbou budovy Národního divadla dříve, dokud nebude místodržitelstvím vyřízena záležitost domnělého překročení stavební čáry; *Řetězový most* — též Františkův řetězový most, stál na místě nynějšího mostu Umělců, vedl přes Střelecký ostrov a spojoval Malou Stranu s Novým Městem. Byl vybudován v l. 1839—1841;

245: *komers* — pitka německých studentů; *akcijní společnost* — Řetězový most byl majetkem této společnosti (za přechod vybíráno mostné); *onen muž ..., kterého poslední Humory ...* — V Humoristických listech byla 7. září 1867 otištěna karikatura redaktora německého časopisu Tagesbote Davida Kuha. Je tu upoután na řetěze a v ruce drží svitek papíru s nápisem Vzteklost korunní. Viz str. 55; *eruv* (hebr.) — šňůra nebo drát, kterým byly obepínány o sabbatu, t. j. o židovských svátcích, oblasti obydlené židy; *grisetta* (fr.) — pův. švadlenka;

246: *Návyky* — franc. veselohra upravená M. Steinem. Přeložil E. Züngel;

247: *Paní Šamberková* — viz str. 236;

248: *Slavnost nalezení* — představení k padesátileté památce »nalezení« rukopisu Královédvorského konalo se v úterý 17. září 1867 v Prozatímním divadle;

249: *Tři živé obrazy* — obrazy ty byly nazvány: »Záhuba kněžny Kublajevny a její družiny«, »Zoufající vojínové v Olomouci«, »Porážka Tatarů u Olomouce«; *Jiříkovo vidění* — báchorka od J. K. Tyla; viz Č. div. II, 283, 309, 341, 437, 579; *Kramuele* — viz str. 189;

251: *Casanova, vězeň pevnosti svatoondřejské* — veselohra od franc. autora Lavrièra, přel. J. Dubinský (J. J. Kolár); hrdinou jejím je ital. dobrodruh a spisovatel Giovanni Jacopo

Casanova de Seingalt (1725—1798). Pro výstřední život byl často vězněn a vypovídán ze zemí, v nichž se zdržoval. R. 1783 se stal knihovníkem hraběte Valdštejna v Duchcově, kde napsal své proslulé Paměti; *St. Germain* — hrabě de Saint-Germain, dobrodruh 18. st.; pro veliké vědomosti a uhlazené chování byl oblíben na panovnických dvorech; *Cagliostro* — Alessandro hrabě Cagliostro (1743—1795) vystupoval jako učeň Saint-Germaina. Měl značné fysikální a lékařské vědomosti, a vydával se proto za lékaře; *bavil* — pobýval, zdržoval se;

252: *farao* (z hebr.) — starozákonní název egyptských vladařů. Po smrti byli mumifikováni, takže jejich ostatky zůstaly neporušeny po celá tisíciletí; *Záhuba rodu Smiřických* — historická tragedie J. J. Kolára, byla napsána v l. 1866 až 1867, byla však pod názvem Smiřičtí po prvé provedena teprve r. 1881 jako jedna z her, jimiž bylo otevřeno Národní divadlo. Knižně byla vydána r. 1862; *capriccio* (it.) — rozmarná skladba; *elixír vitae* (lat. elixirium vitae) — elixír života, nápoj prodlužující život;

253: *sarkofag* — kamenná rakev, náhrobek; *famulus* — viz str. 46; *vis comica* (lat.) — působivost komická; *Žádný muž a tolik děvčat* — text zpracoval J. Böhm. Po prvé v Novoměstském divadle 27. června 1867; *Po odchodu ... Ledererovy ...* — Terezie Ledererová byla angažována k divadlu v Terstu (Národní listy 15. září 1867), viz str. 121;

255: *nově oznámené truchlohry Sabinovy, Pflegrovy a Kolárovy* — Neruda měl nepochybně na mysli Sabinovu Černou růži (1868), Pflegra-Moravského Posledního Rožmberka a Kolárovu tragedii Pražský žid (po prvé až 23. listopadu 1871 v Prozatímním divadle);

256: *Rozervanec* — přel. J. Pečírka; po prvé v divadle v Růžové ulici 9. února 1845; *Hrabě Essex* — viz str. 109;

258: *Proč jste umřel?* — veselohra od anglického herce, autora sólových výstupů a veseloher Charlese Jamese Mathewse (1803—1878); přel. J. Zelenka;

259: *domestik* — sluha, podomek; *la coquette* — koketka, starobylý módní druh tance;

260: *Čarovné ruce* (Les doigts de fée) — veselohra od E. Scriba, přel. B. Lvovský; viz Č. div. II, 47; *Panoš šibal* — jednoaktová fraška od něm. spisovatele Karla Töpfera, přel. E. Pešková; viz str. 17; *Dívčí ústav* — viz str. 47; *rudimenta* — první počátky, základ;

261: *forma romanciérská* — románová;

263: *předkleistovské ... rytířské hry* — psané před Kleistovou

Katynkou Heilbronskou (viz str. 20), druh romantických, dějově napínavých dramat, psaných pod mocným vlivem Goethova dramatu Götz von Berlichingen (1773);

264: *p. Budil* — viz str. 213;

265: *Bauernfeld* — Eduard von B. (1802—1890), básník a romanopisec, populární vídeňský dramatik; *Levassor* — Pierre Thomas L. (1808—1870), pařížský komik a spisovatel výstupů zpěvních i recitačních; *Slyšíme, že p. Mošna* — z textu vyplývá, že tu jde pravděpodobně o divadelní práce Šamberkovy, nikoli Mošnovy; *Recept proti tchyním* — jednoaktovka španělského dramatika Juana Manuela Diany (1818—1884), v orig. Receta contra suegras, byla nejúspěšnější Dianovou komedií. Pro Němce ji přeložil ze španělštiny bavorský král Ludvík I.;

266: *Oheň v dívčí škole* — jednoaktová veselohra od Augusta Förstera (1828—1889), něm. herce, div. ředitele, upravovatele a překladatele starších francouzských her; přel. Em. Vávra; *demimonde* (fr.) — polosvět; *Opička z besedy* — veselohru zpracovala E. Pešková; *Görner, Benedix, Kotzebue* — viz str. 17;

267: *Kněz a voják* — fraška od B. Kaisera, přel. J. K. Tyl; *Maria Stuartka* — viz str. 51 a Č. div. II, 126, 185, 363, 609; *tournura* — viz str. 227;

268: *Pierot a Violeta* — komická opera od Adolpha Adama. Text napsal L. Battu, česky zpracoval Jindřich Böhm; *»Wo das politische Wort unbarmherzig verfolgt wird* — tam, kde je politický projev neúprosně stíhán, bují obojetnost; *in politicis* (lat.) — ve věcech politických;

269: *Kouzelnice Černoborka a kutnohorský kat* — drama z r. 1844, zpracované podle povídky Ant. Vrťátka-Benátského Jiřím Šantlem; *noviciátka* — pův. řeholní čekatelka, zde začínající herečka;

270: *Zápisky donjuanovy* — veselohra podle franc. námětu zpracovaná G. B. Miškovským;

271: *galonovaný lokaj* — t. j. premovaný, lokaj ve služebním oděvu (livreji); *in specie* (lat.) — zvláště; *in genere* (lat.) — povšechně, vůbec; *stará aréna* — Aréna ve Pštrosce, postavená r. 1849 za ředitele Hoffmanna v Praze za Koňskou branou (za nynějším Národním museem). Hrálo se v ní česky a německy. Byla zbořena počátkem let šedesátých; *Třináct děvčat ve vojenských šatech* (Sieben Mädchen in Uniform) — jednoaktová fraška se zpěvy z r. 1825, kterou sepsal něm. dramatik Louis Angely (1787—1835). Přeložil J. N. Štěpánek;

272: *Nápady* — viz str. 218; *On nežárlí* — jednoaktová veselohra, napsal Alex Elx (pseudonym neznámého autora). Byla po prvé hrána 26. ledna 1862 ve Stavovském divadle, později byla vydána knižně v Pospíšilově D. b., sv. 90; viz Č. div. II, 110;

273: *Laube* — Heinrich L. (1806—1884), něm. básník, dramatik a divadelní ředitel. Jako příslušník mladoněmeckého hnutí byl dvakrát vězněn, r. 1848 byl zvolen za českoněmecký volební okres loketský do říšského sněmu ve Frankfurtu. Do r. 1867 byl ředitelem vídeňského Dvorního, pak lipského a v l. 1872—1879 vídeňského Městského divadla. Z jeho dramat se nejvíce uplatnil Hrabě Essex (1856); viz str. 109, 256; *Halm* — viz str. 17; *listy Juniovy* (The Letters of Junius) — politicky významné listy, vycházející pod pseudonymem Junius od r. 1769 do r. 1772 v londýnském časopise Public advertiser (Veřejný oznamovatel). Autor projevoval důvěrnou znalost politických a dvorských poměrů anglických a podroboval je ostré kritice. O jeho osobě a původu kolovaly různé dohady. Jeho spisy byly připisovány mimo jiné i anglickému státníku Filipu Francisovi (1740—1818); *Ruge* — Arnold R. (1802—1880), politik a filosof německý, spolupracovník Ludvíka Feuerbacha a mladého Karla Marxe, přeložil listy Juniovy do němčiny;

274: *lord Chatham* — angl. státník William Pitt Earl of Chatham (1708—1778); *kolokvium* (lat.) — rozmluva, zkouška rozhovorem; *habeas-corpus-act* (z lat.) — anglický zákon na ochranu osobní svobody;

275: *bonvivantsky* — světácky, poživačně; *Režie byla bezúhonna* — režii měl beneficiant, překladatel hry J. J. Kolár;

276: *Bach* — Alexander B. (1813—1893), rakouský ministr vnitra, představitel reakce po r. 1848; *koncesionování* — povolení k provozování; *před čtyrmi sty lety* — odchod německých studentů a universitních mistrů z Prahy r. 1409, po vydání Kutnohorského dekretu; *burš* (z něm. Bursch) — zde německý student; *mutatis mutandis* (lat.) — s nutnými změnami;

277: *Gerolsteinka* — Velkovévodkyně z Gerolsteinu, opereta od J. J. Offenbacha; *Kouzelná nožka* — viz str. 104;

278: *Božena Jungmannova* — česká tanečnice. Na českém jevišti vystupovala od konce r. 1864; později působila jako první sólová tanečnice Národního divadla v Amsterodamě a v lednu 1868 hostovala v Praze. Téhož roku hrála zde úlohu Fenelly v Auberově opeře Němá z Portici; *pas prstové* — (franc. ‚pas', čti pa) taneční krok po prstech, špičkový

tanec; *Conditio sine qua non* (lat.) — nezbytná podmínka; *Lannerova, Friedbergova* — viz str. 235; *heraus* — ven; zde značí: na scénu! (něm. pokyn inspicientův); *Pod střechou* — přel. J. R. Novotný. Po prvé v Prozatímním divadle 9. ledna 1868;

279: *amanuensis* — podřízený úředník; *rendez-vous* — schůzka, dostaveníčko; *reduta* — viz str. 85; *Josefovské divadlo* — Theater in der Josefstadt, Josefstädter Theater ve Vídni, bylo založeno r. 1788 a hrány zde převážně veselohry a frašky. Dětská představení se zde hrála již v letech padesátých jako vídeňská zvláštnost a udržela se s určitými přestávkami dodnes; *Kouble* — Josef K. (1825—1886), čes. spisovatel a katolický kněz v Semilech a Bozkově; přispíval do Časopisu Českého musea a j.; m. j. napsal dramatickou scénu pro mládež Rybrcoul druhý na Krkonoších, tehdy často hranou;

280: *Proč se paní Šamberkové nesvěřila jedna z ostatních úloh dámských* — úlohy starších dvou dcer Learových. 11. ledna 1868 hrála Goneril E. Pešková, Regan J. Slavinská, Kordelii O. Sklenářová;

281: *Romeo v písárně* (Romeo auf dem Bureau) — jednoaktová veselohra od něm. autora Theodora Wehla; viz str. 93; *Monsieur a Madame Denis* — opereta od J. J. Offenbacha; český text zpracoval J. Bučinský;

284: *hrdina lützenský* — švédský král Gustav Adolf, který padl r. 1632 ve vítězné bitvě u Lützenu; *stane se Alexandrem* — makedonský král Alexander Veliký (356—323) podle pověsti rozťal v Gordiu uzel, který se nedal rozplést;

285: *čin Herostratův* — Řek Herostrates, chtěje proslaviti své jméno, zapálil prý r. 365 před n. l. Artemidin chrám v Efesu; *Frederiksten* — norská pevnost, před níž byl při obléhání zastřelen 9. listopadu 1718 švédský král Karel XII.;

287: *anděl »gloria«* — anděl vznášející se nad jesličkami; bývá pod ním obyčejně latinský nápis »Gloria in excelsis Deo« (Sláva Bohu na výsosti);

289: *Gluck* — Christian Wilibald G. (1714—1787), něm. hudební skladatel, průkopník dramatické pravdivosti v opeře; *amfitheatr* — polokruhové starověké jeviště se vzestupnými sedadly; v přeneseném smyslu divadlo;

290: *Lisbon* — Lisabon, přímořské hlavní město Portugalska, jedno z nejkrásnějších měst na světě;

291: *Král Lear* — viz str. 169; *Tylovy narozeniny* — v předvečer nedožitých šedesátých narozenin J. K. Tyla byl dáván 3. února 1868 Strakonický dudák;

292: *Slečny Jungmannovy* — viz str. 278, mladší z nich byla Flora Jungmannová; *Eliška Přemyslovna* — viz str. 176;
293: *úlohu »druhé Elišky«* — t. j. Elišky Polské, Rejčky; *Pravzor Tartuffa* — veselohra od Karla Gutzkowa, přel. Božena Němcová;
294: *dle Fourniera* — Louis Pierre Narcisse Fournier (1803 až 1880), fr. autor lehkých komedií, veseloher a vaudevillů. *Garrick* — David G. (1716—1779), angl. herec a dramatik;
295: *Wehl* — viz str. 93;
297: *dějiny Kolárovy truchlohry* — Žižkova smrt byla dávána po prvé 17. listopadu 1850 ve Stavovském divadle, při stavu obležení, kdy duší vojenského soudu byl major auditor Franc. Ve válečném roce 1866 vzbudilo provedení Žižkovy smrti odpor církevních kruhů; *decennium* (lat.) — desetiletí;
298: *Krásná Helena* — maska Heleny Trojské, populární vlivem operety Offenbachovy; *Ristorka* — viz str. 48; *Janouškova* — Fanny Janauschek, něm. herečka českého původu (nar. r. 1830 v Praze), která dosáhla úspěchů v Londýně a v Americe, kde však nakonec zemřela v nouzi 26. listopadu 1904;
299: *Davison* — viz str. 44; *Rachelka* — Elisa Rachel (1821 až 1858), proslulá tragédka francouzská; *Garrick* — viz str. 294; *Seebachova* — viz str. 52; *Dejazetová* — Pauline Virginie D. (1797—1875), francouzská subreta; od r. 1855 měla v Paříži své divadlo; *satyriase* — satyrská bujnost; satyr (kozonoh) v řeckém bájesloví lesní bůžek pronásledující nymfy; *beauté du diable* (fr.) — ďáblova krása; *bellezza del asino* (it.) — oslí krása;
300: *Fryna* — Fryné, proslulá starořecká záletnice; *mysterie* — středověké náboženské hry; *martyrologie* — hry o mučednících; *kastrát* (z lat.) — kleštěnec;
302: *Magelona* — tragická hrdinka stejnojmenného dramatu J. J. Kolára, viz str. 164, 269; *Markétka* — hrdinka I. dílu Goethova Fausta; *Maří Magdalena* — biblická hříšnice; *Roscius* — viz str. 161; *Arbuscula* — římská tanečnice z doby krátce před n. l.; *hry Pompejovy* — pořádal římskému lidu vládce Gnaeus Pompejus (1. stol. před n. l.); *demimonde* — viz str. 266;
303: *Constantinus Chlorus* — římský císař v l. 293—306; *presbyter Tertullian* — Quintus Septimius Tertullianus, církevní otec, kněz, filosof a právník v Karthagu (150 až 220); *Cyprian* — Cyprianus Thascius, církevní otec (kolem r. 200—258), učitel řečnictví, později biskup v Karthagu; *Clemens Alexandrijský* — Clemens Titus Flavius, církevní řecký spisovatel z 2. stol., žijící v Alexandrii v Egyptě;

koncíl elvírský — konal se r. 300 ve Španělsku; *morality* — duchovní středověké hry; *Edward Kynnaston* (1640 ? až 1706), angl. herec, jeden z posledních představitelů ženských rolí na anglické scéně. Od r. 1665 hrál i v rolích mužských; *holandský Ryssel* — vlámský název města Lille (v sev. Francii při belgických hranicích); *Orfeus* — mythický řecký pěvec, který zpěvem a hrou na lyru zdolal hrůzy podsvětí a zachránil odtamtud svou ženu Eurydiku. Z dramatických děl o něm tu jde o ital. drama Angela Poliziana z r. 1471. Kardinál Batti žádal o provedení tohoto díla, jež vyšlo tiskem r. 1494 a bylo hojně hráno po celé příští století v Římě i na italském venkově;

304: *Isabella Andreini* (1562—1604), italská herečka, zpěvačka a básnířka; *Catarina Biancolelli*, ital. herečka a zpěvačka z konce 18. st.; *Elena Balletti Riccoboni* (1686—1771), ital. herečka a zpěvačka, hrála v Paříži pod jménem Flaminia; *Catalani* — Angelica C. (1780—1849), z nejslavnějších ital. zpěvaček první poloviny 19. stol.; *Faustina Bordoni* (1693 až 1783), ital. operní pěvkyně, nazývaná novou Sirénou. Skladatel G. F. Händel ji přivedl do Londýna; *sestry Gabrielli* — Giulia a Ippolita, herečky ze 17. stol.; *Pasta* — Giuditta P. (1798—1865), ital. operní pěvkyně, zpívala v Paříži, odkud podnikala časté zájezdy do evropských velkoměst; *Malibranova* — Marie Felicité M. (1808—1836), pěvkyně španělsko-francouzského původu, vystupovala v Londýně a v New Yorku, kde se provdala za franc. bankéře Malibrana; *Viardot-Garcia* — Michelle Pauline V.-G. (1821 až 1910), sestra Malibranové, vynikající mezzosopranistka, členka opery londýnské a pařížské, později byla učitelkou zpěvu a hudební skladatelkou v Paříži; je známá svým přátelstvím k I. S. Turgeněvovi; *Alboni* — Marietta A. (1824 až 1894), ital. altistka; *Marra* — Gertrud Elisabeth M. (1749 až 1833), něm. sopranistka, od r. 1802 koncertní pěvkyně v Londýně; *sestry Marchisiovy* — Barbara (1833—1919) a Carlotta Marchisio (1835—1875), ital. zpěvačky, rodilé Turiňanky;

305: *Edward Kynnaston* — viz str. 303; *Richard Estcourt* (1668 až 1712), angl. herec a dramatik. V mladších letech hrál často ženské role; *William d'Avenant* (1605—1668), angl. básník, dramatik a divadelník, dlouho pokládaný za nemanželského syna Shakespearova. V jeho divadle nehráli ženské role mladí muži, nýbrž profesionální, pevně angažované herečky; *William Prynne* (1600—1669), angl. spisovatel, který vydal r. 1633 ostrý pamflet proti divadlu a vládě, nazvaný Histriomastix or a Scourge for Stage Players

(Karabáč herců), a byl za něj odsouzen k veliké pokutě a k doživotnímu žaláři. Prynne považoval divadlo a veškeré zábavy za svody ďábelské; *Alžběta Béjartova* — viz str. 71; *Adrienne Lecouvreur* (1692—1730) — franc. herečka pařížské Comédie Française; vynikala přirozeným přednesem, viz str. 204; *Gaussinova* — Jeanne G. (1711—1867), franc. herečka a představitelka postav dramat Voltairových; *Hyppolita Marsova* (1779—1847), franc. herečka, od r. 1799 členka Comédie Française; *Rachelka* — viz str. 299; *Virginie Dejazetova* — viz str. 299;

306: *Karolina Neuberova* (1697—1760), současnice něm. literárního kritika Johanna Christopha Gottscheda (1700—1768), něm. herečka a div. ředitelka; *Seebachova* — viz str. 52, 299; *Janouškova* — viz str. 298; *Gossmannova* — Friederike G. (1838—1906), něm. herečka, úspěšná naivka. Působila od r. 1857 u vídeňského Dvorního divadla; *Adrienně Lecouvreur odepřeli absoluci* — pro domnělou sebevraždu konal se pohřeb A. L. v noci bez církevních obřadů. Její osudy zachycuje stejnojmenné drama, které napsali E. Scribe a E. Legouvé. Po prvé provedeno v Théâtre Français r. 1849; viz str. 204, 305; *absoluce* — rozřešení při katolické zpovědi a posledním pomazání;

307: *Ovčí nožka* — viz str. 104 a Č. div. II, 377, 382, 390; *denudace* — obnažování; *sto nejkrásnějších panen athénských ... za model sochaři* — proslulým tvůrcem soch bohyně Pallas Athéné byl řecký sochař Feidias (kolem r. 500 př. n. l.); *Schlesinger* — viz str. 243;

308: *in spe* (lat.) — budoucí;

311: *Feldmann* — Leopold F. (1802—1882), něm. spisovatel a žurnalista, dramaturg vídeňského Theater an der Wien. Veselohru Die beiden Fassbinder (Dva bednáři) přel. Jan Hanuš; *oko a sluch může ... míti svůj kaviár* — t. j. pochoutku, smyslový požitek; *polonéza* — polský národní tanec vážného slavnostního rázu v tříčtvrtečním taktu; *hansjörglovství* — hrubá komika postavy Hanse Jörgla (Honzy Jury), německého venkovského tulpasa;

313: *ergo* (lat.) — tedy; *fermež humanity* — nátěr, zdání lidskosti; *Montjoye* — viz str. 41, 158; *Kryštof Schmid* (1768—1854), něm. theolog, Christoph Sch., kanovník v Augsburku a spisovatel, autor čítankových povídek pro mládež; *Veronesové ... Stratfordťané* — osobnosti jako Paolo Veronese (1528 až 1588), italský renesanční malíř, a Shakespeare narozený ve Stratfordu;

315: *marionety* — loutky;

316: *Raimund* — Ferdinand R. (1790—1896), vídeňský herec a dramatik. Marnotratníka (Der Verschwender), kouzelnou hru se zpěvy a hudbou od Kreutzera z r. 1834 přel. do češ. J. N. Štěpánek; viz Č. div. II, 93; *rekriminace* — protižaloba, vzájemné obvinění; *La Prusse* (fr.) — Prusko;

317: *Vyslanců příručí* — L'attaché d'ambassade z r. 1861 napsal Henri Meilhac, viz str. 50;

320: *Staří mládenci* — viz str. 9, 43 a Č. div. II, 553, 565, 570;

321: *místnosti Umělecké besedy* — tehdy byly v Měšťanské besedě U černé růže na Příkopech;

322: *banderia* — slavnostní jízdní skupiny;

323: *na Amuru* — Amursko je území při řece Amuru ve východní Sibiři. Dříve patřilo k čínské Mandžurii. V r. 1856 bylo připojeno k Rusku. Ruská vláda podporovala osidlování Amurska vystěhovalci z cizích zemí. Chystaly se sem tehdy také výpravy z Čech. Pro přílišné obtíže k tomu však nedošlo. Dnes jsou tyto oblasti známy budováním velkých staveb komunismu; *Roger* — viz str. 107; *Vitali* — Giuseppe V., světová klavíristka a zpěvačka italská; v Praze vystupovala r. 1867 též ve prospěch národních účelů; *Murská* — Irma M., členka Dvorní opery vídeňské. V r. 1865 hostovala v Praze; *Marchisio* — viz str. 304; *Bignio* — Louis B. (1839—1907), maďarský barytonista, přední člen Dvorní opery vídeňské. V květnu r. 1867 vystoupil v šesti představeních v českém divadle pražském a na koncertě 7. května zpíval české národní písně; *Stéger* — František S., vl. jm. Stazić, tenorista charvátského původu, který r. 1864 několikrát zpíval v Prozatímním divadle; *Carrion* — Emanuel C., španělský tenorista, rakouský komorní pěvec. R. 1868 navštívil Prahu a zpíval na českém divadle v několika italských operách. 16. května 1867 byl přítomen představení Prodané nevěsty;

325: *dávnou svou úlohu* — Terezie Ledererová hrála Bětušku, hospodyni u statkáře Jeremiáše Mrkvičky; *Nápady* — viz str. 218;

326: *La belle au bois dormant* (fr.) — doslovně kráska spící v lese (Šípková Růženka);

328: *Shakespearovy narozeniny* — 23. dubna 1868 uplynula 304 léta od narození Shakespeara;

329: *Něco malého* — hra od B. Kaisera, přel. Fr. Stejskal-Lažanský; *konterfej* (z fr.) — obraz, podobizna;

330: *Rosen* — viz str. 199; *Učedník nad mistra* — angl. veselohra od Edv. Stirlinga, přel. J. Zelenka;

331: *Díblík* — napsala Ch. Birchpfeifferová, viz str. 17 a Č. div. II, 199, 372;

332: *Villani* — hrabě Karel Drahotín Villani (1818—1884), básník a poslanec, autor znárodnělé písně »Zasviť mi, ty slunko zlaté«; *estimní* — viz str. 172;

333: *kalospintochromokrené* — uměle osvětlený, barevný vodotrysk;

334: *socha Memnonova* — Memnon byl mythický král Ethiopů, za jehož zpodobení byly pokládány dvě obrovité sochy v Thébaidě ve středním Egyptě, které prý při východu slunce vydávaly zvláštní, zpěvu se podobající zvuky;

335: *paní Malá zaneprázdněna byla v slavnostním Kolárově proslově* — před premiérou Smetanova Dalibora, provedenou 16. května 1868 v Novoměstském divadle, v rámci oslav položení základního kamene k Národnímu divadlu, byla dávána slavnostní předehra od J. J. Kolára Věštba Libušina. Libuši hrála O. Sklenářová-Malá, praotce Čecha J. J. Kolár, Musu dramatického umění Julie Šamberková;

336: *slečna Horská* — Marie H., vl. jm. Kallmünzerová (1847 až 1917), působila v Prozatímním divadle v l. 1868 až 1873. Pak se provdala za Leopolda Dostála. Matka vynikajících členů Národního divadla Leopoldy Dostálové a Karla Dostála; *Je nám jako šťastným lidem v básni* — Neruda podává tu prozaickou parafrázi Heinovy básně Frieden (Mír) z prvního cyklu básnické sbírky Nordsee (Severní moře) z r. 1825—1826, obsažené v jeho Knize písní;

337: *dithyramba* — častěji dithyramb, oslavná hymna; *regata* — veslařské závody, zde slavnost na vodě spojená s ohňostrojem; ... *jsme vděčni hodnostářům, kteří nepřišli* — k slavnosti položení základního kamene Národního divadla nepřijel císař František Josef I., nedostavil se také zemský maršálek, tehdy Adolf kníže Auersperg, ani jeho náměstek Johann rytíř Linbeck (podle sdělení Archivu min. vnitra); kardinál Schwarzenberg odmítl posvětit základy.

SEZNAM OBRAZOVÝCH PŘÍLOH

1. *Pohled na Václavské náměstí (s bývalou Koňskou bránou) a na Novoměstské divadlo.* Výsek z kresby Fr. Havránka Pohled na Prahu, Zlatá Praha 1865, str. 64.

2. *Novoměstské divadlo.* Hry, o nichž pojednávají Nerudovy referáty, dávaly se jednak v budově Prozatímního divadla, stojící na nábřeží (viz vyobrazení ve sv. České divadlo II), jednak, a to zejména v době letní, v divadle Novoměstském; Novoměstské divadlo bylo rozlehlé, schopné pojmouti přes 2500 lidí, stálo před hradbami za bývalou Koňskou bránou. V jeho prostorách byly uspořádány v dubnu 1864 památné slavnosti Shakespearovy, v r. 1866 na př. pohostinské hry Adelaidy Ristori (viz zde str. 48, 51, 53) a okupační představení v r. 1866. Posléze 15. května 1868 byla zde premiéra Smetanova Dalibora jako součást velikých slavností při položení základního kamene k divadlu Národnímu.

3. *Závodění o místo divadelního ředitele.* Kresba z Humoristických listů 1865, str. 269. Viz str. 12.

4. *Otilie Sklenářová-Malá v úloze Markéty.* Viz str. 46.

5. *Adelaide Ristori v úloze Medey.* Viz str. 48.

6. *Josefina Čermáková.* Viz str. 43 a jinde.

7. *Molière přednáší Tartuffa u Ninon de L'Enclos.* Podle rytiny Ancelinovy. Viz Nerudovu stať na str. 72.

8. *František Kolár jako Klubko ve »Snu noci svatojanské«.* Viz str. 80.

9. *Skupina herců z Offenbachova »Orfea v podsvětí«.* Zleva: František Sák v úloze Plutona, Jindřich Mošna jako Jupiter, Ferdinand Šamberk jako Jean Styx, František Kolár jako Mars. Viz str. 87, 157, 167 a jinde.

10. *Boucharon.* Karikatura z Humoristických listů 1865, str. 157. Viz str. 92.

11. *Josef Chramosta.* Viz str. 96, 167 a jinde.

12. *Letního dne v pražském divadle.* Humoristické listy 1867, str. 174. Viz str. 105.

13. *Emil Zillich: Žižkova smrt.* Kresleno podle návrhu Fr. Kolára na živý obraz do hry Žižkova smrt od J. J. Kolára. Viz str. 136.

14. *Cedule představení Tylova Jana Husa za pruské okupace.* Viz str. 138.

15. *Ferdinand Šamberk.* Viz str. 149, 150 a jinde.

16. *Magdalena Hynková.* Viz str. 180, 316.

17. *Jindřiška Slavinská.* Viz str. 207 a jinde.

18. *Eliška Pešková.* Viz str. 210 a jinde.

19. *Josef Jiří Kolár v úloze Richarda III.* Kresba Vendelína Budila z r. 1866. Viz str. 212.

20. *Bozděchův rukopis titulního listu divadelní hry.* Viz str. 219.

21. *Cedule k pražské premiéře Ostrovského hry Chudoba cti netratí.* Viz str. 233.

22. *David Kuh v karikatuře Humoristických listů.* Humoristické listy 1867, str. 146. Viz str. 245.

23. *Julie Šamberková.* Viz str. 247 a jinde.

24. *Pražské německé noviny útočí na Národní divadlo.* Soudobá karikatura. Humoristické listy 1868, str. 78. Viz str. 276.

25. *Jiří Bittner v úloze Romea.* Viz str. 309.

26. *Pražští Němci odchodem do Litoměřic ignorovali květnové slavnosti v Praze r. 1868.* Humoristické listy 1868, str. 98. Viz str. 337.

27. *Představitelé českého divadelního světa v slavnostním průvodu o květnových slavnostech.* Karikatura Fr. Kolára v Humoristických listech 1868, str. 80. V čele průvodu kráčí inspicient Hametner, za ním jdou členové orchestru Martinec a Jaroška a barytonista Josef Lev. Zosobněná Opera je nesena Smetanou, Bendlem a šeborem. K průvodu opernímu se druží basista Paleček, tenorista Grund s Lukesem a Barcalem. Tragedie je nesena autory úspěšných dramat: G. Pflegrem-Moravským, J. J. Kolárem, V. Hálkem, k nim se připojuje tragická hrdinka O. Sklenářová-Malá. Mezi dalšími účastníky průvodu je Jiří Bittner na dětském koníčku (jezdil s oblibou na koni), ženská postava představující Balet a komik J. Mošna plahočící se s Fraškou na zádech. Emanuel Züngel kráčí s J. Kaškou, za nimi M. Hynková ověnčená vavřínem. Herci Ferd. Šamberk, Fr. Kolár s dramatikem Jeřábkem vezou Veselohru. Posléze je na obrázku zachycen divadelní referent a kritik Jan Neruda a za ním dramatikové Sabina a Vlček. Průvod uzavírají osobnosti představující správní a hospodářskou stránku českého divadla. Jsou to intendant Fr. Lad. Rieger s vahami, symbolem spravedlnosti, tajemník divadla Josef Sklenář, choť Sklenářové-Malé a přítel Nerudův. K nim připojují se tehdejší censor Dedera s obrovskými nůžkami v ruce a alegorická postava Kritiky v podobě bájeslovné Erinye. Obecenstvo se průvodu neúčastní. Popíjí horlivě u sudu s výmluvným nápisem Ležák.

28. *Ohňostroj na Vltavě o květnových slavnostech v Praze r. 1868.* Podle náčrtku J. Scheiwla kreslil Čeněk Katzler. Světozor

1868, str. 224. V předvečer slavnosti položení základního kamene k Národnímu divadlu 15. května 1868 byla uspořádána na Vltavě slavnost s ohňostrojem a benátskou nocí. Původce ideové náplně této slavnosti byl Miroslav Tyrš, výtvarnou stránku řídil malíř Petr Maixner. Na průčelí budovy Prozatímního divadla byl umístěn český lev, osvětlovaný plynovými plameny (na obr. vlevo). Na špici Střeleckého ostrova zvedá se obrovská socha Slavie, držící v ruce ratolest. Její objevení se za tmy v záři bílého světla bylo nadšeně pozdravováno účastníky slavnosti. Viz str. 337.

29. *Sládci a typografové v slavnostním průvodu 16. května 1868.* Kreslil Antonín Gareis. Květy 1868, str. 196.

30. *Studenti a řezníci v slavnostním průvodu 16. května 1868.* Kreslil Antonín Gareis. Květy 1868, str. 204.

31. *Slavnostní průvod ubírající se kolem Prašné brány 16. května 1868.* Podle náčrtku B. Wachsmanna kreslil Čeněk Katzler. Světozor 1868, str. 255. Součástí slavnosti k položení základního kamene k Národnímu divadlu byl velkolepý průvod krojovaných skupin dělníků, živnostníků a řemeslníků, studentů a deputací různých veřejných i jiných korporací, Sokolstva a pod. Průvod čítající asi 3000 osob vyšel v 9 hod. z Karlína a za půl druhé hodiny prošel Prahou na staveniště Národního divadla, nadšeně zdraven přihlížejícím obecenstvem. Viz str. 338.

32. *Na staveništi Národního divadla v den položení základního kamene 16. května 1868.* Podle náčrtku J. Scheiwla kreslil Čeněk Katzler. Světozor 1868, str. 235. Celé staveniště a jeho okolí i s palácem Lažanských je bohatě vyzdobeno. Na vyhrazeném čtverhranném místě nad základním kamenem dovezeným z hory Řípu je baldachýn se znaky českých zemí a nahoře s korunou svatováclavskou. Kolem baldachýnu jsou rozestaveny ostatní základní kameny přivezené do Prahy z památných míst Čech a Moravy.

Fotografie č. 4, 18, 23 jsou z archivu fotografií Národního musea, č. 5, 6, 9, 11, 15, 16 z archivu Náprstkova musea, č. 8, 13, 14, 17, 19, 21 z archivu divadelního oddělení Národního musea, fotografie č. 20 z Městského archivu v Praze. Jmenovaným ústavům děkujeme za to, že laskavě zapůjčily fotografie a svolily k jejich reprodukci.

OBSAH

Censura divadelní * 7
Vděčné a nevděčné úlohy * 10
Za divadelního mezivládí * 12
Divadelní bibliotéka * 16
Českému divadlu schází ledacos, na př. p. Lindweich — P. König z Olomúce — České hry v Brně * 18
Katynka Heilbronská 20
Mnoho povyku pro nic za nic 21
Don Carlos 22
Profesor a generál 23
Le supplice d'une femme * 24
Richard III. — Sklenice čaje 28
Ďáblův podíl — Pan Herkules — Roderigo a Isabella 30
Sirotek lowoodský 30
Okovy 31
Tajnosti šedivého domu 33
Jidáš od roku 1741 33
Preciosa 34
Jen žádnou od divadla 34
Jaký význam má pro nás repertoár národní * 36
Zkrocení zlé ženy — Píseň pana Fortunia 39
Výroční trh v Miloticích — Krejčí co lékař — Dalibor Čermák 41
Román chudého mladíka 41
Ženský boj — Staří mládenci 43
Faust 44
Dívčí ústav — Politika v lese 46
Hry Ristorčiny — (Medea) 48
Jak si motýl křídla spálí 49
Hry Ristorčiny — (Marie Stuartovna) 51
Hry Ristorčiny — (Debora) 53
Pan Mošna s německou estetikou v sufitách — Vzpomínka na dobu mouřenínskou — Byzantinské dítě — Kroky trochu neočekávané — Španělská makama o lži * 55
Ďáblovy námluvy 57
Návrat z hrobu — Brute, pusť Caesara — Při klavíru 58
Vše s matkou 59
Zrzavé vlasy 60

Kieselack a jeho neť 61
Pokuta muže 61
Ouklady a láska 63
Tajomluvy * 64
Tartuffe — Jen žádnou od divadla 67
Taras Bulba 68
Molière * 69
Čarovný závoj — Cesta z Plzně do Prahy 72
Ze života vévody Richelieu 73
»Le Misanthrope« na českém jevišti * 74
Petr Vok, poslední z Rožmberků, a jeho veselý dvůr v Třeboni 76
Česká veselohra * 77
Sen v noci svatojanské 80
Spekulant a jeho rod 80
Dvojí žně a ženská toaleta — Kázání muslínové — Česká a německá kritika — Dvě česká divadla — »Záboj« — Tagesbote na redutě — Co bývalo jasné * 83
Strakonický dudák 86
Žurnalisté 86
Deborah — Orfeus v podsvětí 87
Krakonoš a nevlídník 88
Na zdar důstojného! — Adam a Eva — Ze života Richarda Sheridana 89
Krakonoš — Vesnický lazebník 91
Boucharon — Ženich provdá svou nevěstu — Komandant na útěku 92
Manuel Donati — Pokuta muže 93
Milenka na střeše — Ona chce něco zvláštního 94
Komedie plná omylů — Milenka na střeše 95
Která dříve? — Duch otce — Boucharon 97
Břetislav Bezejmenný 98
Spanilá Savojanka 100
Cesty veřejného mínění 101
Čertova bařina (Slečna Böhmová) 102
Oslí kůže 104
Letní sezóna divadelní 105
Německé oznamování her 106
Česko-německé oznamování her českých 106
»Oslí kůže« německy 107
Zapovězené cesty 107
Kdo je otcem? — Komandant na útěku 108
Hrabě Essex (Slečna Körschnerová) 109
Soběslav, selský kníže 111

Narcis — Doktora Fausta domácí čepička (Slečna Körschnerová a Fricová) 113
Venkovanka 115
Uskrovňování gáží 116
Inserát 117
Sen v noci svatojanské 119
Náš pan soused — Bengálský tygr 120
Nové slovo o staré věci * 121
Účast českého orchestru při německých představeních 125
Sirotek lowoodský 125
Otevřený list k slavnému zemskému výboru stran českého divadla * 126
Zase o divadle, — třebaby v bouřné době * 128
Prozatímnost v prozatímnosti * 131
Bál se trichin — Havlíčkovy boty — Osudné dostaveníčko 134
Žižkova smrt 136
Krásné Gruzinky — Milenka na střeše 137
Jan Hus 138
Řízení českého divadla * 139
Ředitelé českého divadla 143
Tajný plán — Rozpustilí kluci ve škole 143
Večer svatotřikrálový 145
Společnost Švandy ze Semčic 145
Jen žádný sněm 145
Cesty veřejného mínění 147
Sen v noci svatojanské 148
Sklenice vody — Večer tříkrálový 151
Valdštýnova smrt 152
Pacient a lékař — Milenka na střeše 154
Hamlet — Vicomte z Letorièru 155
Orfeus v podsvětí — Žurnalisté 157
»Montjoye« od Feuilleta — »Růžena a Růženka« a pan Bittner * 158
Potlesk v divadle * 159
Veselé ženy windsorské — Revisor — Doktor Robin — Dívčí ústav * 162
Magelona — Návrat Karla XII. do vlasti — Dívčí ústav — Útěk do Afriky 164
Telegram — Ženských se štítí 165
Směšné fifleny — Malíř 166
Orfeus v podsvětí — Posluhovač číslo 28 167
Monika 168
Anna plačící a Anna smějící se 168
Král Lear 169

Při klavíru — Sňatek z násilí — Ženských se štítí 171
Johana d'Arc 172
Ďáblův cop 174
Orfeus v podsvětí — Hloupá a učená — Den po svatbě 174
Eliška Přemyslovna 176
Je živ? Zaplať pánbůh! — Je hluchý — Vražda na Uhelném trhu 178
Damoklův meč — Vychovatel v čepci — Je živ? Zaplať pánbůh! 179
Faust 180
Manžel v bavlnce — Ženský pláč — Damoklův meč 181
Kupec benátský 183
Literární nádeníci 184
Hoši z »osmnácté chasy« 187
Tartuffe — Směšné fifleny 188
Bodří venkované 189
Marie Stuartovna 194
Pohádka zimního večera 196
Dalibor Čermák 197
Promrzelý stesk * 198
Nalezenec (Slečna Plodrová) 201
Ďáblův podíl 202
Zvoník notredamský (Antonie Bollardová) 202
Adrienna Lecouvreurová — Výtečníci 204
Malíř co Pygmalion — Klobouk 205
Daleko široko rozvětvené spiknutí 206
Kapitola I, II a III — Do zbraně — Veselohra na mostě 208
Kapitola I, II a III — Jen mimochodem — Klobouk 210
Život a smrt krále Richarda III. 212
Sklenice vody (Paní Helmutová) 213
Koruna 214
Jenom pět zlatých 218
Recept lásky — Nesnáze tanečního mistra — Nápady 218
Z doby kotilionův 219
O bazaru * 221
Snídaní a obědvání — Dafnis a Chloe 224
Svatba Krečinského 225
Kean 227
Chce být aristokratem 229
Fiesko 230
Pražané roku 1648 232
Chudoba cti netratí — Žádný muž a tolik děvčat 233
Ouklady a láska 235
Interesantnost dívky vábí — Kdo je otcem 237

Já mám příjem — Orfeus v podsvětí 237
Tajné spiknutí za časů republiky — Brute, pusť Caesara 238
Lístek na Lapilovu rakev — Balvan pruské pýchy — Česká píseň a vídenská responsoria * 240
Domácí špehoun — Třicátý listopad 242
Kvůli čemu? * 244
Strakonický dudák — Návyky 246
Valdštýnova smrt (První pohostinská hra pí Šamberkové) 247
Slavnost nalezení rukopisu Kralodvorského 248
Jiříkovo vidění (Slečna Ptačovská) 249
Mnoho povyku pro nic za nic (Druhá pohostinská hra pí Šamberkové) 250
Casanova 251
Tři faraonové — Žádný muž a tolik děvčat 252
Sklenice vody (Třetí pohostinská hra pí Šamberkové) 254
Carevič Alexej 255
Rozervanec 256
Hrabě Essex 256
Nový Monte-Christo 258
Proč jste umřel? — Tři Faraonové 258
Čarovné ruce — Panoš šibal — Dívčí ústav 260
Černá růže 260
Sňatek pro statek — Trampoty choristy — Já mám příjem 264
Recept proti tchyním — Oheň v dívčí škole — Opička z besedy 265
Kněz a voják 267
Maria Stuartka 267
Žádný muž a tolik děvčat — Pierot a Violeta 268
Kouzelnice Černoborka a kutnohorský kat — Don César a spanilá Magelona 269
Zápisky donjuanovy — Blázinec v prvním poschodí — Třináct děvčat ve vojenských šatech 270
Nápady — Kouzelný závoj — Z doby kotilionův 272
On nežárlí — Pierot a Violeta 272
Náměstek bengálský 273
České a německé divadlo v Praze * 276
Taneční scéna z opery Robert ďábel (První pohostinská hra Boženy Jungmannové) — Pod střechou 278
Dětská představení * 279
Král Lear 280
Na hlavě sníh a v srdci květ — Romeo v písárně — Monsieur a Madame Denis 281
Baron Goertz * 282
Reálnost na jevišti * 287

Král Lear 291
Strakonický dudák — Blázinec v prvním poschodí — Tanečnice sestry Jungmannovy 291
Eliška Přemyslovna 292
Pravzor Tartuffa 293
Komedie v komedii — Faust a Markétka (parodie) — Pes a kočka — Žena Putifarova a dva egyptští Josífkové 294
Flámské divadlo * 296
Žižkova smrt 296
Ženy na jevišti 298
Můj syn 307
Kupec benátský — Romeo a Julie 308
Na kovárně 310
Pavel Forestier 312
Marnotratník (Benefice paní Hynkové) 316
Poslancův tajemník 316
Loupežníci (Pohostinské vystoupení pana Anbelanga) 319
Staří mládenci 320
Z tobolky jednoho velmi souženého výbora * 321
Žádný muž a tolik děvčat — Nápady 325
Zakletá slečna 326
Král Lear 328
Něco malého — Marnotratník (Pan Budkowski) 329
Božena od Klicpery — Učedlník nad mistra — V studni 330
Díblík 331
Štědrý den 332
Orfeus v podsvětí — Mlhové obrazy 332
Vítáme Vás! * 333
Baron Goertz (Slečna Horská) — Žižkova smrt 335
Slavnost je skončena * 336

Obrazové přílohy za str. 338
Ediční poznámky 339
Vysvětlivky 346
Seznam obrazových příloh 390

KNIHOVNA KLASIKŮ

SPISY JANA NERUDY

Svazek šestnáctý

ČESKÉ DIVADLO

III

Vydalo Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, n. p., jako svou 205. publikaci v redakci krásné literatury. Praha 1954. Šéfredaktor Jan Řezáč. Odpovědný redaktor a korektor Vladimír Reis. Technický redaktor Jindřich Šťastný. Z nové sazby písmem borgis Ratio vytiskly Brněnské knihtiskárny, n. p., provozovna 3, Brno, Gottwaldova 21. Ve Spisech 1. vydání, náklad 5 400 výtisků.

Cena brož. Kčs 18,50, váz. Kčs 24,50.
1. 10. 1953

301 13 1 — 51301/2/52/III/2 — 205 — 8 % — Sazba 22. V. 1953. Tisk 18. III. 1954 — 11,10 plánovacích archů, 25,94 autorských archů, 26,70 vydavatelských archů. Papír 7209-51, formát 84×108 cm, 80 g.